

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Antonio Tabucchi

GİTTİKÇE GEÇ OLMAKTA

İtalyanca aslından çeviren
NEYYİRE GÜL IŞIK

Antonio Tabucchi
GİTTİKÇE
GEÇ OLMAKTA

CAN

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

Yayın Yönetmeni : İlknur Özdemir
Dizgi : Zeliha Yerinde
Düzeltili : Tülin Er
Montaj : Mine Sarıkaya
Kapak Düzeni : Semih Özcan

İç Baskı : Özal Basımevi
Kapak Baskı : Çetin Ofset
Cilt : Ze Ciltevi

1. basım : 2002

ISBN 975-07-0253-0

© 2001 by Antonio Tabucchi / Antonella Antonelli Agenzia Letteraria
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantev.org>
S.R.L. / Can Yayınları Ltd. Şti. (2001)

Antonio Tabucchi

GİTTİKÇE GEÇ OLMAKTA

ROMAN

İtalyanca aslından çeviren
NEYYİRE GÜL IŞIK

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2. 80060 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

web sayfamız: <http://www.canyayinlari.com>

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://ranney.org>

e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Özgün adı
Si Sta Facendo Sempre Più Tardi

**ANTONIO TABUCCHI'NİN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
KİTAPLARI**

DAMASCENO MONTEIRO'NUN KAYIP BAŞI / roman
GİTTİKÇE GEÇ OLMAKTA / roman
HİNT GECE MÜZİĞİ / roman
UFUK ÇİZGİSİ / roman

1943 yılında Pisa'da doğan *Antonio Tabucchi*, Sienna Üniversitesi'nde Portekiz edebiyatı dersleri vermektedir. Portekizli eşiyle birlikte *Fernando Pessoa*'nın eserlerini İtalyanca'ya kazandıran *Tabucchi*'nin iki çocuğu vardır. Zamanını Toscana'daki eviyle Lizbon arasında geçirir. Üniversite görevlisi olarak 'Avrupa dışı ülkelerde Avrupa kökenli kitaplıklar' projesi için Güney Amerika ve Hindistan'da birçok arşiv araştırması yapmıştır. İtalyan ve yabancı dergilerde çok sayıda eleştiri yazısı ve deneme yayınlamıştır. Birçok dile çevrilmiş başlıca eserleri şunlardır: *Piazza d'Italia* (1975), *Il Piccolo Naviglio* (1978), *Il Gioco del Rovescio* (1981), *Donna di Porto Pim* (1983), *Notturmo Indiano* (1984 Hint Gece Müziği), *Piccoli Equivoci senza Importanza* (1985), *Il Filo dell'Orizzonte* (1986 Ufuk Çizgisi), *Gli ultimi tre giorni di Fernando Pessoa* (1986 Fernando Pessoa'nın Son Üç Günü, Bir Sayıklama), *Requiem* (1991), *I Volatili del Beato Angelica* (1987), *I Dialoghi Mancati* (1988), *Un Baula Piena di Gente* (1989), *L'Angela Nera* (1991), *Sagni di Sagni* (1992).

*Bu kitap, bakan, kavrayan
ve rene dönüşüren dostum
Davide Benati'ye ithaf edilmiştir.*

İleri, yallah
ileri, yallah
amma da eğlence.
İleri, yallah
ileri, yallah
işte bu hayat.

(Bir türkünün nakaratı)

İçindekiler

Önsöz	13
Denizin Ortasında Bir Bilet.....	21
Nehir	31
Forbidden Games	51
Kan Dolaşımı.....	65
Bakire Tanrıça.....	77
Uğrayıp Seni Aradım, Ama Yoktun	89
Dikenli Telden Kurtulmanın Güçlüğü Üstüne	107
Evden İyi Haberler.....	115
Tek Telli Bir Harp Neye Yarar ki?	129
O Kadar İyisin ki	147
Yazılmamış Kitaplar, Yapılmamış Yolculuklar	161
Maske Yoruldu	181
Tuhaf Bir Yaşam Biçimi	197
Göge Yükseliş Arifesi	207
Berrak Gözlüm, Bal Saçlım	215
Seni İstiyorum, Seni Arıyorum, Seni Çağırıyorum	
Seni Görüyorum, Seni Duyuyorum, Seni Hayal Ediyorum.....	231
Yazılacak Mektup	243
Gittikçe Geç Olmada	249
Yazarın Notları	261

ÖNSÖZ

İtalyan romanının çağdaş ustası, günümüz Avrupa yazınının en etkin temsilcilerinden biri olarak nitelenen Antonio Tabucchi'nin (doğ. Vecchiano 1943) dilimize daha önce aktarılmış bulunan *Pereira İddia Ediyor* ve *Damasceno Monteiro'nun Kayıp Başı* gibi, aralarında Çince ve Japonca da olmak üzere otuzu aşkın dile çevrilerek dünyanın birçok ülkesinde geniş okur kitlelerine mal olmuş romanlarından farklı, yeni ve daha “zor” bir yapıtını sunuyoruz.

Yayımlandığı 2001 Mart'ından bu yana eleştirmenlerin beğenisini kazanan ve ülkesinde uzun süre liste başı olan *Gittikçe Geç Olmakta* alıştığımız tür tanımlamalarını zorlayan, yazarın kendisinin “dehlizi” diye nitelediği, bizimse “Hermesçi” olarak niteleyebileceğimiz, çoğu yerde içeriği gerçeküstü boyuta taşınan bir yapıt: görünürde mektup tarzında bir roman, yani ünlü örneklerini tanıdığımız parlak bir türün çerçevesindeymiş gibi görünüyor. Ancak, her biri ayrı bir erkek tarafından ayrı bir kadına yöneltilen ve her biri ayrı bir ilişkiye gönderen birbirinden bağımsız on yedi mektubun söz ko-

nusu olması, daha çok “mektup tarzında bir öyküler bütünü” ile karşı karşıya bulunduğumuzu düşündürüyor.

Kim tarafından ve nereden, kime ve nereye ne zaman yollandıkları, hatta sonuçta yollanıp yollanmadıkları bile bilinmeyen bu iletiler –kimi alçak sesle bir söyleniş, kimi sızlanma, yakınma, hayıflanma, hepsi özlem dolu ve olanaksız bir söyleşiyi ne olursa olsun sürdürme yolunda acınası çabalar-okurun belleğinde olasılık dışı bir postrestanta bırakılmış unutulmaz sayfalar olarak yer etmeye hazırlar.

Arka kapağında “Romandan çok, insan tutkuları üstüne roman görünümünde bir inceleme” olarak nitelenen yapıtını yazar kendisi ince bir alayla “cep boyutunda bir insanlık komedisi” diye niteliyor. Yapıtın sonuna koymak gereğini duyduğu açıklayıcı notlarda ise şöyle belirtiyor:

“Romana dönüşen bu mektupların doğası üstüne fikir yürütmem istenirse, onları aşk mektupları diye niteleme yolunu açık bırakırım. Ama hayli geniş bir anlamda, çünkü aşkın alanı öylesine uçsuz bucaksızdır ki, çoğu zaman hınç, küskünlük, özlem, esef gibi bilinmeyen ve görünürde ona ait olmayan alanlarla sınırdış olur. Bunlar, yazmaya başladığım mektupların göndericileri olan kişilerin yollarını şaşırmış bir halde içinde dönüp dolaştıkları alanlardır. Ve romanın son kişisine, ömrünü başkalarının yaşamlarını makasla keserek geçiren, kitabın tek kadın sesine hayat veren şey de aşk değilse bile, acıma dolu bir sevgidir yine.”

Mektup göndericileri arasında, kendini öykü yazarı olarak tanıtan biri, daha içten bir ifadeyle, yine yazarın sesini duyuruyor:

“Öykülerim, her şeyden önce mantığa sığmayan

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

şeyler. Laf aramızda, mantığı her kim icat etmişse, bir bulsam iyice veryansın edeceğim. Ayrıca uyaksızlar, yani bir şey öteki şeye uymuyor, öykünün bir parçası diğer parçasıyla uyumsuz ve her şey yaşam gibi uyaksız ve her yaşamın kendi vurgusu var, başkalarının vurgusundan farklı. Kendi içlerinde bir takım uyakları yoktur demiyorum, ama onları da anlayana aşkolsun.”

Mektup göndericilerinin çoğunun ortak özelliği arayış, geçmiş, gerçekleşmemiş, gerçekleşmemiş olanı arayışsa, bir başka ortak özelliği yaşamın dolambaçları ve rastlantısallığın oyunları karşısında çaresiz ve şaşkın kalmış olmaları.

Mektupların tek içeriği olan anılar karmaşasının ortasında yer yer beliren aydınlatıcı tümceleri topluca okuduğumuzda bir tür kozmik varoluşçuluk anlayışıyla karşılaşırız. Yayılan, genişleyen, hiçliğe doğru giden bir evrende, tükenmeye yazgılı olan insan soyunun bireyleri bir an geliyor, kendi kendilerine soruyorlar: “Madem hiçliğe doğru yol almakta-
tayız, bu bir an önce olmuş, bir an sonra, ne fark eder ki?”

“Dünya insanlarla dolu, her biri de bir şey istiyor,” diye söyleniyor Tabucchi’nin adsız öykü kişilerinden biri; bir başkası “Hayat nüfus kütüğüne uymaz, hep, her şekilde, başka bir yerdedir,” diye boy-nunu büküyor. Bu belirsiz “bir başka yer, bir başka zaman, hatta başka bir zaman boyutu” kavramı sık sık yenileniyor.

Değişik öykülerde yine sık sık yenilenen –ve öyküler toplamında bir roman bütünlüğü sezdiren– tümce ise yaşamın hepten rastlantısallığını vurgular yönde: “Hayatın gidişine bak ve yön veren ne: bir hiç.”

Bir başkası soruyor sevgilisine –ya da kendi

kendine-: “Hayatın anlamsızlığına ille de anlam vermenin ne anlamı vardır?”

O anlamsız, nereye olduğu belirsiz gidişin ortasında gerçi “gündelik yaşam insana birtakım aralıklar bahşeder ama onlar da hemen yeniden kapanıverirler.”

Mektuplar insanların alışılmış yaşantılarından yola çıkıyor, kimilerini ancak alıcılarının çözümleyebileceği somut gündelik ayrıntılarla dolu. Ne var ki kimilerinde bir an geliyor, anlatı dizisi bozuluyor, imgeler ve göndermeler çığırından çıkıyor, ortam somut gerçeklikten çözümlenmesi güç bir gerçeküstüne kayıyor, manzara parçalanıyor, zamanın ve mekânın çerçevesi kırılıyor, gönderici-ileti-alıcı üçlüsü uyumsuzluğun pençesinde dağılıyor, insanların yazgıları bir türlü rastlaşmıyor, kişiler yeryüzündeki kısacık, anlamsız varlıklarının dehlizinde yitip gidiyorlar. Çılgın bir montajcının eline düşmüş bir filmi anımsatıyor yaşam.

Yaşayan ve seven birey “boş yere bir nehrin bir kıyısından öbür kıyısına el sallayan biri gibi, kıyı diye bir şey olmadığını bile bile...” Ve artık çok geç olmuşken, menziline asla ulaşamayacağını bildiği mektubunda uyarıyor sevgilisini: “Gerçekten, kıyı yok, yalnızca nehir var, amma da aptalmışız meğer, önceden bilmiyorduk, biz tutmuş kıyılarla uğraşıyorduk, oysa yalnızca nehir varmış.”

Mektupları tamamladığınızda ortaya çıkan bütün insan tutkularının bir sergisi, aşk orada aldatıcı bir merkez gibi, aslında okuru insan ruhunun daha karanlık kıyı bucağına sürükleyen bir kaçış noktasından ibaret. Alışılmadık bir anlatı örgüsüyle karşı karşıyayız, iç içe geçmiş halkalar hiçlikte kaybolup gidiyor sanki. Asla gelmeyecek bir yanıtla susamış, söyleşiyi sürdürmeye çabalayan zavallı seslerin tü-

müne yapının sonunda beklenmedik bir yanıt geliyor beklenmedik bir kişiden: uzak ve amansız, ama bir o kadar da acı dolu bir kadın sesinden. Üstelik o da bu ilişkisiz anlatılar silsilesine noktayı koymadan önce bir başka “yitik mektubu” öne sürüyor: alıcısına ulaşamayacağı kesin olan bir başka olanaksız iletişiyi.

“Metinler kendi aralarında konuşurlar,” der Umberto Eco, *Gittikçe Geç Olmakta* da bunun iyi bir örneği: başka yazarlara, yapıtlara, şarkılara, söylemlere, özellikle belli bir kuşaktan –68 kuşağı da diyebiliriz– İtalyan okur açısından hayli yönlendirici olan ve yapıtı bir “kültürel mikroevren” içinde boyutlandıran göndermelerle dolu. Bunların önemli bir bölümünün –özellikle de başka kuşaklardan– Türk okurlarına yabancı gelmesi kaçınılmaz. Kimi yabancı dilde olan bu göndermeler yapının bazı Avrupa dillerine yapılan çevirilerinde aynen korunmuş; biz boşluğu elden geldiğince doldurmak amacıyla, çok sayıda dipnotta çevirilerini verme ve açıklayıcı bilgiler ekleme yoluna gittik. Sonuçta bazı kültürel göndermeler yine yabancı kalsa bile, bunun yapının algılanmasını engellemeyeceğini umuyoruz.

Ancak bu metinlerarası göndermeler içinde biri var ki, üzerinde özellikle durmaya değer: adı açıkça kağıda dökülmeyen, yerli yerince bir alıntısı yapılmayan, ama İtalyan okur için kuşkuyla yer bırakmayan bir açıklıkla çağrıştıırılan Eugenio Montale.

1975 yılında Nobel ödülü alan çağdaş İtalyan Hermesçi (=çözümlemesi çetin, kapalı anlatım ustası) şair Eugenio Montale (1896-1981) yapının temel tasarımıında varlığını duyuruyor. O kadar ki *Gittikçe Geç Olmakta*’yı Tabucchi’nin “Montaleci yapıtı” olarak nitelemek yanlış olmaz sanıyoruz.

İlkin, yapının orijinal başlığı olan *Si Sta Facendo*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Sempre Più Tardi (=Gittikçe Geç Olmakta) Montale'nin ünlü "*Ma è tardi, sempre più tardi*" (=Ama artık geç, gittikçe daha geç) dizesinin genişletilmiş biçimi. Ardından, okurlarımız özellikle ilk mektuplarda yinelenen göndermeleri dipnotlardan izleyeceklerdir.

Ancak en önemlisi, rastlantısallığın elinde sürüklenen, akıl sır ermez bir makroevrenin ortasında "sen/ben" ikilisinden oluşan bir mikroevrende gündelik yaşantının somut ayrıntılarına birer fetişmişler gibi dört elle sarılmış, yürek burkan bir iletişim çabası; kendi yazgısının peşi sıra gitmiş sevgiliyle diyalog olmaya çabalayan, ama giderek kaçınılmaz biçimde kendi üstüne kıvrılıp kapanan bir monolog; zamanın geçişine, "geç kalma" bilincine anılarla set çekme çabası; evrene ve insanların amansız dünyasına egemen olan baş edilmez güçler karşısında kırık kopuk bir geçmişe dönüş; yalnız başına anan, irdeleyen, yılların ardında aslında artık anılardan başka bir varlığa gereksinimi de kalmamış bir seven-yazar; ayrıca yapıtın sonuna yazarın açıklayıcı (ama "açıklamak"tan çok, kendi kişisel bağlamının olaylarına ya da derinliklerine gönderen ve her öykünün gerisinde bir "alt-öykü"nün varlığına karşı uyarıcı) notlar konması... Tümü Montale'nin yapıtlarında, özellikle de *Occasioni* (Fırsatlar) (1939) adı altında toplanan şiirlerinde yapılandığı anlatı evreninin tipik öğeleri.

Tabucchi'nin okuruna böyle göz kırpması, bu metinlerarası söyleşi, İtalyan yazınının –ve genelde yazın olgusunun– kendi içindeki sürekliliği ve bağdaşıklığı gibi, elimizdeki yapıtın oluşumunu kavramak açısından anlam taşıyor olsa da, bugün bize sunduğu iletiyi algılamamız ve değerlendirmemiz açısından aynı şeyi söyleyemeyiz. Elbette ki Tabucc-

hi'nin bu yapıtını keyifle okumak Montale'yi anlamış olmayı gerektirmiyor; göndermelerin gönderme değeri vardır yalnızca, o da tutkunları için.

Çevirmen –ve okur– olarak takıldığımız bu birkaç noktayı vurguladıktan sonra, artık okuru yapıtın kendi büyüyle baş başa bırakıyoruz.

Neyyire Gül Işık
Madrid, Ağustos 2002

Denizin Ortasında Bir Bilet

Sevgilim,

bu adanın çapı olsa olsa elli kilometreyi geçmez sanıyorum. Çepeçevre dolaşan daracık bir sahil yolu var, çoğu yerde sarp kayaların tepesinden, kimi zaman da tuzdan kavrulmuş ilgin ağaçlarının çevrelediği, benim de ara sıra mola verdiğim minicik, ıssız, taşlık koylara inen çıplak kıyı düzlüklerinden geçiyor. Şimdi de bunlardan birinden yöneliyorum sana, hem alçak sesle konuşuyorum, çünkü öğle güneşi, deniz ve bu apak ışık yüzünden gözlerini yummuşsun, yanımda uzanmış yatıyorsun, bakıyorum, göğsün uyuyan birinin sakın soluğuyla kabarıp iniyor, aman uyandırmayayım diyorum. Bildiğimiz kimi şairler¹ görseler kimbilir ne denli hoşlanırlardı bu yerden, öylesine basit ve ilkel, öylesine cascavlak, öylesine taşlardan, çıplak dağcıklardan, dikenlerden, keçilerden ibaret ki. Hatta bu ada aslında hiç mevcut değil de, salt ben onu düşlediğimden ötürü buldum diye düşündüğüm bile oldu. Bir yer değil bu, bir delik: ağda bir delik demek istiyorum. Öyle bir ağ var ki, artık yakalanmamak olanaksız görünüyor, şu denizin dibini tarayan trol ağlarından. Ve

---

¹ E. Montale'ye, özellikle *Sepva Kemikleri* kitabındaki Akdeniz ortamına değiniyor.

ben o ağda delik aramakta ayak diriyorum. Şimdi senin alaylı gülüşünü duyar gibi oldum: “Tamam, yine başlıyoruz!” Oysa hayır: gözkapakların yumulu, hiç kıpırdamadın. Saat kaç acaba? Saatimi yanıma almamışım, burada hiç gereği yok ki.

Ama sana bu yeri anlatıyordum. İnsana ilk düşündürdüğü şey, çağımızın bize, bereket dünyanın en iyi kesiminde bulunan bizlere fazlasıyla sunduğu şeylerin aslında ne denli fazla olduğu. Sen bir de keçilere bak: yaşamlarını hiçten şeylerle sürdürüyorlar, devedikenlerini bile yiyorlar, tuzu bile yalıyorlar. Baktıkça daha çok hoşuma gidiyor şu keçiler. Bu ufak kumsalda yedi-sekiz tane var, taşların arasında çobansız dolaşıyorlar, herhalde öğleyin mola verdiğim kulübenin sahiplerinin olmalılar. Bir sundurmanın altında kahvehane gibi bir şey var, zeytin, peynir, kavun yiyebiliyorsun. Servisi yapan ihtiyar kadın sağırdı, bu birkaç parça şeyi istemek için avaz avaz bağırmak zorunda kaldım, kocam hemen gelir dedi ama ben ortalıkta koca falan görmedim, belki salt kendi hayalimdi ya da ben yanlış anladım. Peyniri o kendi elleriyle yapıyormuş, beni evin avlusuna götürdü, dikenler bürümüş kupkuru bir duvarla çevrili tozluk bir alandı, keçilerin ağılı da oradaydı. Elimle orak gibi bir işaret yaptım, dikenler batıyor, insanı tökezletiyor, kesmek gerek anlamında. O bana aynı hareketi, ama daha sertçe yineleyerek yanıt verdi. Havayı bıçak gibi kesen o eliyle ne demek istedi, kimbilir. Ağılların yanında, ev kayaların içine oyulmuş bir tür mahzene dönüşüyordu, peynirlerini orada yapıyormuş. Peynir ise karanlıkta mayalandırılmıştı, paprikalı kabuğu kırmızımtraktı, süt kesiginden pek farkı yoktu. Laboratuvarı taşın içine oyulmuş neredeyse buz gibi soğuk bir odaydı. Sütü mayalanmaya bıraktığı bir granit kurna ile mayayı

hazırladığı bir tahta leğen vardı, süt topağını çamaşır tahtasında öteberi yıkar gibi, pürtüklü bir eğik tahtaya bastırarak yoğuruyor, bütün suyu çıksın diye sıkıyordu; sonra da sertleşsin diye iki kalıba koyuyordu, kalıplar tahtadandı, kısaçla açılıp kapatılıyorlardı, biri yuvarlaktı, o tamam da, öbürü maça asına benziyordu, hani şu iskambil kâğıtlarımızdaki gibi. Bir kalıp peynir satın aldım, o maça ası biçimindekini istiyordum, ama kocakarı olmaz dedi, bana da yuvarlağıyla yetinmek düştü. Kendisinden bir açıklama istedim, ama ancak gırtlığından sevimsiz, handiyse cırtlak birtakım sesler çıkarıp, anlaşılmaz bazı el kol hareketleri yaparak yanıtladı; karnının çevresini işaret ediyor, sonra yüreğine dokunuyordu. Kimbilir: belki de o tür peynir yaşamın kimi temel durumlarına, doğuma, ölüme falan özeldir demek istiyordu. Ama diyordum ya, belki de salt benim hayal gücümün bir yorumudur, biliyorsun ya, kimi zaman dizginlerinden boşanır hayal gücüm. Her neyse, peynir enfes, iki dilim kara ekmeğin arasına sokuşturdum, yiyorum, önce burada her şeye ille katılan zeytinyağından birazcık koydum, bir de balıktan yabanıl tavşana değin her yemeğe katılan birkaç kekik yaprağı. Aç mısın diye sormak istedim: bak, enfes bir şey dedim, bir daha arasan bulamazsın, çok geçmeden bizi sarıp sarmalayan ağın içinde o da kaybolup gidecek, bu peynir için kaçacak delik yok, bulmuşken yararlanmana bak. Ama seni rahatsız etmek istemedim, öyle güzel uyuyordun ki, hem uykuyu hak etmiştin, sustum o yüzden. Uzaklardan geçen bir gemi gördüm ve sana yazmakta olduğum sözcüğü düşündüm: gemi. Geçtiğini gördüğüm gemi ne yüklüydü?.. Bil bakalım.

Usul usul denize girdim, bedenimde bir Pan duyusuyla, tam bu yerin gerektirdiği gibi. Tam öyle,

beş duyum ögle güneşinin, maviliğın, deniz tuzunun ve yalnızlığın insanda uyandırdığı şeylere hazırlıklı, suya dalıyordum ki, arkamdan senin alaylı gülüşünü işittim. Hiç duymamazlığa gelerek, su neredeyse göbeğime gelinceye kadar ilerledim, şu aptala bak, uyur gibi yapıyormuş, diye düşündüm, şimdi de kalkmış benimle dalga geçiyor. Meydan okur gibi ilerledim, ama aynı zamanda seninle gırgır geçmek için, apansız geri dönüp çıplaklığımı sergiledim. Hoppala! diye bağırdım. Yerinden milim kıpırdamadın, ama sesin kulağıma apaçık geldi, özellikle tonu iğneleyiciydi. Aferin, kutlarım, hâlâ formunda görünüyorsun!, ama Balkumsal yirmi yıl önceydi, biraz geride kaldı, dikkat et, suda bir delik açmayasın! Öyle olgun yaşta bir kır tanrısını oynatarak denize giren birine yönelen o sözlerin, sen de kabul edersin ki, yenip yutulmaz türdendi. Kendime baktım, çevremdeki maviliğe baktım, benzetme pek yerindeymiş gibi geldi, gülünç olduğum duygusuna kapıldım, aynı zamanda şaşırdım, ne yapacağımı bilemez oldum, bir tür utanç duydum, hatta ellerimi önüme götürüp örtündüm, anlamsızca, çünkü önümde hiç kimse yoktu, yalnızca denizden ve gökyüzünden başka hiçbir şey. Sen de uzaklardaydın, kumsalda kıpırtısız yatıyordun, kulağıma o sözleri fısıldamış olamazdın. Kulaklarım beni aldatıyor, gaptan sesler duymaya başladım galiba diye düşündüm. Bir an felce uğradım sanki, ensemde buz gibi bir ter, su sanki çimentoymuş da, ben de içinde hap solmuşum gibiydi, tıpkı bir kuvars bloku içinde donup kalmış bir susineği fosili misali oracıkta boğulup, sonsuza değin öylece kalacaktım sanki. Ve zahmetle, adım adım, hiç geri dönmeksizin, benliğimi saran o korkudan, insana ne yana döneceğini şaşırtan o dehşet duygusundan kaçmaya çabaladım, geri

geri kumsala kadar gittim, orada hiç değilse bir nirengi noktası olarak sen vardın, benimkinin yanında serili kendi havlunun üstüne uzanmış yatan sen, her zamanki nirengi noktam benim.

Ama şuydu buydu derken oradan oraya atlayıp duruyorum, çünkü, yanılmıyorsam, sana adadan söz etmekteydim. Gelelim konumuza: şöyle göz kararı çapı elli kilometreyi aşmadığına göre, bence her on kilometrekareye bir kişiden fazla nüfusu da yok. Yani gerçekten bir avuç insan. Galiba keçi sayısı daha fazla, eminim öyle. Toprakta böğürtlen çalılıklarıyla kaktüsten başka yetişen tek yararlı şey kavun, taşlık toprağın kuma dönüştüğü yerlerde, sarımtrak bir kumda adalılar kavun yetiştiriyorlar, yalnızca kavun, greyfrut gibi ufak ve bal gibi tatlı kavunlar. Kavun tarlaları birbirlerinden handiyse yabancı görünümlü, deniz tuzundan kavrulmasınlar ve herhalde köklerinin tek besini olan gece çiği toplanabilsin diye kumun içine kazılmış çukurlarda büyüyen asma kütükleriyle ayrılmışlar. Üzümlerinden koyu pembe, yüksek dereceli bir şarap çıkarılıyor, sanırım adadaki tek içecek bu zaten, bir de yabancı otlardan elde edilen bitki çayları var, tadları buruk ama pek hoş kokulular, soğuk olarak da bol bol içiliyorlar. Bazıları sarı renkli, çünkü taşların arasında çiçeklenen ve yassı bir enginarı andıran bir tür dikenli bitki var; ondan çıkardıkları içecek şaraptan çok beter, şiddetli bir sarhoşluk veriyor, hastalarla ölüm döşğinde yatanlara içiriyorlar onu. Alışılmadık bir rahatlamayla, uzun uzun uyutuyor insanı, uyandığında aradan ne kadar zaman geçti bilemiyorsun: birkaç gün de olabilir ve hiç mi hiç düşünmüyorsun.

Eminim ki böyle bir yere bir çadır götürmek gerekir diye düşünüyorsun. Öyle de, çadırı nereye kurmalı? Taşların arasına mı? Kavunların ortasına mı?

Hem sonra, biliyorsun ya, çadır kurmayı oldum bit-tim becerememişimdir, hep çarpık çurpuk, biçare, acınası çadırlar çıkmıştır elimden. Çadır değil de, köyde bir yer buldum kendime. İnanılmaz şey ama, bembeyaz bir köye varıyorsun, adı sanı bile yok, köy diyorlar o kadar, birkaç kırık dökük basamağı tırmandıktan sonra, dört tane eve bekçilik eden yıkık yeldeğirmeninin duvarında, üzerinde bir okla bir tabela: Otel, 100m. İki odası var, biri kullanılmıyor. Otel sahibi saçları ağarmış suskun bir adam. Eski-den denizciymiş, birkaç dil biliyor, en azından derdini anlatacak kadar, adam adanın her şeyi: postacısı, eczacısı, polisi. Sağ gözü sol gözünden ayrı renkte, doğasından değil sanırım, yolculuklarından birinde başına gelen esrarlı bir kazadan ötürü, bana kısa birkaç sözcükle ve gözünü göstererek çarpan bir şeyi işaret eden şaşmaz bir el hareketiyle anlatmaya çalıştı. Oda gerçekten çok güzel, doğrusu ne sen ne ben böylesini hiç hayal edemezdik. Avluya bakan bir çatı katı, eğik damı kemerlerin taş sütunları üstündeki bir taraçaya kadar iniyor, sütunları saran yemyeşil, dolgun, biraz yağlı yapraklı sarmaşık geceleri açılıp yoğun ve hoş bir koku saçan tomurcuklarla dolu. Sanırım o koku böcekleri uzaklaştırıyor, çünkü duvarlarda tek böcek görmedim, tabii o temizlik tavandaki çok sayıda kertenkelenin işi değil-se: onlar da tombul ve hayli sevimliler, çünkü hep hareketsizler ya da öyle görünüyorlar.

Asık suratlı otelcinin ihtiyar bir hizmetçisi var, sabahları odama anasonlu simit ekmeği, bal, taze peynir ve nane kokulu bir içeceklerle dolu bir çaydanlıktan oluşan kahvaltımı getiriyor. Aşağıya indiğimde adamı hep masasına eğilmiş hesap yapar buluyorum. Kimbilir neyin hesabıdır. Sözü dirhemle kullanıyor ama yine de nazik. Hep soruyor: eşiniz nasıl

diye. Kimbilir neden, benimle İspanyolca konuşmayı seçti ve “eşiniz” sözcüğünü gereken saygıyla dile getiriyor, o bile biraz gülünç kaçıyor, aslında yanıt olarak kahkahayı basmak yerinde olurdu doğrusu. Ne eş canım, boş versenize!, ve omzuna şöyle iyi bir şaplak indirmek. Oysa durumun gerektirdiği ciddiyetle yanıtlıyorum: iyidir, teşekkür ederim, bu sabah çok erken kalktı, doğru kumsala indi, kahvaltı bile etmedi. Vah zavallı hanımefendi, diye yanıtlıyor o hep İspanyolca, aç acına denize, olacak iş mi! Bir el çırpıyor, kocakarı koşa koşa geliyor. Ona kendi dilinde bir şeyler söylüyor, o da çarçabuk, sen aç kalmayasın diye her zamanki sepeti hazırlıyor: anasonlu simit ekmeği, taze peynir, bal. Kendimi biraz Kırmızı Şapkalı Kız gibi duyuyorum, ama sen büyükanne değilsin ve bereket kötü niyetli kurt da yok ortalarda. Yalnız kayaların beyazlığının ortasında kahverengi bir keçi var, fonda mavilik, havlumu seninkinin yanına sereceğim küçük kumsala kadar inen patika.

Sana seyahat acentalarının teknik terimle “açık” dedikleri türden bir bilet almıştım. Fiyatı normalin iki katı, biliyorum, ama istediğin gün geri dönmene olanak veriyor: her gün uygarlık denen şeye gidip gelen tıknefes vapurdan çok, bir iniş pisti bulunan en yakın adadaki uçak için yaptım bunu. Yani parayı sokağa atmak için değil, bilirsin, harcamalarımda tutumluyumdur, sana ne denli cömert olduğumu göstermek için de değil, kimbilir belki hiç de cömert değilimdir. Mesele şu ki senin ne çok yükümlülüğün olduğunu biliyorum: şurada burada, ötede beride insanın yapması gereken o bir dolu iş. Sözün kısası: hayat işte. Dün akşam dedin ki bugün geri dönmek gerekiyormuş, zorunluymuşsun. Peki, bak işte, gidiyorsun, açık biletin hikmeti budur. No

problem, şimdilerde dedikleri gibi. Zaten uygun bir zaman, deniz çekilmede ve açıklara götürmede.

Biletini aldım, denize girdim (bu kez ayağımda pantolonumla, vedalaşmanın gereği olan ciddiyet görünümünü korumak için) ve onu suyun yüzeyine bıraktım. Dalga bileti sarıp sarmaladı ve gözden kayboldu. Aman Tanrım, diye düşündüm bir an, yüreğimde bir veda sırasında duyulan çarpıntıyla (vedalar hep biraz kaygı nedenidir, ben de bilirsin hep abartırım), kayalara toslayacak. Ama toslamadı. Doğru yönü tutturdu, o minik koyu serinleten akıntının üstünde cesaretle dalgalanıyordu, bir anda gözden silindi. Sana güle güle demek için havlumu sallamaya çalıştım. Farkına bile varmamışsındır herhalde.

Nehir

Sevgilim,

geçmişle uğraştığını biliyorum: senin mesleğin bu. Ama, inan bana, bu başka bir tarihçe. Geçmiş okumak daha kolaydır: insan geri döner ve elinden geliyorsa, bir göz atar. Sonra, ne hikmetse, geçmiş hep bir yerlere takılır, kalır, bölük pörçük de olsa. Kimi zaman salt koku alma duyumuz ve dilimizdeki tat alma hücreleri yeterlidir: pek güzel kaleme alınmış bazı romanlardan biliriz bunu. Ya da yalnızca bir anı, ne olursa olsun: çocuklukta görülmüş bir nesne, bir çekmecedeki bulunmuş bir düğme, ne bileyim, başka biri olduğu halde sana başkasını anımsatan bir kimse, eski bir tramvay bileti. Ve işte apansızın oradasındır, Ticino Kapısı'ndan Sforza Kalesi'ne tangır tungur giden tramvayda, on dokuzuncu yüzyıldan kalma konağın kapısından içeri girersin hiçbir şey yokmuş gibi, geniş merdivenin ucu yılanbaşı biçiminde dökme demirden bir tırabzanı vardır, ikinci sahanlığa varırsın, kapı sen daha çalmadan açılır ve hiçbir şaşırmasın, şaşırmanın bir nedeni antrede, rokoko stili konsolun üstünde, eski neoklasik sarkaçlı saatin gerisindeki koyu renk lekeli antika aynanın onu bir baştan bir başa ikiye bölen

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

bir yara almış olduğunu fark etmendir, sonra o gün bana şöyle dediğini hatırlarsın: onunki gibi bir hastalığı olan biri yazgısına böyle meydan okuyamaz, felakete davetiye çıkarmak olur. Ve o anda anlarsın ki kapının öyle kendiliğinden açılıvermesinin tek nedeni, yazgısına meydan okumak isteyen onun da, bütün yazgısına meydan okumak isteyenler gibi, hapı yutmuş olmasıdır, kimbilir nerede gömülüdür şimdi, oysa yaralı ayna hâlâ oracıktadır, olacakları açık seçik sezinlediğin o günkü gibi.

Ya da bir fotoğraf albümü alırsın eline, benim gibi, senin gibi, herkes gibi herhangi bir kimsenin herhangi bir albümü. Bir de bakarsın ki yaşam orada, birtakım aptal kâğıt dikdörtgenlerin daracık sınırlarından dışarı taşmasına izin vermeksizin sınıksız tuttuğu değişik parçalarında. Ve yaşam, dolu dolu, sabırsız, o dikdörtgenin ötesine taşmayı istemektedir, çünkü bilir ki şu beyaz giysiler içinde, kolunda kiliseye başlama töreninin şeridiyle, ellerini bitıştirmiş duran çocuk, ertesi gün ("ertesi gün" dediğim herhangi bir gün yani) kendi kendisinden utanıp gizliden gizliye ağlayacaktır: küçük bir kabahat mı işlemiştir? Küçük olmuş büyük olmuş, fark etmez, dediğimiz o ki pişmanlığı gerektirmektedir. Ama bir mürebbiyeden daha sert olan o acımasız fotoğraf, asıl gerçeğin kendi birkaç santiminin dışına taşmasına izin vermez. Yaşam kendi resminin tutsağı olmuştur: ertesi günü yalnız sen hatırlarsın.

Bak, şöyle olmuştu, hatırlıyor musun? Hatırlamak için bir şiir bile söyleyemem, kurusun diye asılmış yoksul çamaşırlar¹ örneği, çamaşırlar ki hep bir hüznün ögesidirler, bilmediğimiz, kendi halinde yaşantılardan dem vururlar, hem de öylesine yalın, o ancak büyük şairlerin yakalayabildikleri ya da öyle

¹ E. Montale'nın bir dizesine gönderme: "İplerde çamaşırlar çoğaldı"
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

denilen yalınlıkta. Hayır: tersine, görkemli bir doğa görünümü vardı, kusursuz olduğunda aşırı güzel olan türden güzel, tıpkı Simone Martini'nin bir freskinde olduğu gibi, hani koşumları süslü püslü bir at dile gelmez bir şövalyeyi dile gelmez bir başka yere taşır ya. Ben de arabamı sürüyordum. Ama yavaş yavaş o tepeleri çizgileyen virajları, her birinde bisikletteyken yaptığımız gibi, bedenimi bir yana eğerek izlemeye çalışıyordum, çünkü evde kendisine doğum günü armağanı diye verdikleri gıcır gıcır bisikletle o yumuşak doğada dolaşan bir çocuk olmayı isterdim. Olsa olsa dört evlik bir köydü, kaba taştan, bir kireç boyası bile vurulmamış, kimsesiz, sokağa bakan bir samanlık, delikli tuğlalarından sarkan saman çöpleri meltemde yararsız salınıyor, öylece terk edilmiş onlar da. İşte böyle şeyler vardır, olup biterler de, bilmezsin niçin. O ıssız yerde durmak için hiçbir neden yoktu, bir kahve bile içemezdin, çünkü hiç mi hiçbir şey yoktu, yalnızca samanlığın köşesinde, asfalttan ayrılıp kıra doğru giden bir toprak yol: orada, fonda, bir başka hiçlik daha. Ve ben o yola saptım.

Bu tür köylerde hep bir ufak kilise, bir şapel falan bulunur, fark etmişsindir. Çünkü başlangıçta bunlar efendilerinin malikânesini çevreleyen yoksul köylülerin kulübeleriydi, efendilerine ve kiliseye bağlı insanlardı köylüler. Ve orada, toprak yolun bittiği yerde, tıpkı on dokuzuncu yüzyıl taşbaskılarındaki ya da bugün üstünde "The Heart of Civilisation"¹ yazan kartpostallardaki gibi, iki servi ağacının ortasında, ufak bir kilise vardı. Başka her şey gibi, o da terk edilmişti. Eğik damın tepesinde, maviliğin fonuna açılmış, tuğladan bir minik çan kulesinde daha çok ineklerin boynuna asılan çanları andıran

---

¹ Uygarlığın bağı.

bir çift çan asılıydı, onların da epey zamandır kullanılmadıkları anlaşılıyordu. Arabayı tam oraya, servilerin dibine park ettim. Hemen ardında tepeleri benekleyen asma ve servi dizileri: bizim yerlerimiz, anlıyorsun ya. Ve her şey olması gerektiği gibiydi. Aylardan mayıstı. Servi ağacına karşı işedim, aslında ihtiyacım olduğundan değil, belki de durmak için hiçbir nedenim olmayan bir yerde durmuş olmamı bilinçaltında o fizyolojik harekete bağlıyordum. Kilisenin kapısı kapalıydı, etrafını bürümüş yaban otlarını aşarak, böyle terk edilmiş yerleri pek seven engerek yılanlarını ürkütmemeye özen göstererek çevresini dolaştım. Eski taşların aralıklarında kapari çalılıkları bitmişti, dalga dalga püskülleri bana kimbilir neden Elektra'yı düşündürdü, bir zamanlar bildiğim bazı dizeleri anımsamaya çalıştım, ama belleğimde bir türlü bulup çıkaramadım. Bir çift kapari koparıp çiğnedim, acımtraktılar ama o acılığın tadına vardım, o kötü tat neredeyse bana olup bitenlerin anlamını geri getiriyordu, buruk tadıyla bize işlediğimiz suçu anımsatan sessiz ve gerekli bir tövbekârlık gibi sanki. Ve hayatı düşündüm, gizli kapaklıydı hayat, gerçek nedenlerini yüze çıkardığı pek enderdi, derinlerdeydi asıl akışı, tıpkı bir yeraltı nehri gibi.

Sana demiştim ki: her şey bitti. Ne var ki sözlerle değil, çünkü sessizlik de yeraltında akar. Ortadan kayboldum diye mi düşünüyordun? Kaybolmuştum, ama orada kalarak, hiçliğin içinde gibi, havada asılı ve şuraya buraya dolaşarak. Şimdi kendi yerlerimin herhangi birinde bulunuyordum, daha önce anlattığım görkemli yerden farklı bir yerdi: dağların arasında bir boğaz, seyrek zeytin ağaçları ve günü geldiğinde çiçeklenen yabanıl çalılıklar. Ara sıra senin yarağının yapısını düşünüyordum, sanki doğa

görünümünün parçasıymış gibi görüyordum onu: büyük dudakların arasına gizli küçük klitoris, kapıya zili çalan postacıdan ürkererek yaklaşan bir adamcık gibi çekingen, sonra geniş kasıkların, karnının başlangıcına kadar bir ağaçlık gibi serilmiş.

Diyordum ki ben uzaklardaydım o zaman diliminde, anlaşılmaz şeyleri anlayabilmen açısından son derece önemli bu ve orada, dağların arasında bir yalnızlık vardı. Adı Antartes olan bir tavernaya girdim, Yunanca partizan demek, ben de kendimi öyle duyuyordum, makiye girmiş biri gibi, saklanıyordur, savaşım veriyordur, ama kime karşı?, valla, diye düşünüyordum, olup bitenlere karşı işte, nasıldır bilirsin, olup bitenler, yani her şey, çünkü hayat sen farkına varmadan yavaş yavaş işleyip dolar ve irin toplar, gelgelelim o şişkinlik bir fazlalıktır, bir kist ya da bir kaos gibi ve bir gün gelir, tüm o şeyler, nesneler, anılar, sesler, düşler ya da düşlemler sana bir şey söylemez olur, belirsiz bir gürültüdür yalnızca, boğazda bir düğüm, bir hıçkırık, ne dışarı çıkar, ne aşağı iner, boğar insanı. Dışarıdaydım, asma çardağının altında, kuzu bağırsağıyla yapılmış pek lezzetli bir yemek yiyordum, Girit'in kayalık boğazlarını seyrediyordum, zeytinliklerin orada, koyu ve parlak bir yeşile dönüşen yeşilin arasında, zakkumların renkleriyle lekelenmiş sarp dağlar ve dikenleri bile geveledikleri halde zakkumları yemeyen bir öbek keçiyi seyrediyordum ve işte başardım, diye düşünüyordum.

Bir arkadaşşıma bakılırsa intihar, kökten bir seçim olduğundan, çelişki gibi görünüyor ama aslında en kolayı: tek hareketle iş bitiyor. Susmak çok daha güç. Susmak sabır istiyor, sebat, inat; ve özellikle günbegün yaşantınızla yüzleşiyor, kalan günleri ömrümüzün, birbiri ardından, küçücük saatleriyle

gerçekten bitmez tükenmez, bir adak gibi susmak, sırçadandır, hiçten bir şeyle bin parça olabilir, zaman düşmanıdır, onun. Hayatın gidişine bak. Ve ona yön veren ne: bir hiç işte. Rastlantı eseri idi, o taver-
nanın boşluğuna salt meraktan ötürü girdim: bakın-
mak için. Salon çıplaktı, üst üste konmuş hasır is-
kemleler, bir kenara yığılmış masalar. Duvarlarda fo-
toğraflar vardı, bakmaya başladım. O köyde iki kişi-
ye taparlar: biri Venizelos, çünkü oralarda doğmuş
ve savaşta genelkurmayını oraya taşımıştır; gençlik
portrelerinde ve halkına olan sevgisini sepya rengi
resimlerle gösteren sararmış gazete kupürlerinde
görülür. Öbürü Kazancakis, peşini bırakmayan bir
sürü mutsuzluktan biri sırasında bu köyde mola
vermiş, halk da ona kucak açmıştır. Benim hiç seve-
mediğim bir yazardır, belki de kibrimizden ötürü
birbirimize benziyoruz, ancak bizim varlığımızın
minimini dolambaçlarında kibrin yolları Tanrı'nın-
kilerden daha sonsuzdur, onun durumunda kibir, ki-
birli olma cesaretinin ve gururunun yolunu seçmiş.
Benim durumum, çok iyi bilirsin ya, hepten değişik-
tir, alçaklığı seçmiştir gurur. Kazancakis'in efendi-
den adam kılığındaki (ceket, kravat, özenli bıyıklar,
briyantin, fotoğraf makinesine gözlerinde gerçeği
saklıyormuşçasına bakan birinin derin bakışı) port-
resinden başka (diyelim ki) gömütünün de fotoğrafı
var; öyle ya, kilise kutsal şeylere saygısız saydığı bi-
rini gömütlüğüne kabul etmemiş, doğduğu kent,
Heraclion da onun naaşını surlarına gömmüş, me-
zartaşına onu boylu boyunca, tepeden tırnağa içeren
bir tümcesini kazımıştır: "Hiçbir şeye inanmıyo-
rum. Hiçbir umudum yok. Özgürüm." Hayatın gidi-
şini görüyorsun işte. Ve ona yön veren ne: benim gi-
bi birinin niyetini yok etmek için bir tümce yetiyor.
Gerçekten kırılğandır suskunluk.

Manzarayı değiştirmemi bağışla, ama eğer o az önce anlattığım gün arabamla o pek iyi bildiğimiz kırların terk edilmiş bir köyünde bir küçük kilisenin önünde duraklayıp arabadan indiysem, bu işte o tümceden ötürüdür. Ve o kır kilisesine benzer şeyin vresini dolaşırken içime dehşet salan o kibirli szklere karşı koyabilecek bir şeyler arar gibiydim. Oradan oraya sırıyorum, hiçbir mantığı yok, farkındayım, ama bilirsin ya, bazı şeylerin hiçbir mantığı yoktur, ya da en azından hep aynı mantığı arayan bizlerin açısından anlaşılabilir bir mantığı yoktur: neden-sonuç, neden-sonuç, neden-sonuç, sırf anlamı olmayan bir şeye bir anlam verebilmek için. İşte, arkadaşım burada olsa söyleyeceği gibi, hayatta söyle ya da böyle sessizliği seçmiş olan kişiler, sessizliği şu yüzden seçmişlerdir: Çünkü sezinlemişlerdir ki konuşmak, hele hele yazmak, yaşamın anlamsızlığıyla pazarlığa oturmanın bir yoludur her zaman.

Ne diyordum? Ha, şimdi işte yine çalılıklarla taşlar arasında terk edilmiş küçük kilisenin vresindeyiz. Ben görmedim ama, belki yılan falan da vardır, şairlerin sevdiği şeydir. Gerçi pek mütevazı bir kiliseydi (ama gerçekten mütevazı, bana çocukluğumda babama elbise diken bir terzinin kamburunu hatırlattı), ama daracık kapısıyla mihrabı yerindeydi, herhalde zamanında papaz karşı taraftaki papazevi bile denmeyecek kadar ufak konutundan çıkıp bu kapıdan giriyor, köylülere pazar ayini yapıyormuş. Ve o tahtakurularının kemirdiği minik kapının üstünde daktiloyla yazılıp seloteyle yapıştırılmış bir kğit vardı. Anlamsız bir kğit, söyle diyordu: “Gelecek yaşam seçimi. Giriş serbesttir.”

Girdim elbette. Sen olsan ne yapardın, zaten kendini geçmişe odaklamış bulunan sen?, aslında

geçmiş buruk bir tat bıraktığından ötürü, yarının ne olabileceğini düşünen biri için ikiyüzlü bir odaklama bu arada. Gelecek, gelecek! Bizim kültürümüz bu, İncil dahil (adını gereken saygıyla anıyorum), çünkü Gökyüzündeki Krallık bizim olacak, gelecek zaman yani, ilerisi, geçmiş bir felaket olduğuna ve yaşanan gün de bize hiç yetmediğine göre. Hiç ama, biliyor musun, hiçbir şey yetmiyor bize, görmesini bilenler için mayıs ayında çiçeklenen katırtırnakları bile, ben de genelde hepimizin yaptığı gibi görmeden bakıyordum, ta ki geri döndürülemez şeylerin özlemine düşene değin, bütün bizim gibilerin kesin gömütüdür o.

Senin amının anısı (çiğ bir anatomik ayrıntı üstünde durmamı bağışla), söylemek caizse, birden seriliverdi gözlerimin önüne, belki biraz saygısızca davranıyordum, inkâr ediyor değilim, öyle ya, her ne kadar terk edilmiş de olsa kutsal bir yerdeydim. Ve Kazancakis'in tersine, anladım ki özgür değilim. Tam tersine, kendi kendimin tutsağıydım. Ve daha önemlisi, artık genç değildim, hiç değilse seni tanıdığım zamanlardaki kadar genç değildim. Ama daha fazlasını, çok daha fazlasını anlıyorum gibi geldi. Bazı çağrışımlar vardı ki, garipti: örneğin senin o yarığın yalnızca benim için dile gelmez (fazla kolay) bir zevkin yeri olduğundan ötürü yeniden içine dalmayı dilediğim bir tür burgaç değildi, bellek öncesi-ne, evrenin kökenlerine, cin fikirli ressamın dediği gibi, yukarıya, yukarıya, kökenlerin kökenine, tek çekirdekli doğaya, bakteriye, daha doğrusu aminoasite, daha doğrusu Kelam'a geri dönebilmenin bir yoluydu sahiden, zaten Kelam da aminoasitin en üst düzeyde bir eğretilmesi olmalı herhalde. Ne iğrencim, değil mi?

Bazen bizim dilimize ait olmayan söyleyiş bi-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rante.org>

çimleri çıkıyor ortaya, seni şaşırtmasın bu. Ya da sözcükler, çünkü bazen dünya, her ne kadar özlerini anlayış biçimimiz farklıysa da, birbirine eş sözcüklerden oluşuyor gibi. Örneğin *anthropos*¹ sözcüğü. Bu benim düşündüğüm ve herbirimize aynı gibi gelen sözcük herbirimiz için ayrı bir şey demek. Öyle bir sözcük ki, sevgilim, Linneo² bile olanca sabrıyla bütün anlamlarını sınıflandıramazdı. Benim durumumda ise, yalnız bir adam, gülünç denecek kadar sıradan bir durum, gazeteler ve nüfus kütükleri, belediyeler ve yetkililer bugün *single*³ olarak tanımlıyorlar. Gel gör ki benim durumumda *teklik* gerçekten eskilerin yalnızlık dediği şeyle örtüşüyordu. En katıksız yalnızlık, çevremde çalılıklardan, katırtırnaklarından ve tepelerdeki servilerden oluşan doğanın gibi. İşte bu yüzdendir ki o küçük kapıyı tıklattım ve tokmağı çevirdim. Genelde, böyle durumlarda, kapıyı orta yaşlı, tercihen İngiliz, kır saçlı ve belki de Hindistan'da yaşamış olduğundan sarilere bürünmüş bir hanım açmalı, Doğu felsefeleri üstüne epeyi kafa yormuş ve gelecek yaşamlarla nasıl başa çıkmak gerektiğini bilen biri.

Oysa kapıyı köylü kılıklı, kafası kara başörtülü, üst dudağı gölgeli bir kocakarı açtı, kendilerine göre kurnaz da olan kimi gerizekâlıların o donuk bakışıyla aptal görünümlü yüzünü sergiliyordu; bana yalnızca girin, oturun dedi, sizi bekleyen bir iskemle var. Tam da böyle dedi: beni bekleyen bir iskemle varmış. Böylece penceresi demirli daracık bir odaya girdim, bir zamanlar papaz odasıymış, bir tür ufak rahleyle bir tek iskemlesi vardı, Van Gogh'un iskemlesinin tıptı tıpına aynısı. Seninle alay falan etmiyo-

¹ (Yunanca) insan.

² Linneo: hayvan ve bitkilere uyguladığı sınıflama sistemiyle ünlü İsveçli doğabilimci Karl von Linne'nin (1707-1778) Italyancalaştırılmış adı.

³ tek kişi, yalnız yaşayan kimse.

rum, hatta acaba tablodan mı örneklenmiş diye düşündüm ama öylesine bembeyaz ve çarpık çurpuktu ki örneklenmiş olamazdı ve tabii Van Gogh'un oraya gelmiş olması da olanaksızdı onun iskemlesi Provence'de bir zavallı delinin odasındaki iskemleydi, pansiyoner olarak kaldığı kahvede Arles sakinleri bilardo oynarlardı ve deliği şaşırانların sonu tımarhane olurdu, onun resmettiğı gibi, sırtlarında çizgili gömleklerle dönbaba dönerlerdi. Oturdum, sanki mecburmuşum gibi. Önümde aynı zamanda masa görevini yapan o rahleden başka şey yoktu. Yerini şaşırmış bir telefon vardı, iki kez çaldı ama kokakarı yanıtlamak gereğini duymadı. Arkamdan, yaban otları bürümüş meydancığa bakan demirli küçük pencereden giren bir güneş ışını karşı duvardaki bir evren haritasına vuruyordu. Evrenin haritası var mıdır? Yoktur elbet. Ama bizimkini birisi kalkıp çizmeye çalışmıştı: genişlemekteymiş diyorlar, hiç değilse şimdilik, sonrasını göreceğiz. Evren haritasının dibinde bildiğim bir dize vardı, fakat erdem ve bilgiyi izlemek için¹ ve İngilizce olmayışına şaşıtm: modern çağ kimi zaman fena oyun oynuyor insana. Benim erdemlerim neler olabilirdi diye düşündüm. Şöyle bir geriye baktığımda, hiçbir erdem göremedim. Bilgi desen bildiğimi sandığım onca şeye karşın, aslında bilgi de yoktu. Zifiri karanlıktaydım, en azından geçmiş bağlamında. Öylece akıp gitmişti, parmakların arasından akan kum gibi, bu beylik benzetmeyi bağışla ama gerçekten ancak o an anladım: çünkü geçmiş, o da anlardan oluşur ve her an kaçıp giden minimini bir kum taneciğı gibidir, o bir taneyi öylece yakalamak olanaklıdır ama öbürleriyle birlikte tutmak olanaksızdır. Özetle, mantık diye

¹ Dante'nin ünlü dizesi: "Hayvanlar gibi yaşamak için yaratılmadınız / Fakat erdem ve bilgiyi izlemek için" (Cehennem, XXVII)

bir şey arama, sevgilim. Bir gelecek fikri, varsayım olarak bile, bana büsbütün bulanık geldi. Gerçekten, koskoca bir sis yığını, terbiyeli bir zatın hava tahmini yaptığı o televizyon akşam haberlerindeki kimi resimler gibi.

Oyuna girişim işte böyle oldu. Hani ruhlarımızın dalgıçlarının iddia ettiklerine göre, şu bilincimizin uçurumlarında gizli duran en derin benliği araştırmak falan değil. Yalnızca en gizli anı üstünde yoğunlaşma, geçmişte bizi mutlu etmiş olan ve gelecek yaşamımız olmasını istediğimiz anı, eğer varsa tabii: o biricik nokta, ötesi yok. Seni tanıdığımda daha önce tanımış olmayı istemiştim, bugüne değin belki de en gizli dileğim bu olmuştu. Çünkü o noktada düşünle dilek örtüşüyor, hep aynı şeyler çünkü, en azından hücrelerle onları bir arada tutan *genoma* toza dönüşmedikçe.

Kocakarı yanıtladı: duruma bağlı. Bağışla, bir paragraf atladım, söylemeyi unutmuşum, kara giysili kocakarı birilerinin unuttuğu bir bohça gibi bir kenara büzülmüştü ve benim gelecek yaşamın düşündüğüm dileğe bağlı olup olmadığı soruma şöyle yanıt vermişti: duruma bağlı. Hangi duruma? diye üsteledim. Çok bilmiş bir edayla gülümsedi ve eliyle hele bir git de sonra anlarsın der gibi bir işaret yaptı. Ve şöyle fısıldadı: eşiği aştığın sırada nasıl düşünüleceğine bağlı, oğlum.

Durum saçmaydı, bunu sen de kabul edersin. Yer, unutulmuş bir papaz odasının sıvaları dökülmüş bölmesi ve yüzüme saygısızca bakan, dudağının üstü gölgeli o sekreter bozuntusu kapkara kocakarı. Durum öfkelenbildirdi beni ama daha çok kendi kendime karşı, hani insanın aptalca bir duruma bulaştığı ve durumun aptalca olduğunu bildiği zamanlardaki gibi, hani derhal çıkıp gitmek istersin, çün-

kü bilirsin ki, sen o durumu yüzleyip denetlemeye uğraştıkça, durum büsbütün aptallaşacak ve seni çikış bulunmayan bir aptallığın içine çekecektir. Ben bunu anında sezmiştim ama aptal gibi yanıtladım: affedersiniz hanımefendi, ama eğer ben, zihinsel yeteneklerim tam olarak, üzerinde “Gelecek Hayat” yazılı olan o kapının eşiğini aşmaya karar verecek olursam, canım ne isterse onu düşünürüm, anlatabildim mi? Kocakarı yeniden o kurnaz gülüşüyle güldü. Kaçamak bir hareketle işaret parmağını alına dokundurdu ve sustu. Öfkenin kimi zamanlar bize bir Tanrısal armağan gibi bağışladığı sükûnetle kocakarıya anlatmaya çalıştım, yani demek istiyorum ki, eğer sağ ayağımı eşikten attığım (söylemeyi unutuyordum, bu arada rahlenin üstünde katlanmış duran bir tür kılavuza göz gezdirmiştim, *Temel Teknik Tavsiyeler* başlıklı, daktiloyle yazılmış buruşuk bir kâğıt parçası) ve kılavuzunuzun belirttiği üzere, sol ayağımı sağ ayağımın yanına getirdiğim o anda canım en çok neyi çekerse onu düşünmekte özgürüm, değil mi hanımcığım? Kocakarı kolları kollarını uzattı, ellerini açarak yukarı kaldırdı ve sanki rüzgârı taklit ediyormuş gibi oynattı parmaklarını. Düşünce kanatlıdır, oğlum, dedi alaylı bir gülümsemeyle, sen onu düşünüyorsun sanırsın ve birden rüzgâr gibi, canı nereden isterse oradan gelir o, sen onu düşünüyorsun sanmıştın, oysa o seni düşünür ve sen yalnızca düşünülensindir. Ve bir kez daha bana gitmemi işaret etti, eğer cesaretim vardıysa tabii. Ve anladım ki bu kez bir meydan okuma hareketiydi.

Ve meydan okuma yüzünden oldu, inan bana, çünkü o aptalca meydan okumadan vazgeçmek istemedim, o aptal yerde, o aptal kocakarıyla; ve kuşkusuz oradan geçen çaylaklardan birkaç kuruş kopar-

mak için yapılmış olan o gülünç sepetle (içi kırmızı astarlı bir köylü sepeti, düşün bir) o falcı çadırı numarasına birazcık bile inanmış değildim, üstüne bir de fırçayla ruhgöçünün bedelini yazmışlardı. Aslında hayatımın tam da o anında bir gelecek yaşam istemiyor değildim, onu ne denli ve niçin istediğimi de ancak sen bilebilirsin. Ama o başka, o aptalca pantomimayı kabullenmek başka. Yine de ruhgöçü için öngörülen bedeli kırmızı astarlı sepete koydum, üzerinde “Gelecek Hayat” yazılı olan küçük kapının tokmağını kavradım, kılavuzun buyurduğu gibi gözlerimi yumdum, eşiği sağ ayağımla aşıp, sol ayağımı tam yere basan ayağımın yanına getirdim. İyi akşamlar dedi lokanta sahibesi, *grenouilles à la provençale*¹ yaptım, Bordeaux şarabımız hiç fena değil, yedi yıllık bir şarap, mahzendeki son şişe ama beni bütün öğleden sonra uğraştıran böyle bir yemeğin yanına taze şarap gitmez. Sen masa seçmeyi bana bıraktın, hep öyle yaparsın ya, zaten o akşam lokanta boş sayılırdı: yalnız mevsimi erken açmış iki yaşlı çift vardı: İngiliz turistler olmalıydılar. Cama yakın masayı seçtim, sağ tarafta açık deniz görünüyordu, solda üzerinde fenerle kayalıklar. Bu akşam da içmiş, yazık, diye fısıldadın, hâlâ güzel sayılacak bir kadın, kendini ziyan ediyor. Kimbilir başından ne felaketler geçmiştir, diye yanıtladım, yaşamları insanların yüzlerinde ya da bizi karşıladıkları gülümsemelerde yazılı değildir ki. Deniz iyice azmıştı. Kimi zamanlar o küçücük koyda öyle olurdu, hem görünürde mantıklı bir iklimsel neden bulunmazsın, çünkü örneğin o akşam hiç rüzgâr esmiyordu. *Grenouilles à la provençale* da enfes olmuştu – her zamanki gibi. Ancak o akşam sen de her zamankinden biraz daha fazla içtin. Bu şaraba dayanılmaz, de-

¹ Provence usulü kurbağa

din. Sana hak veriyorum. Etiketinde şiş karınlı bir kule vardı ve “Château Latour, Pauillac arazisi, Bordeaux, 1975” yazılıydı büyük harflerle. O etiketi hatırlamazsın elbette. Ben hatırlıyorum, daha ilerde anlayacağın üzere, çemberin her aşamasında. Lokantadan çıkarken keyifliydin, deniz üstüne bir şarkı istedin benden. Anlattığı deniz her ne kadar dingin ise de ben Charles Trenet’yi seçtim, sen de ne güzel bir şarkı, dedin. Ve ben ışığı yanar bıraktığım barınağa doğru yavaş yavaş inmeye başladım

Ve inmeye devam ediyorum, kaçınılmaz biçimde, yaşamım o noktaya geldiği her kez. İçinden geçmeyi sürdürdüğüm başka her nokta gibi, öncekiler ve daha sonrakiler. O akşam, diyordum, yanı benim için bu akşam, barınağa döndüğümüzde bana pek iyi değilim, biraz üşüyorum, diyorsun, sırtına bir battaniye atıyorsun, divanda uyuyakalıyorsun, ben se pencerenin önünde ölülerimi düşünerek sigara içiyorum ve denizin taşıyıp getirdiği seslerini dinliyorum onların. Ve sonra, ertesi gün, o ertesi gün yaptığım şeyleri yapıyorum, sen de öyle ve sonra, ertesi ay, ertesi ay yaptığım şeyleri yapıyorum ve sonra, ve sonra, ve daha sonra. Ta sana her şeyin bittiğini dile getirmeden söylediğim o güne değin. Ve orada belirsiz bir an var, uzun mu kısa mı, bilmiyorum (ama bu pek de önemli değil), ruhgöçü uzmanları kendi terimleriyle *anástole*¹ diyorlar, işte o an gelip çattınca her şey yeniden başlıyor, çünkü çember şöyle bir kapanıyor ve sonra hemen yeniden açılıyor. Şimdi artık biliyorum, minimini bir boşluk bu, dolurulması olanaksız, çünkü benim geçtiğim yolda, benim *anástole*’m sırasında, o gün arabamla durduğum kilise parçası eksik. Biliyor musun, çembere girmeyi seçen kişi için artık yeniden yaşanamaya-

¹ (Yunanca) *anástole*: açılış, açıklık, geri dönerek açma eylemi.
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://ranfey.org>

cak bir an o, çünkü işte tam o özel anda (onlar buna “boşluk” diyorlar) kim olduğunu, nerede olduğunu, niçin orada olduğunu bilmiyorsun. Bir müzik parçasının kesildiği, tüm çalgıların sustuğu an gibi: işte o an, onların dediklerine göre, yaşamın anlamsızlığıyla pazarlığa oturuyorsun ve o yüzden, yinelemek neden?, demenin anlamı olmuyor.

Çembere geri dönerken kendi kendime bağışladığım değişkeler yalnızca yine çembere dönüşün değişik anları: bizim öykümüzün ilk günü de olabilir, ikinci günü de, sonuncusu ya da herhangi bir günü de. Hep öylece, sonsuza değin. Örneğin, şimdi bir köy evinin önündeki düzlükteyim, bir badem ağacının altında durmuşum, ağustos sonlarında bir akşam, sen kapıya çıkmışsın, çünkü geldiğimi anlamışsın ve birinin dönmesini dayanılmayacak kadar uzun süre beklemiş birinin sükûnetiyle karşılıyorsun beni, ben de gerçekten geri dönüyorum işte, yakındaki köyden bir trompet ve akordeon müziği geliyor, *Kiraz ağaçları pespembe baharda*'yı çalıyorlar, bu da ne böyle? diye soruyorum sana. Köyde bayram var, diyorsun, biliyor musun, Aziz Lorenzo Yortusu'nda¹ bütün geceyi kayan yıldızları seyrederek geçirdim ve senin çabuk gelmeni diledim, akşam yemeğine kalır mısın? Ve tabii ben yemeğe kalıyorum, domates dolması yapmışsın, evin sundurmasının dibinde, gecese falarının yanı başında kendiliğinden biten o kekikten koymuşsun içine. Ve senin açından normal bu, çünkü yalnız o an olup bitti, zamanın bizim bedenlerimizin köy evinin önündeki çayırdan oluşan o belirli mekânı geçtiği ve kulaklarımızın *Kiraz ağaçları pespembe baharda* şarkısını işittiği tam o anda, hani demiştin ki: Aziz Lorenzo gecesini kayan yıldızları seyrederek geçirdim, ye-

---

¹ 10 Ağustos gecesi.

meşe kalır mısın?

Tümüyle yaklaşık bir hesapla, bu göz açıp kapayıncaya değin vardığım Girit tavernasında bulduğum ve yarın yeni baştan çembere gireceğim ânımda, sen şimdi neredeyse ihtiyar bir kadın olmalısın artık, aştığım o kırılğan eşiğı aşmamış olsaydım benim de olacağım gibi ihtiyar. Çünkü yaşam (senin yaşamın, demek istiyorum) mantıklıdır, gereken tempoyla ilerler. Herhalde torunların vardır, onlar da yaşamın ilerleyiş temposunun parçasıdırlar, saçların da gereğince seyrelmiştir ama bugün basit bir kuaför marifetiyle gizleniyor öyle şeyler. Herhalde ait olduğun zamanın insan denen yaratıklara bağışlanan yaş aşamaları için öngörülen huzuruna ulaşmışsındır. Ve tabii, tüm yaşların öngördüğü, o zahmetli kendi kendimizle uzlaşma süreci sırasında, bu şimdiki yaşında, o zamanlar dilediğın göçebelik yaşamının sana göre olmadığını, dolayısıyla yalancı bir ikilem olduğunu anlamışsındır. Çünkü barış, her şeye karşın, tedirginlikten baskın çıkar her zaman. Aslında bu senin durumunda tam da gerçek değil, çünkü doğanı tanıyorum, bacaklarının arasında yün yumağı sepetini, eleştirisel okuması yapılacak şiirleri, çembalo çalan torunları öngörmüyordu o doğa: gerçek olan öbürüydü, ikimizin de seçmeyi beceremediğimiz öbürü. Ama her nasıl olmuşsa olmuş, zaman akması gerektiğı gibi akıp gidiyor: vakit akşam yemeğı saati ve masanın çevresinde gerekli kişiler gerekli yerde seninle birlikte gereken saati yaşıyorlar, çünkü gerekli ölçütü bu işte zamanın, yaşamın ve masalın.

Oysa ben, tersine, kırılmış bir zamanın içinden yazıyorum. Her şey paramparça sevgilim, parçalar da şuraya buraya uçuşmuşlar, bu zorunlu çemberin dışında onları yeniden birleştirmenin yolu yok, midem bulanıncaya dek, sersemleyene dek dönüp du-

ruyorum, ta çember bilmediğim bir noktada kırılana değin. Ama o da bir başka yaşamın değil, bu yaşamın bir noktası. Çünkü sana öte taraftan seslenmiyorum, her ne kadar hiç akla gelmeyecek bir biçimde, seninkinden ayrı bir yörüngeye oturmuşsa da, yine bu taraftan sesleniyorum. İşler tersine olsaydı, dışına çıkmak fazlasıyla kolay olurdu: bize bağışlanan yaşamı bir başka boyutta yaşarmışçasına yaşamak yeterdi, içlerinden bazıları yüce nitelikli de olan düşünürler bunu çoğu zaman yüce sayılan sainsal biçimlerle çözümlemeyi bilmişlerdir. Hayır, sorun oldukça farklı. Mesele şu ki yörünge aynı anda hem aynı hem farklı, ben senin hayatını görüyor ve istediğim zaman içine girebiliyorum, ama sen benim hayatıma aynı şeyi yapamıyorsun. Sen benimle birlikte olmak gereksinimi duymadığın, hatta durumu bilmediğin halde ben varım, çünkü senin yörünge tek ve yinelenmesi olanaksız, kendi kendisiyle eşzamanlı, dönüyor dönüyor, sonsuza değin. Maskaralık da, daha önce değindiğim gibi, tam burada işte, çıkış ânı ancak benim güncelimde olacak, yani benim olmayı istemeden olduğum şeyde: boyutlar altüst edilmiş, yalnız bir anı olan şey yaşanan güne dönüşmüş, gerçekte olduğum ya da olmam gereken şey, bugünüm olması gereken şey gücülleşmiş ve ben onu bir dürbünün tersinden bakar gibi, ta uzaklardan seyrediyorum, son dakikada içine girmeyi bekliyorum, tüm yaşamımızı gerisingeri gitmemize izin verilen, oysa benim dur durak bilmeksizin sil baştan, sil baştan, sil baştan aldığım o son dakikada. Ve bana bahşedilen o son anda ancak suda boğulan biri gibi debelenecek kadar vaktim olacak, ardından: iyi geceler. Biliyor musun, bu durmadan yinelenen ve sapık bir *entropé*¹ biçimi olan bu zamandan

---

¹ (Yunanca) *entropé*: bir termodinamik sistemde enerjinin yozlaşması.
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://frantey.org>

kaçarken, evrende bastırılan enerji kitlesinin patlayıp yeni bir yıldıza yol açtığı türden ufacık bir patlama bile olmayacak. İşler hiç de o çılgın filozofun söylediği gibi değil, yok efendim içimizdeki kaosu arttırmalıymışız ki dans eden bir yıldız doğsunmuş. Ne yıldızı yahu! Minimini bir delik yeter, bütün bu anlamsız enerji bir gaz borusu delindiğinde olduğu gibi uçup gidecek ve fısss... fısss... bir anda bitecek hepsi, ufacık bir hava kabarcığı, bir artık, hiçten mi hiçten bir şey, zamanın yellenmesi misali. O yüzden sana olanaksız bir selam gönderiyorum, bir nehrin bir kıyısından öbür kıyısına, kıyı diye bir şey olmadığını bile bile, boş yere el kol sallayan biri gibi, gerçekten, kıyı yok, inan bana, yalnızca nehir var, onu önceden bilmiyorduk, sana haykırmak istiyorum onu: dikkatli ol, haberin olsun, yalnızca nehir var!, şimdi biliyorum bunu, amma da aptalmışız meğer, biz tutmuş kıyılarla uğraşıyorduk, oysa yalnızca nehir varmış. Ama artık çok geç, söylemek neye yarar ki?

Forbidden Games¹

---

¹ Yasak Oyunlar. Yönetmen René Clément'in 1952'de çevirdiği "Jeux Interdits" filmine gönderme.

Madam, Sevgili Dostum,

hayatın gidişine bakın. Ve yön veren ne. Bir yerde okumuştum bu tümceyi, şimdi üstünde düşünüyorum. Hem sonra: biz arayan mıyız yoksa aranıyor muyuz? Bu konuda da biraz kafa yormak gerekir. Örneğin, kimileri akşam sokaklarda, kahvelerde gezinir, uykusuzluk çeken benim yaptığım gibi, avare dolaşır. Bir zamanlar hiç değilse Bobi vardı, tasmaşını takıyordum, dolaşmaya çıkarıyordum; bir bahaneydi işte. Şimdi öldü ya, artık o bahane de yok. Mantıksızca şuraya buraya dolaşıyorum, kapanış saatine değin bistroda oyalanıyorum, sonra kalkıp yürüyorum. Doktor dedi ki: siz bir homo melancholicus¹ vakasısınız. İyi ama, Dürer hüznü oturur vaziyette çizmişti, diye itiraz ettim, hüzne bir sandalye gerekir. Sizinkisi farklı bir melankoli, diye kestirip attı, gezgin türden melankoli. Sonra da bana hareket egzersizleri salık verdi.

Örneğin dün Orleans Kapısı yönüne saptım. Hemen oracıkta fark etmedim bunu, öylece yürüyordum. Raspail Bulvarı'nda sokak lambaları ağaçların sarı yapraklarını aydınlatıyordu. Ekim başlangıcı.

---

¹ (Latince) melankoli hastası.

Bir şiirin bir dizesini andım: şu anki sarısı yaprakların. Şu anki: hemen sonraki değil de şimdi olan. Akıp giden şey. Böylece zamanı ve zamanın içinden kendi geçip gidişimi düşündüm. Adımlarım hızla ilerliyordu, yönlendirilmiş bir rota izliyordum ama yönlendirilmiş olduğunun farkına varmadan. Ancak General Leclerc Bulvarı'nı geçince fark ettim çünkü brocanteur¹ ile küçük Vietnam lokantasının arasında bir zamanlar bir terzi dükkânı vardı. Christine'in düğünü için kendime bir elbise diktirmiştım orada. Cebimde tek kuruş yoktu ya da topu topu birkaç kuruş vardı, terzi ihtiyar bir Yahudi'ydi, eve dönerken dükkân yolumun üstündeydi, kapısını çalmıştım, ucuz kumaşları vardı, ucuza bir elbise dikmişti bana. Böylece, artık yerinde olmayan bir dükkânın önünden geçerken, fark etmeksizin Jourdan Bulvarı'na, üniversite sitesine doğru ilerlediğimi anladım. O zamanlar öyle yapardım, eve çoğu zaman gecenin köründe, yürüyerek dönerdim, çünkü metro oldukça erken kapanırdı ve ben Saint-Germain'de ufak bir sinemada sinematek filmleri seyretmeye kalırdım: *L'âge d'or*, *Un chien andalou*.² İşte öyle şeyler. Öncü sanatlara inanırdım. Devrimci olduklarını düşünmek güzeldi. Estetik bakımdan, demek istiyorum. Jourdan Bulvarı'nda, sitenin girişlerinden birine yakın, o zamanlar gittiğim bir kafe vardı. Ahbaplık ettiğim bir grup Japon öğrenciyle giderdim, kendi ülkemin Maison'unda inşaat olduğundan, bir süre Maison du Japon'da kalmıştım. Grupta bir kızla bir erkek öğrenci vardı, bana sempatik geliyorlardı. Kız tıp öğrenimi yapıyor ve tropikal hastalıklar konusunda uzmanlaşmak istiyordu ama düşlediği şey opera sanatçısı olmaktı ve Marais'de oturan bir

---

¹ antikacı.

² "Altın Çağ", "Endülüs Köpeği": İspanyol yönetmen Luis Buñuel'in filmleri.

tenordan şan dersleri alıyordu. Puccini tutkunuydu ve ara sıra bize *Butterfly*'dan aryalar söylerdi. Kafenin masalarından birinde açıkta otururduk, mevsimlerden kıştı, o *Un bel di vedremo levarsi un fil di fumo*'yu¹ söylerdi ve ağzından yoğunlaşmış soluk bulutçukları çıkardı. Ben onlara Puccini'nin müzikal ideogramları derdim. Kızın adı Atsuko idi, arkadaşımız haiku² ve şiir yazardı ve aklına estiğinde bize okurdu. Birinde şöyle diyordu, hiç unutmuyorum:

*Yaprak düşmede
ekim rüzgârında
hafiften yalpalayarak.
Uzaklarda kalmış bir yaz
oysa ne ağırdır.*

O kafede oturup jus de pamplemousse³ içerek olası dünyalar düşlerdik. Sabahları, Sorbonne'un sınıflarında, derin cehaletimizle adını bile bilmediğimiz bir ihtiyar felsefe profesörü oradan oraya atlayarak bize Remords et Nostalgie'den⁴ söz ederdi. Ne olduklarını bilmezdik, yine de yaşamın okyanusunun ötesinde, asla ayak basmayacağını varsaydığın bir kıyıdaki uzak dünyalarmış gibi büyülerlerdi bizi. Oysa, oradayız işte.

Dün gece dolaşırken adımlarım beni o bir zamanki eski kafeye götürdü. Tıpkı eski halinde buldum onu. Benim zamanımın aynı genç yüzleri, sabahın üçünde kafe kapanıncaya değin birlikte ders çalışan site öğrencileri. Tabii giyimleri biraz farklı, dinledikleri müzik de farklı. Para atıp Ornette Cole-

---

¹ "Günün birinde bir duman göreceğiz uzakta": Puccini'nin *Madam Butterfly* operasının ünlü aryası.

² Japon resim-yazısı.

³ greyfrut suyu.

⁴ pişır:anlık ve özlem.

man'ı, *Petite fleur*'ü, *Une valse à mille temps*'i dinlediğimiz müzik kutusu yok, içi bugünün müziğiyle dolu bir teyp var: bol bol Amerika. Kafenin yeni sahibi buzdolabının yanına ufak raflar koymuş, kasetleri öğrencilere bırakmış, dilediklerini seçip üstünde Self Servis yazılı bankoda duran teybe yerleştirebiliyorlar. Alt rafta bir başka tabela var: From the World-Du Monde Entier,¹ orada da çeşitli uluslardan öğrencilerin evlerinden getirdikleri ya da arkadaşlarının ve ailelerinin gönderdiği kasetler duruyor. Afrika töresel danslarını, Hint raga müziğini, Anadolu bağlamasını, geyşaların yakınmalarını, hasılı insanların duygularını seslerle anlatmak için icat ettikleri ne varsa dinleyebiliyorsun. Üzerinde Nostalji Bölümü etiketi bulunan son rafta bizim gençlik yıllarımızın şarkıları, o en çok bizim olanlar, savaş sonrası şarkıları var, *Le déserteur*, *Et c'est ainsi que les hommes vivent* türünden şeyler: Saint-Germain bodrumları yani; siyahlar giymiş kırmızı eşarplı kadınlar, kafe varoluşçuluğu, Boris Vian ve Leo Ferré'nin müzikal anaşizmi. De la musique avant toute chose² diye düşündüm. Ve o tümceyi yüksek sesle yineledim. Ve aklıma siz geldiniz, Madam, sen yani. Bazı sözcükler vardır, öyle uluorta dile alınamaz, çünkü sözcükler nesnelerdir. Artık bu yaşa gelmişken, onca olup bitenden sonra bunu bilmem gerekir. Ve siz, Madam, Provence'deki o balkonda belirmiştiniz, hatırlar mısınız? Eminim ki siz de onu benim gibi hatırlıyorsunuzdur ama bir başka bakış açısından, çünkü ben size aşağıdan bakıyordum, siz bana yukardan bakıyordunuz. Anıları süsleyelim mi? Ya da sahteletştirelim mi? Belleğin işi bu. Diyelim ki haziran olsun. Yumuşacık bir haziran, Provence'de ol-

¹ Dünyanın dört bir yanından.

² Her şeyden önce müzik.

ması gerektiği gibi. Ben bir lavanta tarlasının içinden yürüyor olayım ve o tarlanın sınırında bir badem ağacının dibinde kaba taştan bir ev bulunsun. Ve Çin bilgelerinin öğrettiği üzere, badem ağaçlarının dibinde kimi zaman bir başkasının anılarını anımsayabilir insan. Kafam mı karışık acaba? Peki, tamam, kafam karışık. Ama siz biliyorsunuz, Madam, her şey karışık zaten. Ben yalnızca tüm bu karışıklığı az çok kabul edilebilir bir düzene sokmaya çabalamaktayım. Ve kabul edilebilirlik sahteliği gerektiriyor, istemeden de olsa. O halde beni anımanızı rica ediyorum. Demek istiyorum ki o anda siz balkonda belirdiniz, quand môme.¹ Çıplaktınız, bunu şimdi, burada benim hatırladığım gibi hatırlayamazsınız, bütün o sonra olup bitenlerin ardından. Anlıyor musunuz? Elbette anlıyorsunuz. Sevişme dışarıda olduydu, badem ağacının altında. Bir traktör müydü geçen? Olabilir, ama biçme makinesi yoktu. Uzun, sakın, neredeyse hareketsiz bir kucaklaşmaydı ve ben tohumumu lavantaların arasına saçtım. Tükürükle nemlendirilmiş mor bir lavanta çiçeğiyle sizin o en gizli mor menekşenizi kurdum. Nasıl, size bir depresyon etkisi mi yapıyor, yoksa yalnız zevksiz bir deyiş gibi mi geliyor? Fark etmez: hayatta yalnız karabasanlar görmedim, huzur verici görüntüler de gördüm ve doyumluk veren boşalmalarım da oldu; güzel mi güzel. Kimi zaman pencerelerin panjurları yoktur da, gerçek ufuklardan çok daha geniş ufuklara açılırlar. Benim kafamın penceresi de böyle işte. Hiçbir şeyi silip atmak istemiyorum, zaten tüm bunlar yok edilemez. Kalmam mı gerekirdi? Belki. Olabilir. Kimbilir. Ama her şey akıp gider, yerinde duran şey yoktur, diyor du birisi.² Ve buruklaşmış şair uğursuz bir hahama

---

¹ hatta, üstelik.

² Yunan düşünürü Heraclitos'a gönderme

atfettiği şu sözleri söyledi: doğrudur oğlum, günah işlemişsin ama başka bir ülkede olmuş ve zaten kız da ölmüş.¹

Ve tam benim tüm bunları düşündüğüm anda, sevgili dostum, acınası bir mucize oldu, yaşamın bizlere olmuş olandan, olabilecek olandan ve olmuş olabilecek olandan bir şeyler sezinleyebilelim diye sunduğu mucizelerden biri. Gereksiz bir Sibilla'dan² geriye kalmış bir kehanet misali, daha havadayken yakalanması gereken bir fısıltı. İşte, bir delikanlı kalkıyor masadan. Bakıyorum kendisine. Ufak tefek, bodur. Müzik rafına doğru gidiyor ve bir kaset koyuyor. Trenet'nin sesi, ağlamaklı, ağlatıcı, öylesine yürek burkucu, diyor ki: *Que reste-t-il de nos amours, que reste-t-il de nos beaux jours, une photo, vieille photo de ma jeunesse.*³ Ancak şimdi fark ediyorum, önümdeki masanın üstünde beyaz bir kurdeleyle bağlanmış mavi bir zarf var, üstünde *Forbidden Games* yazıyor ve sanki yıllardır beni bekleyen bir eski töreyi yerine getirir gibi ihtiyatlı, ağır hareketlerle açıyorum. İçinde bir balkonda çıplak bir kadının fotoğrafı var. Ve o kadın siz değilsiniz, sevgili dostum, ama aslında sizsiniz, çünkü o kadın Isabel, ama siz de Isabel'siniz, sevgili dostum, biliyorsunuz. Kaçınılmaz bir şey bu. Sonra o fotoğrafın arkasında ufak harflerle düzgün bir yazı, kolayca sökebiliyorum, bu mektubu yazan kendi kendisine yazmış ve kendisiyle birlikte bana ve size, şişeye konmamış bir mektup, dünyanın kimbilir hangi diyafraamlarında yüzüp durmuş, sonunda buraya, Paris'in dış mahallelerindeki o kafenin bardak diple-riyle halkalanmış kirloz masasına ulaşmış. O zaman

¹ Thomas Stearns Eliot'a ve Ezra Pound'a gönderme.

² Yunan mitolojisinde: kâhin.

³ "Aşklarımızdan ne kalır geriye, güzel günlerimizden ne kalır, bir fotoğraf olsa olsa, gençliğimin bir eski fotoğrafı"

anladım ki bir göğüs cerrahı olup bir bağı deşmeliyim, benimkini mi sizinkini mi bilmiyorum ve bir öz çekip çıkarmalıyım oradan, aortlara, kan damarlarına, bedenin süngersi bir dokuyla kaplı oyuklarına değil, hücrelerden uzak başka biyolojiye anlam vermek için, yaşamla edebiyatın, biyografıyla edebiyatın karşılaşmaması gereken başka bir yerde dalgalanması için, sözcüklerden değil (bu çok kolay olurdu), megahertzlerden değil, göstergelerden (aman Tanrı esirgesin) değil, vive voix'dan¹ oluşan bir tür hiper-madeleine,² ve o niteliğiyle dile getirildiği anda ölen bir şey, objektifin deklanşörüne basıldığı anda görüntünün öldüğü gibi.

Hayır, benim sevgili dostum, âşık Provence şairlerinin senhal'i³ değil, bir deri bir kemik filozofların anlatılmaz nesnesi değil, bu ölmekte olan kokuşmuş bin yılın, dersini kendi yeteneklerini ve hayal güçlerini ziyan ederek öğrenmiş, anlatıbilim elkitablarına konu olsun diye yazmış olan kimi yazarlarının gelecek kuşaklara, gelecek kuşaklar olursa tabii, miras bırakmak isteyecekleri hafiflik değil. Bunların hiçbirisi değil, vous comprenez sans doute.⁴ Bulutlar, sevgili dostum, modern anlamlarıyla, elbette. Ayın çehresini giderek kaplayan bulutlar, o da gitgide uzaklaşıyor, her ne kadar üstüne kokteyl zeytinlerine kürdan batırır gibi bir bayrak diktilerse de. Çünkü gökyüzü gitgide alçalmada. Dolayısıyla, avec un ciel si bas qu'un canal s'est pendu,⁵ bu da Nostalji Bölümü kavramlarından – ama eğer kanallar kendilerini asabiliyorlarsa, connards⁶ kendilerini asamazlar, hayır, ne yazık ki onlar hayır, bizi dört bir yandan

¹ canlı ses.

² Proust'un *Yitik Zamanın İzinde*'sine gönderme.

³ işaret.

⁴ kuşkusuz, anlıyorsunuz.

⁵ gökyüzü öyle alçaktı ki bir kanal kendini astı.

⁶ salaklar

kuşatmışlar. Rica ederim bu acınası hezeyanımı bir kez daha şiir sanatı manifestosu gibi yorumlamayın. İlle de istiyorsanız, varoluşçu biçimde yorumlayın. Daha iyisi, gö-rün-gü-bi-lim-sel olarak. Çünkü şair bir küskündür, geri kalanı bulutlar. Vahşet, Aşıkârlık, Politically Correct¹ olan, Plastik, Utanmazlık. Ve sanki bunlar yetmiyormuş gibi, -ologlar, aklınıza hayalinize gelebilecek tüm -ologlar. Ve pişmanlıklar ve nedametler, artık modası geçmiş olan o mısır taneleri üstüne diz çökme cezası gibi, sıcak sıcak bir mea culpa,² içine bir damla süt de koyun lütfen. C'est chiant,³ Madam, inanın bana. Sonra bir de Bilim. Bilim sayesinde Ayrılıkçılar eurekalarını⁴ haykırdılar: Hiroshima, mon petit champignon!⁵ Hayatta kalanlar için derin yanıklar, düzeltilmesi olanaksız genetik deformasyonlar, türlü çeşitli kanserler, sevgili dostum. Ve birçok ama birçok connards⁶. Ve yığınlarla züppe. Özetlersek: Zyklon B, radyoaktivite ve dikenli tel, bu işleri iyi bilen birinin dediği üzere. Hiç de pistou⁷ sayılmazlar, öyle değil mi? Ve bu arada: hafiflik!, Olimpia'nın çimenleri üstünde yalınayak koşan bir mızrak atıcısı gibi. Parbleu, quelle élégance.⁸ Ya da Yaşam, Beyaz Giysili adamın penceresinden öğütlediği yaşam (bu öyküde kaç tane balkon, kaç tane pencere var, fark ettiniz mi, Madam?). İyi de, kimin yaşamı? Hem sonra, hangi ustalıkli usullerle? Ve lavantaların arasına tohum saçmaktan başka şey yapmasak bile, o da yine bir usul, sözgelimi bir yöntem üstüne söylem olmaz mı? Çift anlamlı bir şey gibi kabullenin bunu, benim gibi birisinin

---

¹ siyaseten doğru

² Hristiyan tövbesi.

³ rahatsız edici

⁴ Eureka: Buldum!

⁵ Hiroşima, benim minik mantarım!

⁶ Connards: aptallar

⁷ Pistou: çorba gibi, karışık

⁸ Vay canına, bu ne zarafet!

kendi kendisini algılayışının bir eğretilmesi gibi. Ve bu arada, sevgili dostum, kendinizi suç ortaklığında duyduğunuz (ya da kendilerini sizinle suç ortaklığında duyan) yaşlı, kalitesiz yazarlarla haşır neşir olan siz, sevgili dostum, belki de bir öykünün nasıl işlediğini, anlatı yapılarının ne olduğunu öğrenirsiniz, sizin edebiyat olduğunu sandığınız şeyin yani. Kendimiz için mi, başkaları için mi yazacağız? Bu dikenli sorunu çözme gereği duyuluyor gerçekten. Kısaca, roman nedir, size bu şişe-olmayan-şeyin içinde onun ufak bir özünü bırakıyorum işte, varsayım sal bir roman diyelim, kendiniz yapın türünden bir kıvrır zıvır, siz de noktalar arasındaki beyaz boşluğu doldurarak bulup çıkartabilirsiniz, hani vakit öldürmeye yarayan bulmaca dergilerinde vardır ya, öyle.

Bir adım geri gidiyorum. Bu arada dışarıya, Paris'in soğuk havasına çıkmıştım. Şafak (morumtrak olmayan bir şafak) üniversite sitesinin bahçelerini aydınlatıyordu. Ben şaşkındım, kararsızdım diyebilirim, o şişe-olmayan-şeyin içinde bulduğum bu mektup elimdeydi, size aktarıyorum.¹

“Maçı kazansaydın güzel olacaktı. Yoksul bir evin avlusunda oynuyordun, yazdı, hatırlıyor musun?, ya da yaz değildi, ilkbahar sonlarıydı ve o yeşil, çevre yemyeşildi, hatırlıyor musun? Belediye çeşmesi dökme demirdendi, o da yeşildi ve bakırdan bir musluğu vardı, üzerinde kraliyet simgeleriyle *Anciennes Fonderies*² yazısı hâlâ duruyordu. Bir güğüm, balkonda bir çıplak kadın, elinden gelse seninle konuşmak isterdi ama her zamanki bir imgeydi o ve her zamanın sesi yoktur. Her şeyden habersiz ge-

¹ Metinde Fransızca olarak verilen mektubun biz burada çevirisini sunuyoruz.

² Eski Dökümhane.

çiyordun oradan, tüm geçenler gibi. Başını almış gidiyordun, yavaş yavaş, başka bir yere doğru. Başka bir yer olmalı mutlaka, diye düşünüyordun. Ama doğru muydu bu? Bulutlar, hiç durmadan biçim değiştiren bulutlar gökyüzünde dört dönüyorlar. Ve pusulasız yapıyorlar yolculuklarını. Kutupyıldızı, Güneyhaçı. Haydi, bulutları izleyelim. Maçı bulutlarla oynayalım, onlar meydan okuyorlar, biz de karşılık verelim, örneğin: bu oyun nasıl mı oynanır? Nimbus, sirrus, kümülüs: karşı takımın oyuncularları bunlar. İşte ilki geliyor. Onunla çetin bir düello yaptın. Ah, kılıcını nasıl da yeldeğirmeni gibi savuruyordun! Turnuvaya katılan şanlı şövalye, cesaretin eşsiz, yiğitliğin benzersizdi, soylu idealleri savunurken hiç esirgemedin canını. Gök gürültüleri ve şimşekler saçan vahşi nimbusun bacaklarını kestir. Yuvarlaklığını her şeye uyarlayan tostoparlak kümülüsü bir çılgın top gibi fırıl fırıl döndürdün. 'Sirrusluğ'yla o kadar gururlanan ve kabartılmış kreması altında hiçliği gizleyen koca sirrus kaçıp uzaklara gitti. Ey soylu şövalye, ne savaş verdin ama! Hem tüm bunları zırhsız yaptın. Sonra daha başka yerlere doğru gittin, kırılğan ama güçlü, kaya gibi sağlam ve hâlâ iğreti bir dengede. Çatallanan patikalarda, Saint-Jacques-de-Compostelle yollarında yolculuklar, o zamana değin hiç aşılmadık denizler, hafif ilerliyordu senin kararsız taşın, lekesiz, korkusuz şövalye, üstünde dünyanın tüm korkuları ve güneş lekeleriyle.

Ta gidiş yolculuğu dönüş yolculuğuna dönüşene değin.

Maçı kazansan güzel olacaktı, dedi kör çingene. Ama ben, gelecekte haber vermiyorum ben, için rahat etsin, bu sabahki gazetede ünlü bir aktör ihtiyarlamış olduğunu söylüyor ve onunla övünüyor, va-

tan, vatanımız olarak nankörlük de etse bizi büyüler ve onu sevmemiz gerekir (imzalanmamış mektup), Büyük Yarışma'nın en zor sorusunu bilebilirsen ve olaylara güvenle hakim olarak herkes ve kendi kendin için nirengi noktası olmayı başarırsan, yirmi sekiz puan ve Zengibar'a bir yolculuk kazanırsın ve ayrıca, hiç değilse bu hafta, Uranüs'ün olumlu etkisi, her zamankinden farklı olarak, seni ihtiyatlı kılınada ve boş hayallere kapılman tehlikesini önlemede. Ama yıldız falını öğrenmek istiyorsan sana onu iki paraya satabilirim, geçmiş bir yıldız falı, geri geri giderek okuyabilirsin onu, ta yoksul bir evin avlusunda oynadığın zamanlara değin. Yazdı, hatırlıyor musun? Bir istasyon bankında bir çocuğun unuttuğu top dalgalanmada, balkondaki çıplak kadın da panjurları kapatmış.”

Sevgili dostum, size bir kafede buluşmamızı öneriyorum ama o birbirimizi boş yere beklediğimiz yanlış kafe olmasın. İyi de, nerede, bilemiyorum. Ve korkarım herhangi bir kafedense, büyük harfle yazılan Kafe olmalı, kafenin bitimsiz ve değişmez imgesi, kahve servisi yapılmayan, bir tür platonik Kafe ideası. Doğrudur: hiç kimse bizden gördüklerimizi geri alamayacak, hele soluklanmak için birtakım aralıklar aramışsak. Ama, kendi kendime diyorum ki: neden o kadar çok aradık sanki onları? Yoksa picard şiirin gözüpek sürdürücüsü dalgın dize ustası Aristide Dupont'un *Enjambements*'lerini¹ bulmak için mi? Aman, tabana kuvvet! Aralıktan aralığa atlayalım derken, gide gide kamu hizmetinde bulunmuş kişilerin hak edilmiş emekliliklerine varırız. Alıntılara gelince, yaşam gibi bize bahşedilmiş zaman da geçti, gitti: postmodernlik geçen yüzyılda

---

¹ Artılama.

kaldı. Bu konu üstüne, o size anlattığım gece ben de duruma uygun gibi görünen bir şarkının kasetini çalmak isterdim, şöyle der nakaratında: “Gigolette, nereye gidiyorsun, yanında Gigoló’nla, o eski dansların havası çoktan bitti.” Ama kaset yanımda değildi, şimdi de patron dükkânı kapamak istiyor, müzisyenler çalgılarını toparlıyorlar. Müzik eşliği olmadan söylüyorum o şarkıyı sizin için, bir zamanlar yaptığım gibi. Elveda benim sevgili dostum, elveda ya da bir başka yaşamda görüşmek üzere, kuşkusuz bizim olmayacak bir yaşamda. Çünkü bildiğimiz üzere, olmanın oyunlarını, zaten olması gerektiği için çoktan olmuş olan o şey yasaklamıştır. Günceli-mizin bize dayattığı, minimini ama aşılmaz Forbid-den Game’dır o.

Kan Dolaşımı

Benim Pek Sevgili Hemoglobin'im,

ayın iyi bir taklitçisi olabilmek için ancak insanın tüm kanının damarlarından boşalması, yani tam ve kesin bir kansızlık şarttır. Bu öğüt bize eskilerden kalma, onlar ayın solgunluğunu kansızlığa atfetmişlerdi. Sokrates-öncesi bir düşünürden kalma bir parçada ayın damarlarında yalnız akkan, yani soğuk madde dolaşır deniyor. Yeraltı kraliçesi Proserpina gibi, yaşam/ölüm kavramlarına ilişkin tüm kavramlar da doğallıkla buradan kaynaklanıyor. Demek oluyor ki solgunluk ve renk, ışık ve gölge, ses ve sessizlik. Çünkü sessizdir ay uzatmasız bir *i* ile, bunu söyleyenin bir bildiği varmış, eksik kalan uzatmanın o *i*'si upuzun, hüznünlü bir not, handiyse tüyler ürperten bir yakınma.

Ne büyük bir ayrıcalık, benim pek sevgili Hemoglobin'im, sizinle aydan söz edebilmek. Yalnız siz insan kanıyla uğraşan bir *bilimci* olduğunuzdan değil, yüreğimin atışlarını hızlandıran kan doktorum olduğunuz için, size gönderdiğim bu mektup da kanımın kıskırtmasıyla doğdu, çünkü siz beni seviyorsunuz ya da sevmiştiniz, çünkü sizi seviyorum ya da sevmiştim, ayrıca sizinle kan dolaşımı hakkında

kimseyle konuşmadığım gibi konuşabiliyorum. Hem sonra kan tedavisi uygulayan biri olarak, siz akyuvarları da tanırırsınız, yani salt tutkulu anlarda yanaklarınızı alevlendiren kırmızılığı değil, efendimiz ay bizi hüznünün buz gibi ışınlarıyla sardığında, alnımıza resmedilen solgunluğu. Ama insan hiç ayı sevmeyebilir mi? Gerçekten de ayın çehresinde sonsuzluk resmedilmiştir, çünkü eski Perslerin öğrettiği üzere, gelecek hiç kimseye vaat edilmiş değildir, öyleyse ayışığının şerefine içelim, ey tatlı ay, çünkü daha uzun zaman öylece parlayacak, ne var ki bizi bulamayacak.

Biliyor musunuz, bir kez kafamı doktor muayenesine soktular. Fazla kan pompalayan, aşırı çalışkan bir atardamarın yüzünden olduydu, o kan bolluğu beni rahatsız ediyor, korkunç ağrılar veriyordu. Boynuma, enseme, şakaklarıma bir tür köpük sürdülerdi, doktor önündeki bir ekrana bakıyordu, ben de ara sıra bir göz atabiliyordum. İşte o ekranda tıbbın bilemeyeceği şeyleri ben açık seçik gördüm, ayın yol açtığı gelgit olaylarını gördüm, kafamızdaki okyanus fırtınalı olduğunda kabaran dalgaları, soğuk kuzey rüzgârını, sıcak güney rüzgârını, kafatasımın içindeki lodosu, denizimin yüzeyini dalgalandırarak tuzlu baş ağrıları saldırdığı zamanlardaki o deniz tuzu kokusunu alır gibi oluyordum, şakaklardan damağa inen, yitirilmiş çocukluklardan, sıkıntılardan ve yararsız aşklardan oluşmuş ilk gençliklerin tadı vardı onda ve öylece geldikleri gibi yaşanan, yani anlamsız yaşamların tadı, çünkü öylece, geldiği gibi yaşanan şey her zaman anlamsızdır, sen kalıp da bir anlam vermezsen tabii. Ama arıtan yağmur, hiç gelmeyecek mi? Ey su, ne zaman yağmur olup yağacaksın? Ve sen, ey yıldırım, ne zaman işitlecek gök gürültün? Oh, bunu söylemesi zor, pek

sevgili Hemoglobin. İşte bunun için insanın kendi kan dolaşımını düzene sokmaktan başka çaresi yok. Peki kan dolaşımında insan nasıl yönünü bulmalı, benim sevecen, canım, pek sevgili Hemoglobin'im? Benden iyi bilirsiniz, Andrea Cisalpino kan dolaşımını düzeneğini on altıncı yüzyıl ortalarında keşfetmişti. Onun *Quaestionum peripateticarum* başlıklı yapıtını bilirsiniz: kan damarlara hep birleşme yerlerinin altından dolarmış, üstünden değil. Yaşam gibi, demek: hep olup bitenin altında, hep kendi kendisinin altında. Cisalpino Pisa Üniversitesi'nde öğretim veriyordu, melankoli ve sıtma humması çeken, soğuktan korunmak için iki döşek arasında yatan bir garip kişinin sevdiği o kentte. İşte o kentte o adam Cisalpino'yu belki de okumaksızın anlamıştı, yüreğe kanı Galeno ile eskilerin düşündükleri gibi atardamarların değil, toplardamarların getirdiğini yani ve işte o yüzden o garip adamın yüreği o kentte yeniden doğdu ve uzun süredir çarpmadığı gibi çarpmaya koyuldu yeniden, meltem hastalıklı havayı canlandırdı, açık ve bilinen aldanmaların yeniden hayat bulduğunu duydum onda. Ama artık hayaller yeniden canlandığında, morumsu bir şafak sökerken, pencerenin dibinde gece trafiği yerini gündüz trafiğine bırakır, sokaklar yağmurla parlarken ve ayın çehresi batmak istemediğinden değil, belki de yeni doğduğu için pencerenin çerçevesinden ayrılmazken, tam da Cisalpino'nun keşfettiği o düzenli hidrolik mekanizmayı bozmak için bir yol bulmanın zamanıymış gibi gelir, yüreği, yani kendini yaşamak denilen şeyin başlıca pompası sayan o nesneyi küstahlığından vazgeçirecek bir yol. İşte bunun için kan dolaşımını iyice incelemek gerekir. Önemsizmiş gibi gözükse de, döşemenin beyaz fayanslarını gül yapraklarıyla süslemek için: tıp tıp, oysa şap şap

demek daha yerinde olurdu, çünkü illetli çeşmeler de kimi zaman kan ağlarlar.¹ Ah, ama tüm bunlar fazla edebiyat kokuyor, dünya da öyle, yaşam da öyle, haydi!, bilime yönelelim, o sağlam bir şey, milim şaşmaz, bilim pozitiftir, öyle birtakım belirsizliklerden oluşan edebiyat gibi afaki değildir. Örneğin, bilimin çeşmesi, sözcüklerden oluşan çeşmenin tersine, subilimin kaçınılmaz yasalarına uyar. Ve eğer musluğu açarsan, çeşmenin su dolaşım sistemi yukardan aşağıya ya da merkezden çevreye doğru yönelirse ve bir de geridönüş düzeni varsa, su deposunun aşağılarına bir musluk yerleştirdin mi, sıvının borudan çıkacağından emin olabilirsin. Ama benim pek sevgili Hemoglobini'm, bu noktada size son derece önemli bir soru soracağım: doğa niçin ceninde kanın geçebilmesi için başka damarlar açmak yerine, o geçişi tümüyle engellemiş? Soruyu bu biçimde temellendirmenin dam üstünde saksıya misali olduğunun farkındayım. Ama ne demek istediğimi daha iyi anlatmaya çalışacağım, en baştan başlayayım. Demek istiyorum ki: "Ceninde akciğerler çalışmadığından sanki yok gibidirler, doğa kanı dolaştırmak için iki karıncıktan yararlanır, ciğerleri olmakla birlikte soluk almadıkları için onları kullanmayan canlılarla, akciğeri bulunmayan daha alt düzeydeki canlılarda bu düzenek aynıdır. Her türlü mantıklı kuşunun ötesinde, yüreğin kasılmalarının kanı ana toplardamardan aorta geçirdiğini kanıtlar bu: yüreğinin iki karıncığı onları ayıran duvarın kaldırılmasıyla iletişime girmiş yetişkin bir insanınki kadar geniştir bu yollar, kanın dolaşımı da o denli kolaydır. O halde neden bazı sıcak kanlı hayvanlarda (örneğin insanda), yetişkin çağa erişildi-

---

¹ İtalyan şairi Aldo Palazzeschi'nin (1885-1974) ünlü şiiri "İletli Çeşme"ye gönderme.

ğinde, kan dolaşımı karıncıklar yoluyla gerçekleşmiyor diye düşünüyor insan, kanın hiçbir görevi bulunmayan akciğerlerde dolaşmadığı ceninde, bu gerekli *anastómosis* yoluyla gerçekleşiyor ya işte. Ceninde ve tüm hayvanlarda iletişim fazlasıyla sağlanmışken, nasıl oluyor da yeniyetmede doğa bu dolaşım yolunu kapatmayı yeğliyor? (Doğa çeşitli şeylerin arasında tek yeğlenecek olanı bilir tabii.) Ve niçin ceninde kan dolaşımı için başka damarlar açmak varken bu geçidi tümüyle kapatmış?”

Şunu anlamalısınız ki bu sorunu önünüze koymamın bir nedeni şu anda bana en rahat gelen, en koruyucu denebilecek ve aynı zamanda içinden çıkarak dünyaya geldiğimiz ölümlü batına geri dönmek için en uygun olan cenin konumunda bulunmam; Minos uygarlığında ölüleri böyle gömmeleri boşuna değildi: dizler çeneye dayalı, kollar bükülmüş bacakları sarar durumda, sonsuzlukla karşılaşır karşılaşmaz boşalmaya hazır bir zemberek gibi, çünkü öyle az buz şey değildir o karşılaşma, insanın enerjisiyle yüklü gitmesini gerektirir; bunları size söylememin başlıca nedeni ise, özenle hazırlanmadan önce gidip kitaplıkta William Harvey’in bin altı yüz yirmi sekiz de yazdığı *De motu cordis*’i¹ aramış olmam, başlığın tamamı şöyle: *Exercitatio anatomica de motu cordis et sanguinis in animalibus*.² Pek sevgili Hemoglobin, size şaşırtıcı gelmeyecektir, ama ben insanların kalp kasının damarlarda dolaşan ve yaşamın vazgeçilmez besinini oluşturan o acayip kırmızı sıvıyı hangi düzeneklerden yararlanarak pompaladığını yerli yerince öğrenebilmek için bin altı yüz yirmi sekiz yılını beklemiş olduklarını öğrenince ağzım açık kaldı.

¹ Kalbin hareketleri

² Canlıların bedenlerinde kalp ve kan hareketlerinin gerçekleşmesi

Siz ünlü bir kanbilimcisiniz, pek sevgili Hemoglobin (Size hâlâ öğrenciliğimizdeki adınızla hitap etmemi bağışlayın lütfen), ama pırıl pırıl laboratuvarınızda, kılı kırk yaran mikroskobunuzun altında, aseptik vitrinlerinizde gereken ısıda hazır bekleyen sterilize levhalarınızda korkarım William Harvey'in kişiliğine hak ettiği önem hiç verilmemiştir. Böylelikle onu bu mektubumla size ben takdim etmiş oluyorum; mektubum size yarın ulaşacak, bir zamanlar alev alev yanan bir mevsimin rengi şimdi o güzelim muayenehanenizin penceresini çevreleyen sarmaşığın yapraklarının rengine ulaşmıştır belki: sonbaharın alevleri ağaçların saçlarından uzaklaşmıştır ve yapraklar sapsarı olmuş, pırıl pırıl dökülüyorlardır. Pırıl pırıl, pretty pretty, diye fısıldıyorduk birbirimize, yorganın altına saklanmış, loşluk ve döşek, güneşten ve çelikten amma uzak! Ya ben kim miydim? Partizan Johnny, canım, şu yakışıklı partizan. Neye bakıyorsun, yakışıklı partizan, neye bakıyorsun, yakışıklı partizan: kızına bakıyorum kızına, alıp götürceğim dağlara, dağlara. Ve yallah, tabana kuvvet, gelgelelim partizanlar da yaşlanırlar, tabii partizan Johnny gibi genç ölmezlerse. Ya da Marilyn gibi. Düşünün bir, eğer Marilyn öyle genç ve güzelken ölmemiş olsaydı, şimdi yaşlanmış, çirkinleşmiş olacaktı, kim onunla uğraşırdı ki? Kelime oyunları mı yapıyorum dediniz? Peki, olsun, kelime oyunları yapıyorum. Ben kelime oyunlarından hoşlanıyor muyum? Peki, tamam, adına dil sürtmece de denen kelime oyunlarına bayılırım. Kelime kelime, azizim, kelime kelime, çünkü burada her şey lime lime, her kelime yere damlıyor tıp tıp diye, patlıyor, saçılıyor, oldu sana bir garip yıldız, yuvarlağımsı bir yıldız, yere damlamış, saçılmış, bu yere saçılmış kelimenin amma da garip çerçevesi varmış, paramparça olmuş, zavallı-

cık, bin parça işte, parçalanmış bir parçası bedenimiz, tıpkı kumsalda parçalanmış dalgalar misali, ki bir ufacık parçasıdır koskoca ummanın. Tekdüze, her şeyden önce tekdüze, tamam mı? İşte şu damla damla yağmur gibi tekdüze, şap şap, şimdi bu sesi veriyor yağmur, Vakvak Kardeş alkış tutmuş gibi geliyor kulağa. Peki damlayan su ne yapar? Cavat lapidem,¹ yaptığı budur işte, yağmur olukları onun için icat edilmiştir, esas olan ıslanmamaktır, yoksa ancak yağmuru sırtından köpekler gibi silkinerek atmak düşer insana. Soru: insan hayatı da sırtından silkip atabilir mi? Örneğin dün yine Natalino'yu gördüm, müthiş serüvenlerin adamı olması gerekiyordu, oysa herkes onu Talino diye çağırırdı. Kendi de bilirdi müthiş serüvenlere yeteneği bulunmayan bir Talino olduğunu, rüzgâra kapılmış bir sap ot gibiydi, yaşamın ilk melteminde titreyen bir sapcağız. Zavallı Talino!, derdik. Ama sen gel de gör şimdi ne olmuş: tanımak olanaksız. Ama sana ilkin onu nerede bulduğumu, daha doğrusu benim nerede bulunduğumu söylemem gerek. Bir ağacın altına uzanmıştım, ama muazzam bir ağaç. Ve birinin arazisindeydim, belki de İber Yarımadası'nda bir yerde, ama orada arazi demiyorlar. O halde ne demeliyim, “özel mülk” mü? Öyle diyelim, belki bu sözcük sizin daha çok hoşunuza gider. Her neyse, güzel bir yerdi, cennetten bir köşe. Şairlere layık. Mevsimlerden yazdı (Siz tuhaf gelmesin ama dün yazdı), daha doğrusu yaz sonu, çünkü bağların kütüklerinde üzümler olgunlaşmaya yüz tutmuştu. O salkımlarla öyle bir şarap yapıyorlar ki, ağzınıza layık. Kırmızı mı desem?, *verde* (yeşil) mi?, *verdicchio* mu?, *verdetto* mu?² İyi söylediniz, hanımefendi, hüküm, hükmünüz yerin-

¹ Taşı oyar (Latin atasözü).

² *verdicchio*=İtalya'nın Marche bölgesinin özgün beyaz şarabı; *verdetto*=hüküm. Yazar sözcüklerle oynuyor.

de hakim bey. Halk jürisi onaylıyor, “özel mülk” olsun, ama ne diyeceğim, biliyor musunuz, kırsal. Evet, bir kırdaydım ama “benim” kırsalım diyemem, çünkü hep böyle olur, bir mülkiyet sıfatı bulunduğunda, söz konusu kır mülke dönüşür. Titiro gibi *uzanmıştım*,¹ mutlu duyuyordum kendimi, çünkü çayırın dibinde bir derecik akıyordu ve ben onun kamışların arasında şırıldadığını işitiyordum. Az ötede hoş bir kaba taşla döşeli bir harman yeri vardı, yüzlerce yıl boyunca başakları ayıklayan köylülerin çıplak ayaklarıyla perdahlanmıştı. Harman yerinin yanında Cantabria’dakilere benzer saman damıyla güzel bir tahıl ambarı vardı. Ve o kırın dinginliğinde, kurbağalar vıraklıyor, ağustosböcekleri vızıldıyorlarken, ki kurbağalarla ağustosböceklerine düşen de budur zaten, o ulu meşenin dibinde bedenimi alışılmadık bir huzur kapladı, kendi kendime ancak ah, ne huzur, diyebildim ki, gözlerimi açtım, sonra bir daha yumup açtım, bir de ne göreyim, meğerse o ulu ağaç Natalino değil miymiş. Natalino! Natalino!, diye bağırdım, sen buradasın, ağaç olmuşsun, demek kimseciklere söylemeden bitkiye dönüştün ha, böylesini Ovidius² bile düşleyemezdi, benim sevgili Natalino’m, ağaç olduğuna sevindim, hem de ne ağaç! Natalino suç ortağı edasıyla gülümsedi bana, iskambil oynadığımız zamanlar yaptığı gibi, hiç kimsenin anlamadığı, yalnız benim anladığım ufacık bir gülümsemesi vardı, çünkü oyunda hep biz ikimiz ortak olurduk. Ama belki de sonunda meşe olacağını tahmin etmem gerekirdi, dedim ona, zamanında anlamalıydım, meşe ağacından bir tabut istediğinde, ne güzel de yakışmıştı, hani bir yandan bando mızıka *Nabucco*’nun korosunu çalarken sana eşlik ettiği-

¹ Latin şairi Vergilius’un I. Ecloga’sının (çoban şiiri) ilk dizesine gönderme: “Sen, Titiro, gür bir akgürgenin gölgesinde uzanmışsın.”

² Mitolojik dönüşümleri konu alan ünlü bir yapıtın yazarı Latin şairi.

miz o gün yağmur yağmaya başlamıştı da, birisi üstüne bir şemsiye açmaya kalkışmıştı, ben demiştim ki: boş ver, aptallık etme, Natalino'nun meşe olduğunu görmüyor musun? Biliyor musun, sevgilim, o noktada ne yaptı Natalino? Anlatılması olanaksız bir şey. Tüm yapraklarını birden harekete geçirdi, bilinmez bir müzik çalan çalgılar misali, tüm yaprakları teker teker titreşiyorlardı ve zamanında herkes ona yukardan aşağı bakmışken, şimdi aşağıdan yukarıya doğru bakmak bana ne kadar da doğru görünüyordu, upuzun, koruyucu gölgesinin altında beni barındırdığından ötürü dostluk ve zevkle titreşiyordu. Natalino'nun bana yapraklarıyla sunduğu konserin müziğini size anlatabilmek çok güç, eylül ayında artık kimselerin kalmadığı o kumsalda yürüdüğümüz günü andırıyor, hani hafif bir poyraz yemek yiyip seviştığımız sazdan kulübeyi titretiyordu ya, biraz onu andırıyordu.

Ve sonra gözlerimi açtım, bir de baktım ki buradayım, günlerden belki de cumartesi, her ne kadar dışarıda koskocaman bir kentin kargaşası varsa da, tam bir köy cumartesi¹ ve yarın saatler hüznün ve sıkıntıyla yüklü geçecek degiller, çünkü kan dolaşımını düşündüm, sonra o dolaşımın bedenimizde nasıl yıllarca ve yıllarca düzenle, sabırla işlediğini, ve bu bir ileri / bir geri, bir ileri / bir geri, anlamsızlığın temposunu vuran o bitimsiz tekdüzeliğiyle hepimizi bir kozmik solukta kardeşleştiren bu nefesi nasıl günün birinde durdurmak gerektiğini düşündüm. Bu bitmek tükenmek bilmez balenin temposunu veren metronoma karşı gereken önlemleri almaya karar verdim. Öf be. Çünkü daha önce de söyledikleri gibi, insan denen yaratık bir beyin ve ona bağlı or-

---

¹ İtalyan Romantik şairi Giacomo Leopardi'nin "Köyde Cumartesi" şiirine gönderme: "Yarın hüznün ve sıkıntıyla yüklü geçecek saatler"

ganlarla, omurilik, yürek, akciğerler, safra kesesi, cinsel organ ve mide, yaşamak için yaratılmamıştır, kan dolaşımıyla yaşamak için yaratılmamıştır.

Bir anlaşmayı bozduğumun farkındayım. Bir daha grşmeyelim, diye yazılıydı, yazışmaya gelince, o da ancak son haddinde gerekli olduğunda: sizin hazırladığınız, ikimizin imzaladığı sözleşme. Son haddinde gerekli olmadığı doğrudur, çünkü işte benim son haddim geldi, çattı ve siz isterseniz de vaktinde yetişemezsiniz artık. Son haddinde duyduğum gerek ancak size bu mektubu yazmaktı.  nedenden birini seçmeyi size bırakıyorum. Bir: Çünkü sessiz sedasız çekip gitmekten hoşlanmıyorum. İki: Çünkü aslında yazmam gereken kadına yazmak istemiyorum. : Çünkü Natalino'yu düşümde gördüm. Hangisini seçiyorsun sen?

Bakire Tanrıça

Duyularım bir sele kapılmıştı,¹ Ey Benim Soylu Kadınım,

ve eli, hilalin orağı gibi, tüylerinde geziniyordu senin. Ustalıklıdır eli onun: boğazlanan kuzuların gırtlığını tutmaya alışkın, eldivenli ellerle, rüzgâr gibi ince, diker, tuzlar ya da sonsuzluğa emanet eder.

Ben yalnızca rolleri dağıtmaktayım, ey benim soylu kadınım, bu gülünç tiyatronun mucidi bu akşam beni yönetmenliğe atadı. Eften püften, ipe sapa gelmez şeylerden, biçare fantezilerden, heveslerden, hınçlardan ve yürek burkulmalarından oluşan bu üç kuruşluk operada müziği, sahne düzenini, orkestrayı, koroyu ve oyuncularını seçmek bana düşüyor. Lütfen mırın kırın etme, kimse mırın kırın edemez zaten, sana düşen ancak baş eğmek, sen Norma'sın, benim istediğim Norma. Haydi, böyle yapma, lütfen, hayır deme, söz veriyorum, sonunda senin sevdiğin türden bir pastiche² olacak. Ancak birkaç kez güneş parıldayacak, gerisi bizi ıslatan yağmur, çünkü yağmurdur bu, ıslatır, ey benim soylu kadınım, kemiklerine işler insanın, kemiklerden ta

¹ Öykü boyunca Bellini'nin *Norma* operasının librettosundan alıntılar yer alıyor; metnin rahatça izlenebilmesi için her seferinde ayrıca not düşmeden italik harflerle belirtiyoruz.

² Çeşitli yapıtlardan devşirme bir opera.

ruhuna değin ulaşır, yavaş yavaş her yere sızan, duvarlara küf, erkeklere kellik getiren nem gibi, ama bak da keyfin yerine gelsin: şimdi yağmur yağmıyor. Kış mevsimindeyiz, kar yağıyor ve dağ barınağının çevresinde fırtına uğuldamada. Vadiye bakan ufak pencerenin buğulanmış camlarından bir şey görebiliyor musun? Ben göremiyorum. Kar fırtınası yoğun, gri bir sis oluşturuyor, daral geliyor insana. Oh!, evet, tabii, sana kalsa açık, pırıl pırıl bir görüntü olsun isterdin, böylece buraya kadar ulaşmak için hayatında attığın adımların her birinin karın üstündeki izlerini görebilirdin. Oysa onları görmek olanaksız ama ne önemi var ki?, burası sıcacık, ne rahatız. Ve talihin bize sunduğu bir barınağın sıcacık ortamında, dışarıda kar fırtınası azıtırken, ne yapılır? Yoksa bir tas sıcak çorba mı içilir? Hayır, izin vermiyorum, uygun olmaz. Bunlar iki korkunç sözcük ve kabataslak yazılmış bu melodram henüz korkunç bölümlerine varmadı, eğer öyle bölümleri varsa tabii. Şimdilik en azından biz inceliği elden bırakmayalım: talihin sana sunduğu barınağın sıcacık ortamında, dışarıda kar fırtınası azıtırken olsa olsa bir “kâse konsome” içilir. Böyle demek uygun. Senin arkanda, loşlukta bir masaya dayanmış hareketsiz duran bir figür var. Beyaz giysileri ve uğursuz havasından ötürü bir rahip olduğu kuşkusunu uyandırıyor: büyü gücüyle Kelt kabilelerine hükmeden Büyük Rahip: lavdanom, iğneler, morfin. Evet, dolmenlerin perdahlanmış taşları üstünde kurbanları kesen, oğlakların karınlarını deşip bağırsaklarını rüzgârlarda dağıtan adam. Loşlukta o da bir tür esrarlı kadeh kaldırmaya hazırlanırcasına havaya kaldırmış çorba kasesini. Aman dikkat!, ay doğuyor, fincanlarımız havada kalakalsın! Soluklarınızla ve kol-tuk altlarından buharlaşan terle buğulanmış ufak

pencerenin ötesinde, *Bakire Tanrıça güzelim çehresini size çeviriyor, bulutsuz ve tûlsüz*. Rahip, diydum, öylece kalakaldı. Gölgede hareketsiz, yüzü yanaklarına bir kara kanat gibi düşmüş mavimsi sakallıyla gölgelenmiş, incecik dudaklarından birkaç damla çorba bembeyaz giysilerinin üstüne dökülüyor. Yani çorbayı üstüne başına saçıyor. Elimden gelse sana şu aryayı söyletirim, ey Norma: “*Ah, konso-meyi sil!*” Ama bunun gibi bir opera için bile fazla olur. Şimdilik hiçbir şey dökmeden, fırtınanın kuşattığı barınakta çorbanı iç. Bu opera bozuntusunu çılgın bir adli soruşturma gibi düzenleyen ben, bu noktada karıncalara okuma öğretmeye çalışır duruma düşmek istemiyorum: gösteriyi gerçek bir yönetmene emanet etmeyi yeğliyorum, bu işin profesyoneli olan, her deneyimden geçmiş birine, çorba mı var, konsome mi diye hiç kimsenin ağzına bakmayan birine. Dolayısıyla elimi şöyle bir gezdiriyorum ve kulise çekiliyorum.

* * *

“Sayın Hanımefendi, herhalde bildiğiniz üzere, tiyatronun yönetmeni tarafından sizin başoyuncusu olduğunuz operayı yönetmekle görevlendirildim. Eğer duruma, koşulların zorlamasına ve zamanın kısıkacına bağlı bir doğaçlama oyun çerçevesinde, olayların gidişatını keyfince geliştirirsem bana gücenmezsiniz herhalde. Sizin de bildiğiniz gibi, doğaçlama oyun, tanıma biçimi olarak seziye, anında kavramaya, tahmine ve kısa devreye bağlı bir şeydir. Sizden mutlak itaat bekliyorum, her emrimi anında yerine getirecek, ses tellerinizin yeteneğini zorlayacaksınız, hareketleriniz hızlı olacak, hareketsizlik dedim mi de tam bir hareketsizlik isterim, bildiğiniz

Doğu tekniklerinin yardımıyla gereken saygıyı gös-
tereceksiniz. İnsan hayatının kalan günlerini hoş
kokulu çam tahtasından bir kerevete sarılmış olarak
geçirmekle gençliğini koruyabilir mi? ‘Kuyrukluyıl-
dız’ın ileri sürdüğu kulağa hoş gelen bir kuram; bu
ciddi gizli bilim dergisine bakılırsa, ölüyü uykusun-
dan uyandırmak için etine bisturi saplamak gerekir-
miş ama cesetlere demir saplamak sakıncalı iştir:
ölü madenin temasıyla geri çağrılır, uyanır, gecenin
derinliğinde tüyler ürpertici çığlıklar koparır. Sizin
bu gösterideki şarkılarınız da öyle olmalı, pek sayın
hanımefendi: etine demir sokularak uyandırılan bir
ölünün insanın kanını donduran çığlığı gibi. Ses ola-
naklarınız buna rahatlıkla elverir, benim sizden iste-
diğim de bu.”

Bu sözcükleri yazmakta olan adam rahlenin üs-
tündeki çubuğu eline aldı ve havada hafifçe oynattı,
uzaklardaki bir müziği, gizli bir piyanoyu bir nok-
türn çalmaya davet ediyordu sanki. Ve sanki bir bü-
yü yapılmışçasına uzaklardan bir klavyenin ırmaksı
akışı işitildi, ışıklar sönükleşti ve dipte Bakire Tan-
rıça’nın görüldüğu ufak pencerede farklı bir sahne
düzeni belirmeye başladı. Mavimsi renkte bir ku-
maş ama bir çerçevenin içinde, tüm tiyatroyu kapsa-
yan muazzam bir tür pencere, o sayede, Magritte’in
kimi tablolarında olduğu gibi, sanki dışarısı içeriye
girişor da içeriyi yok ediyor gibiydi. Gerçekten de
içerisi bir anda silinip gitti, madde o mavilikte dağıl-
dı, nasıl sigaranın dumanı dağılınca geriye yalnız
hava kalırsa, koskocaman, dairesel bir ufuk boşluğu
kaldı, herhangi bir cismi, herhangi bir durumu,
atom ve hücre yığınlarının yapacağı herhangi bir ey-
lemi ya da kıpırtıyı barındırabilecek bir boşluk.
Adam çubuğunun ucunu ayın bir kenarına taktı,

aşağıya, o maviliğin, artık boşlukta bulunan öteki tüm maddesel cisimleri kendi içine çekmiş olan o muazzam pencerenin ortasına kadar sürükledi onu. O orkestra şefi çubuğu ne kadar da garipti, sanki bir sihirli zeminin üstünde hareket ederek boşluğa açık seçik notalar yazan bir kalemmiş gibi oynatıyordu adam onu havada! O çubuğu oynatan bir orkestra şefi değildi, belki de bir sihirbazdı, yolu oralara düşmüş bir hokkabaz ya da tuhaf bir hünerle, notaları havada görülebilir göstergelere dönüştürmeyi başarabilen biri. Bakire Tanrıça'ya yeniden dokundu, o da yeni doğmuş ayın sapsarı lekesi olmaktan çıktı, insanlara zelzeleleri, deniz depremlerini ya da başlarına gelebilecek başka felaketleri haber verdiği zamanlardaki morumsu rengi aldı. Çehresi yeraltında yaşayan yaşlı Proserpina gibi sevecendi, ve solgunluğunun kireciyle o muazzam pencerenin şen maviliğini soldurdu, çevresindeki boşluğu ölümcül ve beklenmedik bir şeye hazırladı, bu arada müzik nasıl da değişmişti: uzaklarda bir obuanın ağlayışı işitildi, yerini giderek dörtte bir aralıkla çalan bir viyolonselın tekdüze, saplantılı yakınması aldı. Ağlıyor, ağlıyor, sazlıkta ağlayan rüzgâr misali, ağlıyor ağustosböceği misali, diye seslendi bir koro, sesi Proserpina'nın şimdi sanki gebeymiş gibi şişen karnından geliyor gibiydi. Acı ve korku yüklü o yakınmalar kimindi acaba?, insanın tüylerini ürperterek mırıldanıyorlardı: *tırpanın biçtiği ekin misali hırçın.*

Neşeli bir andante buyururmuş gibi, çubuk birden yerinden sıçradı. İki ani hareket, iki vuruş, boşluğu iki noktasından kesti: ve daha önce sahneyi işgal eden ranzalı yatağın yerine, bir yatay taşı destekleyen iki dikey taş çizdi: bir dolmen. Koronun sesleri kuvvetlendi. Çubuk o hiçten manzaranın sağ alt köşesine hızla birkaç darbe indirdi ve Rahip,

sırtında beyaz tuniğiyle, dipten göründü. O ıssızlıkta neydi aradığı? Çubuk yeniden doğan Tanrıça'nın aydınlattığı kocaman taş masaya doğru ilerleyerek dolmenin üstünde duran bir içorganı gösterdi. Kuşkusuz, içinde barındıkları hayvan ya da insan kılıfından sıyrılmış içorganlardı bunlar. Kırılğan, beyazımtrak bir kıkırdaksı boru, ucunda kocaman kırmızımsı bir fasulye, ondan çıkan kan ve lenf damarlarıyla dolu birtakım başka uzantılar. Hiçbir yere varmayan uzantılar, çünkü, dediğim gibi, ortada bir beden yoktu. Rahip elinde bir hançer tutuyordu, hançerin keskin ucu bir ışınla parıldadı. Adam bir an durdu, bir kolunu göğse doğru kaldırdı, ve derin ses tellerinin güçlü bas sesiyle bir şarkı tutturdı: "Ayışığı banyosu, rengi süt beyazı, bembeyaz edersin tenimi, sen ey güzeller güzeli!"¹

Çubuğun şimşek gibi bir hareketiyle peyzaj karşı tarafa çekildi. Müzik havaya yazıldı ve başı ince bir tülle örtülü, ihtişamla ilerleyen Norma belirdi. Elinde bir sepet yabanınciri taşıyordu ve her yanına bal sürülmüş yüzünün çevresinde zararsız arılar dans edip şarkı söylüyorlardı: "*Hangi kalbi getirdin, hangi kalbi yitirdin, bu dehşet saatinde belirdin, bir ilah, senden daha güçlü biri, hayatta ve ölümdede birleştirdi bizi!*"

"Norma ilerleyip ne yapacaksın, Norma, hayatım, ne yapıyorsun?" diye şarkı söyledi korodan ayrılan tek bir ses. Çubuk Norma'nın ağzına yöneldi, o da uslu uslu ağzını açıp şarkısını söyledi: "Yağ satarım, bal satarım, ustam öldü, ben satarım." Kollarını kukla gibi kesik hareketlerle oynattı, iplerle oynatılan bir kukla gibi; ve sonra, sanki birisi onu gürbüz göğsünden itmiş de göğsünü kabartmaya

---

¹ 70'li yıllarda moda olan İtalyan "Tintarella di luna" (Ayışığı Banyosu) şarkısının sözleri.

zorlamışçasına daha da fazla güç alarak yine seslendi: “Yabanincirleri!, altın gibi yabanincirleri, yok mu almak isteyen? Dikenleri var ama altın gibiler, altın!”

Çubuk havayı kamçılıyarak Rahip’e doğru yöneldi. O da gölgede, sessiz duruyorken ağzını açtı (mavimtrak sakalına hiç uymayan çocuk ağzı gibi minik, pembemsi bir ağzı vardı), güçlü bas sesini duyurdu: “Vay canınaaaa! ben isterim, ben!”

Çubuk parmağıyla gel işareti yapan bir el gibi oynadı. Gel şimdi, dedi sessizce, dilsiz konuşan orkestra şeflerinin çubukları gibi, gel, sıra sende, çöpçatanı da ilerlet ama gölgede kalıp töreyi yönetsin, şişman, çilli bir dağlı kadın o, cildi sütbeyazı, kare çerçeveli gözlükleriyle fazlasıyla altmışlı yıllardan kalma, şimdi zamanın daha ileri bir noktasındayız, insan kurban edilen Kelt ayının parladığı bu senaryoda bir hayli modası geçmiş bir görüntü olur, ama hangi Kelt kabilesindensin, ileri yaşına karşın bu denli güçlü olan sen?

İşte böyle ilerledi Rahip: suskun, elinde aletleri, dolmenin taştan masasına yaklaştı ve... ah ne mucizeler yapılabiliyor ışıklarla, hele elektrikçi işinin ehliyse! Hiçliğe açılan pencere yerini tutan o fonun deniz mavisi, ister göz aldanması, ister gerçek, isterse ufukların birleşmesi olsun, o deniz mavisi ameliyathane lambalarını andıran sütbeyazına dönük bir açık mavi olup çıktı, tam da dolmen taşının üstüne vurmuş, göz kamaştırıcı bir ışık. Ve işte o ameliyat taşının üstünde, dehşetengiz şiirler yazan lanetli bir kontun düşünebildiğinden daha da fazlası, bir sindirim borusu, cerrah aletleri ve altın gibi yabanincirleri bir araya geldiler. Rahip kurban işini hallederken, meyveleri Norma dört bir yana dağıtıyordu, Raffaello-öncesi ressamların tablolarındaki havada uçuşan

kızlar gibi, o da parmak uçlarında dans ediyordu, sırtında saydam, havai bir tunik vardı. “O tüyler ürpertici mihraptan kurban hiç eksik olmadı”yı söylüyordu ama haydi, haydi gel benimle, gidelim, diyen bir şarkının nakaratıyla...

* * *

Ey benim soylu kadınım, yönetmenin o akşam doğaçlama sahneye koymakta ayak dirediği bu çılgın operet burada bitmeliydi. Gelgelelim, gerçekte sürüp gitmede. Sonunu biliyorum: operet o gülünç tiyatronun sahnesinden dışarı kaçıyor, fondaki kumaşı ve seyircileri aldatmak için boyanmış biçare kartonları delip geçiyor, gösteriyi, salonu, mekânı, zamanı aşıyor, Bakire Tanrıça kılığına girmiş olan o yeraltı Proserpina’sının onlara vaat etmiş olduğu yere yöneliyor. Rahip de bir cerrah, usta bir baştan çıkarıcı ya da çeşitkenar üçgenler konusunda uzman, çapkın bir ihtiyar olmuş, ne fark eder: çarpanların sırasını değiştirmekle çarpım değişmez. Her durumda sen, sendin ya.

İşte dolmenin ardına dayanmış bir madeni canavara tırmanıyorlar, ayın ışınları altında parıltılar saçan pırıl pırıl çelikten bir canavar. Rahip, hâlâ kıpkırmızı elleriyle manivelayı çevirerek motoru homurdlatıyor. Kadın arka koltuğa güzelce yerleşmiş, kolunu onun beline sarmış. Haydi yallah! Canavar gümbürtüler saçarak kordon boyuna sapıyor, ardından tünele giriyor, orada gecenin karanlığı daha bir karanlık, yürek gibi çarparak şarkı söylüyor kadın: “Evet, son saatine dek eşin olacağım senin, kalbim senin kalbinin üstünde çarptığı müddetçe.” Ve göğsünü kentaurusun sırtına bastırıyor, yüreğinin çarpıntısını o da iyice duysun diye. Ve ten tene bas-

tırdıkça, nasıl da titreştiriyor teni! Çünkü şimdi kentaurusun sırtı gerçek bir kentaurus sırtı olmuştur, bir yabanıl hayvan gibi tüylü ve tüyleri tüyden çok yaban domuzu kılını andırıyor. Ve kadın çığlık çığlığa: Daha hızlı!, daha hızlı!, hızlan, yalvarırım, hızlan! O da hızlanıyor ve yallah, gecenin içinde güm-bürdüyorlar, bir tünel, bir tünel daha, bir tünel daha, arada bir açıklıkta denizin üstünde uzak ışıklar belirip kayboluyor ve Proserpina'nın yüzü gittikçe daha şen, daha baştan çıkarıcı.

İşte o anda kentaurus, hızları artarken, sırtının kıllarının okşandığını duyunca, bir eliyle direksiyonu sıkı sıkı kavrayarak, öbür elini çekti, becerikli parmakları *hilalin orağı gibi*, Norma'nın cinsel organındaki tüyleri araştırdı ve karıştırdı. Bir diyapazon gibi titreştiler, onca aradıkları sihirli ânı bulmuşlardı. Evet, evet, evet, böyle, devam et, devam et! Tünel tam o anda bitmekteydi, açılan gökyüzünde Proserpina'nın yüzünde bir çöpçatan gülümsemesi belirdi, çelik canavar yerden koptu ve dosdoğru yeraltı göğüne uçtu, onlar iniliyorlardı, ata biner gibi bindikleri o uçan nesne artık onların zifaf yatağı olmuştu, arena gibi muazzam genişlikte bir yatak, orada doğumlar, orada düşükler, sittin senelik ve evlilik aybaşları ve libido rerum novarum¹ gerçekleşti. İkisi için özel olarak yaratılmış bir yerdi yani.

Hepsinin tek tanığı olarak, geriye kala kala bir kıl kaldı bidede.

---

¹ (Latince) yeni şeyler isteğı (aynı zamanda Papalık bildirgelerine gönderme).

Uğrayıp Seni Aradım, Ama Yoktun

Sevgilim, Biricik Sevgilim,

ıkış noktası: bir varmış bir yokmuş, bir orman varmış. Ormanın orta yerinde de bir villa. Villanın önünde de bir bahçe. Bahçede, İtalyan usulü, dehliz gibi düzenlenmiş şimşir itleriyle iki tane güzel palmiye ağacı. Ve palniyelerin dibinde sırt sırta vermiş dört tahta bank, öyle ki, birine oturan kişi öbürüne oturanın yüzüne bakamıyor. Eh, laf nereye gidiyor, anladın mı? Elbette anladın ama salt çıkış noktasını belirtmek için yapıyordum. Çünkü önceki gün o güzel yere beni sen götürdün, biraz sakın kalayım diye, yalnızca birazcık, ertesı güne değin, dediğini anımsıyorum, ya da en fazlası ertesı günün ertesine, çünkü bak, burada dinlenirsin, göreceksin, uykusuzlukların da geçecek, böyle oradan oraya gitmelerin de, bu şekilde devam edemezsin sevgilim, böyle şuraya buraya maksatsız dolaşmayla, bu anlamsız yürüme tutkunla, kimi arkadaşların senin için avareliğe vurdu diyorlar, sen farkında değilsin ama alaya alıyorlar seni, telefon ediyorlar ama senin evde olmadığını biliyorlar, alaylı bir sesle soruyorlar: avarayle konuşabilir miyim? Hiç değilse Sylvie'nin arkadaşıyla görüşmeyi kabul etseydin, Zürih'e gitsen

ne çıkardı sanki?, o seni öğleden sonraları dinlemeye hazırdı, hem de mesleği diye değil, sırf dostluktan, o senin gibileri iyi anlıyor, seninkine benzer vakalar üstüne kitap bile yazmış.

Sevgilim, biricik sevgilim, bunu sana çıkış noktasını belirtmek için yazıyordum, çünkü dün ya da önceki gün işte oradan yola çıktım, tam oracıktan, o güzel banklardan birinden. Kahvaltı ettim, emin ol, için rahat etsin, aslında etmesem de olurdu, çünkü sabahları genellikle yalnız bir kahve içerim. Ama, inan bana, büfe dayanılır gibi değildi. Salt sana bir fikir vermek için: çardağın altına hazırlanmış bir masa, kahverengi üzerine elle halk motifleri işlenmiş bir keten örtü, zarif mi zarif. Masanın bir ucunda, başlangıç olarak, koskoca bir kase yoğurt. Yoğurdu evde yapıyorlar, içine bir gün önce ormandan topladıkları meyveleri koyuyorlar: ağaç çileği, kuşüzümü, böğürtlen, bunları yoğurda karıştırılmış olarak istemiyorsan ayrı da alabiliyorsun, çünkü sade yoğurt da var, üstüne bir kaşık şeker serpilmiş veya Porto şarabı dökülmüş orman ürünleri de, nasıl istiyorsan öyle, seçmek sana kalmış. Kupalar Murano camından, hiç kuşku yok, hem de öyle düzineyle alınanlardan değil, antika şeyler, bugün olsa dünyanın parası eder, ha, kimbilir belki Viyana'da daha ucuz olabilirler, hele arkadaşım Hans'a gidersen (camın içindeki renkli damarlar türkuvaz rengi ve şöyle incecik dalgaları var), ama arkadaşım Hans son zamanlarda dükkânını hiç açmıyor ki, belki de ölmüştür, eğer öyle ise üzülürüm doğrusu. Orman ürünleriyle dolu kasenin yanında minicik kruvasanlarla dolu bir sepet bulunuyor, keten bir örtünün altında sıcacık kruvasanlar. Bunların çekiciliğine dayanmak çok zor, emin ol. Tereyağlarla reçelleri hiç anlatmayayım, daha iyi. Tereyağlar diyorum, çünkü üç çeşidi var, biri tuzlu, dağda köylüler yapıyorlar-

miş, defne yaprakları döşenmiş kaplarda getiriyorlar, tadı anlatılır gibi değil. Reçeller burada yaptıkları türden, şöyle koyu koyu, babadan kalma tariflere göre, tabii buranın özelliği olan orman meyvelerinin yanı sıra benim çok sevdiğim bir tane var, limon reçeli, reçelle meyve şekerlemesi arası bir şey, şekerli bir jöle içinde, tadı sanki vişneyi andırıyor, ama andırmakla kalıyor.

Özetle, o kahvaltıyı olduğu gibi bir güzel mideye indirdim, portakal suyu ve koyu bir kahveyle tamamladım. Ardından söylediğim bankta pipomdan birkaç nefes çektim ve: haydi yallah! Anlaşmamız buydu, eğer yanılmıyorsam, sen ertesi gün ya da en fazlası ertesi günün ertesi uğrayıp beni alacaktın, yani hesabıma göre üç gün sonra. Peki, ben anlaşmamıza uydum, hatla bana kalırsa iki katı kaldım. Sonunda dün kendi kendime eski bir atasözünü söyledim: dağ peygambere gelmezse, peygamber dağa gider. Çıkınımı hazırladım, biliyorsun, zaten pek hafiftir, hele şimdi her zamankinden de hafif, ve elimi kolumu sallayarak çıktım. Villadan serbestçe çıkılabiliyor, çünkü o güzelim dövme demirden parmaklığı ancak akşamları kapatıyorlar. İşte böyle başladı yolculuğum, kalkmış burada anlatıyorum, oysa aslında sen onu iyi biliyorsun, çünkü beni buraya getirdiğinde geçtiğimiz yoldan gerisingeri dönüyorum. Masallardaki gibi dere tepe düz gittim, çünkü tabii bütün yolu yürüyerek geçtim ve sana şunu söylemem gerekiyor ki, bir tanecik sevgilim, yürümek bana çok iyi geldi, çünkü o aptal bahçede birkaç adım atarak çok uzun günler geçirmiştım. Belki de kendi kendine soracaksın: bütün o yolu bir tek günde geçmeyi nasıl başardı acaba? Başardım valla. Sana yalan söyleyebilirim, zamanı değişik gösterebilirim, çünkü yol gerçekten uzun, sahiden uzun mu uzun, benim bir tanecik sevgilim, ama ben yalnızca

yirmi dört saatte geçmeyi başardım. Hatta benden daha çok yürüdüğünü iddia eden senin o eski arkadaşına meydan okuyabilirim, bu yolu benim gibi yürüsün de göreyim, ama Leporello şimdi artık yapamaz bunu, çünkü toprağın altında yatıyor. Ama insan olmaz olmaz dememeli, çünkü bir de bakarsın günün birinde kalkıp yürümüş, böyle şeyler görülmüştür.

Velhasıl, dere tepe düz gittim, ilk durak olarak bir kıyı kentini seçtim. Çirkin mi çirkin, fellaket bir yer (felaketi iki l ile yazıyorum, böylesini hak ediyor çünkü). Orada, beni biraz dinlendirmek için, küçücük bir oda verdiler, duvarda iki denizyıldızıyla süslü bir balık ağı vardı. Ora halkı için bu yöresel sayılıyor, herhalde yazları Almanlarla denizi seven kuzeyliler geliyorlardır. Gelgelelim denizyıldızları iyice tuzlanmamışlardı, kokmuş balık kokuyorlardı. Tek iyi yanı o berbat kokunun sivrisinekleri uzak tutmasıydı, yani bir kez kaldığımız eften püften bir pansiyonda başımıza geldiği gibi (umarım hatırlıyorsundur) vızıltı ve kaşıntı sorunum olmadı. Hani bir bacalı pansiyondu, yani pansiyonun bacası vardı demek istemiyorum, bulunduğu kasabada bacalar vardı, sözün kısası o da çirkin bir kasabaydı. Her neyse, hatırlamıyorsan fark etmez, nasıl olsa o başka bir yoldu. Şöyle ya da böyle, denizyıldızlarının bulunduğu o küçücük odada dinlendim. Sonra yine yollara düştüm. Tek ciddi sorun şu ki, oradaki dile gelmez sürede, cinsel organımda çok rahatsız edici bir tahriş belirdi. Pek hoş ayrıntılar değil ama bağışla: cildimde birdenbire minimini mor noktalar belirdi, yanma ve kaşıntı veriyorlardı, oysa organı kullandığım falan yok, dinsel alaya katılan bir rahip gibi kukuletası tepesinde, uslu uslu oturuyor. Her neyse.

İkinci durağım rasgele bir apartman odası oldu, fiyatı ehvendi, ancak cebimdeki parayla birkaç saat-

ten fazla kalamadım. Ama hiç değilse ayaklarımı dinlendiren bir banyo yaptım, bomboş bir apart-
mandı, tek mobilyası yoktu, tuhaf gelmiyor mu sa-
na?, yalnız duvara dayanmış duran bir gitar vardı,
alıp birkaç dakika çaldım, gitar çalmayı bilmem
ama akor bilirim, o yüzden akor yaptım, çünkü yan
odadan bir bebek viyaklaması geliyordu, o akorla
belki uyur dedim. Hafiften şarkı da söyledim: seni
eskisi gibi, eskisinden fazla seveceğim, bir ömür bo-
yu hayatımı sana vereceğim.¹ Ve viyaklama durdu.
Bebğin istediği gerçekten de bir şarkıymış, eh ben
de daha fazlasını yapamazdım zaten. Oh, tabii, kü-
çükler için çok daha fazlasını yapmak gerekir, bili-
yorum ama benim elimden gelen ancak bir şarkı
söylemekti: yetmez mi diyorsun? Ve böylece çekip
gitme zamanı da geldi.

Dere tepe gittim, dememi bekliyorsun, artık be-
ni tanıdığına göre. Ama hayır, benim biricik sevgi-
lim. O apartmanın bir garip olduğunu söylememiş
miydim?, işte evden çıkıyorum, kapıyı arkamdan
kapatıyorum ve birden kayalık, külrengi bir çölün
ortasında buluveriyorum kendimi, çıplak tepeler, sa-
na nasıl anlatayım bilmem ki, beyaz fillere benzer
tepeler diyebilirim ama korkarım aynı kavramı ver-
mez, hem sonra bunu zaten bir söyleyen olmuştu.
Bir de tepeme dikilmiş amansız güneş, şapka gerek.
Şöyle düşündüm: bu ürkütücü yerde gücüm tüke-
necek, perişan bir halde yere yıkılacağım, akbabalar
da gelip etlerimi kemirecekler, geride güneşin altın-
da bembeyaz kemiklerim kalacak, buralardan biri-
nin geçmiş olduğunun tek tanığı. Ama cesareti ola-
na talih de yardım eder: birden arkamdan bir kız ço-
cuğunun sesini işittim, pek minimini bir şey olma-
lıydı ki dikiz aynamda göremedim bile, yani belli

---

¹ 50'li yıllarda moda olan bir İtalyan şarkısı.

eğimle tutulduğunda arkayı dikizlemeye yarayan fûme camlı gözlüğüm demek istiyorum. Demek istiyorum ki yerden bitme bir kız çocuğuydu ya da belki kız çocuğu bile değildi, salt sesiydi, aynı Cheshire kedisi¹ gibi ve keçilerine bir nakarat söylüyordu. Belki de görünmez bir çoban kızıydı ya da hepten zihinseldi, ortaçağ saz şairlerinininki gibi, hani şövalye gelip geçerken bir belirip kaybolurlar, bu da beni ona doğaçlama bir çoban şiiri söylemeye yöneltti, belki biraz basitti ama ne yapayım, şiir yeteneğim hiç olmamıştır, öyküleri kıvrılabiliyorum, nasıl olsa öyküde uyak yok, hiçbir şey hiçbir şeye uymak durumunda değil, koşuk falan da gerekmiyor.

Sana öykülerimden söz etmek isterdim ama galiba pek zamanı değil, tahmin edebilirsin, şimdi alaş telaş senin evinden yazıyorum ve fark ettim ki mimar gitmek istiyor, işçiler de bana kötü kötü bakıyorlar. Öyküler. Daha doğrusu: benim öykülerim. Ne diyeyim? Kimi zamanlar düşünüyorum, içimden seninle konuşmak geliyor ama sonra o isteğim bir anda uçup gidiyor, sonuçta öykülerimden sana hiç söz etmedim. Ama şimdi, ayaküstü de olsa, sana ne olduklarını söylemek istiyor değilsem de, çünkü bu hayli güç iş, en azından ne olmadıklarını söylemek istiyorum. Kusura bakma ama bildiğin gibi, insan meramını olumsuz tarafından hep daha iyi anlatır, yani en azından ben daha iyi anlatmışımdır. Öykülerim, her şeyden önce mantığa sığmayan şeyler. Söz aramızda, mantığı her kim icat etmişse, bir bulsam iyice veryansın edeceğim. Ve uyaksızlar, en önemlisi uyaksızlar, yani bir şey öteki şeye uymuyor, öykünün bir parçası diğer parçasıyla uyumsuz ve her şey yaşam gibi, uyaksız ve her yaşamın kendi vurgusu var, başkalarının vurgusundan farklı. Kendi içinde

---

¹ Alis Harikalar Diyarında'ya gönderme.

birtakım uyakları vardır herhalde ama onları da anlayana aşkolsun. Dün, daha doğrusu önceki gün, yola çıktığım villada bir konuk vardı, palmiyenin altındaki bankta oturup biraz ahbablık etmiştik. Tabii sırtımız birbirimize dönük oturuyorduk, bu da biraz boynumun tutulmasına neden oldu, oraya dinlenmeye gelmiş genç bir astrofizikçiydi, evrenin insanı yorması doğaldır, sabahları yatağından kalkmanın bile ne kadar yorucu olduğunu bir düşün, bir de evreni hayal edelim. Ona evrenden haber sordum, dedim ki: sonsuz evrenden ne haber?, sizin yakınlığınız olduğuna göre, bilginiz vardır, o ise şöyle yanıtladı: sizi hayal kırıklığına uğratacağıma üzgünüm, sayın beyefendi, ama evren sonsuz değil. O ilk anda, açık söyleyeyim, neredeyse sinirlendim. Nasıl olur?, diye düşündüm, şairler, düşünürler, dinbilimciler sonsuzluk üstüne onca kafa yormuşlarken, bir banka oturmuş bacak bacak üstüne atmış, çiklet çiğneyen bu beyzbol oyuncusu kılıklı genç irisi kalkmış da şimdi bana evren bitimli diyor, ha? Az kalsın, sizin ne haddinize, diyecektim ama o kılı kıpırdamadan lafı sürdürdü: bakınız, sayın beyefendi, evren bir ilk patlamayla başlamıştır, doğuşu diyelim, öyle olmuştur, hâlâ o ilk patlamanın etkisiyle yayılmakta olan bir enerji bütünüdür evren, o enerji de sonsuz değil, bir çeperi var ama tabii boyutları ölçülemeyen bir çeper. Ben sinirlendiğimi gizlemeye çalışarak, ah, demek öyle, kusura bakmayın ama sayın bilim adamı, eğer evren bitimliyse ve genişlemekteyse, yani değişik yönlerde ilerliyorsa, nereye doğru gidiyor yani?, merakımı af buyurun. Hiçliğe doğru, diye yanıtladı delikanlı, doğallık havasıyla. Bu arada ayağıyla yolun çakıllarını itmekteydi, tenis ayakkabıları giymişti. Çok sevgili sevgilim, öfkemi ve duraksamamı anlayacaksın: evren söz konusu olduğunda, bizim için sonsuzluk kavramını anlatmak bitimliliği

anlatmaktan hep daha kolay olmuştur, başka şeylerde de, düşün bir kez, ya günün birinde sen bana: seni bitimli bir aşkla seviyorum demiş olsaydın, ya da ben sana. Ve şimdi onun kalkıp bana bir de hiçlikten söz etmesi, doğrusu ya, fazla geldi. Bir dakika beni dinleyin, sayın bilim adamı, dedim, artık gizleyemediğim bir öfke tonuyla, yani bu hiçlik dediğiniz de ne oluyor size göre? Delikanlı yüzüme işten anlayan biri edasıyla baktı ve yorgunlukla yanıtladı: hiçlik yalnızca enerji yokluğudur, sayın beyefendi, enerji olmayan yerde hiçbir şey yoktur. Ve bunu söylerken çıkletini ağzında balon yaptı, şişirip patlattı, sanki benim gibi anlayışı kıt birisine hiçliğe doğru genişleyen evreni görüntülemek istermişçesine. Farkında mısın, çok sevgili sevgilim?, ben sana o acayip çöldeki küçük çoban kızından söz ediyordum, sahiden de acayıptı, çünkü birkaç adım sonra o çöl denizde son buluyordu. Sen şimdi düşüneceksin ki benim çöl sandığım uzunca bir kumsalmış ama öyle değil-di işte, çünkü birkaç adımda çevrenin görünümünü böyleden böyleye değişti, demek istiyorum ki bir başka sahneye girdiğimin bilincine vardım, tıpkı bir tiyatrodaki ikinci perde başlar gibi ve denize dimdik inen kayalar gördüm, kayaların tepesinde de kocaman güzel bir ev vardı, rüzgârlara ve denizin serpintilerine açık, kısacası benim için yapılmışa benziyordu, üstelik boştu ya da boş görünüyordu, o yüzden orada kaldım. Dört başı mamur bir gece, emin ol, krallara layıktı diyebilirim. Alt katta salonlar, holler, manastır mutfağı gibi geniş bir mutfak, duvarlarda asılı bakır tencereler, yerin taşlarına oyulmuş balık biçimi bir kurnadan çıkarak kıyıları mermerden bir derecik gibi mutfağın dört bir yanını çevreleyen bir su kanalı. Kendime güzel bir akşam yemeği hazırlamanın tam sırasıydı, yaptığım bütün o yolculuktan sonra. Hem enfes bir akşam yemeği oldu,

Çünkü kilerde bir kuş sütü eksikti. Sadece sana bir fikir vermek için söylüyorum: ordövr olarak dağda yillandırılmış bir jambon, hani ŗu artık rastlanmayan türden, üstü güzel bir paprika kılıfla kaplı, o akŗamın ŗerefine yeni açtım, yanında bir dilim karpuz, laf aramızda, aslında pastque'di,¹ çünkü tadı bir yaz akŗamı (hatırlamıyorum nerede) arkadaŗım Daniel ile birlikte bir Ihlamur Yolu'nda bir karpuzcunun önünde yediğimin aynıydı. Sen ŗimdi diyebilirsin ki bütün karpuzların tadı aynıdır, ama öyle değil iŗte, onun tadı Daniel ile birlikte yediğimin aynıydı, o adına pastque diyordu, yolun dondurmacısının sundurması altındaydık, o da bana Molire ve kumpanyasından söz ediyordu, demek istiyorum ki jambonla yediğim karpuzun tadı o akŗam Daniel ile birlikte yediğim pastque'in aynıydı, darılmazsan adına karpuz demeyeceğim, pastque diyeceğim. Bak, Daniel sana olayı doğrulayabilirdi ama ne yazık ki apansızın ölüverdi, telefonda bana sen haber verdirdin, hatırlamıyor olamazsın. Sonra kendime bir kutu foie gras² açtım, tam yeriydi, tozlu, zavallı bir foie gras kutusu, Alsaz'dan getirilmiş ve Alsaz ile hiçbir iliŗkisi olmayan o denize açık mutfağa bırakılmış. Ardından da dilimlenmiŗ bir portakalın üstüne bir damla tatlı ŗarap damlattım ve birinci kata ıktım. Güzel evlerin kolay bir geometrisi olur: anında yönünü bulursun. Evi boydan boya geçen koridora daldım, eŗitli odaları inceledim ve en geniŗini seçtim, tenteli bir yatak vardı, bir de denize bakan bir balkona açılan bir camlı kapı ve orada, kayaları ŗıpır ŗıpır okŗayan denizin dalgaları iŗitiliyordu. İyi tahmin ettin; balkonda uyudum, hâlâ ikindi gneŗinin sıcaklığını koruyan o tuğla dŗemeye ve serin melteme dayanmak olanaksızdı, hiçliğe doğru geniŗle-

---

¹ karpuz

² kazciğeri ezmesi

yen evren başımın üstünde ısıtılar saçıyordu. İyi geceler, bay fizikçi.

Tek sıkıntım cinsel organımdaki kaşıntıydı, pek zarif kaçmayan bu ayrıntıyı bağışla, gece boyunca birkaç kez kalkıp yıkanmak ve banyo rafında bulduğum bayatça bir talk pudrasını serpiştirmek zorunda kaldım. Ama bereket kaşıntı dayanılır gibiydi de hemen yeniden uyuyakaldım. Özetle, güzel bir gece, yıldızlarla ve düşlerle dolu, şimdi düşündükçe sanki sekiz geceymiş gibi geliyor, ya da seksen, ayın bazı evreleri gibi, yeni gündönümüne kadar.

Aya göre huy değiştirenler haklılar, gündönümlerinde bir alay tuhaf şey oluyor. Nasıl oldu, bilmiyorum, gerçekten, değişiklik nedendi desen, neye yoracağımı bilemem. Kayık akıntıya kapıldığı zaman ki gibi. Olay şu ki, birisinin ağladığını (yoksa dua mı ediyordu?) işittim, yatağının ayakucuna diz çökmüş, başını ellerinin arasına almıştı, bir adı çağırıyordu, hani Brontë kardeşlerin romanlarındaki çağrılar gibi, üstelik öylesine mutsuz olmalıydı ki o kişi, zavalılık, ben kendimi onun mutsuzluğundan sorumlu duydum. Bilmem hiç sana da oldu mu, yanı başında birinin ağladığını duyarsın ve aman Tanrım, benim suçum! demek geçer içinden. Leporello! Leporello!, dendiğini duyar gibi oluyordum. Ortalıkta dolaşan, havayı zehirleyen bir şey gibi. Ayın hep iki yüzü olmuştur. Sonra aklıma posta idaresinin sınavı geldi, hani kazanmak için belli bir bölgenin tüm nehirlerini, hatta derelerini bile bilmek gerekiyordu, ama herhangi bir bölge, kimi Amerikan müzikallerinin eğretilmeli Cacania'sı gibi hayal ürünü de olabilir, çoğu arkadaşlarımız bayılırlardı o müzikallere, ben nefret ederdim. Niçin mi nefret ederdim? Aptallar da ondan, aptalın da aptalı, biricik sevgilim, ama onları sevmek gerekiyordu, sonra mümkünse tekne ayakkabıları giymek, ordövr ola-

rak da karidesli avokado yemek. Aman ne berbat zamanlardı, sen de aynı fikirdesin, değil mi? Bir felaketin gelip ortalığı temizlememesi olanaksızdı: bir savaş, bir kıyım, bir veba. Bir şey olacaktı mutlaka, nitekim oldu da, ne var ki siz olacağını beklemiyordunuz.

Sonra yine yollar, dere tepe düz gittim. Ertesi sabah balkonda geçen o gecenin ardından, senin evine kadar olan yolculuğumu sürdürmek üzere çıkıyorum ve o kadını görüyorum, heykel gibi (ama tam öyle) hareketsiz, kalakalmış, öyle kıpırtısız ki hişşşt, hişşşt diye fısıldıyorum ve yüzüne bakıyorum. O da dönüp bana bakıyor, böylelikle onu iyice görebiliyorum, doğrusu pek güzel ya da en azından benim gözüme öyle görünüyor ve ben de onun hoşuna gittiğimi sanıyorum, bana diyor ki: evimin kapıları açık, pencereleri ardına dayalı ve aşk oradan bol bol, uzun uzun akıp gitmede, bir tür nedensiz güvenle, terk edilmişlikle, belleksiz. Aslına bakılırsa sana buraya aynen aldığım tümceyi ancak ben gittikten sonra söyleyecekti ama kavramı buydu. Ne var ki bazı kavramları açık seçik anlamam ancak daha sonra, bir kere yola düştükten sonradır. Her neyse, durakladım, bundan eminim. Ev eskiydi ama hayli şirindi. İki katlı, Pompei kırmızısı boyalı, boyaları bir hayli dökülmüş, dışta bir merdiven ve salkımlarla örtülü bir çardak. Hatunları memnun etmek için bir mimoza bile eksik değildi. Yerler yüzyıl başlarındaki gibi beyazlı siyahlı dama taşlarıyla döşeliydi, bu da benim gibi birisinin estetik anlayışına uygun düşüyordu, geometriye de öyle, çünkü ilkin bir siyah karenin, sonra bir beyaz karenin üstünde durabilir ve kendi kendime satranç oynayabilirdim, sonunda kendimi mat edebilirdim. Tabii ben o satranç takımının tek parçası olarak bir piyade idim, çünkü kraliçe oydu ve aramızda fil yoktu. Ama orada da ağla-

yan biri vardı. Bir çocuğa ya da büyümemiş bir oğlana benziyordu, bu da kadınlara ve aslında hepimize öyle büyük bir acı verir ki, oysa aslında gereksiz bir acıdır, bunu hesaba katmakta yarar var: bir türlü büyüemeyen çocuklar sonradan kusursuz birer yetişkin olurlar. Sorun olsa olsa benim gibi mutlu çocuklardır, yaşlandıkça yıpranırlar ve yolu tersine giderler, ta ki bir gün pat diye patlarlar hiçliğe doğru genişleyen o evren çikleti gibi. Sözün kısası, hepimizin saat ayarındaki uyarsızlık, biricik sevgilim, sana da öyle gelmiyor mu? Demek istiyorum ki: sen orada duruyorsundur, tam kararınca büyümüşsün ve ağlayan bir çocuk ya da senden çok daha yaşlı bir ihtiyar senin takvimine giriverirler. Bu da kişilerin yaşamında önemli bir ayarsızlık yaratır. En iyisi herkesin, ama demek istiyorum ki hepimizin, bu hiçliğe doğru genişleyen evren parçacığında karşılaştığımız zaman doğru yaşta, doğru noktada, doğru anda bulunmamız olurdu, çünkü bu işleri hayli kolaylaştırırdı. Ama belki de doğabilimciler bu olasılıktan hoşnut kalmazlardı, nüfusbilimciler de öyle, çünkü onlara bakılırsa insan soyu göz açıp kapayıncaya değin tükeniverirmiş. Tamam, tükenmesine tükenirdi de, madem hiçliğe doğru yol almaktayız, bu bir an önce olmuş ya da bir an sonra, ne fark eder ki? Bütün o meseleyi ölçerken, önceki gün villanın bankında konuştuğum zat gibi beyler hayli çapraşık birtakım birimlerden yararlanıyorlar ama gün değil, saat değil, yıl, bin yıl, kilometre, fersah falan değil, yanında taşıdığı ve biraz kültür edineyim diye bana verdiği şöyle bir kitapçıkta okudum bunu: *Amatör astrofizikçinin küçük elkitabı*. Ama sadede gelelim: pencereleri salkımlara, kapıları aşka açık olan o güzelim evden ayrılmaya karar verdim, çünkü gerçekten hiç kimsenin ağlamadığı bir yere gereksinim duyuyordum. Yoksa şimdi burada, en sonunda var-

diğim senin evinde bulunmazdım.

Diyordum ki: geliyorum ve ilk fark ettiğim şey ne oluyor, bahçeye ileten ama herkese açık bir yol olan patikada üzerinde eli kürekli bir adam resmi bulunan bir sarı üçgen. Çevresini dolanıyorum ve iki yanında lavanta çalılıkları bulunan toprak yolun yerinde renkli mermer döşeli bir yol buluyorum, yanında kıvrım kıvrım süsleriyle bir beyaz parmaklık. O şey beni şaşırtmakla kalmadı, estetik açıdan konuşacak olursam hayretlere düşürdü, hele senin alay ettiğin birtakım dergileri düşündükçe, “Riviera’nın en zarif evleri” falan. Her neyse, ilerliyorum. Ve daha önceki güne değin oturup akşamın denize inişini seyrettiğimiz taraçalı bahçenin yerinde bakıyorum bir minik çayır, hem de çimenleri öylesine yemyeşil ki nasıl olup da böyle alelacele bittiğini anlamıyorum ama hazır yeşertilmiş bir çim halısı getirip serdilerse bilemem tabii, şimdilerde öyle yapıyorlarmış. Ve o çimenlerin üstünde, ayak izi biçiminde minik mermerler, üstünden yürüyüp ana girişe, yani çardaklı verandaya varılıyor. Ama bu arada çardağın da yerinde yeller esiyordu. Sökülüp çıkarılmıştı, girişin yanına park edilmiş bir kamyonun kasasından sarkıyordu kökleri. Çardağın yerinde kırmızı tuğlalarıyla bir revak vardı ama kırmızı diyorsam kıpkırmızı, vernikle boyanmış, onu ayakta tutan iki ufak mermer sütunun İyon stili başlıkları vardı. Yukarıya baktım, belki de genellikle beni beklediğin taraçadasındır diye. Taraçayı çevreleyen, ve gerisinde, meraklı bakışlardan korunarak çıplak güneş banyosu yaptığımız kaba taştan duvar da yok olmuştu. Onun yerinde patikaninkine benzer, dövme demirden, lüle lüle bir parmaklık. Camlı kapının yeşil panjurlarının yerini de Amerikan filmlerindeki kimi evlerde olduğu gibi sürgülü bir cam almıştı. Çekinerek duraladım, sırt çantamı yere indirdim.

Revağın altında bir tabureye oturmuş bir bey birtakım kocaman kâğıt rulolarını inceliyordu. İşine öylesine dalmıştı ki, bana hiç aldırmadı. İyi akşamlar, dedim, kimse yok mu? Ben varım ya, diye yanıtladı, gördüğünüz gibi, ben varım işte. A, evet, dedim ben, tabii, siz varsınız, açıkça görüyorum, affedersiniz ama, siz kimsiniz peki? Kimim de ne demek, diye karşıladi o, kim olacağım, mimarım. Bana biraz kuşkuyla bir havayla baktı, sanırım nedenini biliyorum: ceketim toz içinde, eski fötr şapkam, her zaman kullandığım çuval bezinden seyahat çantam. Nereden geliyorsunuz?, diye sordu beni tepeden tırnağa süzerek. Villa Huzur'dan diye yanıtladım. Yakındaki tepelerde bir villa sanmış olmalı ki hemen tonunu değiştirdi. Yoksa evi mi görmek istiyorsunuz?, diye sordu nezaketle.

Evi görmek mi, bu da ne demek oluyor?, diye düşündüm kendi kendime, oldum bittim tanıdığım ve önceki gün ayrıldığım evi görmek, ha. Birazdan, diye yanıtladım, vakit kazanmak için, arka tarafı dolaşacağım. Aslında çişim gelmişti, belki de o alışılmadık durumun bende yarattığı kaygıdandı. Bostana kadar indim ama bostanın yerinde yeller esiyordu. Adaçayı ve biberiye çalılıkları yok olmuştu, kamışlara tırmanan fasulyeler yok olmuştu, fesleğen ve maydanoz saksıları yok olmuştu. Hercai menekşe tarhları vardı, belki de yerlerine yeni dikildiklerinden yaprakları biraz pörsük duruyordu, bir de İtalyan stili bir bahçe havası vermek için küçük bir çit. O korkunç şeylerin üzerine işedim, aklıma arkadaşın Leporello geldi, bir de neden o kırmızı noktacıların cinsel organımda belirdiği: çünkü bu egzama onda çıkmıştı, hatırlıyorum, çünkü bir akşam eve bir hayat kadını gelmiş kalmak istiyordu ama o bir yolunu bulup defetmişti, sonra da kendini haklı göstermek istercesine pantolonunun önünü açmış,

şöyle demişti: bak, durup dururken bu çıktı, senin hiç başına geldi mi, ne olduğu hakkında bir fikrin var mı? Bak, insanı bazı şeyleri anlamaya ne yönlendiriyor, bazen bir hiç, yalnız hercai menekşelerin üstüne işediğim için, işte o anda her şeyi anladım, neden o şeyi bütün yolculuk boyunca ben de üstümde taşımıştım, nedeni çok basitti, izinle Fransızca söyleyeceğim, *parce que tu avais couché avec*.¹ İyi de, niçin bana söylemedin ki? Çok hoşsun doğrusu, gücenmeyeceğimi benden iyi biliyorsun, insanın başına hayatta bazı şeyler gelebilir, dalgınlıkla bile. Asıl seni bağışlamadığım şey adaçayı ile biberiyeleri söktürüp yerine bu korkunç hercai menekşeleri dik-tirmiş olman.

Revağa doğru döndüm, o tuhaf adam bana, ee, dedi, evi görmek istiyor musunuz, istemiyor musunuz? Başında badanacı şapkası, kirece bulanmış gömleğiyle tuğlaların üstüne oturmuş bir işçi vardı, o da beni tepeden tırnağa süzüyordu. Görmeye ihtiyacım yok, diye yanıtladım, sizden daha iyi biliyorum onu. Ya, öyle mi, dedi, peki nasıl oluyor? Önceki akşam sahibesiyle yemek yedim, dedim. O bir eliyle bacağına bir şaplak indirip haykırdı: harika!, ne yediniz, peki? Keyfi olsun diye akşam yemeğimizi kısaca anlattım. Söyleyeyim de haberiniz olsun, dedim, hanımefendi çok iyi bir aşçıdır, damak zevki onda bir tutkudur. İçine fındık kadar tereyağıyla bir yaprak adaçayı atılmış bir kremalı bezelye çorbası içtik, tavuk avcı kebab ve üstüne hanımefendinin kendi eliyle yaptığı bir çikolatalı pasta yedik. Pek leziz bir akşam yemeği doğrusu, diye yorumladı o, ama önceki akşam yediyseniz bu saate çoktan sindirmişsinizdir. Gerçekten öyle, dedim, karnım şimdi de zil çalışıyor. Affedersiniz, hanımefendi nerede? O

---

¹ çünkü sen onunla yatmıştın.

ve badanacı bakıştılar, fikir birliği içindeymişler gibi geldi. Sen ne dersin, Peter?, diye sordu badanacıya. Ne bileyim, diye yanıtladı o, kollarını iki yana açarak. Tedirgin olmaya başlamıştım. Çıktı mı?, diye sordum, dışarı mı çıktı yoksa? Kendisini mimar diye tanıtan o tip, korkarım öyle, diye yanıtladı, korkarım dışarı çıktı. Çok oldu mu?, diye üsteledim. Adam yine badanacıya döndü. Sen ne dersin, Peter? Badanacı kahkahayı basacak gibiydi ama kendini tutmak için yüzünü gözünü buruşturuyordu, sonunda gürültülü ve biraz adice bir kahkaha patlattı. O aptal kahkahalarının arasında, bana kalırsa birkaç yıl oluyor, diye söyleyebildi, en azından savaştan önceydi, mimar bey! Sonra sanki pek nükteli bir şey söylemiş gibi, yeniden gülmeye koyuldu. Gerçekten sinirlenmekte olduğumu fark ettim ve sükûnetimi korumaya çalıştım. Peki benim için birkaç satır bir şey bırakmadı mı?, diye sordum. Benim haberim yok, diye yanıtladı mimar. Geç döneceğini mi düşünüyorsunuz?, diye sordum. Korkarım evet, korkarım çok geç dönecek, dedi o, beklemek işinize gelir mi bilmem ama biz şimdi gitmek zorundayız, kusura bakmayın ama kapıyı kapayıp gideceğiz. Ben dönmesini beklerim, dedim, bu akşam verilmiş bir sözüm yok, hatta şuracıkta oturur, bir mektup yazarım kendisine.

Dikenli Telden Kurtulmanın Güçlüğü Üstüne

İşte: bu dizelere bir kötülük sızdı bile. Ağın
ileti diye adlandıracağım onu, yine de
dikenli telin ötesine geçen ya da
ötesinden gelen bir terim kullanmanın
yeri değil.

(VITTORIO SERENI, *Cezayir defteri*, 1944)

Sevgili Dostum,

kimi zaman akşamı arkadaşların evinde geçirdiğim oluyor ve laf lafı açıyor, sohbet herhangi bir konuya sürükleniyor. Örneğin geçen akşam, Saint-Germain Kilisesi'nin tam arkasında oturan bazı arkadaşlarıma yemeğe davetliydim ve sohbet sırasında Olivier Razac'ın *Histoire politique du barbelé*¹ başlıklı kitabını anımsadık. Hemen belirteyim, ben bu yazarı tanımıyorum, kitabını da henüz bitirmiş değilim. Ama dikenli tel fikri beni öylesine derinden etkiledi ki, elimde olmadan bazı düşüncelere sürüklendim, sanki sana yolladığım bu mektup bir psikanaliz oturumuymuş, ben de divana uzanmışım gibi. Psikanalist divanlarını sevmem, çünkü üstlerine uzanan hastaların pireleriyle doludurlar: başkalarının kanına doymuş, yine de ısırın, sokağın pireleri. Her birimiz kendi kanımızla konuşuruz, kan görünürde kabataslak birtakım gruplara aittir: Kızılhaç için sıfır grubundan olmak evrensel kan vericisi olmak demektir, bu da kanımız başka birçok kişinin-kiyle aynı demektir. Oysa doğru değildir bu, kan o denli kişisel şeydir ki, bir başkasına aktarılamaz.

---

¹ Dikenli Telin Siyasal Tarihi

Çünkü salt alyuvarlardan ve akyuvarlardan oluşmaz, her şeyden önce anılardan oluşur. Bir süre önce bir uzmanlık dergisinde okumuştum, pek ünlü bazı bilim adamları bilginin en merkezi ve mahrem noktasının nerede olduğunu bulmaya çalışmışlar, “ruh” olarak adlandırmışlar onu. Ve beynin bir noktasında konuşlandırmışlar. Ben onlara katılmıyorum: ruh kandadır. Kanın tümünde değil elbette, bir tek yuvarında, o da başka milyarlarca yuvarla karışmıştır, dolayısıyla ruhu taşıyan o minimini yuvarı Tanrı’ya yaklaşan en kusursuz bilgisayarla bile (çünkü gittiğimiz nokta orası) belirlememiz asla mümkün olmayacaktır. İnsanlık tarihinde ruhu taşıyan o yuvarın hangisi olduğunu anlamış ve kanıtlamış olanlar sanatçılarla mistiklerdir. Bir sanatçı bilir ki, yazdığı binlerce sayfalık kitapların birinde, örneğin Proust’un *Yitik Zamanın İzinde*’sinde ya da Dante’nin *İlahi Komedya*’sında öyle bir sözcük vardır ki, işte o yuvardır ve ruhu taşımaktadır: yapıtın kalanını kaldırıp atsanız da olur. Debussy bilir ki, kendi *Bir Kır Tanrısının Öğleden Sonrası*’nda ya da *Kutsal Olan ve Olmayan Dans*’ında ruhunu taşıyan bir tek nota vardır. Leonardo da Vinci bilir ki *Kayaların Meryem*’i’nde ya da *Gioconda*’da ruhunu taşıyan bir tek fırça darbesi vardır, bunu bilir de, nerede olduğunu bilmez. Ve hiçbir eleştirmen, hiçbir çözümleyici onu asla bulup çıkaramayacaktır. Niçin mi?

Çünkü o kan damlasını çevreleyen bir dikenli tel vardır da ondan.

Öyle anlar olmuştur ki, tarihsel koşullar, toplumun özgürlükçü tutumu, var olmanın görünürdeki mutluluğu, o minicik noktayı, bu dünyada yaşamın ve yaşamın zekâsının doğmasına yol açan ele avuca sığmaz şeyi, varlığın o minimini yarattığını tanıdığımızı sandırmıştır bize. Bilenler için, yani doğanın

tüm başkaları hesabına anlama ayrıcalığını bağışladığı kimseler için, hiç kuşkusuz, en güzel ve en mutlu anlar olmuştur bunlar. Ne var ki aldanma gelip geçicidir. Kendi kendine uçup gitmediği zaman da, dikenli telin etkisiyle ölür. Ruhumuzun anlayış yetisini öldürmek bakımından etkin olan başlıca iki tür dikenli tel vardır: biri başkalarının çevremizde yükselttikleri dikenli tel, öbürü kendi oluşturduğumuz. Birincisinden söz etmeyeceğim: herkesin bildiği hazine bir şey, yüzyılımızda Primo Levi onu uğursuz bir kimyasal formülle özetlemiş bulunuyor: Zyklon B, yani radyoaktivite ve dikenli tel. Toplama kamplarının toplu mezarlarındaki cesetlerin, Auschwitz’de hâlâ görülebilen dağlar gibi ayakkabı ve gözlük yığınlarının, yanlı tarihçilerin hayalindeki bacalardan çıkmış dumandan başka bir şey sayılmadığı bu inkârcılık ve revizyonizm çağında, dikenli telden söz etmek acı bir alay, gereksiz bir yineleme gibi geliyor.

Yok canım. Gelin biz benim söz ettiğim dikenli tele ileten o zihinsel nitelikli dikenli telden dem vuralım: benim ruhumun parçası, senin de ruhunun parçası o, ey benim sevgili dostum. Bunu biliyorum, biliyorum da ondan. Ve bilmemin nedeni, iki bin yılına ve vardığım bu kendi halinde yaşa ulaşmışken, bu dikenli tel bana öyle bir battı ki, ruhumun tümünün bulunduğu o biricik kan damlasını akıttı, benim ruhumun da seninkinin de tümü – sen istemersen de. Düşündüğünün tam tersine, daracık bir hapisane olarak hayal ettiğin bu dikenli tel aslında bize sunulan en büyük özgürlük de olabilir. Örneğin: bir penceredir. İşte bu akşam, arkadaşlarımla evinde, bir pencere açıyorum ve dışarıya sarkıyorum. Ne zamandır bir yaz fırtınası görmeyi diliyordum, acaba belleğimde yitmiş bir fırtına aynı şekilde tekrarlanabilir ve içimde o zamanlar uyandırmış

olduğu duyuları uyandırır mı diye kendi kendime soruyorum. Toscana'daydım, hava kararmıştı, ben direksiyon başındaydım. Montalcino'dan Amiata'ya giden yoldan aşağı iniyordum. Birdenbire, karanlığa karşın, Sant'Antimo Manastırı'nı yeniden görmek geldi içimden. Hiç kuşkusuz yok, dünyanın roman stilinde yapılmış en güzel kilisesidir, yalnız yapının güzelliğinden ötürü değil, bir oyuncak gemiye takılmış bir portakal kabuğuna benzeyen mihrabından ötürü, alınlığını yumuşatan bezemelerden ve tüm yapının çevresini dolaşan geniş kornişinden ötürü, ama hoşluğunun bir nedeni de ilk sert virajı geçer geçmez önünüze serilen bir vadide yer almasıdır, yol o noktadan sonra tatlı bir eğimle iner, küçüklüğümde haminnemin beni uyutmak için sırtımı okşayışı kadar yumuşaktır. Ve güneş altında rengi sarıya dönen kumtaşından yapının yanında yalnızca fırça biçimi bir çift servi ağacı vardır, o kadar. İki virajdan sonra koskocaman bir meşe gelir, ihtiyar bir meşe, çok ihtiyar. O akşam ay yoktu, göğü alçaltan kapkara bulutlar vardı, ortalık boğucuydu. Yaz ortasıydı, hava sıcaktı, kendi kuzey bölgemden aşağı indiğimde sevmeyi öğrendiğim Toscana'da olabildiğince sıcak, öyle sıcak ki, gün bir ferahlama isteğiyle biter, ateşi hafifletecek bir su ister insan, ateşi kısa bir süre olsun söndürsün, yeter. Derken kilisenin ardında mor bir şimşek çakmış, mihrabı gündüz gibi aydınlatmıştı ve o meleksi yapı şeytansı oluvermişti. Ardından bir şimşek daha çakmıştı, kuzeyde, papazevine değin inen bağların üstünde. O fırtına habercisi içime korku salmıştı, eve dönsem iyi olacak, diye düşünmüştüm. O zamanlar o yakınlarda, tepelerin üstünde, yabanıl bir yerde yaşıyordum. Evime vardığımda tufan başlamıştı, gökyüzü alevler içindeydi, sanki bir köy bayramıymış da azizler çileden çık-

mişlardı. Odama tırmanıp pencereyi açtım. Kocaman bir pencereydi, makiliklerden ve hava koşullarının oyduğu kayalardan oluşan bir manzaraya açılıyordu. Çevrede yaban domuzlarıyla yabanıl tavşanlar yaşırdı, onlar da inlerine çekilmişlerdi. Odamda bir kadın vardı, gel de uyu, dedi. Eğer yoktuysa da ben hayal etmişimdir, çünkü insanın ellerini titreten korkunç bir fırtına patlak verdiğinde, yatağa gel diyerek güven veren bir kadın sesi duyması gerekir. Bir sigara yakmış, pencerenin pervazına yaslanmıştım, o çıldırmış gökyüzünün alevlerinin yanında benim sigaramın ateşi gerçekten de bir hiç kalıyordu. Havada öylesine bir elektrik vardı ki, yalnız düşünceleri değil, bir zamanlar Marconi'nin incelediği manyetik dalgaların üstünde koşuşan sesleri de taşıyordu. İletişim kurmak için numara çevirmek gerekmiyordu. Böylece ölülerimi düşündüm, onlarla konuştum. Sesleri açık seçikti, hiç de gök gürültülerinin gümbürtüsünü yansıtmıyorlardı. Hayatlarını anlattılar bana, hayat değildi tabii, huzurluyuz, dediler, çünkü yaşamış oldukları hayat üstüne verecekleri hiçbir hesapları kalmamıştı. Sonra benimle vedalaştılar: git yatağına da seviş, dediler.

Ve bu arada, ocakta bir İtalyan yemeği kendi kendine pişerken, ben hâlâ Paris göğüne açılan bir pencereden dışarıyı seyrediyordum. Güzel bir akşamdı, giderek laciverde dönüşen bir gökyüzünde hafiften koşuşturan tek tük bulut vardı. Sonra Saint-Germain'in çanları neşeyle çaldılar. Ve sanki bir büyü yapılmışçasına, otuz yıl önceki yaz fırtınası yeniden geri geldi, yeni baştan yaşadım onu, çünkü insan bazı şeyleri kaçamak bir anda da yeniden yaşayabilir, cama vuran ve evrenin görüntüsünü genişleten bir yağmur damlası gibi minimini, kaçamak bir anda.

Ve bir pencereden, bir büyük kent görüyordum, Paris'in damlarını görüyordum, milyonlarca insanın yaşamını görüyordum, dünyayı görüyordum. Belki de Saint-Germain kilisesinin çanlarını işitiyordum. Ve içimde bir aldanma doğuyordu, sanki bu geniş ufuk dikenli telin bana yasakladığı, ya da atalarımın yasakladığı özgürlükmüş gibi. Bu özgürlük üstüne yazabileceğimi biliyorum. Aynı zamanda biliyorum ki, bu satırları okuyan ey benim sevgili dostum, o sana gerçekten fethedilmiş bir özgürlüğün ayrıcalığı gibi görünebilir. Ama ben de senin gibi, aldanmalarımı kendime saklıyorum, çünkü ruhumu taşıyan, kanımda milyonlarca yuvar arasında dolaşıp duran ve dikenli teli aşabilecek olan o minimini yuvarı gerçekten bulabilmek için, gerçekten o pencereyi aşmam ve o kan damlacığının aşağıdaki kaldırıma bir ressamın fırça darbesi misali yapışıp kalmasını göze alınamam lazım. Ben orada gerçekten ben olurdum, sen de beni gerçekten okuyabilirdin. Ama senin yerine beni okumakla görevlendirilecek kim olurdu, biliyor musun? Ellerinde araçlarıyla gelip kanımın hangi gruptan olduğunu araştırarak olan polisler. İşte bu yüzden, tüm bunların yerine sana sözcükler bırakıyorum ve onunla yetinmek gerekiyor, çünkü kalan her şey sözcükler, sözcükler, sözcükler...

Evden İyi Haberler

Canım,

hepimizin bütün bir yıl beklediği bu neşeli aile bayramı gününde sana yazıyorum, tatlı, sevgili hayat arkadaşım benim, maddeten burada bulunman mümkün olmasa bile, burada olanlardan çok daha fazla burada, aramızda bulunduğunu bilesin diye. O kadar mevcutsun ki aramızda, Rosa masada her zamanki yerini hazırladı bile (doğrusu, açık söyleyeyim, fikir onundu), işlemeli keten örtüyü örttü, hani Malaga yolculuğumuzda satın almıştık, sofrta takımı olarak da... bil bakalım hangi tabakları koydu? Evet, tahmin ettin, Enrico Amca'nın bize düğün hediyesi olarak verdiği ve her ne kadar tuhaf geliyorsa da, onca yıl sonra hâlâ el değmemiş gibi duran takımı. Aslında şimdi el değmemiş gibi değil. Tommaso yumurcağı var ya, her şeye burnunu soktuğu için gözünü üstünden hiç ayırmamak gerek, bir parçasını kırdı, aslında pek ufak bir parça, ne işe yaradığını hiç anlayamadığımız gül yaprağı biçimindeki kasecik, hani akşam yemeğine konuk olduğunda ben sigara küllüğü olarak kullanıyordum. Ama ben artık sigara içmekten vazgeçtim ya, küllük umurunda değil ve ne işe yaradığını hiç anlamadığımız o aptal

kaseciği Masino'nun (ben onu böyle, çocukken bizim Tommaso'muzu çağırduğımız adla çağırmaya başladım) kırmış olması seni de üzmez, umarım. Yoksa üzüldün mü? Yok eğer üzüldüysen seni anlayabilirim, hatta seni en iyi anlayan ben olurum, aile eşyalarına ne büyük önem verdiğini bilmez miyim, senin için geleneği, atalarını temsil ederler, hatta Enrico Amca'nın kâseciği bile bir yerde, toprağı bol olsun, Enrico Amca'yı temsil eder. Ama ne gariptir, sen hiçbir zaman aile mücevherlerine önem vermemişsindir, hep yanında taşımaya zorladığım taş dışında. Annenin Fenël teyzesinin yeşim taşı küpelelerini ya da ametist kolyesini alalım, fazla Fas işi, ya da Mısır ya da Türk işi, kısacası fazla Doğu havası taşıyor derdin, annenin teyzeleri de zaten fazlasıyla Doğu havasındaydılar, önemli akşamlarımızda bile, ametistlerin sana yakışmadığı bahanesiyle sonunda onları hep mücevher kutusunda bırakırdın. Oysa doğru değildi. Bak, gelinimiz, belki de beni memnun etmek için, bugün ametist kolyeyi takmak için izin istedi, gözlerinin rengi de seninkilere benziyor, ametistler pek yakıştı. Bu arada söylemeden geçmeyeyim, gelinimizin gerçekten on parmağında on hüner, Tommaso kendine ondan daha iyi bir eş bulamazdı sanırım. Bugün baş yemeği kendisi pişirmek istedi (bu Rosa'yı biraz rahatsız etti ama gelinimiz akıllı kız, hemen farkına vardı, ikinci yemeği hazırlamayı ona bıraktı, Rosa, dedi, senin hükümdarlığına yalnızca beş dakika gireceğim), benim bilmediğim bir yemektir, sanırım sen de bilmezsin (*nouvelle cuisine*¹ olduğundan kuşkuluyum ama o geleneksel bir Campania yemeği olduğuna yemin etti): Positano usulü erişte makarna. Daha bu adın bile sana hoş gelmediğini biliyorum, çünkü kimi yazlarda tanıdı-

---

¹ yeni (moda) mutfak

ğımız küçük züppe gruplarını düşündürüyor, hani vakit öğle üzerini bulmuşken sabah kahvaltısı olarak greyfruit yiyen, sonra gidip kumsalda yeniden uykuya dalan birtakım tipler. Hayır, onlarla hiç ilgisi yok. Sos olarak kişi başına bir yumurta (Masi-no'yu saymadık), önce sarısıyla beyazı birlikte çırpılıyor, rendelenmiş Parma peyniri ve zeytinyağında şöyle bir çevrilmiş kabak dilimleriyle karıştırılıyor, bir tutam karabiber, fındık kadar tereyağı. Öğrendiğime göre işin sırrı sosu kaynar eriştenin üstüne dökerken yumurtanın pişmesini engellemekmiş, onun için çabuk çabuk karıştırmak gerek, iki kişi yaparsa daha da iyiymiş. Hava harika güzeldi, gerçekten adına layık bir Paskalya günü. Televizyonda tabii ilk haber olarak bu nisan “tatili”nden yararlanarak (biliyorsun, salı günü de bayram) kitle halinde yazlık yerlere akın edenleri gösterdi, televizyonda hâlâ böyle diyorlar, yazlığın yazdan geldiğini, yani onların bir zamanlar yazı geçirmeye gidilen yerler olduğunu bilmiyorlar, ama sırf bir gün gidip başka bir yerde bir lokma bir şey tıkmak için otoyollarda kilometrelerce kuyruk yapan bu zavallılara ben olsam yazlıkçı değil, hükümlü derim. Ama televizyon haberlerinin doruğu haber spikerinin, yani sesi çın çın öten, dekoltesi baş döndüren gösterişli bir sarışın hatunun, kıpkırmızı dolgun dudaklarıyla, biraz açık saçık bir film çeviriyormuş edasıyla, seyircilere şöyle söylemesi oldu: falan otoyolda meydana gelen bir zincirleme kazada sekiz otomobil çarpıştı, üçü alev aldı, biri çocuk olmak üzere, sayıları yediyi bulan yolcu kömür haline geldi, kurbanların kimlikleri şu anda belirlenemiyor, çünkü alevlerin harıyla oto plakaları erimiş durumda, polis motor numaralarından yola çıkarak ailelerine ulaşmaya çalışıyor, ancak enkaz arasında onlara da henüz ulaşılabilmiş değil. Ve

şimdi, diye ekledi, haber bültenimize devam ediyoruz, dün ABD’de yapılan bir büyük otomobil yarışının provaları sırasında da yine dehşet verici bir kaza yaşandı ama gördüğünüz gibi, kurban verilmedi, sürücü aracından parmaklarıyla zafer işareti yaparak çıktı.

Buralarda durum böyle, canım, öyle ki bulunduğun yere imrenesim geliyor çoğu zaman. Gerçekten tuhaf bir çağ yaşıyoruz. Yine bugün, televizyonda, bilmem hangi Afrika ülkesi hakkında bir röportaj vardı, bir illete, daha doğrusu birkaç illete birden tutulmuşlar: koskocaman karınlı, iskeletsi çocuklar görünüyordu, yüzlerinde sadece iri iri açılmış gözler, her yanları sineklerle kaplı. Ve az sonra, ama değişik bir programda, politikacılar konuştular, hepsi de pek şıktılar, içlerinden biri dedi ki, partisinin programındaki ilk maddelerden biri evlat edinme sorunuymuş, gülümseyerek açıklıyordu: evlat edinmeyi kolaylaştırmak lazım, bizde bürokrasi çok zahmetli, çocuk isteyen çiftler var, evlat edinmek için sabırsızlıkla bekliyorlar. Yani: her yıl dünyada milyonla çocuk hastalıklardan ve kötü beslenmeden ötürü telef olup gidiyor, ama üzülmenin sayın seyirciler, eğer benim partim seçimi kazanacak olursa, gelecek yıl yüz çocuğu daha evlatlık alabileceksiniz.

Öğleden sonra koltukta biraz şekerleme yaptım, o her zamanki koltuk, bilirsin, bana çeyrek saat yeter, sonra da Tommaso ile satranç oynadım. Bilmem söylemiş miydim, Tommaso artık yalancılığı bırakmış, sen buna hep ne de çok üzülürdün, benimle dertleşiyor. Yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu sezinlemiştim: kimi zaman gözleri dalıp gidiyor, kimi zaman yerli yersiz neşeli, kimi zaman ilgisiz yanıtlar veriyor. Başbaşa kaldığımızdan yararlanarak apansız sordum. Tommaso, dedim, başka bir kadın

var, değil mi? Evet, dedi. Nasıl, evet?, dedim, evet de ne demek oluyor? Sen sordun, ben de yanıtladım, diye kestirip attı. Tommaso'ya kadınlar oldum olası acayip çekici gelmişlerdir, neredeyse ta çocukluğundan beri, sen benden iyi bilirsin. Ama bu evlendiği kadın güzel mi güzel, iyi mi iyi, birinci sınıf bir hayat arkadaşı, hem sonra öyle bir anne ki, bir görsen Masino'yu nasıl yetiştiriyor, Tommaso dedim, çok iyi bir eşin var, ne yapacaksın? O da bana baktı, gözleri yaşardı. Gelip geçici bir şey, diye fısıldadı, göreceksin, gelip geçici bir heves, bir küçük saplantı, belki de biraz anneme çekmişimdir, göreceksin, çabuk geçer. Yüreğim sızladı. Şakakları kırlaşmaya başlıyor, saçlarına benden önce ak düştü, benim saçlarım ellimden sonra bile simsiyahtı. Dedim ki: Tommaso, yüreğini aç bana. O kollarını iki yana açarak yanıtladı: boşver baba, hayat böyle işte, ne yana gidiyor hiç bilemiyorsun, göreceksin, sonunda her şey normale dönecek. Sana tuhaf gelecek ama, benim yüreğimi rahatlattı. Aslında oğlunun başı sıkıntıda diye kaygılanan bir babanın içini yine oğlunun rahatlatması tuhaf şey. Çünkü ben, kendi açımdan, artık olanla yetiniyorum. Elimini eteğimi çektim, öyle diyorlar. Meslektaşım Caponi, hani projesi kentimizin nazım planı için açılan yarışmayı kazanmıştı, eskiden sana bir leş kargası gibi görünürdü, aslında zavallı bir kuşcağızmış. Bizim eve yakın bir arazi aldı, inşaata uygun, emeklilik yıllarını geçirmek için kendine bir ev yaptı. Proje tabii kendisinin, ev de, sana yine tuhaf gelecek ama hiç de fena olmadı. Mimarlığı pek harika değil, hiçbir zaman da olmamıştır, daha Fakülte'deyken ben daha iyi bir mimardım, herkesin bildiği şeydi, ama hiç değilse evi fena olmadı. Yamaçtaki bahçeye bakan (doğu tepesinde) geniş bir camlı kapısı var, oradan bütün vadi seyre-

dilebiliyor. Mekân düzenlemesi olarak Wright'ın şelaleye bakan evine çok (bana sorarsan çok fazla) benziyor, tabii daha kendi halinde, bir kere şelalesi yok, ama bütünün görünümü hoş, içerisi de zevkle döşenmiş. Geçen hafta beni yemeğe çağırdı, hoş bir akşam geçirdim. Telefon etti: sevgili dostum, dedi, görüşmeyeli yüzyıl oldu, artık komşuyuz, hiçbir şey yokmuş gibi davranmamız saçma geliyor, hem sonra seni görmeyi canım çok istiyor, eşim ve ben burada yalnızız, oğlum evlendiğinden beri Paris'e yerleşti, yarın akşam bize yemeğe gelir misin?

Eski zamanlardan, Fakülte anılarından, falanca-dan filancadan bahsettik. Ve bazı olaylardan, örneğin benim belleğimden tümüyle sildiğim bir bölüm toplantısını o en ufak ayrıntılarına değin anımsıyordu, Sabatini (hatırlıyor musun, estetik dersi verirdi, Saint Bernard köpeğine benzerdi ve dünya iyisi bir adamdı) az kalsın idare müdürünü dövecek hale gelmişti, adam bir burs konusunda biraz ağırcana imarlarda bulunmuştu da. Tabii kaçınılmaz biçimde konu döndü dolaştı sana geldi, yine de elimden geldiği kadar az konuştum: evet, elbette, bu halimde iyiydim. Tommaso ile karısı çok sevecendiler, bana her akşam telefon ediyorlardı, gelinim harika biri miydi?, elbette harika bir gelinim vardı, ama Tommaso da öyle birini hak ediyordu doğrusu, Tommaso nitelikli biriydi, bir maliye devi olmuştu, değil mi?, yok canım, abartmayalım, Tommaso, daha okuldayken matematikte şampiyondu, sayılar söz konusu olduğunda ondan iyisi yoktu, Tanrı vergisi, iktisadı bitirdikten sonra Milano'da bir büyük bankada staj yapmıştı, ama asıl hüner öğretilmiştir, tabii öğrencinin de iyi olması gerek, Tommaso da iyi bir öğrenciydi, ama asıl başarı onu benimseyip her şeyi öğreten maliye dehasınındı, ama şimdi Tommaso'ya bir maliye

devi demek abartmak olurdu, maliye çevrelerinde sözü geçen biriydi diyelim, evet, bakana danışmanlık ettiği doğrudu, ama ancak kırk yılda bir, fikrini sordukları zaman, mesleği danışmanlık değil çünkü, zaten tahmin edersiniz ki, onun gibi biri günlerini bir bakanlığa kapanarak geçiremez, Tommaso'nun gereksinimi ayda en az bir kez Londra ya da New York'a gitmektir, gider, borsanın nabzını yoklar, hem de öyle çok zamana gereği yoktur, biliyor musunuz, böyledir işte Tommaso, üç gün Wall Street'de kalır, gelecek üç ay Avrupa'da rüzgârın ne yönden eseceğini anlamasına yeter, bu tür şeylerde dâhi sayılır. O noktada Caponi'nin karısı söze karıştı: tabii, kimin aklına gelirdi ki, sizin Tommaso kadar çetin bir çocuk, öylesine azaplı bir yetiştirme çağı. Valla, çetnliği bir dereceye kadar, diye hafiflettim, belirsizlikte kalmayı yeğliyordum: bilirsiniz, çocuklar, çocukken çetin gibi gözükebilirler ama sonra gelip geçer hepsi. Ne yazık ki neden olabilecekleri şeylerin farkına varmazlar, diye sürdürdü Caponi'nin karısı, bir kere de olan olduktan sonra, bir şeycikleri kalmaz. Konuyu başka bir mecraya sürüklemeye çalıştım ve biraz uğraşarak başardım da, ama Caponi'nin karısı olanı ağzımdan almaya kararlıydı, herhalde şöyle düşünmüş olmalıydı: nihayet bütün o olaydan bir şeyler anlayabileceğiz, bu akşam tam zamanı. Ama zamanı değildi işte, canım, seni temin ederim, bilirsin, Tommaso'nun öyküsü konusunda ağzımı açmamaya ne denli özen göstermişimdir hep. Ayrıca sana şunu da söylemem gerekiyor –bağışla ama, bunu mutlaka söylemek zorundayım– Tommaso her zaman sana hak verdirmek için elinden geleni ardına koymamıştır. Bilinçsizce hareket etmişti, artık nasıl geliştiğini gördük ya, kendine güvenini kazandı filan, durum açık seçik ortada. Ama başlangıçta

öyle davranıyordu ki, hiç kimsenin sana karşı çıkmasına ya da seni yalancı çıkarmasına olanak bırakmıyordu, her ne yapıp edip kendi “sorunları”nı ortaya döküyordu, yani sana çıkardığı sorunları demek istiyorum. Özetle, bir tür “zoraki suçluluk” hali. Bak, bu yalnız onu büyük bir özen ve sabırla izleyen ilk kişi olan Greta’nın verdiği bir tanımlama değil, önemli bir klinik uzmanının, onu olaydan altı ay sonra götürdüğüm Cenevreli ruh doktorunun tanımlaması. Öğüt Greta’dan gelmişti, çünkü artık o da hiçbir şey anlamaz olmuştu, sen gittikten sonra onu tedaviye götürmek bana düşüyordu ve günün birinde Greta bana demişti ki: bu öyküde benim çıkaramadığım bir şeyler var, ben yalnız başıma altından kalkamıyorum, belki de ruh doktoru olarak bu denli karmaşık bir olay için yeterli değilimdir, bir başkasının el atması gerek, bir çocuk psikiyatrisi uzmanı biliyorum, onun fikrini alabilmeyi isterdim. Ve beni Cenevre’deki profesöre yöneltti, ona Tommaso’yu senin götürdüğün yıl aldığı bütün notları, Tommaso’nun evde kaldığı ve olayları senin anlattığın seansların notları da dahil olmak üzere, elime verdi. O gün Cenevre’de de Tommaso seni haklı çıkarmak için elinden geleni yaptı. Tren yolculuğu bir cehennem oldu. Tommaso tedirgindi, kompartıman komşumuzu rahatsız ediyordu, koridora çıktı, geçen güzel bir kıza çelme taktı, kız az kalsın suratına bir tane indirecekti. Ama psikiyatra gittiğimizde uslu mu uslu oturdu, melek gibiydi, tavanı seyrediyordu. Profesör gürbüz bir adamdı, kuvvetli bilekleri, mavi gözleri vardı, kızıl saçlıydı, bir büyük psikiyatrden çok bir işçiyi andırıyordu, konuşurken ne dediğini iyi anlatıyordu: yani, insana güven esinleyen biriydi. Bizi yalnız bırakmanızı tercih ederim, dedi, beni yandaki salona aldı, Tommaso’ya soyunup yatağa

uzanmasını söyledi. Muayene çok uzun sürdü, bir saat falan. Sonra beni içeri aldı, Tommasino yeniden giyinmiş, bir taburede oturuyordu, gözlerini tavana dikmişti. Bu kez dışarı çıkmak ona düştü, profesör onu daha önce benim bulduğum salona oturttu. Bana şöyle bir baktı, başını salladı ve Greta'nın kendisine gönderdiği belgeleri incelemeye koyuldu. Hem okuyor, hem de deli bu kadın, diye mırıldanıyordu. Bir an geldi, bana sordu: oğlunuz kaç yaşında? On iki, on üçüne gidiyor, diye yanıtladım. O bir yorum yapmadı, mırıldanarak okumayı sürdürüyordu: şu kompleks... bu kompleks... al sana bir kompleks daha... maniler... belirlenemeyen davranış bozuklukları... Oğlunuz kaç yaşında demiştiniz?, diye sordu yeniden. On iki, on üçünü sürüyor, diye yanıtladım. O kâğıtları bana geri verdi, dosdoğru gözlerimin içine baktı. Beyefendi, dedi, jenital alanda, yani erkeklik organı demek istiyorum, oğlunuz yirmi ya da otuz yaşında olabilir, bakınız beyefendi, düpedüz sizin ya da benim olduğumuz gibi, hatta fazlası var, eksiği yok, bilmem anlatabiliyor muyum. Hayır, dedim ben, pek iyi anlattığınızı söyleyemem. Ama kim bu deli kadın?, diye üsteledi. Ben yanıt vermedim, çünkü Greta'yı o duruma düşürmek istemiyordum, üstelik beni o ünlü doktora yönelten oydu. Siz ergenliğe böyle erken mi erişmiştiniz?, diye sordu. Hayır, dedim, ben normaldim. Eh, yani, normal demek istatistiklere uygun demektir, peki ailenizde? Bildiğim kadarıyla yok, dedim. Endokrinoloji denen bir bilim dalı vardır, dedi profesör, hormon sistemini inceler, bakınız, bütün mesele orada, oğlunuzun hormon sistemi, ilgili organlarıyla birlikte, yaşına göre normalin dışına çıkıyor, tabii o da onlarla ne yapacağını bilemiyor, hormon sistemi onları doğanın yarattığı amaca yönelik olarak kullanmaya itiyor,

ama söyleyin, on iki yaşındayken siz olsanız ne yapacağınızı bilir miydiniz?, tabii ki hayır; demek oluyor ki sabredeceksiniz, bırakın biraz büyüsün, beş-altı yıl beklemeniz gerekiyor, her şey yoluna girecektir, şu anda biraz kendine özgü bir hormon sistemi işleri çarpıtıyor, şimdi anlatabildim mi? Pek güzel anlattınız, dedim. O elini önündeki kâğıtlara vurdu: iyi de, kim bu deli kadın?, diye yeniden sordu. Tahmin edebilirsin ki, durum gerçekten çetindi: bizi o kadar üzmüş olan sorunu sonunda çözebilmiş olan profesöre ulaşmarnı Greta'ya borçluydum, saygıdeğer bir ruh doktoru olmasının yanı sıra, senin de en iyi arkadaşın olmuştur. O yüzden şöyle yanıtladım: sizin bir meslektaşınız, sayın profesör, ama adını vermemeyi tercih ederim. Ben ondan söz etmiyorum, diye sürdürdü profesör, ben öteki kişinin hezeyanından söz ediyorum, çünkü gerçek bir hezeyan, her yanda hayaletler görüyor, kendi durumunun çok kötü olduğunun farkında bile değil, bu çok endişe verici, çünkü gerçekten çok trajik durumda olan kendisi. Öyleydi, diye yanıtladım, altı ay önce kendini öldürdü. Efendim?, diye sordu. Annesi, dedim, benim karım. Anneler bazen aceleci oluyorlar, dedi doktor, ve evlatları yüzünden aşırı kaygılanıyorlar.

Canım, kendini kuyuya attığında hepimizin ne büyük bir acıya kapıldığımızı sana anlatmamın yararı yok ve söylediğim gibi, durumu anlamasa da sezinlemiş olan Tommaso, seni inkâr etmemek için öyle daha dört-beş yıl anormali oynadı. Sonra vazgeçti, hatta normalleşti, çok normalleşti, fazlasıyla diyebilirim. Ben onu böyle normal görmekten çok memnunum, ama emin ol, yanında bütün bir günü geçirmek korkunç sıkıcı oluyor, bilmem karısı nasıl dayanıyor, meraklı, hayal gücü geniş bir kadın, asıl

kendisine bir sevgili bulması gereken o, oysa tam tersi oluyor. Bu arada Greta ile benim hemen birlikte yaşamaya başladığımızı sanmanı istemem. Elbette, Cenevreli profesörün koyduğu tanı anlaşılmamıza, karşılıklı olarak birbirimizi anlamamıza yardımcı oldu aslında. Zaten birlikte hiçbir zaman yaşamadık, demek istiyorum ki aynı evde oturmadık. Birkaç ay denedim ama seninle eski evimize dönmeyi yeğledim, orada hiç değilse senin sevgili varlığın sürüp gidiyordu. Mesele şu ki Greta, zavalılık, onca erdeminin yanı sıra, o da dünyanın en sıkıcı insanı, çünkü belki de dünyanın en normal insanı: hiçbir atılımı yok, aklına hiçbir çılgınca fikir gelmiyor, hiçbir sezisi yok, hiçbir zaman senin o apansız, o kaprisli dileklerini göstermiyor, oysa bunlar yaşama tat veren şeyler. Akşamları eve yorgun argın geliyor, hastalarının öykülerini anlattıktan sonra bir salatayla bir meyve yiyor, televizyonun karşısına geçiyor: hatırla bir an geldi, televizyonu daha iyi seyredebilmek için kendisine tepsi hazırlamaya başladı, akşam yemeğini oracıkta yiyordu, ülkenin tüm politikacılarıyla söyleşi yapan vıcık vıcık bir gazeteciye hayrandı, inanılır gibi değil, ben de gidip yatağa giriyor, kitap okuyordum. Ne diyeceğim, biliyor musun, bir an geldi, belki de gerçek delilik aşırı normalliktir diye düşünmeye başladım, sen de öyle düşünmüyor musun?

Tabii, kalkıp da o hareketi yapman gerçekten çok yazık oldu. Artık aradan yıllar geçti, uzun yıllar, sevgilim, gerçekten çok uzun yıllar. Ama, görüyorsun, seni hâlâ hepimiz nasıl hatırlıyoruz, nasıl hatırlıyorum seni. Hep yanımdasın, biliyorsun, yaşamımın her anında eşlik ediyorsun bana. Ne var ki o da şimdi ancak yüzde on oranında işliyor. Ama senin yaşamın gibi, onun da yüzde yüz işlediği zamanlar,

ne güzeldi, ne büyük şey olmuştu tutkumuz. Öyle büyük şeydi ki, bedenimin hücreleri hâlâ onunla dolu, kendisini beslemiş olan deniz suyunu içinde saklayan bir sünger gibi. Çünkü ondan sonrası, sevgilim, yalnız tatlı su oldu, çoğu zaman fazla tatlımsı ve soruyorum kendi kendime, damağımda hiç tuz tadı olmaksızın böyle yaşayıp gitmenin ne anlamı var ki?

Tek Telli Bir Harp Neye Yarar ki?

Si'sta voce te sceta 'int'a nuttata
mentre t'astrigne 'o sposo tuo vicino,
statte scetata, si vuò stà scetata,
ma fa' vedè ca duorme, a suonno chino.¹

(*Voce 'e notte*, Napoliten Şarkı,
E. Nicolardi ve E. De Curtis)

---

¹ Eğer sesim seni uyandırırsa geceleyin / kocan seni kollarıyla sımsıkı sarmış
yattıyorken / öylece uyanık kal, uyanık kalmak isterse canın / ama uyuyormuş
gibi yap, derin derin.

Aşkım,

bir rastlantı sonucu senin hâlâ hayatta olduğunu öğrendim. Sharia Farassa'da bahçıvanlık yapan İtalyan asıllı ihtiyar, ille de dedelerinin memleketiyle bir bağı bulunsun diye ayak diriyor, o nedenle olacak, bir gazeteye abone olmuş, dükkânına yolluyorlar, sonra kendisi belki de okumuyor bile, ertesi gün bize salata sarmakta kullanıyor. Haftada bir ilçe havadisleri yayımlanıyor, hani tanıştığımız ilçe, hiç unutmadım, biliyor musun?, bisikletle geçtiğimiz o servili yolları, meşe fidanlarının yeşil lekesinden doğru ipince mavi bir sisin yayıldığı kimi sonbahar sabahlarını, ovadaki köy evlerini, seninkilerin oturduğu ilk ev öbeğini ve senin gülümsemeni pek güzel anımsıyorum; gerçekten çok tuhaf oldu, şimdi o gülüşü odanın masasında, arasından meyve ve sebzeleri çıkardığım buruşuk bir gazete parçasında buluvermek ve onun kırk yıl önceki, o bana güle güle, yarın görüşürüz dediğin zamanki aynı gülüş olduğunu fark etmek.

Hayatın gidişine bak ve yön veren de ne: bir hiç. Ağustos akşamlarında, güneş batarken, bizim burarlardaki fıstık çamları alevleniyor, gündüzün koyu

yeşilinden önce sarıya, sonra pembeye, sonra tuğla rengine dönüşüyorlar, Luxorius'un sonradan Rosso-re¹ olması belki de bu yüzdendir, kimi zaman yanlış atfedilmiş kökenler doğru sonuçlara ulaştırırlar. Kızılık, diye düşündüm. Ve utancı düşündüm. Bisikletten indiydim, yüzümün alev alev yandığını duyuyordum, çamların lekesi üzerindeki renkte. Oracıkta, iki adım ötede, kavislenen bir duvarın çevrelediği yolun ötesinde, Ascolilerin evi vardı. Yalnız Luciana kalmıştı, en küçük kuzenle, amcaları bir daha geri dönmemişlerdi. Karabasan biteli üç yıl olmuştu artık, başlarına geleni hepimiz biliyorduk, ne bekliyorduk o halde? ve ben niçin gidip onlara hiçbir şey söylemiyordum: bir iyi akşamlar, bir tek hece olsun? Bana ne yanıt vereceğini biliyorum: ya öyleyse senin amcaların, sen kendi amcalarını niçin bekliyorsun?, adlarını hiç ağzına almıyorsun, sanki gezmeye çıkmışlar da, birazdan dönüvereceklermiş gibi. Bekliyorum işte, diye yanıtlardım seni, bekliyorum işte, çünkü her şey öylesine saçmaydı, öylesine dayanılmaz biçimde saçmaydı ki, ben de bütün ötekiler gibi akrabalarımız ertesi gün döneceklermiş gibi davranıyordum, hatta imparator kılığına girmiş o çirkin bastıbacak yaratığın yasalarına gülebilmıştık, hakkında fıkralar icat edebilmiştik; bize hiçbir şey olmaz, diye düşünüyorduk, bunlar göğüslerini kabartıp gezinen iki paralık küçük canavarlardan ibaretler, bizimse kültürümüz var, geleneğimiz var, hatta birkaç kuruş paramız da var. Oysa bir anda hepsi yok olup gitmişti. Gireyim mi, girmeyeyim mi, gireyim mi, girmeyeyim mi, diye düşündüm, sanki papatya falına bakıyordum. Sonunda girmedim. O arada on kadar Giubek sigarası içtiydim, izmaritlerini

¹ *Luxor* sözcüğü ile *rossore* (İtalyanca kızılık) arasında ses benzeşimi bağlantısı kuruyor.

ayakkabılarımın altında ezliydim, yeniden bisikletime binip, kimsenin beni beklemediği, benim de kimseyi beklemediğim evime döndüydim.

Aşkı, aradan bunca yıl geçtikten sonra seni hâlâ böyle, o zamanlar çağırdığım gibi çağırdığım için bağışla beni ama doğrusu nasıl çağıracağımı bilemiyorum. İnsan sevdiği, kendisine güle güle, yarın görüşürüz diyen ve bir açıklayıcı not bile bırakmadan terk ettiği bir kadına ne diyerek yönelir ki? Çünkü sen benim ömür boyu aşkı oldun ve kadını oldun, benim olan tek tük kadın tenimi tatmin etmeye yönelik kaçamak karşılaşmalardan ibaret kaldı, oysa her gece, uyumaya çalışırken, yalnız yatağında, yanı başımdaki boşluğu kucaklarken aşkı diyordum sana ve seni kollarımın arasında tuttuğumu düşünebilmek her zaman büyük bir ayrıcalık oldu gözümde. Kaçışının ilk gecesini anımsıyorum, Napoli'de, ilk barınağım olan ufak pansiyonda, karanlıkta alçak sesle *Voce 'e notte* şarkısını mırıldanıyordum, sanki karanlıkta o şarkıyı söyledikçe sesim sana ulaşabilecek, kendine dürüst bir koca bulmanı dileyebilecekti: seni sevecek, geceleri seni sarabilecek, sana ettiğim kötülüğü kollarında unutabileceğin bir adam, iyi biri, suçsuz, masum, kimsenin kurbanı olmayan, çünkü bu arada kendimi kurban duydukça, ben artık masum değildim ve sana o davranışımın suçluların sonuncusu ve en alçağı olmuştum işte.

Ama dün manavın gazetesinde seni bir daha gördüm ve bu zaman diliminde, gün gün ardından, yıl yıl ardından, jeolojik çağların sabrıyla geçmişe gömmek için uğraştığım her şey, bütün o sabırlı dinmem, sihirli bir değnek dokunmuşçasına yok oluverdi, daha doğrusu, sanki ayaklarımın dibinde bir zaman tüneli açılıverdi de beni içine çekti, sana

ulaştırdı, çünkü insan salata lekeli, buruşuk bir gazetede ki fotoğrafa karşı koyamıyor, gözlerini örten toz toprağı temizledim ve oracıkta, senin olduğun yerde, ben de geri döndüm. Güzel bir fotoğraf, güzel, çünkü doğru, yani bütün o geçmiş yıllara saygılı, aynı zamanda o yılların kişilendirdiği, temsil ettiği kuşakları barındırıyor içinde. Profilden çekmişler, elinde bir kâğıt var, görünürde okuyor gibisin, görünürde, çünkü seni tanırım, sen ne diyeceğini her zaman bilmişsindir, o berrak kafan varken okumana gerek yoktur. Yanında torunun var, resim altında belirtildiğine göre adı Sebastiano'ymuş ve org çalıyormuş. Güzel bir çocuk, elmacık kemikleri çıkık, saçları kıvrır kıvrır, sana da ne çok benziyor, kucaklamayı ne kadar isterdim, çünkü senin çocukluk halini anımsatıyor, ve ne kadar isterdim, o benim de torunum olsun diye, bizim torunumuz, seninle dünyaya getirdiğimiz oğlumuzun oğlu. İncelikle yazılmış olan yazıda orgda Carl Philipp Emanuel Bach'ın bin yedi yüz altmış ikide bestelediği ve *Harp İçin Solo* adını taşıyan konçerto yu çaldığı ve dinleyicilerin duygulandığı belirtiliyor. Hayat ne gariptir: belki de bu yüzden bugün sana yazma cesaretini bulabildim: torunun orgda benim kendi harpımla yalnızca senin için, bir kır evinin çayırında bin dokuz yüz kırk sekizde çaldığım o harp solosunu çaldığı için. Ve o akşamki konser senin gülüşünle, kiraz ağacının ardından yükselen ayla birlikte yeniden çınlıyor havada, çevrede ki alçak tepelere doğru yöneliyor, oradan yansıyor, gerisingeri dönüyor, bir yanımızdan değip geçiyor, yapraklara değen meltemle birlikte doğanın sesleri arasında eriyip gidiyor. Bak, diye fısıldıyorsun yavaştan, fırtına çıkacak, ovadan doğru geldiğini duyuyorum fırtınanın, harpte akor yapmayı bırak, benim küçük David'im, doğa güçlerine say-

gı göster. Ve ben tellerinde aynı notaların zevkine vardığımız çalgını yerine yerleştiriyorum, ufukta zincirden boşanan ateşi gözlemeye başlıyoruz, damarlarda fazla hızla dolaştıktan sonra bedenimizin içinde patlayan ve bir duraklama gereksinen kan gibi onun da sakinleşmesini bekliyoruz. Gazetede ki fotoğrafının bana geri getirdiği bu sessizlikte senin önünde görülen platoyu gözlemliyorum. Oğullarınla kocan ilk sıradalar, hayatta kendilerine iyi bir anne ve iyi bir eş düşmüş talihli kişilerin mutlu havasıyla oturuyorlar, dinleyicilerin yüzlerindeki güleç ifadeden topluluğumuzun da iyi bir üyesi olduğun anlaşılıyor, o yüzden saygı gösteriyorlar sana, toplum içinde başardığın şeyler için. İşte böyle, manavın gazetesinde basılı bir fotoğraftan senin yaşamını anladım ve kendiminkini anlatmayı istedim. Ama nasıl anlatayım ki? Ölümün görünümünü üstlenerek yaşamdan gizlenen bir hayat, nasıl anlatılır ki? Mümkün değil, dedim kendi kendime, belki yalnızca neresi olduğu anlatılabilir, ama nasıl, nedeni asla. Öte yandan benim nasılım hep o bildiğin türden, hep çalgımdan çıkardığım notalar gibi, seslerden oluşmuş bir nasıl. Ve o sesler bana ancak bazı akşamlar bağışlanıyordu, her akşam da değil, çünkü başlangıçta kolay değildi, zaten hiçbir zaman kolay olmadı. Çekip gittiğim yıl, kendime ülke olarak da benimsemek istediğim senin ülken yeni bir yaşama doğduğunu sanıyordu. O ne canlılıktı havadaki! Ve ne coşku! Onca yıl sonra oy vermeye gideceklerdi, düşün bir kez, bu da kendilerini coşkulu, güçlü duymalarını sağlıyordu, yalnız hayatta kalmış olduklarını değil, aynı zamanda yeniden doğduklarını düşünüyorlardı, her zaman hoş giden bir aldanmadır bu. Bu arada ben Napoli'ye varmış, daracık sokaklarından birinde bir ufak pansiyonda bir oda tutmuştum.

Orası benim için ilk durak oldu, ama anlatıp da seni boş yere sıkmayayım. Yalnız şunu söylemek isterim ki Napoli dünyanın en güzel kentidir. Kentin kendisi değil, çünkü belki de onun gibi güzel daha birçok kent vardır, gerçekten dünyanın en güzel insanları olan insanlarından ötürü. Benim sokağım da sebze kadınlar, balıkçı kadınlar ve mahalle kabadayıları vardı. Ama yalnız gün boyunca öyleydiler, akşam çöküp de mahallenin küçük ticaret ve ufak dalavere-lerden oluşan kaynaşması durulunca, hepsi manav, balıkçı ya da kabadayı olmaktan çıkıyorlardı, yalnızca özlem kalıyordu kafalarında, sanki daha önceki bir yaşamlarında başka kişiler olmuşlardı ya da olası bir gelecek yaşamlarında manav, balıkçı ya da kabadayıdan başka bir şey olabilirlermiş gibi, zemin katlardan dışarı sandalyelerini çıkarıyorlar, o daracık sokakların kirloz geometrisine sanki bir ufukmuş gibi bakarak, içlerinden biri bir şarkı tuttuyordu ama alçak sesle, gırtlığından, örneğin *Voce'e notte*, o kişiye daha başka sesler de katılmaya başlıyordu ve bir tür koro halinde söylenen şarkılı dua gibiydi bu, giderek bir ses öbürlerini bastırıyordu, örneğin, *luntane 'e te quanta melancunia'* diye işitiyordun ama o hüznün salt kendi yüreklerindeki değildi, Amerika'ya iş aramaya gitmiş olan babalarının ve dedelerinin hüznüydü, onlar o hüznü bir başkasının yerine duyuyorlardı, sanki yadsınamaz bir mirasmış, o yüzden ağırlığı ve yürek sızısı daha da fazla duyulmuş gibi. Ben onlara harpimle eşlik ediyordum, sonra akşamları harpimi bir manavın dükkanına bırakıyordum, sesi en güzel olan oydu, kendisi şişko ve çirkindi, hatta bir gözü de şaşığıdı, kimbilir belki de o yüzden doğa ona güzel bir ses verip hatasını telafi etmişti. Sonra cumartesileri

---

“senden uzak kalmak ne büyük hüznü”

frakımı giyiyor, gidip kentin büyük tiyatrosunda, orkestradaki yerimi alıyordum, maestro değneğini oynatırken, karşımda zarif bir seyirci kalabalığı görüyordum, smokinli beyler, uzun elbiseli hanımlar, ancak müziğin verebildiği o sihri dinliyorlar, dünyanın çirkinliklerini unutuyorlardı. Alçı kabartmalar ve altın yıldızlarla dolu o güzelim tiyatronun orkestrasında ben harpçi Barucco'ydum (kendime bu adı takmıştım, eminim beğenirsin) ve bir tek solo bile çalmadım. Yine de bana düşeni yaptım, örneğin tiyatro çok gerekli bir restorasyondan sonra kapılarını yeniden açtığında Castelnuovo-Tedesco'nun harp ve klarnet kuartetiyle küçük harp konçertosunu çaldık. Sonra Villa-Lobos'un harp, flüt, klarnet, saksofon ve gitar için kentetini, zaten bizi toparlayıp orkestraya dönüşmemizi sağlayan da o oldu. Yani oluşum halinde bir orkestraydı demek istiyorum, çünkü her hafta değişik bir orkestra geliyordu, o zamanlar açlık kol geziyordu, çoğumuzun pabuçları delikti ama yine de çalışıyorduk. Ancak dört yıl sonra çekip gitmeye karar verdim. Üstelik o kenti sevmediğimden değil, dediğim gibi tüm kalbimle seviyorum Napoli'yi, ama aklıma şey yapmak geldi... nasıl söyleyeyim, bilmiyorum... sayım gibi bir şey. Neyin sayımı?, diye soracaksın şimdi. Yani, tam olarak sayım değil de, araştırma gibi bir şey, fırtınadan sonra kar da iz arayan birinin yaptığı anlamsız araştırma. Bir flütçü Selanik orkestrasının bir flütle bir harp aradığını haber verdi, pek sık rastlanmayan çalgılar yani. Onun Napoli'de karısı ve çocukları vardı, gidemiyordu. Ben gittim.

Selanik Napoli'ye benzeyen bir kent, öyle çok çok güzel değil ama Napoli gibi orası da ruhu güzel insanlarla dolu. Aslında kent olarak da güzel ama güzelliklerini arayıp keşfetmek gerek. Örneğin li-

manda, kordon boyunun sona erdiği, kafelerle restoranların geride kaldığı kesim, orada yoksul balıkçı kulübeleri, halat depoları, Ladadika Mahallesi'nin zeytinyağı depoları arasında dağılır gider Selanik, insan kendini Akdeniz ile Balkanlar ve Doğu arasında bıçak sırtında duyar, balıkçıların, işsiz güçsüzlerin, berduşların, gelip geçenlerin oluşturduğu insan karmaşasında Araplarla Fidias¹ birbirine karışıyor gibidir. Karmaşalar bunun için güzeldir, içinde yitip gidebilirsin ve kimse seni aramaz, kimsin, niçin buradasın diye sormaz. Ben de öyle yaptım, adımlı Baruckos olarak değiştirdim. İskenderiyeli bir İtalyan olarak geçiniyordum, Yunanca bilmiyordum, ama yavaş yavaş öğreniyordum.

İlk kez Selanik'te Hindemith'in sonatını çaldırıldılar bana. Orkestra şefinin adı Stavros'tu, tahta bacaklı ihtiyar bir beydi, değneğini spagetti çatalı tutar gibi tutuyordu ama galiba numaraydı, çünkü sonuçta enfes yönetti; bana gelince, o akşam parmaklarım tellerin üstünde uçar gibiydi, çaldığımı fark etmiyordum, harp sanki kendi başına çalıyordu. Kendi çapında bir başarı oldu, sanırım bayan Ioanna günün gazetelerinde çıkan neredeyse mest olmuş yazıların kupürlerini hâlâ saklıyordur, belki bir nedeni de Hindemith'in Nazilerce düşman ilan edilmiş, ömrünü sürgünde geçirmiş bir besteci oluşuydu. Öyle ki, ertesi hafta, büyük Beethoven konserinden sonra, maestro benden Villa-Lobos'un *Harp Konçertosu*'nu çalmamı istedi. Konser öyle büyük bir coşku uyandırdı ki, insanlar ayağa fırladılar, alkışlar bitmek bilmiyordu, Yunan dinleyicisi böyledir, coşar, gitmemi istemiyorlardı, maestro kendi istediğim herhangi bir parça çalmamı söyledi, ben Casella'nın 1943'te bestelediği sonatı hazırlamıştım,

---

¹ Fidias: eski Yunan'ın büyük heykel sanatçısı.

yürek sızlatan bir parçadır, ölüleri anıyor gibidir, Casella'nın öylesine faşist olması ne yazık, sanatı bunu hak etmiyordu doğrusu, konser Bizans'tan kalma Aya Yorgi Kilisesi'nde veriliyordu, dünyanın olağan-üstü yerlerinden biridir, kutsallığa inanmasa da kutsallık duygusu verir insana. Ama o halk kutsallığın ne demek olduğunu biliyordu: savaştan yeni çıkmışlardı, çok fazla ölü vermişlerdi. Ve ben ilk sıralardaki insanların, yalnız kadınların değil, yaşlıların da ağladıklarını görüyordum, kentten hiçbir gürültü gelmiyordu, tek ses harpinkiymi ve hayatta kalmış olanları koruyor gibiydi sanki, böylelikle, neredeyse farkına varmaksızın, parmaklarım Casella'nın akortlarından döneceksin anlamına gelen *Thaxanarthi* adlı eski bir Yunan şarkısına kaydı ve dinleyiciler sözlerini mırıldanmaya başladılar, insan sesine benzemiyordu sesleri, toprak, deniz ve çevremizdeki tüm doğa bizimle birlikte soluk alıyor ve soluk alırken de şarkı söylüyordu sanki. Sonra ben parçamı bitirdim, şarkı da sona erdi, hepimiz sessizce kalktık, kadınlar Ortodoks usulü istavroz çıkardılar ve Selanik gecesine çıktık, evlerimize dağıldık.

Bütün o yıllarda Selanik'te evim Petros Pansiyonu'ydu. Ladadika'daydı, zeytinyağı ve halat depolarının ardında, bunlar sonradan dondurulmuş balık ve yakıt depolarına dönüştüler. Gittiğimde, Yunanistan'daki ilk günlerimde, bir kadın gördüm, binanın cephesindeki kurşun deliklerini kireçle örtüyordu. Profili bizdendi, güzel saçları vardı, yüzünde hayatın çilesi izlerini bırakmıştı. Fransızca konuştum, anlamadı. İtalyanca konuşmak istemiyordum, tuhaf denecek bir seziyle "Estó buscando un lugar por dormir"¹ dedim, o da bana Ladin² dilinde ya da ora-

¹ "yatacak bir yer arıyorum"

² İsviçre, Doğu Avusturya, Kuzey İtalya'da konuşulan Roman dilleri ailesinden

daki adıyla Sefarditika yanıt verdi, nereden geldiğimi sordu. Hiçlikten, diye yanıtladım. Eh, öyleyse sana bir oda var, dedi, benim adım Ioanna, kocam Petros'un yaptığı bu evi bir hale yola koymak için bana yardım edecek birine ihtiyacım var.

Hep kaldığım odadan deniz görünüyordu, daha ilerde, sağda, artlarında Doğu'yu sezdiren Calcidica Dağları. Nice geceler geçirdim o pencerede, ateşler yakılan uzak dağları seyrederek ve makiliğin sınırındaki bir evin önünde bulunan bir çayırı, bir geceyi ve orada çaldığım müziği düşünerek. Karyolamın bir madeni başlığı vardı, üzerinde bir Arcadia sahnesi resmedilmişti, ayak bileklerinde beyaz sargılarla bir çoban bir öbek keçiye kaval çalıyordu. Yatağın tepesinde, duvarda, geçen yüzyılda bir naif ressamın buranın köylüleri ya da balıkçıları için kopya ettiği bir Bizans İsa'sı asılıydı. Yatağın önünde çamaşırlarımı yerleştirdiğim bir komodinle, hep frakımı astığım kiraz ağacından kızılımtrak bir gardırop vardı, lekelerle beneklenmiş aynasında kendi hayatımı görmekten elimden geldiğince kaçınırdım. Yalnız Selanik'te çalmakla kalmadım: Alexandropolis'e, Atina'ya, Patras'a, Belgrad'a, önemli bir turneyle sanırım, Avrupa'ya gittik, en azından gazeteler öyle yazdılar. Program benim çalgım açısından zahmetli değildi: büyük bestecilerin alışılmış parçalarını çalıyorduk, ya da en azından benim için alışılmış parçalardı. Yalnız birkaç kez daha az bilinen besteler verdiler bana, Migot'nun *Sonate liuthée*'si ya da Fauré'nin *l'mpromptu*'sü gibi, o da ben şeften değişiklik istedim diye. O akşam, hiç unutmuyorum, Partenon'un eteklerinde, Dyonisos tiyatrosundaydık, dinleyicilerimiz mavili beyazlı iki otobüsten boşalan Fransız turistlerdi, Yunan ruhunu aramaya gelmişlerdi, bula bula dekadan müzik buldular, ben

de onlara gerçek bir dekadan sunayım, dedim, insanları duygulandırmak için uydurulmuş yapay dekadan değil, Migot ve Fauré'nin yaratmış oldukları yüce dekadan. Ioanna yılda üç kez beni ziyarete gelirdi: doğum gününde, Ortodoks Paskalyası günü ve evlilik yıldönümünde. Kapıyı vurmada, hafifçe aralardı. Petros, uyuyor musun?, diye fısıldardı karanlıkta. Ne düşünüyor bakalım benim Petros'um, diye sorardı yatağın içine süzülürken. Bir kır evini, diye yanıtlardım, bir yaz fırtınası koptuğu bir akşamın müziğini.

Cumartesi günleri kentin eski kesiminde gezer, kapı zillerinin yanındaki adları araştırırdım, artık bizim halkımızın adları değildi, yüzlerce yıl boyunca Yunan adı taşımış olanlarınkiler de değildi. Kimi zaman, binde bir, bir zili çaldığım oldu. Kimi bulmayı umuyordun?, diye soracaksın. Doğru ya, kimi: yalnız bir kadın, hayatta kalabilmiş ihtiyarlar, kendi kendilerine senin ne aradığını ya da kimi aradığını soran yabancılar mı? Ben de kendi kendime soruyorum: ne arıyordum ben?, kimi arıyordum?, yoksa kavminin sayımını yapma emrini alan o Davud mu sanıyordum kendimi? Ve eğer böyle adlandırabilirsem, ne tür bir sayımdı yaptığım? Gölgeleri mi topluyordum yoksa? Ama evet, aslında yirmi yılı gölge toplamayla geçirdim, Selanik'te yaptığım buydu işte: Konser akşamları algımdan dökülen nağmeleri dipsiz bir sepette toplar gibiydim sanki. Ama müzik nağmeleri toplanabilir mi ki? Toplanamazlar, geldikleri gibi havada yok olup giderler, çünkü hava cıvadır onlar da.

İskenderiye'ye gitmek üzere Selanik'ten ayrıldığımda, Ioanna valizlerimi gemiye kadar götürmek istedi. İtiraz ettim, çünkü kadınların erkeklere hizmet etmeleri doğru değildir ama o bir hanımefendi

gibi taksi çağırıldı, bir de tüllü şapka giymişti. Evlendiği günkü şapkası mıydı, bilmiyorum, ama bunun önemi yok. Bana dedi ki: Chrisostomo, seni bir tülün ardından sevdim, yine bir tülün ardından uğurluyorum. Sonra bizim dilimizde dedi ki: “va a la bon hora, el Dios que sé con ti.” Onu hâlâ limanın dibinde, bana el sallarken görüyorum, bir veda ki daha sonra ileri doğru uzanmış bir çift kola dönüştü, kaldı, yaşamın çaresizliğine boyun eğen biri gibi, ikimiz de uzun zamandır boyun eğmiştik zaten. Yunanistan’a geldiğimde kendime Chrisostomo adını vermiştim, İskenderiye orkestrasının afişlerinde ve programında da Chrisostomo olarak kaldım. O da aslında tam bir orkestra değildi, çünkü başlangıçta bir kuartetti: bir harp, bir flüt, bir obua ve bir viyolonsel. Ama bu da sonradan geldi. Başlangıçta yalnız gittim, çünkü bir Selanik gazetesinde Hotel Cecil’in konuklarını aperatif saatinde oyalamak için bir çalgıcı aradığını okumuştum. Klasik enstrüman ve klasik müzik, deniliyordu. Ben de bir telgraf çekmiştim: harp solisti, klasik icra. Sözleşmeyi bile telgraf-la yaptılar.

İskenderiye daha ellili yılların sonlarında bugün olduğu gibi felaketten çıkmış bir kentti ama “sosyete” denen kişiler iki lüks otelini doldurmaya devam ediyorlardı: Windsor Palace ile Hotel Cecil. Müdür müzikten anlıyormuş gibi yaparı kendi halinde bir Marsilyalı Fransız’dı, önünde bir prova yaptıktan sonra, uygun bir aylık üzerinde anlaştık, yemekler de dahildi. Hizmetkârların katında bebek evi gibi döşenmiş, eğik tavanlı bir oda da verdiler, ellili yıllarda orada ünlü olduğunu söyledikleri lokanta şefi oturmuşmuş. Manzarası son derece güzeldi, bana gururla Somerset Maugham’ın ve Winston

---

¹ “güle güle git, Tanrı yardımcın olsun”

Churchill'in odalarını gösterdiler ama ancak bir hafta kaldım orada, kendi hoşuma giden tarzda bir ufak pansiyon buluncaya kadar, şimdi sana oradan yazıyorum. Kimi oteller tuhaftır: konuk ettikleri ünlü kişiler mutsuzluklarını oraya saçmışlardır sanki ve benim gibi ortadan yok olmayı seçen biri aynı odada yaşamış, lavabonun üstündeki lekeli aynada adı bilinmeyen yüzlerine bakmış olan adı bilinmeyen kişilerin adı bilinmeyen mutsuzluğunu yeğler. Sözün kısası, İskenderiye'nin *Corniche*'inin¹, bozulmuş olmakla birlikte, her ne kadar kendince bir güzelliği varsa da, ben tablonun dışında kalmayı seçtim. Sharr-al-Nabi Mahallesi'nde kendime ufak bir pansiyon buldum, İtalyanların inşa ettikleri tapınağın hemen arkasında, her ne kadar mimarisi o gösterişli pembe mermeriyle pek ahım şahım bir şey değilse de, İtalyanların bizim için yaptıkları tek tük iyi şeyden biri.

Hotel Cecil'de yedi yıl çalgıcılık yaptım. Yedi yıl uzun süre, ama kölelik olmadı, çünkü Cecil Labano² değildi, ben de çobanlık ediyor değildim, tam tersine. Akşamları otelin malı olan, biraz yıpranmış bir smokin giyiyordum (frak gerçekten pek önemli durumlar içindi) ve üç saat süreyle, saat on yedi otuzdan yirmi otuza kadar konukları oyalıyordum. Bütün o akşamlarda en çok dinleyicilere ve yere uygun, kolay anlaşılır parçalar çaldım: Hoffman'ın çok romantik bir sonatı, Parish-Alvars'ın *Grande étude à l'initiation de la mandoline*'i³, kolay anlaşılacakla birlikte son derece güzel olan Ravel'in *Harp İçin Allegro*'su. Aslında Ravel'in öngördüğü altı enstrüman yoktu ama elinden ne geliyorsa onu yapar insan, dinleyiciler de memnundular. Zaten çoğu zaman

---

¹ çerçeve

² Tevrat'ta adı geçen bir ülke.

³ Mandoline başlamak için büyük etüt

sohbet etmek, başkalarını seyretmek ve kendilerini seyrettirmek için oraya gelen kimselerdi. Her akşam, saat sekize doğru, İskenderiye'nin üstüne portakal rengi bir ışık düşüp de hemen laciverde dönüşürken, harpımla iki klasik parça arasında *Voce 'e notte*'nin akortlarını veriyordum, armoni işlevlerinden elden geldiğince sıyrılmış bir ses çıkarmaya çalışıyordum ve bu garip bir hava yaratıyordu, anlatılmaz bir büyü gibi, konuklar dalıp gidiyorlar, belki de duygulanıyorlardı, bakıyordum, şampanya kadehleri havada kalakalmışlar, garsonlar kürdanlara geçirilmiş *bouri*¹ tepsilerini sehparların üstüne bırakıyorlar.

Beni senfonik orkestraya aldıklarında orkestra üyelerinin listesine adımlı yalnız Chrisostomo olarak yazdırmaya karar verdim, çünkü en çok benimsemişim isimdi. İlk konserim büyük bir zafer oldu, bunu sahte tevazuya sapsmadan söylüyorum. Başlangıçta bana yalnız akort yapmak düşmüştü, senfoni orkestrasında harpçılara düşen budur genelde, ama o akşam benim akşamımdı, çünkü programda Mozart'ın *Harp, Flüt ve Orkestra İçin Konçerto*'su vardı, bir harpçi için, belki de bütün müzik dünyası için bes-telenmiş şeylerin en güzellerinden biridir. Orkestra muhteşemdi, flüt görevini hakkıyla yapıyordu ama Mozart en iyi bölümü harpa ayırmıştı, Chrisostomo da fırsatı kaçırmadı.

İşte böyle geçip gitti yıllar. Normal insanlar farkına varmazlar ama çoğu zaman onlar için de böyle geçip gider yıllar, farkına varmaksızın. Benim açımdan hatırlanmaya değer, sana anlatabileceğim, orkestrayla birlikte Abu Simbel'e gidişim oldu, çünkü gerçekten olağanüstü bir gün, dediler, eski tapınakları kurtarmak için fon bulmuş olan o büyük ulusla-

rarası örgüt için çalacaktık. Gerçekten de o akşam binlerce yıllık taşların arasına oturmuş birçok önemli kişi vardı. Çok güzel bir geceydi ve ay çıkmıştı. İstedğim parçaları çalma olanağını vermişlerdi, böylelikle Debussy'nin *Kutsal Dans ve Kutsal Olmayan Dans*'ıyla başladım. Ardından, kısa bir aradan sonra, kendi *Harp İçin Solo*'mu çaldım. Belki yüce bir parça değil ama benim için belki başkaları için olmayan bir anlamı var ve o yüzden benim için, o gece, orada, çölün ortasında, yüce bir şey oldu. Bilir misin, çölde, geceleyin, mehtap çıktığında, kum deniz gibi ışıldar, gümüş gibi olur. Ve evimizi düşündüm, ve seni, parçayı çaldığım sırada. Ve ortalıktan kaybolduğum o ilk seferden beri ilk kez o saplantılı düşünceyi kafamdan sildim, kaçmama neden olan ve beynimde çınlayıp duran o tümceyi: bütün diğer telleri koparılmış da, tek teli kalmış bir harp ne işe yarar ki? Bilmem neden düşünmekten vazgeçtim onu, bilmem neden oldu bu. Hayatın gidişine bak ve yön veren ne: bir hiç. Çölde geceydi, kum mehtapta pırıldıyordu, ben harpımı çalıyordum ve bana öyle geldi ki, sanki beni, dinleyicileri, tapınakları çevreleyen kum tanecikleri sese yanıt veriyorlardı. Sanki o kum tanecikleri, o milyonlar ve milyonlarca kum taneciği, uzun bir uykudan uyanmışlar da bana yanıt verirmiş gibiydiler: do minör bir akortu okşuyordum ve bana yanıt veriyorlardı, bir bemol hışırdatıyordum ve bana yanıt veriyorlardı, o sesler o gece canlıydılar, hepten saçma bu, biliyorum ama öyle işte, fırınlarda topluca yok edildikten sonra yeniden doğmuşlardı.

Sonra başka yolculuk yapmadım bir daha. Burada, pansiyonumda kaldım. Artık orkestrada çalmıyorum, çok yaşlandım, yalnız ender olarak, kırk yılın başı, bir harpçi hastalanırsa yerine çalıyorum, ya

da herhangi bir nedenle başkentten gelmezse, çünkü günümüzde harpçılar yıldız sanatçılar gibi çetin oldular. Çıplak bir oda bu, tahmin etmişsindir. Sağda bir ayna var, bir de içinde sevmeyi onca düşlediğim yatak. Seni bana geri getiren gazetede yakında bu ülkeye davet edileceğin yazılı, iki kardeş ve birbirine aptalca düşman topluluğun senin simgelediğin barış kadını figürüne saygı olarak. Bu güzel bir şey, çünkü senin yaşamının düşünüyü taçlandırıyor, kuşkusuz çok anlamlı olmuştur o yaşam. Ben dinleyicilerin arasında olmayacağım, olursam da yokmuş gibi olacağım. Ama bir insanın yaşamının anlamı yok olmuş sesleri aramak gibi anlamsız bir şey olabilir pekâlâ ve kimbilir, bir gün onları bulduğunu sanabilir de, artık beklemediği bir gün, artık yorgun ve yaşlanmış olduğu bir gün, ayışığında çalgısını çalar ve kumdan gelen bütün sesleri toplar. Hem düşün, bu bir mucize de değildir, çünkü mucizeye gereksinimimiz yok bizim, mucizeleri seve seve başkalarına bırakırız. Ve o zaman belki de yalnızca bir aldanmaydı, biçare bir aldanmaydı, diye düşünürsün ama yine de bir an için, o müziği çaldığın sürece sahiden gerçek olmuştur. Tüm hayatını yalnızca onun için yaşamışsındır ve o sanki anlamsızlığa bir anlam veriyormuş gibi gelir, sence de öyle değil mi?

O Kadar İyisin Ki

Kimi şeyler bizim elimizdedir,
kimi şeyler değildir. Bizim elimizde
olanlar fikir, duygu, kindir.

(EPICTETUS, *Elkitabı*)

Canım,

“...çünkü bu böyle sürüp gidemez, benim açımdan, belki de farkına varmamışsındır ama kendimi düşünmek, dolayısıyla kendimi kurtarmak benim görevim. Geceler boyu düşündüm: peki onun için ben neyim?, bir liman, bir ocak başı, bir avuntu mu? Benim her şeyden, ama her şeyden sonra gelmem olacak iş mi? Biliyorsun, seni seviyorum (ya da belki sevdim) ama kendini biraz benim yerime koy, kendini acı çekenlerin yerine koymakta üstüne yoktur, bir kerecik de benim yerime koymayı dene. Elbette ki yaptığın soylu bir iş ve eğer cennet diye bir şey varsa, her ne kadar ona belki benden daha az inanıyorsan da, çoktan hak etmişsindir onu. Dünyanın acısını kendi omuzlarında duymanı anlıyorum ama bak, sorunu çözecek olan sen değilsin, dünya oldum olası acı çekmiştir, senin gibilerinin varlığına karşın, bundan sonra da acı çekmeye devam edecek. Habeşistan’a son yolculuğunu ele alalım. Öyle, yirmi dört saatte yola çıktın, ben Venedik’te annemin yanındayken, tek nedeni örgütünüzün Paris’ten sana bir telgraf yollayıp acele yola çıkmanı istemiş olmasıydı. Bana son dakikada havalimanının-

dan, artık uçağa biniyorken telefon ettin, bilmem farkında mısın? Böyle davranmak olur mu hiç? Bana dedin ki: Paris'ten gönderdikleri fotoğraflara bak, her şeyi anlayacaksın, girişteki komodinin üstüne bıraktım. Venedik'ten eve döner dönmez (16.41 trenine binmeye zorladın beni, 18.48'de Bologna'dan aktarmalı, eve 19.47'de varıyor, üstelik biliyorsun ki Venedik uzak bir kent, çılgın gibi gidip gelmektense geceyi orada geçirmek isterdim) yaptığım ilk iş o korkunç fotoğraflarınıza bakmak oldu. Kurak bir ova görülüyordu, kuraklıktan çatlamış toprak, tentelerin altında yığılmış insanlar, kucaklarında bebeklerle kadınlar, gözleri yuvalarından fırlamış şiş göbekli çocuklar. Dünya örgütünüzün uçağından inip yiyecek kutularını boşaltmak, sahra hastanesini kurmak, Avrupa'dan götürdüğü gömleği ve sterilize eldivenleri giyip jeneratörle beslenen lambaların ışığında o zavallı çocukların bedenlerinde kurtarıcı sanatını icra ederken kendini ne denli iyi duyuyorsundur, tahmin edebiliyorum. Ama sen de beni anlamalısın. O dehşet verici fotoğrafları çöp sepetine attım ve ilk trene binip annemin yanına döndüm. İçinde bulunduğum ruhsal koşullarda Penelope gibi evde oturup seni bekleyemezdim ya. Biliyorsun ki Gianni yalnız bana karşı değil, her ne kadar tanışmıyorsanız da sana karşı bile her zaman çok nazik davranmıştır, çünkü insan olarak sana saygı duyuyor, o kadar iyisin ki, eminim tüm bunları anlayabilirsin...”

Bak, daha ileri gitmenin aslında bir yararı yok, gerçekten, canım, çünkü biliyorsun, seni kimsenin anlayamadığı gibi anlıyorum, ama sözünü sürdürmeni istiyorum, çünkü doğrusu daha ayrıntılı bir açıklama senin kendini daha hafif, daha az suçlu hissetmeni sağlayacaktır, ben de suçlu hissetmeni

istemiyorum. Giannisichicchio'nun¹ nezaketinin tartışılır yanı yok, hele o uygarca davranışı: anladığım ilk şey oldu bu. Öyle sabah akşam seni telefonla arayışı, haydi haydi, üzülme, haydi haydi cesaretini kaybetme ve bu tür insanı yüreklendiren, insanlığını duyuran bu tür şeyler, beni duygulandırıyor doğrusu, çünkü bu demekti ki seninle meşgul olan biri vardı, o lanet olası dönemde de sen buna büyük bir gereksinim duyuyordun. Hani hafta sonunu deniz kıyısındaki eski evimizde geçirmeyi kararlaştırıp da bir an yolun kenarında durup, arabanın motorunu durdurup, kendi deyişinle “donakaldığını” anlatıyorsun ya, seni çok iyi anladım. Gel sana ben anlatayım. Psikiyatri terimiyle “panik” denir buna. Düpedüz paniğe kapılmışsın. Kimi panik durumlarında ruhsal nedenler bir yana bırakılmamalıdır tabii: senin durumunda büyük bir tedirginlik söz konusuymuş. Çünkü, bana söylediğin gibi, o evi bomboş bulacağını, benim uzaklarda, havada yok olup gitmiş gibi olduğumu bilmek içine müthiş bir terk edilmişlik, hatta bir çaresizlik duygusu veriyormuş. Böyle bir şeyi yapmanın ne yararı var, diye istemedenden kendi kendine sorar insan, demek istiyorum ki, biriyle birlikte mutlu günler geçirdiğin bir eve hafta sonunu geçirmeye gitmenin, artık o kişi orada yoksa ve her şey, mobilyalar, eşyalar, tabaklar bile sana ondan söz ediyorsa ne amacı var? Böylesi bir şeyi anlamak için bana atfettiğin iyiliğe sahip olmak gerekmiyor: taşlar bile anlar bunu. Aynı şekilde, Giannisichicchio'nun sana yakın olmuş olduğunu ilk anlayanım ben. Sonuçta ona müteşekkirim de, biliyor musun?, senin için nasıl bir nirengi noktası olmuş olduğunu anlıyorum. Yani, diyordun ki, her ne kadar aslında

---

¹ Gianni Schicchi: Puccini'nin bir operasına gönderme. Yazar özel adı alaylı ve küçümseyici biçimde çarpıtıyor.

sözcük benim ise de, o gün paniğe kapılmışsın. Bereket yolun öteki yanında aynı zamanda bakkal dükkânı da olan o kahvehane varmış, şu bizim kıyı kasabamızda bir kurum sayılan o tahta bacaklı ihtiyar işletir orayı. Arabayı tabelasında orada borazancı şairin doğmuş olduğunu belirten eski evin önüne park etmişsin, dükkâna ancak girebilmişsin ve Giannisichicchio'ya telefon etmişsin. Giannisichicchio'ya niçin telefon ettiğini anlamam mı sanıyorsun? Ya kime telefon edecektin, o anda Habeşistan'da bulunan bana mı? – ya, o gün ben Habeşistan'daydım.

Gianni akıllı başında adamdır, deneyimli, özellikle de seni sever (bizi sever). Sana seven birinin söyleyebileceği, bana mektubunda yazdığın şeyleri söylemiş: insanı sakinleştiren, sevecen, dostça sözler. Duymayı istediğin türden. Öyle ya, insan hayatta hep kendisine söylenmesini istediği şeyleri duymak gereksinimindedir, Gianni de, Tanrı'ya şükür, sana neyin söylenmesini istediğini pek güzel anlamış. Ve onun sözlerinin sayesinde, arabayı yeniden harekete geçirebilmişsin, kasabaya hemen hemen bir kilometre mesafedeki evimize kadar varabilmişsin, zeytinliği geçmişsin (bu arada, acaba yeni sahipleri zeytinleri söküp yerine bağ dikmişler mi, pek açgözlü olduklarına göre), nihayet evden içeri girmişsin. Kapıları pencereleri ardına kadar açmışsın ve mektubunda yazdığın gibi, benim yokluğum duygusu artık o denli bunaltıcı gelmemiş, kendine bir çay yapmışsın, sırtına bir kazak geçirmişsin ve her şeyin öyle sana görüldüğü kadar korkunç olmadığını fark etmişsin, her şeye karşın hayat devam ediyormuş işte.

Gerisini, senin yazdığın tümce bir yana, kendi başıma da tahmin edebiliyorum. Her neyse, olayı

bana senin söylüyor olmanı da değerlendiriyorum, hem büyük bir diğerkâmlıkla, çünkü aradan uzunca bir süre de geçmiş olsa, uzak kaldığı evine dönüp de kadınınını bulamamak, onun yerine komodinin üstünde bir mektup bulmak, bir erkeği epeyi etkiler herhalde. Beni de epeyi etkilediğini yadsımıyorum, çünkü o gün beni bitap bırakan bir yolculuktan dönerken, yüreğimden şunu geçiriyordum (bak sen, ne kadar da enayiyim ama): seni Esiodo'ya, hani ekmek çorbasıyla ızgara biftek yenilen o lokantaya akşam yemeğine davet edecektim ve emindim ki yemek sırasında sen bana nasıl gitti?, nasılsın?, çok zahmet çektin mi?, diye soracaksın. Ama onun yerine şöyle diyen bir mektup buldum: kuşkusuz durumumu anlayacaksın, öyle iyisin ki. Eh, diyorum ya, ben de anladım işte ama şunu söylememe izin ver, iyiliğim konusunu abartmaktasın, çünkü öyle söylediğin gibi iyi değilim, her şey bir yana, belki yanıliyorum ama beni iyi olarak tanımladığın zamanlar, küçümsemişsindir demeye dilim varmıyor ama, hep birazcık üstten bakmışsındır.

Her neyse, bak, işte... gerisini öylece, olduğu gibi hayalimde canlandırdım, yani anlatmana gerçekten ihtiyaç yoktu. Ertesi hafta Gianni sana bir telefon hediye etmiş (ilk çıkanlardan biri!) ve demiş ki: sıkıntıya düştüğünde, çağır beni. Tabii çağırırken gerektiği üzere ihtiyatı elden bırakmamayı da söylemiştir, çünkü onun yaşında biri, otuz yılı aşkın süredir de ikinci karısıyla evli, eh, ihtiyatlı davranmak zorundadır elbet, bunu da anlayışla karşılamak gerek. Ama zaten hepimizin bildiği şeydir, insan evli ve eşine sadık olduğunu söylüyorsa, tekdüzelikten söz ediyor demektir, hatta açıkyüreklilikle söyleyelim: evliliği bir felakettir. Hem sonra Gianni, ileri yaşına karşın, hâlâ yakışıklı bir adam. En önemlisi,

kadınların gönlünü çelmeyi biliyor. Ama normalde gönül çelmek deyince akla gelen aptalca kur yapmak değil: sahiden sevecen bir ilgi göstermek, bir kadın için gerçekten kaygılanan, onun nasıl olduğunu, gününü nasıl geçirdiğini, geceleri nasıl uyuduğunu bilmek istemek. Ve derken günün birinde onu bizim deniz kıyısındaki evimize çağırmışsın – bu da kolayca anlaşılıyor, yazmak zahmetine katlanmayabilirdin. Sana onun armağan ettiği telefonla onu aramışsın, demişsin ki: Gianni’ciğim, senin ve bana verdiğin desteğin sayesinde buraya, zeytinliğin içinde eve gelebildim, şimdi seni akşam yemeğine davet etmek istiyorum. O da elbette ki daveti iki ettirmemiş.

Biliyor musun, pek içten olan ve benim de en içten bir anlayışla karşıladığım mektubunda aykırı kaçan bir şey var: belki sana garip gelecek ya da anlamsız bir ayrıntı gibi gözükecek ama bana bir sevgi isteğine karşılık verdiğini söylemen. Doğrusunu söylemek gerekirse bir aşk isteğine karşılık vermişsin. İnsan aşka ancak âşık olduğunda karşılık verir canım, senin de bana böyle yazmanı beklerdim, hani şu yaşantımızı hep belirlemiş olan büyük dürüstlükle. Bana şöyle diyebilirdin (demeliydin): biliyor musun, sen yokken ben birine âşık oldum. Az ya da çok âşık olmuşsun, bunun önemi yok, ateş gibi aşkın da dereceleri vardır: yüksek ateş de olabilir, hafif ateş de, her şekilde vücut ısısı yükselmiş demektir. Ama böyle yapmıyorsun, Giannisichicchio’nu bana sanki bir avuntuymuş gibi yutturuyorsun. Sanki şöyle der gibisin: biliyor musun, sen yoktun, ben de kendimi oyaladım işte. Aklıma gelmişken söyleyeyim, bir antropoloji kitabında okumuştum, Kantabriya kıyılarında, yani dış göç tarihi olan bir yerde ve özellikle erkeklerin denizci olup uzun süreler evle-

rinden uzak kaldıkları limanlarda, kadınlar erkeklerinden ayrı kalınca, hüzünlü yalnızlık dönemlerine katlanabilmek için kendilerine eşlik edecek dürüst bir adam bulurlarmış ve o tür kişilere bu ad verilirmiş: *avuntu*. Birlikte yaşamazlarmış, çocuk falan da yapmazlarmış, hesapta böyle şeyler yokmuş, yalnızca ak dulun gerçek erkeği geri dönünceye değin görüşürlermiş. Filancayla gezip tozan filanca, adam da kim?, diye sorarmış insanlar. O mu?, Maria'nın ya da Gioacchina'nın avuntusu derlermiş. Toplumca onaylanan bir olguymuş, kimse de rezalet saymazmış. Şimdi, ilk iki-üç ay Giannischicchio'nun seni avuttuğunu inkâr etmek istemem. Zaten avutmayı da iyi biliyor olmalı: iki eşi, üç-dört nişanlısı olmuş, Tanrı bilir, hayatında içi sıkılan hanımları avutmaktan başka şey düşünmemiştir herhalde. Ama sen de kabul edersin ki, insan yedi ay sonra evine döner de kadınının yerine komodinin üstünde bekleyen bir mektup bulursa, işin avunmaktan ibaret olmadığını düşünmeye hakkı vardır. Hele o mektupta öyle şeyler yazıyorsa. Bak, canım, bu denli ayrıntılı ve mantıklı bir mektubu sürdürmek zorunda değilsin, bilmem kaçınıcı kez bana şu nakaratı yinelemen de gereksiz: sen o kadar iyisin ki, yalnızlığımı doldurmak zorunda olduğumu anlamazlık edemezsin ve aslında bunu ikimiz için yaptım, çünkü Gianni ile olan imkânsız bir aşk, ailevi durumu var, yaşı başı var: bu aslında seni beklemenin bir yoluydu, çünkü onunla yaşadığımız bu saçma aşkın sonu yok nasılsa, bu olayda yakınımda bulunan arkadaşlarım da öyle söylüyorlar, yalnız Lore dedi ki: evet evet, bu arada bu aşkın zevkine varmaya bak, sonrası Allah kerim, büyüleyici bir erkek, üstelik ideolojik açıdan çok sağlam. Eh, ben de, senin dediğin gibi, o kadar iyiyim ki, anladım. Hem de çok iyi anladım. Sizin du-

rumunuzdaki iki kişinin Iguacı şelalelerine doğru yola çıkabileceklerini anlıyorum. Büyüleyici bir ülkedir Brezilya, onu ben de bilirim, Amazon bölgesinde ve Kuzeydoğuda çalışmıştım, bilirsin, bakir bir ülkedir, muazzam genişlikte, hayatını yeniden kurmak için ideal, dünyayı görmek için de, hele senin gibi, evinde oturup dünyayı benden dinleyen biri için. Ve eğer günün birinde Gianni'ye, o hayatında hiç teknisyenlik etmemiş olan, bir büyük erotik şair olmayı düşleyen Gianni'ye diyordum, Gelişmekte Olan lkeler Ulusal Bürosu o uzak ülkede bir dev mühendislik eserinin çalışmalarını yürütmeyi nermişse, onun da çekip gitmesine razı olacak değildin ya? Nihayet birisi çıkmış da seni çöllerin ortasına, perişan insanların, besinsiz kalmış çocukların arasına değil, yeryüzünün gümrah bir bölgesine, şantiyenin yanı başında birinci sınıf bir otele, kendisi de baş döndürücü bir ücret alırken götürüyorsa, sen de hayatında hiç başına gelmediği üzere, prensesler gibi yaşayacaksan? Hem sonra, eğer Gianni sana, oldum olası ingene ruhu taşımış olan sana, bayağıca bir durum nerseydi, örneğin deseydi ki sana: bak, hayatım, Venedik'te güzel bir evim var, orası zaten romantik bir kenttir de, hafta sonları görüşebiliriz, gerçekten sıcak buluşmalarımız olabilir, hatta bu arada anneni de ziyaret edersin, atlarsın trene, ne kadarcık yol ki?, ben de Milano'dan binerim, sonuçta aynı uzaklıkta, önemli olan karım duymasın, biliyorsun, senden dört-beş yaş küçük de, onun yüzünden ilk evliliğimi yıktım, aslında severim de onu, ilk karımdan torunlarım, bundan da çocuklarım var, bu yaşımda hayatımı bir daha altüst edemeyişimi anlayışla karşıla. Bak ne diyeceğim, eğer o sana böyle demiş olsaydı, cehennemin dibine kadar yolun var, derdin, bilirim gururlusundur, eminim şöyle yanıt-

lardin: Gianni'ciğim, akşam arabarla istasyon cad-desinde bir dolaş, kendine uygun bir kadın bulur-sun. Ama o, o bulunduğu durumda, söz aramızda, senden hiç de geri kalmayan güzel bir karısı varken, mevki sahibi bir adamken, tutmuş, gerçekten ondan beklemediğim bir *amour fou*¹ ile her şeye bir tekme atıyor. Sen ne yapabilirdin ki, peşi sıra Iguaçu'ya git-mekten gayrı? Ne diyeceğim, biliyor musun, biraz gülünç bir çelişki olacak ama ben de olsam gider-dim. Ah, keşke benim de hayatımda bir Giannisc-hicchio olsaydı.

Oysa ben Giovanna'yı buldum. Seviyor beni. Ben de onu seviyorum. Saf olmasına saf, inkâr etmi-yorum ama bulunduğu yaşı göz önüne almak gerek, aslına bakarsan sana kıyasla çocuk sayılır, seninle bense, canım, uzun zamandır artık çocuk sayılma-yız, benden bir çocuğu olsun istedi, becerdi de o işi, oysa biz ikimiz becerememiştik. Tabii senin nitelik-lerin yok onda, senin ani atılımların, senin gözü pekliğın, özellikle senin bohem tutumun. Hayatta tam bir filolog, yani her sözü, her durumu kılı kırk yararak inceliyor. Düşün, evimize ilk geldiğinde ne dedi: burada parkeleri yeni baştan döşetmek gerek. Karmaşık bir kadın değil, tüm dünyası orada, şimdi sahip olduğumuz güzel eşyalarda, hayatı tedirgin-leştirmiyor, ille de başarı kaygısı yok, emin ol ki en hoşuna giden şey parkeleri yenilemek oldu. Ama hiç değilse tedirgin değil, birkaç aylığına çekip gider-sem ağlayıp sızlamıyor, öyle bir hafta erkeksiz kala-mayan kimi kadınlar gibi, kendini terk edilmiş bir zavallı gibi duymuyor.

Tümüyle rastlantı sonucu, Gianni ile senin dön-düğünüzü öğrendim. Baraj tamamlanmış, dönmeni-zin zamanıymış artık, Gianni'yi tedavi eden doktor

---

¹ çılgın aşk

rastlantı sonucu söyledi bunu, bilirsin benim iyi arkadaşımıdır. O da Birleşmiş Milletler hesabına doktorluk yapmayı istiyor, çünkü cömert bir yüreği var ve cesaretli ama karıcığı boynuna sımsıkı bir tasma geçirmiş, kendi işini bırakamayacağı bahanesiyle onu da bırakmıyor.

İşte o yüzden, aradan yedi yıl geçtikten sonra, bana komodinın üstünde bıraktığın mektubun kopyasını yolluyorum diye şaşırma, zaten hoşuna gideceğine eminim, çünkü onca telaş arasında bana onu bırakırken kopyasını almayı akıl etmemişsindir elbette. Aradan çok uzun bir süre geçtiği doğru, postadan yedi yıl önce yazdığın bir mektubunun kopyasının çıkması garip gelecektir sana ama biliyorsun işte, hayat böyledir, bir çığırır açılır, döner dolaşır, yinelenir. Ben de düşündüm ki: o çığır en azından Gianni ile kapandığına göre, bugün mektubunu ne yapayım. Biliyor musun, dün doktor Baudino'ya uğradım, hani tropikal hastalıklarda uzmanlaşmış bir laboratuvarı olan aziz dostum. Gianni'nin amip ya da benzeri bir hastalık kapmış olduğu kaygısıyla döndüğünden haberim vardı ve doğrusu pek de dert etmemiştim. Arkadaşım yerinde yoktu, galiba amiplerle gümüş yıldönümünü kutlamaya gitmiş, çünkü tropikal hastalıklarla uğraşmaya başlayalı yirmi yılı geçti. Sekreteri vardı iyi, saf bir kızcağız. Doktor bey yok, ancak yarın bulabilirsiniz, dedi, önemi yok, dedim, biraz muayenehanesinde oturayım, mektuplarına bir göz atarım, aslında benim sayılırlar.

Gianni'nin tahlilleri ortalıkta görünür yerdeydi. Sarkom, canım, prostat sarkomu. Bilmem biliyor musun, sarkom en saldırgan kanser türlerinden biridir, vücuda derhal yayılır, zaten Gianni metastaz evresine girmiş bile sanırım. Dostum Baudino günün birinde sana haber vermek zorunda kalacak,

Çünkü olay bu kadar farklıyken seni tropikal hastalık diye oyalamasının yararı yok. Ama zavalılık, sana bunu söyleyebilmek için kimbilir hangi insanca sorunlarla ve saygılarla çarpışacak, senin Gianni için bir evliliği feda ettiğini, hayatının altüst olduğunu, kendini ona kurban verdiğini, artık pek de genç olmadığını biliyor. O yüzden, o kadar iyi olduğuma göre, sana haberi ben vereyim, dedim, sonuçta hâlâ dostunum. Metastaz evresi tamamlandığında acılar çok artar, gerçekten dayanılmaz olur, Gianni de köpek gibi inleyecek. Ve sen dehşete düşeceksin, çünkü bu tür bir hastanın iniltileri hayatta duyabileceğin en berbat şeydir. Ve bizimki gibi acı tedavisinin dikkate alınmadığı bir ülkede, gerçekten de hayvan gibi acı ektirecekler ona, çünkü doktorlar eğer izin verilenin üstünde morfin dozu yazarlarsa yasal kovuşturmaya uğramaktan korkarlar. Eğer bu olursa, ki sanıyorum olacaktır, bana başvurabilirsin, bende iki valiz dolusu morfin var, onlarla dünyayı dolaşıyorum, yedekleme açısından da bir sorunum yok. Ama aralık sonundan önce haber ver, çünkü Giovanna ve ben Meksika'ya uzun bir yolculuk yapmaya hazırlanıyoruz ve ilkbahar sonlarına kadar dönmeyeceğiz, bütün Yucatan Yarımadası'nı dolaşacağız, hatta belki Guatemala'ya da gideriz, kimbilir.

Yazılmamış Kitaplar, Yapılmamış Yolculuklar

Allons! whoever you are come travel with me!
Traveling with me you find what never tires.
(WALT WHITMAN, Leaves of Grass)¹

Na véspera de nao partir nunca
ao menos nao ha que arrumar malas.
(FERNANDO PESSOA, Poemas de Alvaro
Campos)²

---

¹ Gidelim! Kim olursanız olun, benimle birlikte yolculuğa çıkın! / Benimle gelerseniz, insanı yormayan şeyleri bulursunuz.

² Hiç gitmemenin arifesinde / hiç olmazsa bavulu hazır tutmalı.

Aşkıım,

Hani şu Semerkand'a gitmediğimiz seferi hatırlıyor musun? Yılın en iyi mevsimini seçmiştik, güz başları, Semerkand'ın çevresinde, kupkuru tepelerin alçaldığı ve bitki örtüsünün başladığı yerde, ormanlar ve koruluklar kızıl ve turuncu yapraklarla tutuşur, iklim de yumuşaktır, diye yazıyordu rehberimizde, rehberimizi hatırlıyor musun?, İle Saint-Louis'de, Ulysses adında seyahat kitapları üstüne uzmanlaşmış ufak bir kitapçıdan satın almıştık, çoğu ikinci elden, o yerlere gidip rehberlerine notlar almış kimselerin kitaplarını satardı: "tavsiyeye şayan lokanta", ya da "tehlikeli yol, gitmemek gerek", ya da "bu dükkanda ehven fiyatlarla kıymetli halılar satılıyor" ya da "dikkat, bu lokantada hesapları şişiriyorlar" türünden çok yararlı notlar. Semerkand'a değişik yollardan gitmek mümkün, deniyordu rehberde, en hızlı ama tabii en alışılmışı da uçaktır. Örneğin Paris'ten, Roma'dan ya da Zürih'ten yola çıkıp doğrudan doğruya Moskova'ya gidebilirsiniz ama geceyi orada geçirmeniz gerekir, çünkü sizi Özbekistan'a aynı günün akşamı götürecek bir uçak yoktur. Peki geceyi Moskova'da geçirmek işimize

gelir miydi? Bir akşam Luigi'de, hani sokak arasın-
da çok iyi balık pişiren ve bize pek kaliteli servis ya-
pan eşcinsel bir garsonu olan o lokantada uzun uza-
dıya tartışmıştık. Benim açımdan hiç de yabana atıl-
maması gereken bir varsayımdı. Neden olmasın?,
diyordum, hatırlıyor musun?, düşün bir: Aeroflot'un
geceyi Moskova'da geçirmek zorunda kalan turistle-
re ayırdığı o büyük otelden Kızıl Meydan'ın gece gö-
rünümü, mevsimlerden sonbahar, Moskova soğu-
muştur bile, la place rouge¹ Gilbert Bécaud'nun şar-
kısındaki gibi bomboş olur, ben seni Nathalie diye
çağırırım, bir taksiden ineriz, bir yerde okumuştum,
Sovyetler Birliği'nde taksiler devlet başkanlarına la-
yık limuzinlermiş, lokantada Volga nehrinin mer-
sinbalıklarından çıkarılmış havyar ikram ederler,
Puşkin'in romanlarındaki gibi sokak lambalarının
çevresi biraz sislenmiş olur, eminim çok güzeldir,
sonra Bolşoy'a gidebiliriz, Moskova'daysak oraya
gitmek zorunlu, belki de *Kuşu Gölü*'nü görürüz.

Ama bu en alışılmış seçimdi, o yüzden görüş bir-
liğiyle vazgeçtik. Karadan, trenle yolculuk çok daha
çekiciydi, sonunda onu seçtik: Orient-Express, ar-
dından Transiberya Ekspresi ya da Tahran üzerin-
den. Orient-Express, malûm, en züppe entellere bile
çekici gelir, biz de herhalde öyle olmadığımızı sandı-
ğımız halde öyleymişiz ki, evet evet, tren olsun, de-
dik. Ah, tren! Biliyor musun, George Nagelmackers
lüks ekspresi için ray döşemeyi aklına koyduğunda
Fransa'yla, Bavyera'yla, Avusturya'yla ve Roman-
ya'yla pazarlığa oturmak zorunda kalmış, çünkü
hepsi ulusal bütünlüklerini tehdit altında duyuyor-
larmış. Demiryolu 1881'de hizmete açılmış ve ilk
yolculuğu Edmond About, hani şu aynı zamanda mi-

---

¹ Kızıl Meydan. Gilbert Bécaud'nun 60'larda ünlü olan "Nathalie" şarkısına gön-
derme.

zah ustası da olan ve *Bir Noterin Burnu*'nu yazan gazeteci ayrıntılı biçimde anlatır. Aynı zamanda ortağı olan II. Leopold'un desteği olmasaymış Nagelmackers o işi asla gerçekleştiremezmiş. Belki şaşıracaksın ama daha o dönemde bazı lokomotifler saatte yüz altmış kilometreden fazla hız yapıyorlarmış, frenleri hava basınçlı Britanya Buddicom'larıymış. 4 Ocak 1898'in menüsü nasılmış, bilmek ister misin?, bende bir tane var. Kulağını iyi aç, çünkü hafif bir şeyler atıştırıyorlarmış diyemeyiz: ordövr olarak istiridye, kaplumbağa çorbası ya da potage de la reine;¹ sonra Chambord usulü alabalık füme, selle de chevreuil à la duchesse,² bildirgin, parfait de foie gras,³ şampanyalı yerelması, meyve, tatlı. Sonra yataklı vagon, tren ülkeden ülkeye geçer, ülkelere değmeden okşarken –Chardonne ne dermiş arkadaşlarına, “eğer bir kadını severseniz, hiç elinizi sürmeyin”–, geceleyin pencere camının ardından boğuklaşmış olarak gelen tekerlek gürültüsü, bir ülkeye parmaklarımızın ucuyla değmemize olanak veren yataklı vagon, şu harp çalan kadının eline elini sürmeden el hareketine dokunmayı isteyen şair misali. Sana trenler üstüne yazılmış şiirler okuyordum ezberden ve Austerlitz Garı'nın yakınındaki bistrolarda Valery Larbaud'dan parçalar döktürüyordum: “Oh, Orient-Express, titreşimiyle düşünceleri defeden sesini ver bana bir süre, yaldızlı harfleriyle dört sarı vagonuyla bize dağlık Sırbistan'ı ve gül bahçesi Bulgaristan'ı zahmetsizce aşırın kıvrak lokomotiflerin hafif, kolay soluğunu ver bana...”

Orient-Express'e nereden mi biniliyordu? Lyon Garı'ndan canım, Lyon Garı'ndan! Ve o harika istasyonda ne vardı? Mavi Tren, canım, bütün Paris'in en

---

¹ Kraliçe çorbası

² Düşes usulü karaca bonfilesi

³ karaciger parfe

büyüleyici restoranı! Hatırlıyor musun? Tabii hatırlarsın, hatırlamıyor olamazsın. Mavi Tren'in duvarları *pompier*s freskleriyle bezeli üç koskocaman salonu vardı, kırmızı kadife sedirler, Bohemya avizeleri; cepkenli, bembeyaz önlüklü garsonlar insanı hiç umursamayan bir havayla "Bienvenus, Messieurs Dames" derlerdi. Başlangıç olarak istiridye ve şampanya ısmarlamıştık, çünkü Orient-Express ile Semerkand'a gitmeyen iki kişinin yolculuğa böyle başlamak haklarıdır, değil mi? Gitmek biraz da ölmek demektir, diyorduk, şimdi aydınlık pencerelerden sarkmış yolcularla konuşan ve birazdan peronda kalıp el sallayacak olan kişilere bakarken. Şu kabak kafalı yaşlı bey, hani suare kravatı takmış, sanki kendi evinin salonundaymış gibi rahat, pencerede pipo içiyor, nereye gider acep? Ya aynı kompartımanda oturan kırmızı şapkalı, kürk yakalı hanım, acaba karısı mı yoksa herhangi bir yabancı mı? Acaba yol boyunca ikisinin arasında bir şeyler geçecek mi? Olur mu olur ama şimdi yolculuğa başlayalım, diyorduk; şimdi, tren L peronundan kalkıyordu, en azından hareket tabelasında öyle yazıyordu, ilk durak Venedik olacak. Ah, Venedik, ne kadar hayal etmişimdir Venedik'i görmeyi!, Büyük Kanal, San Marco Kilisesi, Ca' d'Oro Sarayı... Evet canım, öyle ama pek bir şey görebileceğini sanmıyorum, gerçekten üzgünüm, tren Santa Lucia istasyonunda ancak geceleyin kısa bir süre duruyor, olsa olsa trenin ortasından geçtiği lagünü görebilirsin, sol yanda lagün, sağ yanda açık deniz, ama unutma, biz Semerkand'a gidiyoruz, yoksa trenin durduğu şehirlerin hepsinde kalmak isteyeceksin, önce Viyana, sonra İstanbul, İstanbul'u görmek istemez misin yani?, düşün bir, Boğaziçi, camiler, minareler, Kapalıçarşı.

Sözün kısası, tam yapılmayacak bir yolculuktu

bu Semerkand yolculuğu. Bende unutulmaz bir anısı kaldı, hem öylesine berrak, öylesine ayrıntılı ki, ancak gerçekten düşünde yaşadığı şeyler öyle bir anı bırakabilir insanda. Biliyor musun, bir Fransız filozofunun yazdıklarını okuyordum, düşlemin de tıpkı gerçek gibi nasıl katı kurallara uyduğunu gözlemlemiş. Ve düşlem, aşkım, hiç de aldanmaca değildir, bambaşka bir şeydir gerçekten. Samuel Butler sahiden ilginç biriymiş, yalnız yazdığı fantastik romanlardan ötürü değil, yaşamı görüş biçiminden ötürü. Şimdi bir tümcesi aklıma geliyor: “Yalana tahammül edebilirim ama belirsizliğe, hayır”: Aşkım, hayatımızda birbirimize çok yalan söyledik ve karşılıklı hepsine eyvallah dedik, çünkü istek dolu düşlemimizde sahiden de o denli gerçektiler ki. Ama bir yalan, ya da istersen aynı gerçek olay çevresinde gelişmiş çoğul bir yalan vardı ki, sonuna değin ayırdı bizi, çünkü sahte bir yalandı, aldatıcıydı ve aldatıcı olan şey de ister istemez belirsizdir, salt kendi kendini aldatışın sisleri arasındadır varlığı. Hayallerimizde hep düşlemini sonuna değin sürdüren Don Kişot gibi yapmıştık, çılgınlıktan kaynaklanan bir hayal gücü, yeter ki yerli yerince olsun. *Don Kişot*’un gerçekçi bir roman olduğunu hiç düşünmüş müydün? Ama bir gün, birdenbire, Don Kişot’luğu elden bırakıp *Madam Bovary* oluverdin, bilirsin, onun dilediği şeylerin, bulunduğu yerin, harcadığı paraların, ettiği kötülüklerin çerçevesini berraklaştırma yeteneği yoktu: gerçek şeylerdi onlar ama kendisine hava cıvaymış gibi geliyorlardı, oysa tersi olması gerekirdi. Ne muazzam bir fark: insan “uzak bir kentteydim” ya da “pek nazik bir bey bana eşlik ediyordu” ya da “aşk olduğunu sanmıyorum, bir tür sevecenlikti” diyemez. Böyle şeyler söylenemez, aşkım, ya da hiç değilse bana söylememeliydin, çünkü

o senin aldanmandı: o kentin adı sanı vardı ve o kadar da uzak değildi, erkek de yalnızca seviştiğin orta yaşlı bir adamdı. Havacıvadan olduğunu sandığın bir âşığındı, ama aslında etten kemiktendi.

İşte o yüzden sana Semarkand'a yapmadığımız yolculuğu hatırlatıyorum, çünkü işte o sahiden gerçektir, bizimdi ve dolu dolu yaşanmıştı. Öyleyse oyunumuzu sürdürüyorum. Sana bahsettiğim filozofun dediği gibi, bellek yaşanmış çağrıştırır, belirgindir, dakiktir, amansızdır, gelgelelim hiçbir yeni şey yaratmaz: bu onun sınırır. Hayal gücü ise hiçbir şey anımsayamaz, onun sınırı da budur: ama buna karşılık yeni bir şey üretir, henüz bulunmayan, hiç var olmamış bir şey. O yüzden birbirini destekleyebilen bu iki yetiyi kullanıyorum ve sana Semerkand'a yapmadığımız ama en ufak ayrıntılarına değin tasarladığımız o yolculuğumuzu hatırlatıyorum.

Yol arkadaşlarımızın biri bizde hayal kırıklığı, öbürü heyecan uyandırmıştı. Pek ince ruhlu biri gibi görünen o zarif bey, biraz paragözlü, aşağı sınıftan bir tüccar çıktıydı, Türkiye ile ne tür bir alışverişi vardı, bir türlü anlayamadıydık ama pek ne idüğü belli bir iş değildi, ya da en azından sen pis bir koku alıyordun, bir-iki kez bana göz de kırptın, hatırlıyor musun?, ve İstanbul'da indiğinde bir oh çekmiştin, çünkü sana yönelttiği iltifatlar trende rastlanılmış bir yabancı için aşırı kaçıyordu, sen ne yana bakacağını bilemez olmuştun, bense anlamaz gibi yapıyordum. Oysa hanım görünümünün düşündürdüğünden çok daha iyi çıktıydı. Demek istiyorum ki: kişiliğine uygun bir Çehov kahramanı görünümündeydi, koridorda benim kulağıma böyle fısıldamıştın. Gerçekten de öyle bir Çehov uzmanıyla ömrümde karşılaşmamıştım. *Uyku İsteği*'ndeki küçük kızın yaşıyla başladıydı söze. Bedenin uyku gereksinimi

bir cinayeti ne oranda etkileyebilir? Oh, bakın bu duruma bağlı, diye bilen birisi olarak fikir yürütüyordu o dünya tatlısı hanım; örneğin sizler uykuyu, tabii biyolojik anlamda konuşuyorum, hiç incelediniz mi? Bakın, uyanık kalmanın, biraz da acı gibi, belli bir dayanılabilirlik eşiği vardır ve o eşik kişinin yaşına göre değişir, örneğin öyle bir yaş vardır ki uyumak insanın bastıramayacağı bir mutlak gereksinimdir, özellikle kadın cinsinden olan kimselerde diğer tüm duyulardan ve gereksinimlerden baskındır, ilk gençliğe geçiş ânıdır bu, küçük hizmetçi kızın bakmak zorunda olduğu ve ağlamasıyla kendisini bir türlü uyutmayan bebeği boğmasının nedenlerinden biri budur: çünkü o gece, ya da en fazlası bir gece önce ilk aybaşını görmüştür ve bitkin düşmüştür.

Sana bir çırpıda basit bir özetini yaptım, çünkü hanım, senin de benden daha iyi hatırlayacağın gibi, büyük bir özenle seçilmiş sözcüklerle ve şaşırtıcı bir sunuş yeteneğiyle konuşuyordu, Çehov konusundaki bilgisi de kuşkusuz bunun gibi pitoresk ya da meraklı anekdotlarla sınırlı değildi. Örneğin Çehov'un son sözleri hakkında bize ne anlattığını hatırlıyor musun? Elbette hatırlıyordur, ikimiz de ağızımız açık kalmıştık, çünkü ne sen ne ben, Çehov'un ölürken "Ich sterbe" dediğini bilmiyorduk. Ya öyle işte, kendinin olmayan bir dilde ölmüştü. Ne garip, değil mi? Hep Rusça sevmişti, Rusça acı çekmişti, Rusça (pek az) nefret etmişti, ama Almanca ölmüştü. O tanımadığımız hanımın Çehov'un Almanca ölmesine getirdiği açıklama olağanüstüydü ve bilmediğimiz bir istasyonda inmek üzere bizimle vedalaştığında senin yüzündeki ifadeyi hiç unutamayacağım: hayret, şaşkınlık, hatta duygulanmış gibiydin. Ve hani

---

¹ (Almanca) "ölüyorum"

seni her zamanki kafede beklediğim bir gün senin bir mutluluk edasıyla kalabalığı yarararak bana doğru koştuğunu görmek ne güzel olmuştu, elinde küçük bir kitap sallıyor, bir yandan da bağıırıyordun: “Bak kimmiş o yaşlı hanım!” Kitap yeni yayımlanmıştı ve eleştirmenler henüz farkına varmamışlardı, ama senin gözünden kaçmamıştı, senin gözünden hiçbir şey kaçmazdı zaten, ah o şirin yaşlı hanım, altın meyveleriyle yolculuğumuza güzellik katan o büyük, iyiliksever ses, kimliğini de hiç açıklamamış, hiçlikte yok olup gitmişti. Hele Semerkand’da Çehov’un son sözlerini nasıl kullanmaya başlamıştık ama! Tabii önce ben başlamıştım, sonra da sen beni taklit etmiştin ama başlangıçta ne diyordun: “Kutsal şeylerle dalga geçiyorsun!” İlk kez adına Siab Bazar dedikleri o Babil Kulesi benzeri yerdeydik: kokular, baharat, takkeler, halılar, kalabalık, itiş kakış, Türkistan, Avrupa, Rusya, Moğolistan, Afganistan karmam çormandı, ben şaşkınlık içinde duraklamış ve haykırmıştım: “İch sterbe!” Ve “sterbe olmak” eylemi o andan sonra bizim için bir buyruğa, bir zorunluğa, handiyse bir kötü alışkanlığa dönüşmüş, kalmıştı. Gur-i Emir’in anıtkabri karşısında ikimiz birden sterbe olmuştuk, Kuran’dan alınmış surelerle bezeli silindir biçimi kulenin tepesine oturtulmuş çiniden bir mısır koçanıydı sanki, iç panolar renkli mermerdendi, mezartaşı dantel gibi arabesklerle çevrili, sarı yeşil çinilerle lekelenmiş yeşim taşındandı. Önlerinde secde eden kalabalıkla kuleli iki medresenin bulunduğu Recistan Meydanı’nda büsbütün sterbe olmuştuk. Yanımızda götürdüğümüz dürbün çok işe yaramıştı: senin tavsiyendi, pratik işlerde üstüne yoktur. Dürbün olmasaydı Uluğ Bey Camisi’nin avlusunu süsleyen çini mozaikleri asla sökemezdik, yirmi taçyapraklı bir çiçek motifi vardı,

on iki uçlu bir yıldız içine yerleştirilmişti, her yıldızdan çıkan geometrik motifler bir tür dehliz oluştuyordu. Hayat böyle mi acaba, diye sormuştun, bir noktada taçyaprak gibi başlar, sonra her yönde dağılıp gider mi? Amma acayip soruydu. O soruna yanıt olarak seni Uluğ Bey Gözlemevi'ne yıldızları seyretmeye götürmüştüm, boyu belki otuz metreyi aşan muazzam bir usturlap vardı, sadece binaya açılmış bir delikten sızan ışığın içeriye yayılış biçimini gözlemleyerek yıldızların ve gezegenlerin konumunu belirlemeye olanak sağlıyordu. Ayna gibi mi?, diye sormuştum sana. Ne ayna gibi mi?, diye yanıtlamıştın. Demek istiyorum ki gökyüzü hayat üstüne söylediğin kavramın aynası gibi mi?, demiştin, benimki bir yanıt değildi, senin sorunu bir başka soruyla yanıtlamıştım. Sonra daha ötedeki bir pazar yerinde türkuvaz rengi bir Buhara halısına sterbe olmuştun, ama sterbeliğin kısa sürmüştü, yeterli paramız yok, demiştin, en azından iki yemek atlamamız gerekir, hem sonra belki de Buhara'da daha güzelini daha ucuza bulabiliriz. Oysa bak şu işe, Buhara'ya gitmedik. Acaba neden gitmemeye karar verdik, hatırlıyor musun?, samimi söyleyeyim, ben hatırlamıyorum. Yorulmuştuk, bu kesin, hem sonra o yolculuk öylesine yoğun, heyecanlarla, görüntülerle, yüzlerle, manzaralarla öylesine dolu geçiyordu ki, abartıyormuşuz gibi gelmişti, hani fazla büyük, fazla zengin bir müzeye girip de, bir güzellik daha önce gördüğün bir başka güzelliği bastırmasın, anısını yok etmesin diye birkaç salonu atlamaya karar verir ya insan. Hem sonra hayat bizi gerçeğe çağırıyordu, gündelik yaşam insana işte bu tür aralıklar bahşeder ama onlar da hemen yeniden kapanıverirler.

O aralık, aradan onca yıl geçtikten sonra, ancak şimdi yeniden açıldı önümde. Böylelikle yapılma-

miş olan şeyleri düşünmeye koyuldum, zor ama gerekli bir bilanço bu, kimi zaman çocuksu ve nedensiz bir memnunluğu andıran bir tür hafiflik de verebilir. Sanki onun sonucunda, aynı nedenle, aynı çocuksu, aynı nedensiz memnunlukla, hiç yazmadığım ama yine Semerkand'a yapmadığımız yolculuk kadar ince ayrıntılarla sana anlattığım kitapları da düşünmeye koyuldum. Yazmadığım son kitap, aynı zamanda sana anlattığım son kitaptı, *Seni Ararken* başlığını taşıyordu, alt başlık olarak da "Bir mandala". Alt başlık roman kahramanının arayışına gönderme yapıyordu, tuttuğu yolun iç içe halkalar biçiminde, sarmal biçiminde olduğu anlamında, roman kişileri de, bildiğin gibi, benim değillerdi, bir başka romandan çalmıştım. Biliyorsun, büyülere inancını yitirmiş şen hayaletlerle dolu olan o romanın, iki kahramanı, kadınla erkek yani, buluşmaksızın sona ermesini hiç içime sindirememiştim. Zehir gibi bir alaycılığın, altında iflah olmaz bir hüznün gizlediği o erkekle, öylesine cömert yürekli ve tutkulu olan o kadının bir daha karşılaşmamaları mümkün müydü? Sanki yazar onlarla eğlenmiş, mutsuzluklarından keyif almış gibiydi. Hem sonra, diye düşünüyordum, kadın aslında hiç de yazarın bizi inandırmak istediği gibi kaybolup gitmiş, görünümünden çıkmış değildi; tersine, bana kalırsa apaçık ortadaydı, o tablonun tam ortalık yerindeydi, eğer görülmüyorduyorsa, bir ayrıntının, daha doğrusu kendi kendisinin altına gizlenmişti, Poe'nun çalınan mektubu gibi, apaçık ortadaydı. İşte o yüzden ben erkeği sevgilisini aramaya zorluyordum, çember ardından çember, tıpkı *mandaladaki* gibi, çemberler daraldıkça, o da merkeze ulaşmayı başarıyordu, zaten yaşamının anlamı da buydu, onu bulmak yani. Biraz romantik, hatta belki haddinden fazla romantik bir romandı,

değil mi? Ama kâğıda dökmeyişimin nedeni bu değil, aslında o roman bütün yazılmamış romanlarımla, tüm yaşamım boyunca seçtiğim sessizliğin başyapıtı olacaktı. Ufak bir başyapıt, demek istiyorum, yayımcıları pek memnun eden ve benim yazmayı uzaktan yakından düşünmediğim o anıt-romanlardan değil: yüz sayfada on bölümü aşmayacak küçük bir şey yani, ideal ölçülerde. Yazmamak için tam dört ayımı harcadım, mayıstan ağustosa, aslında eğer daha çok zamanım olsaydı, daha kısa sürede yazmayabilirdim ama ne yazık ki o sıralar günlerim çok daha başka şeylerle doluydu. 10 Ağustos'ta tamamladım. Tarihi hatırlıyorum, çünkü Aziz Lorenzo gecesi bizim için hep özel olmuştur, hele senin için, çünkü gökyüzünü dolduran kayan yıldızlara bakıp insan dilek dileyebilir. Ben de tam o gece gidip seni aradım, boğazımı sıkan, kemiklerime işleyen bir nemli sıcakta tam dört ay o kır evine kapanıp kalmıştım, sen her gün telefon edip niçin gelmiyorsun?, diye soruyordun; söyledim ya, diye yineliyorum her seferinde, karmaşık bir roman yazmaya başladım, bu kırın cehennemi sıcağından beter, yedi gömlek ıslatacak kadar terletiyor beni, bak ama sana söz veriyorum, çok güzel olacak, ya da belki acayip, kendimden bile daha acayip, bir taşta fosilleşip kalmış bilinmedik bir kınkanatlı kadar acayip, geldiğimde anlatırım.

O gece deniz kıyısındaki evin balkonunda anlatıyordum, kayan yıldızlar gece göğünde beyaz şeritler bırakıyorlardı. Anlatmayı bitirdiğimde ne dediğini çok iyi anımsıyorum ama yine de sana bir bölümünü yinelemek isterim. Ama bu kez o gece yaptığım gibi özetlemeyeceğim, sanki kopya ediyormuşum gibi yazacağım onu, çünkü tabii onu yalnızca hayal etmiş olan belleğimde öyle sözcüğü sözcüğüne du-

ruyor. Somut olarak başka hiçbir yerde yok tabii. Ve kendi kendimle bu gizli anlaşmayı bozmanın, düşüncenin kendisi gibi, salt havacıya, hafif, kanatlı, ele avuca gelmez olan sözcükleri yazıp da görülebilir, yani mevcut hale getirmenin bana neye mal olduğunu bilirsin. Ve şimdi burada, kağıdın üstüne dökülmüş halleriyle ne de iddialı, handiyse bayağı, vıcık vıcık oluyorlar, var olan şeylerin kaçınılmaz küstahlığıyla. Önemi yok, yine de yapacağım bunu: aslında sen de nesnelerin arasına sıkışmış boş aralıkları severdin ama sonunda doluyu seçtin, belki de iyi etmişsindir, çünkü bir kurtuluş biçimi o, ya da her şekilde hepimizin olduğumuz şeyi benimsemenin yolu, Ah, que la vie est quotidienne!¹

Betimlemeler ve anlatı bölümleriyle seni sıkmak istemiyorum. Zihnimde yazdığım zamanlar bile onlardan hiç hoşlanmam, bir de gerçekten yazdığım zamanı bir düşün. Salt gerekli olan bilgiler: sekizinci bölümdeyiz, adam sevgilisini arayarak İsviçre Alpleri'nde tuhaf bir yere gelir, bir Zen Budistleri topluluğu ya da ona benzer bir şey, çünkü onun bu tür bir arayış peşinde yitip gittiğini fark etmiştir, bugün olsa New Age deriz ama onca yıl önce, ben yazdığımda o havayı hiç taşıyamıyordu. Sonra o yerde akşam yemeği yer ve geceyi geçirir, o da bir şey arayan bir hacıymış gibi davranır, aslında da öyledir zaten. Derken akşam yemeğinde yanında oturan bir hanımla konuşmaya başlar. Gençliği geride bırakmış bir kadındır, Fransızdır, ortam, anımsayacağın gibi, Doğu havasındadır, raga tipi Hint müziği, gusthaba tipi Hint yemekleri ve bitkisel köfteler, bu ayrıntılar üstünde durmuyorum, çünkü sinir bozucu buluyorum. Ve bir an gelir, hanım tuhaf bir şey söyler: ben buradayım, çünkü sınırları yitirdim, der. şimdi tır-

---

¹ Ah, yaşam gündeliktir!

nak işareti kullanmak zorunda kalıyorum, üstelik bilirsin, hiç de sevmem mübareği.

“Burada birtakım kurallar var, bu doğru, ama kurallar insan sınırları yitirdiği zaman işe yarar, hem daha pratik bir nedeni var: aslında burası bir sığınak.”

“İnsan sınırları yitirdiği zaman da ne demek? Anlamıyorum.”

“Konuşmamızı sürdürürsek anlarsınız ama bu arada yemeğimizi seçmekte yarar var, izin verirseniz bu akşamın münüsünü size açıklayayım.”

[*Atlama...* müzik değişti, şimdi hafif bir darbuka sesi var. *Atlama...*]

“Affedersiniz ama sınırlarını yitirmenin ne demek olduğunu anlamak isterdim.”

“Evrenin sınırları yoktur demek, onun için buradayım, çünkü ben de sınırları yitirdim.”

“Yani?”

“Samanyolumuzda kaç tane yıldız olduğunu biliyor musunuz?”

“En ufak fikrim yok.”

“Dört yüz milyar dolaylarında. Ama bildiğimiz evrende yüz milyarlarca Samanyolu vardır, evrenin sınırları yoktur.”

[Kadın bir Hint sigarası yakar, tek tütün yaprağıyla sarılmış o hoş kokulu sigaralardan... *Atlama...*]

“Uzun yıllar önce bir oğlum vardı, hayat onu benden aldı, götürdü. Adını Denis koymuştum, doğa ona üvey anne gibi davranmıştı ama kendine göre bir zekâ biçimi vardı. Ben de onu anlıyordum.”

[*Atlama...*]

“Bir evlat nasıl sevilirse öyle severdim onu. Siz bir evlat nasıl sevilir, bilir misiniz? Kendi kendimizden çok daha fazla: evlatlar öyle sevinebilir.”

[*Atlama...*]

“Kendince bir zekâ biçimi vardı ve ben onu incelemiştim. Örneğin bir şifre bulmuştuk, benim Denis'im gibi çocuklara okulda öğretilen şifrelerden, ama onu bir anne de kendi çocuğuyla icat edebilir, ne bileyim, kaşığı bardağa vurmak, anlatabiliyor muyum?, kaşıkla bardağa vurmak, çın çın.”

“Daha iyi anlatınız, lütfen.”

“Mesajın yoğunluğunu ve frekansını incelemek gerekir, ben de yoğunluktan ve frekanstan anlarım, Paris'te astronomik gözlemesinde yıldızları incelediğim zamanlar işimin bir parçasıydı ama beni yönlendiren aslında bu olmadı, nedeni onun annesi olmamdı, insan evladını kendinden fazla sever.”

[Atlama...]

“Şifremiz kusursuz işliyordu, insanların bilmedikleri bir dil icat etmiştik, o bana anneciğim seni seviyorum demesini biliyordu, ben sen benim canımsın diye yanıtlamayı biliyordum, sonra daha başka şeyler, gündelik şeyler, kimi gereksinimleri, ama en karmaşıklar dahil, hüznü müyüm, neşeli miyim, o hüznü mü, neşeli mi, çünkü doğanın üvey anne gibi davrandığı kimseler de tıpkı bizim gibi mutluluğun ve mutsuzluğun, hüznün ve neşenin, kendimizi normal sayan bizlerin duyduğumuz her şeyin ne olduğunu bilirler.”

[Atlama...]

“Ama hayat yalnız üvey anne değil, insafsız da, siz olsanız ne yapardınız?”

“Bilmem. Gerçekten bilmiyorum. Peki siz ne yaptınız?”

“Onu kaybettikten sonra gündüzün Paris'te dolaşıyordum, vitrinlere bakıyordum, elbiseler giymiş gezen, parkların banklarında ya da kafelerin masalarında oturan insanlara bakıyordum, Yeryüzü gezegeninde yaşantıya ne tür bir düzen verdiğimizizi

düşünüyordum, geceleri gözlemevinde geçiriyordum ama artık teleskoplar yetersiz kalıyorlardı. Yıldızlar arasındaki muazzam boşlukları gözlemlemek istiyordum, evrenin sınırlarını incelemek isteyen minimini bir nokta gibiydim, bu beni ilgilendiren tek şeydi, sanki bana biraz olsun huzur verebilecek gibiydi. Siz benim yerimde olsanız ne yapardınız?”

[Atlama...]

“Şili’de, And Dağları’nın tepesinde dünyanın en yüksek gözlemevi vardır, aynı zamanda en iyi donatılmışlarından biridir, bir astrofizikçiye ihtiyaçları varmış, yaşamöykümü gönderdim, çağırdılar, yola çıktım...”

“Lütfen devam edin.”

“Radyoteleskopta görevlendirilmek istedim, Samanyolu ötesindeki yıldız kümelerini incelemek istiyordum, Andromeda yıldız kümesini bilir misiniz?”

“Bilmem tabii.”

“Sarmal biçiminde, Samanyolu’na benzeyen bir sistemdir, şimdilerde öyle bir eğimi var ki, sarmalın iki kolu tam olarak görülemiyor. Yüzyılın ilk yıllarına değin bilim adamları onun Samanyolu’nun dışında olduğundan emin değillerdi, ancak 1923’te Üçgen Burcu’nu inceleyen bir bilim adamı sorunu çözdü: onlar bizim sistemimizin sınırlarıydı, evrenin sınırlarıydı.”

[Atlama...]

“Radyoteleskopta evrende var olabilecek akıllı yaratıklardan gelebilecek, modüle sinyalli radyo galaksi yayınlarının belirlenmesine çalışılır ve biz de modüle mesajlar göndeririz.”

[Atlama...]

“Ah, siz bilemezsiniz, dünyanın en yüksek dağlarından birinin tepesinde bulunmak, dışarıda yal-

niz kar fırtınası varken Andromeda yıldız kümesine mesaj göndermek... ve bir gece, bir fırtına gecesini, gözlemevinin kubbesinin camlarını buzlar kaplar-ken, aklıma bir fikir geldi, saçma bir fikirdi, şimdi de niçin kalkmış size anlatıyorum, bilmem...”

“Lütfen, anlatınız lütfen.”

“Dedim ya, çılgınca bir fikirdi.”

“Lütfen dedim.”

“Peki, modüle mesajlar gönderiyordum ve o gece belleğimde kalmış bir modülasyon aradım, sonra bir şifre seçtim, yalnız benim bildiğim bir şifre ve onu gönderdim, dedim ya, çılgınlık işte.”

“Rica ederim.”

“Bilmem siz farkında mısınız ama ışık yıllarıyla hesaplandığında, Andromeda yıldız kümesine bir mesaj göndermek bizim takvimimizle yüzyıl sürer, gelirse yanıtını almak da bir yüzyıl daha. Saçma bir fikirdi, deli olduğumu düşüneneceksiniz.”

“Hayır, öyle düşünmüyorum, evrende olmaz olmaz diye düşünüyorum, lütfen, devam edin.”

“Buz kristalleri camlarda yoğunlaşmaktaydı, geceydi, ben saçma bir iş görmüş biri gibi teleskobun önünde öylece duruyordum ve o anda Andromeda’dan yanıt geldi, modüle bir mesajdı, şifre çözücüsüne aktardım ve derhal tanıdım, aynı frekans, aynı yoğunluk: matematik terimlerle, ömrümün on beş yılı boyunca duyduğum bir mesajdı, Denis’in mesajı. Çıldırılmış olduğumu mu düşünüyorsunuz?”

“Hayır, sanmıyorum, belki de evren çıldırmıştır.”

“Siz olsanız ne yapardınız?”

“Bilmiyorum, açık söyleyeyim, ne diyeceğimi bilemiyorum.”

“Bir Hint kutsal metninde okudum ki yönler sonsuz sayıda olabilirmiş, ya da bir dairede olduğu

gibi, hiç olmayabilirmiş, bu düşünce beni tedirgin etti, çünkü bir astronomu dört yönünden yoksun bırakamazsınız. İşte bu yüzden buradayım ben, çünkü insan evrenin sınırlarına vardığını düşünemez, çünkü evrenin sınırı yoktur.”

Biliyorsun, aşkım, bu kadar geç olmasaydı, sana tüm bunları yazmazdım, yani ben yaz mevsiminin tersinde, bir aralık ayının güneşli günlerinde olmasaydım. Ama yazmadığım o romanın sayfaları içimde yapmadığımız o yolculuğu yeniden uyandırdı, belki yıldızlardan söz ettiği içindir, kimbilir ve gökyüzünde o kadar çok yıldız var ki, birkaç tanesi kayarsa bir şey olmaz, biz de gökyüzünün topografyasını anlamaya çalışmıştık, yıllarca önce, bir yirmi dört eylül günü, çünkü Semerkand’a yapmadığımız yolculuğun bütün bir gecesini Uluğ Bey Gözlemevi’nde geçirmiştik. Yıldızları incelemek amma da saçmalık, değil mi? Yere bakmak gerek, yere, çünkü hayat bizi hep başımızı eğmeye zorlar.

Son zamanlarda birazcık Özbekçe öğrenmeye başladım. Ama şakacıktan, hani kusursuz yolcunun elkitabında kimi diller öğrenilir ya öyle, hem sonra bir yerde okumuştum, ileri yaşta dil öğrenmek insanı Alzheimer hastalığından korurmuş. O dili duyduğumuz zaman ne kadar da gülünç geliyordu, anımsıyor musun? Örneğin “allahaismarladık”, aynı zamanda elveda anlamında İspanyolca’ya benzer gülünç bir sözcük kullanıyorlar: *alvido*. Ama en gülünç deyişleri belki *men olamdan ko’z yamapman*. Bu, daha edebi bir anlatım oluyor. Daha basit, daha gündelik dilde: *men ko’z o’l’japman*. Biliyor musun ne demek?

Bir fiil bu. ‘Ich sterbe’ demek, büyük aşkım benim.

Maske Yoruldu

Benim Tatlı Ofelya'm,

hep öyle olur, öyle bir an gelir ki, birbirini izleyen günlerin aldanmacasının ya da müziğinin artık sonuna vardığını kavrarsın. Eğer aldanmaca idiyse, şafakla birlikte, ilkin çizgileri belirsiz olan gerçeklerin, giderek artan ışığın altında belirginleştikleri, kaçınılmaz biçimde, bıçak gibi keskinleştikleri an gibidir. Eğer müzik idiyse, bir orkestranın notalarının, allegro, scherzoso, adagio ve allegro maestoso'dan sonra, görkemli bir hava alıp yavaş yavaş sönmeleri gibidir: ışıklar kararır, konser bitmiştir.

Bugün küçük tiyatromuzdan çıktığımda baktım ki Londra'nın göğünde, sonbahar gündönümüne hazırlanan bu yorgun eylüle yakışmakla birlikte, bizim günbatımlarımızda yeri olmayan alışılmadık bir portakalrengi ışık yanmıştı beklenmedik biçimde. Ama neredeyse renk değiştiren bir ışıktı, su ve mermerden oluşan bazı Güney kentlerinde görüldüğü gibi, Turner'ın gidip Venedik'te aradığı türden, portakalrenginden mora, laciverde dönen bir ışık. Burada yalnız gri taşlar var, su olarak da ağır akan Thames nehri, ben de onun kıyılarında dolaşmaya koyuldum. Pek uzağa gitmedim, Embankment istas-

yonu yakınlarında, kıyıdaki alçak duvarda durdum, düşüncelerimi bıraktım özgürce akıp gitsinler diye, bu arada düşüncelerim gibi, Thames de benim yönümde akıp gidiyor, sanki bana eski bir öyküyü anlatıyordu, bizimki gibi, yıllardır sahnelemek zorunda olduğumuz öykü gibi eski. Kaç yıldır?, diye sordum kendi kendime. Oh, çok uzun bir süredir, düşünecek olursam, gerçekten çok uzun bir süre, bu yılın başında yirmi yıldır, şimdi artık yirmi biri buldu, benim tatlı prensim, diye hüznle yanıt verdin soyunma odandan. Benim tatlı Ofelya'm, yirmi yılı aşkın süredir akıntının keyfince sürükleniyorsun, yirmi yıldır seni sularda boğulur görüyorum ve ölümünün nedeni olduğumu biliyorum.

Nehrin ağır akıntısını seyrediyordum ve geçen yılları, coşkuların alevlerini, insanın sonunda kendini bir beşik gibi pırpıplayan bir tür alışkanlığın içinde rahatlayışını düşünüyordum, günlerin ağır aldanmacası giderek yarının bugünden farklı bir şey olabileceği yönünde ağır akan bir aldanmacaya dönüşüyordu sonunda. Hayır, yarın farklı olamaz, küçük Ofelya, yarın yine sana başı sonu belirsiz şeyler söyleyeceğim, şimdi seni seviyorum, şimdi artık seni sevmiyorum, sarayımdan fareleri kovacağım, ağabeyini aşağılayacağım, babanı öldüreceğim, York denen o salak kolunu uzatıp, bana bir kelle gösterir durumda kalakalacak önümde ve sen, kalbin kırılmış olarak, kendini akıntının keyfine bırakacaksın. Ve o anda, mavinin üstünde ışıklar hafiflerken, oyuncular sahnede hareketsizleşecekler, seyircileri kısıkvırak yakalayacak bir beklenti arası yaratacaklar, hoparlörlerden gelen müzik, Yesterday, all my troubles seemed so far away'i çalacak. Ve her zaman olduğu gibi, yüzlerce yıllık bir trajediyi yenilemek için Beatles'in sesinden medet umacağız.

Ama o yıllarda oyunumuzun müziği çok etkili oluyordu, değil mi, küçük Ofelya? Nasıl da yeniydi, Soho'daki ufak bir tiyatrodaki genç bir öğrenci kumpanyasının o her zamanki trajediyi boru pantolonlar giymiş, Beatles müziği eşliğinde yenilemesi halkın, gazetelerin, seyircilerin ne kadar da hoşuna gidiyordu. Ben Mini Morris'imle geliyordum, hayranlarımın önünde iniyordum, arabanın çevresinde dönüyor, sana kapıyı açıyor, gerçekten prens Hamlet'e layık bir soylu hatunmuşsun gibi, muhteşem bir reveransla seni inmeye davet ediyordum, şapkama tüyler takmıştım, çıkarıp geniş bir hareketle selamlıyordum seni. Ey uzak Ofelya, altmışlı yılların sonlarıydı ve kendimizi genç duyuyorduk, çünkü gençtik. Londra bir bayramdı gözümüzde, aynı zamanda hayat. En dâhiyane buluşumuz belki de Rosencratz ile Guildenstern'i temsil etmek için o on sekizinci yüzyıldan kalma iki kocaman kuklayı kullanmak olmuştu. O çağda insana tıpkısı tıpkısına benzeyecek bir robot yapmayı düşünmüş olan o eski el sanatçılarının yarattıkları tahtadan ve madenden iki mekanik kukla. Bir çift Pierrot gözyaşı eklediğimiz üzgün yüzlerini oynatıyorlar, iki oyuncu sahne arkasından onları seslendirerek olağanüstü bir etki yaratıyorlardı. Bakın, sevgili seyirciler, gerçek oyuncular bunlar, tahta karınlarına bir teyp yerleştirilmiş mekanik kuklalar, ruhları yok, yalnızca yongaları var, bir de onların heyecanlarını dile getiren bir manyetik şerit. Haydi, oyununuzu oynayın bakayım, diyorum onlara, Rosencratz diz çöküyor ve madeni eklem yerleri salonda uğursuz gıcırtilar yansıtıyor. Guildenstern, sanki karnı ağrıyormuş gibi, acılı bir poz almış, duruyor. Elinde bir mektup var, onu Rosencratz'a uzatıyor, onun da elinde uzak bir ülkenin kralına yazılmış bir mektup. Efendimiz, diyor Ro-

sencratz, bu mektupla Danimarka prensine ihanet etmek durumundayız, lütfen kabul buyurun, çünkü arkadaşım Guildenstern öyle istiyor. Guildenstern de efendimiz, diyor, bu mektupla Danimarka prensine ihanet etmek durumundayız, lütfen kabul buyurun, çünkü arkadaşım Rosencratz öyle istiyor. Efendimiz, diyorlar bir ağızdan Rosencratz ile Guildenstern, ihanetimizin kanıtı olarak lütfen Pierrot gözyaşlarımızı kabul buyurun. Ben ayağa fırlıyorum, bütün bunlar dayanılır gibi değil, diyorum, iki aptal tahta kukla benim duygularımla oynuyorlar, beni etkilemeye çabalıyorlar, benim en zayıf, en alçak yanıma dokunmaya çalışıyorlar, bana şantaj yapıyorlar, beni tuzaklarına düşüreceklerini mi sanıyorlar yoksa? Ah, gözü pek Danimarka prensini alt etmek öyle kolay değildir. O kılıcını çeker, onlara yöneltir, meydan okur, tehdit eder. Düzenbazlar, beş paralık numaracılar, numaracı bile değilsiniz, mekanik yaratıklarsınız, cesur bir prensin yüce ruhunu etkileyeceğinizi mi sandınız yoksa? Kuklalardan birinin kafası, seyirciler yanağından süzülen Pierrot gözyaşını iyi görebilsinler diye, içindeki düzeneğin etkisiyle, bir yana kaykılmıştır, ışıkçının spotu da o gözyaşına bir bıçak ucu gibi saplanır, bir zamanlar aşağı tabakadan bir hanımcağızın küpesi olmuş olan ve bitpazarından alıp o sahte oyuncunun yanağına yapıştırdığımız bir cam damlasıdır o gözyaşı. Ve nasıl da parıldamaktadır, o sahtelerin sahtesi gözyaşı, seyirciler gerçek gözyaşları dökebilsinler diye, her akşam onlara bir bilet fiyatına sattığımız aldatmaca için. Gelgelelim Danimarka prensi seyircinin kendisinden başka bir oyuncu yüzünden ağlamasına izin vermez: kılıcını ağırlar gibi yapan o numaracının boğazına yöneltir, sorar: ağlıyor mu, ha?, peki kim onun için Hecuba? Hayaletlerin dinlenmesine izin

vermedikleri o genç prens tedirgindir, gerçekten tedirgindir, geceleri bir azaptır, çünkü bilir ki kötü kraliçe babasının anısını ayaklar altına alarak âşığıyla yatmaktadır. Başını ellerinin arasına alır, aya yönelir, en koyu kederin içine gömülmüştür, ruhu katran karasıdır. Zavallı küçük Ofelya, birtakım saf aşk sözleri ederek onun acılarını hafifleteceğini mi hayal ediyorsun?

Böylece yıllar geçer, zamanında kendimiz seçmiş de olsak, giderek bize dayatılan maskeye bağlanmış olarak yaşlarız. Gazetelerde çıkan yazılar seyrekleşir, gün gelir basın sana sırt çevirir. Bir zamanlar karşında oturan heyecanlı genç seyirciler şimdi yanlarında çocuklarla gelmektedirler: artık yüzyılın sonlarına varmışken, altmışlı yılların bir öncü tiyatrosunun altmışlı yıllarda Shakespeare'i nasıl yorumlamış olduğunu tarihsel boyutuyla görmek şansını elde eden kendi evlatlarıdır bunlar. Bu biçimde senin ölümünü de tarihsel çerçevesine oturtmak mümkündür, sevgili küçük Ofelya'm, huyu her an değişen bir prensin uğruna kendini öldürüşün, tesellisiz umutsuzluğun, Mary Quant'dan bir mini etek giymiş bedeninin bir plastik gölün yüzeyinde dalgalanışı.

Farkına varmadan Russell Meydanı'na varmıştım, sonra Covent Garden'e girdim ve Theatre Museum'a bilet aldım. Böylece salonları dolaşmaya başladım, sonunda seyredilen biri olmaktan çıkıp seyreden birine dönüşmüştüm. Sonra gösteri salonlarının Shakespeare'den günümüze değin değişimlerinin maketlerle gösterildiği salonlarda durdum, ardından yirmi yılı aşkın süreyle oynadığımız oyunun afişlerinin, programlarının ve en ünlü sahnelenişlerinin yer aldığı salonlar. Ve tiyatroda, tiyatronun ruhu dışında her şeyin nasıl ihtiyarladığını görmek bi-

razcık da bunalımlı bir şaşkınlık uyandırdı bende. Danimarka'nın acayip prensiyle bahtsız sevgilisinin değişmez trajedisi her çağda aynı kalıyordu, ama oyuncuların yüzleri ve kostümleri, dekorlar nasıl da çirkin ve çağdışıydılar. Her şey eskimiş, modası geçmişti, çünkü eskiyi kopya etme çabası içinde bile, her çağ oyuncuların giysilerinde ve yüzlerinde kendisinin ve kendisiyle birlikte taşıdığı zamanın silinmez bir damgasını bırakıyordu. Çok geçmeden o afişlerle kostümlerin arasında biz de yerimizi alacağız diye düşündüm: yakamın üstüne sarkmış ve artık seyreden Beatlesvari saçlarımla ben, her akşam üstünde mini eteğinle intihara zorladığım sen zavalı Ofelya. Ve gerçekten ürperdim, bir tür çılgınlığa kapıldım: salonlarda kimsecikler yoktu, otuzlu yılların ünlü bir oyuncusunun sararmış bir afişten bana trajik ve donuk bir bakışla baktığı bir salonu seçtim. Sonra, her neye kapıldımsa şimdi bilmiyorum, ona dedim ki, Pray, love, remember¹ ve kendisine hercai menekşelerden söz ettim, dil tuhaf notalarla söyleşir, dedim, bir yılanın dili misali şimşek gibidir, tersine kayıverir, sonra dedim ki: Git de bir manastıra kapan: günahkârlar yetiştiren biri mi olmak istiyorsun yoksa? Ben dürüst biriyim –öyle sayılırım–, yine de kendi kendimi öyle şeylerle suçlayabilirim ki, anem beni hiç dünyaya getirmeseymiş daha iyi edermiş. Kibirliyim, intikamcıyım, muhterisim; o kadar çok günah birikmiş ki kafamda, düşünceye fırsat kalmıyor. Benim gibi insanlar neden burada olmalı, neden sürünüp durmalı gökyüzüyle yeryüzü arasında? Ve sanki yöneldiğim o Ofelya'nın özü sahiden senmişsin gibi, önümdeki havayı kucakladım, sanki hayatımızda ilk kez sana aşkımı anlatabilmişim gibi geldi, benim sonsuz, ölçüsüz aşkım ki hâlâ illetlidir,

---

¹ Dua et, aşkım, hatırla

Çünkü prensin durumu iyi değil, sevgili tatlı Ofelya, ruhunu kurutan, bir yandan da bedenini öfke ve kötülük sıvılarıyla dolduran bilinmeyen bir illet kemirmekte onu, ah, ama yıllar yılı benim olmuş olduğum ve hâlâ tanımadığım o kişi kim?, kuşkularla, uykusuzlukla kıvranan, hayaletler bekleyen ve sonsuz Tanrı'ya inanan bu yaratık da kim? Ve o akılsız, o çarpık yaratık neden her akşam seni üstünde Mary Quant'ın beyaz mini eteğiyle bir plastik leğende boğulmaya bırakıyordu, nazik Ofelya? Sana bir tek söz daha söyleyemez miydim sanki? İzlemem gereken senaryo o denli zorlayıcı ve değişmez miydi sanki?

Hayır, hiç de değildi. Senin ayaklarına ve niha yet o eski tiyatro oyuncusunun sararmış fotoğrafının önüne kapandım, sana tüm bu yıllar boyunca hiç syleyememiş olduğum sözler söyledim. Biçare sözcükler, çünkü ben bizi olduğumuz şey olmaya tutsak eden o büyük dramaturg değilim, sefaletin ve dış mahallelerin izlerini taşıyan yoksul bir ocukluğum oldu, zavallı bir tiyatro oyuncusundan başka bir şey değilim, vurgularım bile sayılıdır. Ama şöyle dedim sana: tatlı Ofelya, biliyor musun, aslında ben sana ettiğim o kötülüğü etmek istemiyordum, sana dürüst ve normal davranmak, üstüme düşeni yapmak isterdim, akşamları evlerine dönen, vergilerini ödeyen bütün erkekler gibi; hani tüm yaşamları boyunca dürüstlükle çalıştıklarından emekliliği hak ettiklerini bilirler, başkalarının vergi dosyalarını arşivlemişlerdir, herhangi bir devlet dairesinde mektupları damgalamışlardır, ülkemizin dört bir yanına gidip gelen trenlerde yolcuların biletlerini zımbalamışlardır. Sana bir de şiir yazdım, dizlerimin zavallılığını bağışla, şuradan buradan bir şeyler anımsayan birinin devşirme dizeleri onlar:

*Ey göğün kozmetikleri,
sevgilimi iyileştirin!
Onun gözleri masmavi,
ve benim siyahlığıma ağlamakta.
Kara bir pelerin giyiyorum,
ruhum da siyahmış, öyle diyorlar,
ama ben seni seviyorum, tatlı Ofelya,
ve de apak ruhum,
senin mini eteğinden de beyaz.*

Ve sana söylediğim o erkekler gibi, hak edilmiş emekliliklerine ulaşan erkekler gibi, tüm yaşamın boyunca benim sıkıcı varlığıma dişini sıkmak zorunda kalan benim tatlı Ofelya'm, bana söyle diyesin isterdim: Richard, torunumuz geldi, şurada, odasında, şimdi çağırayım da biraz oyna onunla. Gerçi bizim torunumuz yok, çünkü çocuklarımız hiç olmadı ve her ne kadar öyle şeylere sıra kalmadan sen kendini öldürdüysen de, Mary Quant'ın mini eteğiyle değil de, sırtında derli toplu bir sabahlık ve ayağında suni ipekten şıpidik terlikler, kıvrak adımlarla konuk odasına gideceksin ve bir çocuğu elinden tutarak döneceksin, Francis, diyeceksin, büyükbabana iyi akşamlar de bakayım, işten döndü, şimdi seninle oyun oynayacak. Ah, ama ben küçük Francis'in bu hafta sonu konuğumuz olacağını biliyordum, hiç de sandığın gibi dünyadan habersiz değilim benim küçük Ofelya'm, bakalım büyükbaba ne sürpriz getirdi acaba? Sonra pek önem vermiyor gibi yaparak koltuğumun altındaki paketi açıyorum, küçük Francis'i pek sevindirecek bir minik tren çıkıyor içinden. Minimini dağları, lokomotifin geçmesi için tünelleri var, yaldızlı kâğıttan bir minik göl, iki tren yolu makası ve bizim yaşadığımıza pek ben-

zeyen bir köy, çünkü bizim yaşımda kırdan oturmak güzel oluyor, değil mi Ofelya?, biliyor musun, Londra'dan ayrılalım dediğinde biraz ayak diremiştim, çayır çimen ve koyun sürüleri arasında yaşamak, tek eğlence olarak kasabadaki pub'a gitmek bana hüzün verir, diye düşünmüştüm. Ta geçen yıldan beri böyle bir oyuncak isteyen Francis için ne mutluluk. Geçen Noel de bana bu çok pahalı, demiştin ama şimdi, bağışla, bir çılgınlıktır ettim işte, emeklilik ikramiyem bizimki gibi şipşirin bir torunu mutlu edecek bir küçük ekonomik çılgınlık etmeme olanak veriyor, sonuçta senin de aynı fikirde olduğunu gördüğüme pek memnunum ve hemen torununla oynamaya başlamak ne kadar da hoşuna gidiyor, ne zamandır istiyordun bunu, değil mi?, ama tasarruf uygun izin vermemişti, böylece üçümüz de büyüleniyoruz, biz de çocuklar gibi minimini elektrikli treni seyre dalıyoruz: fır dönerek dağları, vadileri, köyleri aşıyor, bir minik düğmeye basar basmaz makas değiştiriyor, ardından zaferle koşusunu sürdürüyor.

Bu noktada salonun kapısında bir bekçi belirdi, şaşkınlık içinde tepeden tırnağa süzdü beni. Ne yapıyorsunuz?, diye sorguladı. Hamlet'in Ofelya'ya tiradını söylüyorum sayın bayım, diye yanıtladım. Burası nutuk atacak yer değil, diye yanıtladı asık suratla, o iş için Hyde Park var, orada kim ne isterse söyleyebilir. Onun Hamlet'in monologu olduğunu, benim monologum, sana gerçekten söylemem gereken monolog olduğunu nasıl anlatabilirdim, tatlı Ofelya, oysa ben her gece seni intihara sürükleyen başı sonu belirsiz şeyler söylüyorum.

Açık havaya çıktım, artık gece bastırmıştı. Londra'nın seyrek ışıkları parkta pırıldıyordu. Arkalarında kentin binaları, yaşam seziliyordu. Küçük

kumpanyamızdan ayrılacağını ancak dün öğrendim. Sen içimizdeki en iyi oyuncusun, en azından, basın bizi hepten unuttuğu halde, seni hâlâ anıyor. Ama bir başka drama girmeye karar vermenin nedeninin bu olduğunu sanmıyorum. İyi oyuncu olduğun için değil, yorgun olduğun için gidiyorsun: benim başı sonu belirsiz sözlerimden yorgunsun, her gece ölmekten yorgunsun. Belki sevmek de istiyorsundur, benim sana sunmayı hiç bilemediğim bir biçimde sevmek. Yeni aşkın sana getirdiği rizikoları da biliyorsun ama benim sonuçsuz çılgınlığıma yeğ tutuyorsun onları. Don Juan tarafından baştan çıkarılacaksın, çünkü onun rolü baştan çıkarmak, seninki de baştan çıkarılmak. Ama hayatının kalanı için ne büyük bir yenilik, ne taze soluk! Ben Don Juan'dan hoşlanmıyorum, o kişi için iyi bir oyuncu olamazdım. Her ne kadar belli etmiyorsa da, o benden daha trajik, her ne kadar terbiyeli, görünürde kaygısız ve nazikse, üstelik görenekler açısından çok uygarca davranıyorsa da, benden çok daha çılgın o, çünkü bayağı, hatta belki de dünyayı bir dişi olarak gören ve onunla çiftleşmek isteyen bir ihtiyar salak. Bir yarı-iktidarsız, tahrik olmak için o aşağılık baştan çıkarma sanatını icra etmek zorunluğunu duyuyor. Bırakacağım o sanatı sana uygulasin, senaryonun gerektirdiği gibi yapsın rolünü, çünkü ben asla o olamazdım. Ama ben seni kaybetmek istemiyorum küçük Ofelya, kaybedemem, o yüzden kumpanyadan ben de ayrılıyorum, bizimle rekabet eden bu yeni oyunda ben de bir rol istedim. Ne rol olursa olsun kabul edeceğimi söyledim, en aşağılığına da razıyım, kadın kılığına bile girebilirim, yeter ki senin oynadığın sahnede olabileyim. Sanki Mathurine'mişsin gibi sana şöyle diyebilirim: bırakın neye istiyorsa inansın. Ya da Carlotta imişsin gibi: bırakın

kendi düşleminde kendini pırpırlasın. Ya da yine Mathurine'mişsin gibi: sizinkine kıyasla başka her görünüm çirkindir. Ya da yine Carlotta imişsin gibi: insan sizin gibi bir kadını tanıdıktan sonra öbür kadınlara tahammül edemez. Hayır, bu olmadı, bu senin Don Juan'ına uygun, Uguccion della Faggiola'ya' yakışır evinde, uğursuz âşık yatağında sahip olmuştur o sana. Bu rol bana göre değil, ben seni baştan çıkararak biri olamam, bana düşen daha çok seyirci rolü ama salonda bir koltukta oturan seyirci değil, zamandan ve sana böyle yıllar yılı işkence etmiş olmanın sıkıntısından ötürü taşlaşmış bir yüzle bakan bir seyirci. Ve şöyle diyeceğim, ama yavaş yavaş, yumuşak bir sesle: göksel nimetleri tatmış olan kişi fani nimetlerle beslenmez: bundan daha vahim kaygılar, daha başka bir arzu sürükledi beni buraya.

Hayır, bunların hiçbirisi değil, ben Hayalet olacağım, Hayalet'i oynayan örtülü kadın ve derin bir ayıplamayla diyeceğim ki: Don Juan'ın göklerin mağfiretinden yararlanmak için sadece bir ânı var ve derhal nedamet getirmezse cehennemlik olacağı kesin. O zaman senin Don Juan'ın olacak o safsatacı söyleyecek: kim cesaret ediyor bu sözleri söylemeye?, bu sesi tanıyor gibiyim. Tanrım, bir Hayalet, diye konuşacak o zaman Sganarello denen o çaylak, adımlarından tanıdım, Tanrım. O zaman senin Don Juan'ın daha da büyük bir farfarayla haykıracak: hayalet, hortlak ya da şeytan, her kim ise görmek istiyorum. Ve işte, Elvira olan, Carlotta olan, Mathurine olan benim tatlı Ofelya'm, senin Hamlet'in o zaman nihayet hayat boyu kendisine azap veren hayalete dönüşmüş olarak, kendi gerçek rolünü oynayabilecek, senaryonun istediği üzere be-

---

1 Uguccion della Faggiola: XIV. yüzyılda sürgündeki Dante'yi evinde ağırlayan komutan. Yazar söz konusu evin çok eski olduğunu ima etmek için anıyor.

denini saran siyah tülü açacak ve kaçınılmaz, önüne geçilmez, orakla insanların ömrünü biçen Zaman'ı canlandıracak. Ve senin o Don Juan'ın dehşetten titreyecek ama benim elimde orak bulunmayacak, Hamlet şapkamın tüyü bulunacak ve onunla, sanki havaya yazı yazıyormuşum gibi, şarkı söylemeye başlayacağım: “Querida, não quero despedida, eu fui feito pra Você, foi tão bom te cohecer na vida, não tem outra saida, (sevgili Ofelya, sana elveda diyemem, ben senin için yaratıldım, hayatımda senin bulunman öyle tatlı şeydi ki, çıkışı yok bu yolun)”, Raça Grubu'nun *Feito pra Você* adlı şarkısı bu, şimdi ezberliyorum, biliyor musun, Brezilya dili öğrenmeye başladım, harika bir dil, hem bizimkinden öylesine daha âşıkane ki, eğer Shakespeare Brezilyalı olsaydı bana asla sana o bütün bir ömür boyu söylemek zorunda kaldığım sözleri söyletmezdi, hem sonra Raça Grubu'nda her renkten sambacılar var, Brezilyalılar öyledirler ya, artık kendi zamanlarını da bizimkini de tamamlamış olan Beatles'dan daha güncel geliyor bu, sen de sahne arkasından bana yanıt vereceksin: “Foi un rio que passou na minha vida (hayatımdan gelip geçen bir nehirdi)”, seni her akşam zorladığım o son göz önüne alındığında etkiLEYICI oluyor ve o noktada Don Juan ceset gibi kaskatı kesilecek, onu hak ettiği cehennemın dibine yollamak için Commendatore'ye bile gerek kalmayacak, o geçkin kenar mahalle çapkını taşlaşmış olacak, daha doğrusu tuzlaşmış, tuzdan bir heykel gibi ve sen benim sevgili Ofelya'm, sonunda Ofelya kıyafetiyle sahneye girecek ve bana sesleneceksin: benim tatlı prensim, ben kendimi öldürmedim ki, yalnızca göl kıyısına biraz hava almaya gittim, akşamları dolaşmak iyi geliyor, bana gerçeklik duygusunu yeniden kazandırıyor ama sizi böyle keyifli görmek

de ne güzel. Ve samba müziğinin yoğunluğu artarken sahnenin ortasında birbirimize sarılacağız, perde ağır ağır inecek, göreceksin seyirciler nasıl heyecanlanacak, çıldıracaklar, bin dokuz yüz altmış sekizde ilk oyunlarımızı oynadığımız zamanlardaki gibi alkışlamaya ve ayaklarını yere vurmaya başlayacaklar, öyle değil mi, küçük Ofelya?

Tuhaf Bir Yaşam Biçimi

Erkennst du mich, Luft, du, voll noch einst
meiniger Orte?¹

(REINER M. RILKE, *Orfeus'a soneler*)

---

¹ Sen, hâlâ eski mekânlarımla dolu olan ey iklim, tanıyor musun beni?

Aşkıım,

tuhaf bir yaşam biçimi bu: bir gece karanlıkta uyanıyorsun, bir horozun öttüğünü duyuyorsun ve kendini çocukluğunu geçirdiğin çiftlikte sanıyorsun. Gözlerini dört açmış karanlığa bakıyorsun, gün ağarsın diye bekliyorsun ve bu arada çocukluğun işte oracıkta, capcanlı, yatağının yanında, handiyse elinden tutacaksın, evet, diyorsun kendi kendine, evet, tutuver çocukluğunu elinden, haydi, bir cesaret, aradan gerçi çok zaman geçti, gerçi hayat onu yerin dibine gömmüş gibi ama o birkaç santim öten-de duruyor işte, emrine amade, haydi, cesaret, uzat elini, tut onu. Karanlıkta elini uzatıyorsun ve duyumsuyorsun onu, çocukluğunu yani. Bir kız çocuğu görünümünde o, el ele tutuşup çocukluğunu bir ucundan öbürüne kadar geçtiğin bir kız çocuğu. Ah, ama o Barcelona'daki çocukluğun değil, hani antika mobilyalarla, milliyetçi atalarının –ama doğrusu iyi insanlardı– portreleriyle dolu kentsoylu evinde geçirdiğin çocukluğun değil, ataların, hani şu bankerler, bol paralı, erkeğe yakışır biçimde bıyıkları olan adamlar, karısını, ailesini, vatanını, parayı, birazcık da metresini –çünkü metres onların hepsinden son-

ra gelir, hizmetçi gibi- düşünen iyi bir yurttaş olabilmek için gereken, şöyle erkeğe yakışır bıyıklar; yo, bu çocukluk değil, defol git oradan çocukluk, salt nüfus kütüğündeki çocukluğum olduğundan ötürü sahibiyim diye dolaşıyorsun ortalıkta, oysa hayat nüfus kütüğüne uymaz, biliyor musun, hayat hep, her şekilde, başka bir yeredir ve gerçek çocukluk büyüdüğünde ya da ihtiyarladığında seçtiğindir, işte o zaman sahte özbeöz çocukluğunu elinden tutarsın, o da tahta ayakkabılarıyla kumda zıplayan bir kız çocuğudur, senin önünde masmavi bir deniz uzanır uçsuz bucaksız ve yazdır, küçük kız zıplayarak işte böyle yapıyor kuklalar, der, sonra: yağ satarım, bal satarım, oyun oynuyoruz, benimle oynar mısın, Enrique?, gel ikimiz yağ satarım bal satarım oynayalım. Oh, der çocuk Enrique, güneşte fazla kaldığından kızarmış yanaklarına iki parmak krem sürülmüştür: sen Kolomb Mahallesi'nden mi geliyorsun? Aptal Enrique, aptal n'olacak, dünya yalnız Yeni Dünya'yı keşfeden Kolomb değil ki, dünya dünyadır, içinde bir Kolomb Mahallesi olduğu gibi, bir Ciro Menotti Meydanı, bir Jourdan Bulvarı, bir Clot Fair de vardır, ama her şeyden önce bak, küçük aptal Enrique, dünyada bu çiftlik var, güzel ve eski bir çiftlik evi ya da konak, ya da adına ne dersen de, annelerimizle babalarımız kulübe gittiler, çay içip kanasta oynamaya, o aptal çiftlik evinde ikindiye geçecekler, babalarımız da belki bilardo oynayacaklar, o da yaşama öyküner bir oyun, çünkü dik açılarla, geniş açılarla ve dar açılarla dolu, topların yolları öyle ama biz çember olup döneceğiz, yağ satarım bal satarım oyunu köşelerle dalga geçer, öyle değil mi küçük Enrique? Evet evet, öyle, diye fısıldıyorsun karanlıkta çocukluk arkadaşın olan kıza, okulda sıra arkadaşın da olsun, yatak arkadaşın da olsun, her

zaman arkadaşın olsun istiyorsun ama belki de hiçbir zaman arkadaşın olmayacak, oysa bu şimdi küçük Enrique'nin hiç de umurunda değil, o şimdi mutlu, elini gerçek çocukluğuna vermiş, yarım portakalın üstünde çember olmuş dönüyorlar, renkli mermer mozaikten bir yarım daire bu, hafifçe kumsala doğru uzanan ve kordon boyunun kalanına kıyasla birazcık yüksek olan, upuzun bir kordon boyundalar; deniz oradan başka hiçbir yerden görülmediği kadar iyi görülüyor. Hem bugün denize gidilmiyor, gidilmiyor çünkü lodos çıktı, şimdi üç gün sürer, denizi altüst eden, insanları sinirli yapan bir rüzgârdır, ama Enrique ile çocukluğu sinirli değil, el ele tutuşmuş fır dönüyorlar ve bir çocuk şarkısı söylüyorlar.

Na ausência e na distância,¹ diye şarkı söylüyor sokakta bir ses, hemen ardından bağıyor: laranjas, laranjas!² Çocukluktan bugünün kategorilerine geçmek şart, şafak pencerede göz kırpmıyor ve bir satıcı kadın Cesária Évora'nın bir şarkısını öğrenmiş: Afrika, Portekiz orayı silahla ve gemilerle fethetti, İsa'nın uygarlığını, Batı'nın dilini ve köleliği götürdü ve şimdi bir Nemesis gibi geri dönüyor, Porto'da bir portakal satıcısının belki de Afrika'nın kendinde yansıdığını bilmeden öğrendiği renkli melez diliyle geri dönüyor ve şarkı söylüyor satıcı kadın: mansinho, lua cheia³ ve Cesária'nın vurgusunu taklit etmeye çalışıyor ama Cesária gibi yalınayak değil, Ribeira di Oporto'da bu kış gününde ıslak kaldırımlarda ayakları kaymasın diye lastik botlar giymiş. Afrika, diye şarkı söylüyor. Afrika, ah, hiç tanımadığım Afrika, ana Afrika, batın Afrika, benim Avrupa'mın yüzyıllarca ırzına geçtiği Afrika, muazzam Afrika,

---

¹ (Portekizce) ayrılıkta ve uzaklıkta

² (Portekizce) portakallar

³ (Portekizce) uysal dolunay

biçare, illetli, bedenini kemiren kansere karşı yine de şen Afrika, nha desventura, nha crecheu¹ dediğin Afrika, piçleştirdiğimiz dilinde sevgi dendiği gibi ve şimdi Portolu bir halk kadını şarkısını söylüyor, crecheu, crecheu, crecheu, nha desventura, lanet olası haydutların ırzına geçmekte berdevam olduğu Afrika, egzotik kitaplarda okuduğumuz gibi ayın koskocaman, kıpkırmızı olduğu Afrika, beni senden ayıran yoklukta ve mesafede, çoklarının dil tutsaklığından, benim özgürlükten ötürü yazdığım Afrika, onlar dilde arıcının arıcısı, sanki Luanda'nın teneke mahalleleri, katillerin mayınladığı topraklar onların Kraliyet Akademisi'ymiş gibi, Port Royal'leriymiş² gibi onların, oh göçebe Kapuscinski'nin³ muhteşem Luandino'nun⁴ Afrika'sı, bir portakalcı kadının pek kuşku götürür taklidiyle şimdi Ribeira de Oporto'daki bu ufak pansiyonun pencerelerinin altından geçen Afrika ah, ne olur evime götür beni; gönlümdeki evime, eğer hâlâ bir evim varsa tabii, işte gün yükseldi, yatağın ayakucunda buruşmuş örtünün üstüne kış güneşinin bir ışını vuruyor, kalkma saatidir, sokağa çıkma saatidir, kim olmadığını düşünme saatidir, böyle diyorsun kendi kendine sessizce, gerçekten kim olmadığını düşünme saatidir.

Canım, giyinirken bunu düşünüyordum işte, nehir ağzından gelen göz kamaştırıcı kış ışığı odada şiddetlendi, Fatima'nın yoksul çobanlarının⁵ resimleri var duvarda, naif ressam Gökyüzü Krallığı'nı hak eden gerizekâllıların ifadesini vermiş yüzlerine, İsa'nın söylediği, insanı telaşa veren o tümceye göre, tüm gerizekâllılar Gökyüzü Krallığı'nı hak

¹ (Portekizce) bir talihsizlik.

² Port Royal: XVII. yüzyıl Fransız Dil Akademisi

³ Çağdaş Polonyalı besteci Jaroslav Kapuscinski.

⁴ José Luandino Vieira: Angola doğumlu, sömürgecilik karşıtı çağdaş yazar.

⁵ Bugün de Portekiz halk kültüründe önemli yeri olan bir inanışa göre, Fatima kentinde Meryem Ana yoksul çobanlara gözükmüştür.

edermiş zaten. Giyiniyorsun ve amacını şimdiye dek bilmediğin, şimdiyse tam tersine, artık bildiğinin, sahiplendiğinin, özümsemişliğinin gün ışığından daha göz kamaştırıcı bir açıklıkla bilincine vardığın, yolculuğunu bitirme zamanının geldiğini biliyorsun ve bu kesinliğe Mozart'ın piyano ve orkestra için do majör konçertosunun eşlik etmesini isterdin, çünkü müziğini duyumsuyorsun ama allegro vivace'yi Senkin'in kadansıyla Maria João Pires'in sihirli parmaklarının çalmasını istiyorsun ve allegro vivace'yi istiyorsun, çünkü, haydi Enrique, dün akşam, uyumadan önce, komodinin çekmecesinde rastlantı sonucu bulduğun esrarlı kitabı okuduğundan beri senin yolculuğun da bir allegro vivace olup çıktı. Senin her şeyini, yolculuğunun rotasını, geçtiğin yerleri tahmin eden bir yazarın kaleminden çıkmış o kitap sana belki de geleceğini izlemekte olduğunu düşündürdü, aynı zamanda yitirmiş olduğun şeylerin duyumunu yeniden kazandırdı; senin dikey yolculuğun bu, gerçek amansız ve bilinçsiz amacıyla yolculuğun sanki yatay konuma geçmiş gibi: doğru! doğru! sen hareket etmekte sin ama zaman gelip senin de ötene geçiyor, geleceğin seni kuşatıyor, buluyor seni, yaşıyor seni: işte, yaşadı, bitti.

Bilmediğin bir kentin bir pansiyonunda, bir çekmeced e senin yaşamından söz eden bir kitap bulmak sana edebiyatçı işi gibi gelecek, değil mi aşkım? İyi de bu bana yazdığın şey de ne böyle?, diyebilirsin pekâlâ. Sana şöyle yanıt verebilirim: bana yazan kim? Doğrusu bu: bana yazan kim ve sonuçta sana neden söz etmekteyim? Olmuş olandan söz ediyorum sana, ikinci geleceğimin olmamı dilediği şeyden, yolu ters yönde gitmekten, Porto'da bir pansiyonda bir çekmeced e rastlantı sonucu bulunan bir kitabın gerektirdiği bütünleyici yoldan. Benim için

bilinmedik bir kentti Porto, ancak dün akşam, bu pansiyondaki odama yerleşince (arka cephede, duvarları sararmış bir kâğıtla kaplı bir oda) hiçbir hataya yer bırakmayacak bir kesinlikle anladım ki ben tanımadığım bir yazarın benim için kararlaştırdığı yolu tersine yürümekteyim. Mavi deniz, assim mansinho,¹ o kitabı okudum canım, benim gittiğim yoldan söz ediyordu: masmavi, durgun bir denize dikey dalış, masmavi durgunluğu yutuyordu beni. O kitap, sanki onları benden daha iyi biliyormuş gibi, anılarımı almıştı benim, gençliğimin anılarını, bir buğday ovasında bir yolun kıyısında gelincik toplayışım, okuduğum kitapların anıları, tanıdığım insanların, hatta belki de artık var olmayan bir takım adaya yaptığım bir yolculuğun anısı, hayalle karışık ve unutkanlığa kurban olmuş, ayın daha çok sevildiği ve tüm dağların ufukta dinginleştiği ve anmaz olmuş seni bugün beğenenler, daha hâlâ karşılaşacakların var,² çünkü benim dünüm bu, ben buradan geçtim ve o kitap bunu biliyordu, içinden gelip geçeceğim zamanı yazmıştı bile. Ve şöyle diyordu: “Azor adalarına yolculuğum sırasında Horta’da Peter’s Bar’a girdiğimi anımsıyorum, deniz kulübünün yakınında, balina avcılarının gittiği bir kahvehanedir orası: tavernayla buluşma noktası, danışma bürosu ve postane arası bir yerdir. Peter’s giderek başka türlü bir adresi bulunmayacak iğreti ve serüvenli mesajların adresine dönüşmüştür. Peter’s’in duvarındaki tahta panoda çağrılar, telgraflar, birilerinin gelip almasını bekleyen mektuplar asılıdır. O panoda ben peş peşe birbirini izleyen bir dizi gizemli not, mesaj ve ses buldum, aralarında sıkı bir ilişki var gibiydi, sanki icat edilmiş anıların oluşturduğu düşsel bir kervanda gider gibiydiler, bir şey getiriyordu o

¹ (Portekizce) öyle uysal

² İtalyan romantik şairi Giacomo Leopardi’nin bir şiirine gönderme.

sesleri ama ne olduğunu söylemek olanaksız.”

O kitap gerçekten her şeyi biliyordu, benimkinin ta hiçliğin hiçliğine değin özgürce bir düşünüş olacağını da. Ama bir gidiş yolculuğu değil, bir dönüş yolculuğu olacağını bilmiyordu. Ey deniz, mavi deniz, diyordu şarkısında portakalcı kadın, piquinino¹ deniz, böylece sokağa çıktım, aşkım, artık günün ilerlemiş bir saatiydi ve kış güneşi bir uzak yazı anıştırıyordu ve seni ilerde beğenecek olan kim dün beğenmişti, ben bunu hatırlamak zorundaydım ve odamdaki bir çekmecedeki saklı duran o gizemli kitabın ancak bir yönde betimlediği yolculuğumun nedenini kendi kendime sordum. Yani neden senin kendini Don Juan'ın ya da James Stewart'ın, artık kim dersiniz deyin, hayaletine beğendirmen gerekiyordu ve neden o kolonya kokulu salak moruğun sana kendini beğendirmesine izin verdin ve neden o Leporello denen maymun iştahlı ahlaksıza kendini beğendirmen gerekiyordu, hoşuna gitmen gerekiyordu ve neden o ahlaksızın sana kendini beğendirmesine izin verdin, sonra birkaç portakal satın aldım, denize doğru yürürken yedim, ey deniz, mavi deniz, piquinino deniz, Ribeira'nın daracık yollarından geçtim, sokakların nedenselliğini seçtim, çünkü sokaklar yaşamın sunduğu nedensellik açısından ideal bir yerdir, bir yandan da nehrin ağır akıntısında ilerleyen kayıkları seyrediyordum.

Sonunda nehrin ağzına vardım, kumsalı geçtim. Rüzgârın arkamdan esmesinden yararlanarak denize karşı işlemeye koyuldum. Başında üç köşeli şapkasıyla akademisyen kılıklı bir bey geçti, ilk bakışta Marinetti'ye¹ benzettim, bana göz attığında kınıyor-muş gibi geldi, ona dedim ki: hiç ayıplamayın bay akademisyen, okyanusa bir damla su eklemekte-

---

¹ (Portekizce) küçük

yim, siz de denize karşı işeyin, görürsünüz, iyi gelecektir ama pabuçlarınızı ıslatmamaya gayret edin, akademisyenlerin başına gelebilir böyle şeyler. Koskoca deniz, gerçekten uçsuz bucaksız deniz, aşkım, masmavi deniz, ama lua cheia henüz ortalarda yoktu, ufukta mor bir şerit vardı, giderek turuncuya dönüyordu, belki de bir fırtına hazırlığıydı, gizemli kitabın benim için çizdiği yolu tersine yürüdüğümü anladım gerçekten, denizde yelkenliler vardı ve bu onu gerçekten ufaltıyordu, ağır ağır yürüyerek kente döndüm. Dönüşte dış mahallelerdeki o dar sokaktan geçtim, Ferreira Borges Sokağı'nı arıyordum ama galiba kimse bilmiyordu, bir an geldi, çiselemeye başlayan yağmurun altında bir meydandan amcam Federico Mayol geçiyor sandım. Postaneyi aradım, senin Commendatore'ne ve Leporello'na² göndermek zorunda olduğum telgrafı gönderdim: en içten başsağlığı dileklerimi sunarım, diye yazdım onlara, eminim ki onu çok özleyeceksiniz. Ve o an anladım ki gerçekten eve dönebilirdim artık, hatta valizimi de pansiyona bırakabilirdim, nasıl olsa içinde hiçbir şey yoktu, dört gömlekle birkaç kez okumuş olduğum bir çift kitap yalnızca: biri bir Meksikalı yazarın bir gece düşünde rastladığı hayaletler, bay Páramo'nun hayaletleri, öteki eskiden çok sevdiğim o iyimser Yuhanna'nın İncili, söze öylesine iman etmiştir ki, çünkü başlangıçta söz vardı ve söz yaşamdı ve yaşam insanların ışığıydı.³ Derken yürüyerek eve yöneldim, kendi evime. Aslında Katalonya pek uzak sayılmaz, yürüyerek de gidilebilir. Ama sen, aşkım, yine orada olacak mısın? Sen de benim gibi dönüş yolculuğunu yaptın da, her şey ta başından yeniden başlayacak mı acaba?

¹ XX. yüzyıl başlarının İtalyan gelecekçi (futurista) şairi Tommaso Marinetti.

² Mozart'ın Don Giovanni operasının kişileri.

³ Yuhanna'nın İncil'nin başlangıç tümceleri.

Göge Yükseliş Arifesi

Acılar İçindeki Tatlı Kızım Benim,

acılar, acılara seni ben boğdum, terk ederek. Ama benim suçum değildi, biliyorsun, her ne kadar suçtan söz etmenin anlamı yoksa da, hem sonra sen “suç” sözcüğüne hiç tahammül edememişsindir. Haklısın, tahammül edilmez bir sözcük. Livorno tavuklarından ötürü oldu diyelim, onları yine eski şifremize göre adlandırmaya devam edelim, çünkü bir şeyi oradan oraya aktarmanın şaka kaldırır yanı yoktur, bunu biliyoruz, üstelik o güzelim şeyin çevresinde bütün o dönüp dolaşanlarla birlikte. Ama bundan bahsetmeyelim artık, olur mu?

Dinle, dün gece, ki bu son yıllarda geçirdiğim en güzel geceydi, en tatlı, en berrak, en uzun, seni yeniden kollarımın arasında tutarken şöyle düşündüm: artık onu düşünmemeli, artık düşünmemeliyiz onu, böyle oldu, ne yapalım, olur hayatta.

Ve o arada, bütün ikindiye kırlarda dolaşarak geçirdikten sonra gidip kapandığımız kendi halinde otelin pencerelerinden zeytinliklerin arasına gömülü o köyün çanlarının çaldığını işitiyordum. Önce Konuşan Cırcırböceği Lokantası. Kendi kendimize dedik ki: dünyada olmaz, hayatımızda konuşan cırcırböceğinin envai çeşidini gördük zaten. Örneğin Rino’yu anımsıyor musun? Dün gece Rino geldi ak-

lima, biliyor musun? Ya, Rino, zamanın derinliklerinden fırlamış bir Filipinli Clelio.¹ Ama ne yıllardı onlar, hatırlar mısın? Yetmiş yedi miydi, yetmiş sekiz mi? Yani, aşağı yukarı: o Rino ukalası, hani şöyle derdi, madem ki dünya çelişkiliymiş, ölümle evlenen yaşamdan daha büyük çelişki olmazmış. Yanlış hatırlamıyorsam senin hoşuna gitmiyor denemezdi, ilginç biri sayıyordun onu, kimseciklerin okumadığı bir sözüm ona üniversite dergisinde pek karmaşık denemeler yazardı. Olur olmaz yerde Edgar Allan Poe'dan alıntılar yaparak "hayali görüntüler vecd halini sakinleştirir" demeye bayılırdı. Bana kalırsa uyuşturucu alıyordu, zaten o zamanlar herkes uyuşturucu alıyordu, iğneyi kendine batırmayan da başkasına tabanca çekiyordu, sözgelimi yüz tanesini yola getirmek için birinin postunu deldirmektir maksat. Sonra derginin üniversiteyle uzak yakın ilgisi olmadığı ortaya çıkmıştı, galiba Imelda Marcos'tan gelen parayla yaşayan bir avuç aşırıya paravanmış meğer, işe bak sen, kadın kendisi pabuç koleksiyonu yaparken hemşehrileri için yağlı urgan biriktiriyor-muş. Özetle, Rino olacak o ukalayla senin en azından entel düzeyde ufak bir flörtün olmadı değil, adamı bizim burada yaptıkları üzere ihtiyati tedbir olarak içeri attıklarında Nietzsche ve Shakespeare yüklü yoğun bir mektuplaşmanız oldu, işin şakaya gelir yanı yoktu yani. Ama kimbilir niçin sana bütün bunlardan söz ediyorum, dün gece, gerçekten, bu yaşımıza gelene değin ne kadar çok sayıda konuşan cırcırböceğini sineye çekmek zorunda kaldığımızı düşünüyordum da ondan. Ama şimdi artık yetti.

Cırcırböceklerini dün gece dinledim, ama bambaşkaydı sesleri. Başlayan ve seninle birlikte geçirmeyi düşündüğüm yazı haber veren cırcırböceklerle-

---

¹ E. Montale'nin bir şiirine gönderme

riydi. Çocukluğumuzdaki cırcırböceği bayramlarının¹ cırcırböcekleri, mutfaktaki kafeslerinde geceleyin bir salata yaprağının üstünde ölen cırcırböcekleri, ama buradakiler özgür ve mutlu cırcırböcekleriydi, ötüşlerinden belliydi, sanki şöyle der gibiydiler: “yarın 1 Haziran, Göge Yükseliş Yortusu.” Peki neyin bayramı bu Göge Yükseliş Yortusu, kim yükseliyor, nereye yükseliyor? Benim evimde, bildiğin gibi, Katolik yortuları kutlanmazdı ama senin evinde belki kutlanırmış, çünkü düğün fotoğrafını hatırlıyorum, beyaz bir elbise giymişsin, başında duvak var ve papazın önünde diz çökmüşsün. Ama her ne kadar başka inançtandıysak da Göge Yükseliş Yortusu’nu biz çocuklar severdik, çünkü kasabada yağda kızartılıp üstüne pudraşeker serpilmiş hamur tatlıları yaparlardı ve bir komşumuz benimle kardeşime hep onlardan getirirdi, Ferruccio ile ben bayılırdık onlara ama annem tatlıları bir kenara saklar, aramızda sır kalsın, derdi, çünkü babam bir duysa komşu kadın bizi Katolik etmek istiyor diye kaldırıp atardı.

İpin ucunu kaçırdım yine, her zamanki gibi. Devam etmek güç geliyor da ondan herhalde, konuyu dağıttım bile ama söz Rino’dan açılmışken bir şey söylemek istiyorum (ama belki de zaten biliyorsundur), sahibi bizim zamanımızda “patron” denilen türden, güçlü bir yayınevinin kodamanlarından biri oldu, çıktı. Rino gerçekten her deneyimden geçti, tam anlamıyla her devrin adamı. Bugün artık sahibinin sesi oldu ya, belki de kendi kendisini yemekten vazgeçmiştir. Ama bak bir kere, kimi kişilerde ne bellek var: geçen ay bir mektup yolladı bana, antetli kâğıtta incelikli bir mektup. Ve neyi anımsıyordu, biliyor musun, ama elifi elifine, sanki beynine

---

¹ Floransa kentinde mayıs ayı sonunda kutlanan bu bayramda çocuklar minik kafesler içinde cırcırböcekleri satın alırlar

kaydetmiş gibi, o akşam o anarşist havalı ihtiyar düşünürün konferansından sonra size okuduğum metinleri, hepimiz sonunda onun, yani Rino'nun evine gitmiştik, benim notlarım koltuğumun altındaydı ve size okuduydum, hatırlar mısınız?, yaşamlarında uyuşturucuyla senli benli olmuş yazarlar üstüne notlardı, *Yapay Düşlem* başlığını koyduğum bir kitabın müsveddesi, hatırladın mı? İyi de, asıl olağanüstü olan şey Rino'nun mektubunda *istemediklerini* ayrıntılı biçimde belirtmesiydi. "Coleridge ile De Quincey beni ilgilendirmiyor," diyordu, esrar içtiklerini zaten bilmeyen yok, Gautier, Baudelaire, Rimbaud, Artaud, Michaux ile de ilgili değilim. Özellikle Savonarola'nın *In te Domine speravi*'yi lavdanom etkisi altında yazdığını anlatan sayfaları isterim, çünkü Savonarola'nın onu sedefotu, mür ve balla karıştırarak nasıl hazırladığını ve ne tür mistik etkiler elde ettiğini iyi anlatıyordun. Bir de Nietzsche'ye ilişkin sayfaları isterim, hani morfinsiz Zarathustra'yı asla yazamazdı, diyordun ve morfinsiz Mr. Hyde'ı asla tanımayacak olan Stevenson; sonra Yeats, öteki farfaracı Ernst Down ile birlikte dünyada mescalina deneyen ilk kişilerden olan o koca yöresel mistik Yeats, eğer o denemeyi yapmamış olsaydı *Mistik Gül*'e veda etmemiz gerekirdi. Sonra Ball'u istiyorum, Voltaire kabaresinin çılgını, o olmasaydı Dada hapı yutardı, o ve tam o yıllarda keşfedilen eroin; Trakl'ın kokaini, Adamov'un morfini, Jünger'in LSD'si, özellikle de Drieu, o zavallı koca faşist Drieu La Rochelle, o ve boş valizinde şırıngalarıyla intiharı.

Sana aynen aktardım, bunlar onun sözcükleri, mektup gözümün önünde. Şöyle tamamlamış: "San-ki uyuşturucuların serbest bırakılması için savaşım veren bir Borges tarafından yazılmış böyle bir kitap-

çık, yılın çoksatarı olur”: Yaşasın! Sihirli bir sözcükle karşılık verdim: aman eksik olsun.

Biliyor musun, benim acılar içindeki tatlı kızım, bu “aman, eksik olsun” benim bu son yıllarda en çok kullandığım deyiş oldu. Dünya insanlarla dolu, her biri de bir şey istiyor. Uzak yerlere yaptığım yolculuklar sırasında çok şey verdim, biliyorsun, ama hemen her zaman hiçbir şey istemeyen, başkalarından da dünyadan da hiçbir şey beklemeyen insanlara. Kimi Latin Amerika ülkelerinin bazı patikalarını hatırlıyorum, sefil köylere ileten patikalar, oralarda sıklıkla rastladığım görüntü yalınayak, gömleği lime lime bir ihtiyar köylü olurdu, kıraç bir toprağa kazmasını daldırmış, insana yalnızca iyi akşamlar demeye niyetlenen birinin dingin, normal gözleriyle bakardı: işte o zamanlar elimdekini avucumdakini verirdim, neyim varsa, çünkü öyle anlarda her şeyi vermek gerekir.

Benim tatlı, sevgili kadınım, daha doğrusu çılgınca sevdiğim kadınım, evet, çünkü yeniden buluşmamızın ortaya çıkardığı bir şey bu: sevgili değil, çılgınca sevdiğim kadın. Çılgınca sevdiğim kadın, aradan geçen yıllarda zihnimden silmeye çalıştığım şey bu, sana bu satırları yazarken imgeler ve sözcükler kafama üşüşmede, insan bir düşe tutsak kaldığında olur ya hani: yarı karanlıkta kolumla sardığım omuzların, kulağıma fısıldadığın sözcükler, gece sohbetlerindeki muzipliğin, aynı anda kahkahalarla gülüşümüz, bir, bir daha, uzun uzun, o kadar sevdiğim minik aptallıkların, hatta sanki azarlar gibi yaparak ensemden tutup sevecenlikle sarsman (uçtum akıllı!). Ve şimdi sana betimlediğim bu imgeler, çılgınca sevdiğim kadın, esef ve pişmanlık dolu, çünkü yılların parmakları arasından kaydırıp yitirdiğim zamanı bir daha kimse geri veremeyecek bana, yitir-

diğimizi kimse bize geri veremeyecek ve tek nedeni benim onu yitirmeme gücünü bulamamış olmam. Ama belki de yeniden bulabiliriz o yitirilmiş zamanı, benim tatlı aşkım, biliyorum ki yeniden bulacağız, çünkü hâlâ nasıl da genç, güçlü ve tutkulu olduğumuzu görmek kimi durumlarda yitirilmiş zamanı yalnızca birkaç saat içinde yeniden bulmanın mümkün olduğunu anlamama yetti, art arda üç kez zevkten bağırdığını duyduğum o saatler, sonra, şafakla, hani uykuyla uyanıklık arasında, seni arkandan sarılmış sımsıkı tutuyordum da, sen bunu fırsat bilip kendini de beni de zevkin doruğuna çıkarttın.

Bugün eminim ki bu zevk her zaman sürüp gidecek. Yalnız minimini bir sıkıntım var, yarın, haziran ayının başlangıcını belirten Göge Yükseliş Yortusu'nda benim bu pencereden görülen neredeyse olgunlaşmış buğday başaklarını birlikte seyredemeyeceğiz. Ama seni anlıyorum, madem bana sözünü ettiğin o belgeleri almaya gitmen gerekiyor, bir gün bile gecikemezsin. Dedin ki o belgelerde, çoğu zaman tarihsiz olan bu ülkenin tarihinin önemli bir parçası varmış, devlet arşivinin, özellikle de yurttaşların sana minnettar olacaklarını sanıyorum. Bu durumda seni iki haziran akşamı bekleyeceğim, aslında benim için anlamı daha büyük, çünkü Cumhuriyet Bayramı. Ve hiç kuşkusuz sarışın başaklar dünkünden çok da fazla olgunlaşmış olacak değiller. Zaman benim için durdu sanki, biliyor musun?

Berrak Gözlüm, Bal Saçlım

Hem sonra iyi bir faredir, her türlü
felsefî riyakârlıktan uzak,
ve samimi ve doğru sözlü, her ne kadar
işini bilir ve saraylıysa da
sevgilerinde halk adamı, her zaman açık
herkese; paraya değil de, onura verir
büyük önem, hem cömerttir ve yurtsever.
(GIACOMO LEOPARDI, *Paralipomeni*)

Berrak Gözlüm, Bal Saçlım,

seni ne kadar çok ve ne zamandan beri arzulamış olduğumu bilirsin: seni ilk gördüğüm günden beri. Ama o zamanlar, yüz yıl önce, sen pek genç bir kadındın, daha doğrusu yeni açan bir gonca. Elbette ki o kendi kendinden bile sürgün edilmiş Rus'un açık saçık romanındaki küçük bakire değildin, ben de o ahlaksız bey değildim. Ne var ki bizim öykümüz de aynı şekilde başlayabilir, çünkü o romanda olduğu gibi, bizim romanımızda da zaman temel bir öğe: hiçten bir zaman, yine hiçten şeyler: bir “petit rien”¹ ama hayatın gidişine neyin yön verdiğini düşündürüyor insana: kimi zaman bir hiç.

Seni ilk gördüğüm andan başlayarak arzuladım demek basmakalıp söz ama gerçek bu. Ama o zamanlar, yüz yıl önce, dediğim gibi, sen pek genç bir kadındın, koparanın elinde açılıvermeye hazır bir gonca, bense baban yaşında ciddi bir bey, yer de aileler için bir tatil yeri. Ve ailelerimizle birlikte, her kış görüşmeyi sürdürdük, genellikle şubat ayında, senin için o dönem gerçekten tatildi, benim içinse hiçbir şeye yetmeyen yedi güncük, hayatımı kazan-

---

¹ Minimini bir ayrıntı

dığım taşra gazetesinin bana izin verdiği “beyaz hafta” denen kar tatili. Aylığım pek ahım şahım değildi, bu doğru ama çok saygı görüyordum, özgürlük uğruna doğru tarafta çarpışmış ve bunu eleştirmenlerin hoşuna giden bir anı kitabında anlatmış olmak bana sizin gözünüzde bir tür romantik kahraman havası veriyordu, hepiniz solcu ailelerden gelen solcu gençlerdiniz. Hem sonra benim kayak pistine cesaretle çıkışıma, gözümü kırpmadan en dik inişlere atılışıma, hava berbat olduğu zaman bile kaymaktan geri durmayışıma hayrandınız. Ben, zarif ve gizemli havalı ellilik, biraz kar yağar yağmaz şöminenin sıcağına sokulan siz yirmiliklerden daha gözü pektim. Değme babayiğidin harcı olmayan inişlerimde yalnız sen bana ayak uydurabiliyordun: kayağı şampiyon gibi kayardın, hiçbir şeyden korkun yoktu. Hatırlıyorum, bir sabah kız arkadaşlarının ve erkek arkadaşının itirazlarına kulak asmayıp pistte benim peşimden geldiydin, onlar yağın kardan dehşete düşüp otelde poker oynamaya kaldılar. Doğrusu otel de kendi halinde görünümüne karşın, çok zevkle döşenmişti: topu topu on oda, ahşap malzemesi kaliteli, gıcır gıcır parkeler, elişli halılar: pansiyon diye sunulmuş hepimizin alttan alta böbürlendiğimiz bir züppelikten başka bir şey değildi. O sabahı hatırlayışımın nedeni inişin ihtiyatsız oluşu değildi (daha önce de sen peşimde, öyle birkaç iniş yapmıştım); soluk soluğa, yanakların alev gibi, anorağın karla kaplı, uzun bacaklarını belli eden kayakçı kıyafetleriyle bana yetişip durabilmek için benim durduğum çam ağacına sarıldığında, çocuklar gibi gülmeye başlamamızdan dolayı hatırlıyorum, biraz başardığımız marifetin verdiği gerginlik de vardı ama aslında sen gerçekten çocuktun. Ve bir muzırlık çevirmiş iki okul çocuğu gibi suç ortaklığıyla bakıştık. Her şey o

bakışla başladı ve ben düşündüm: bu kız benimdir. Çünkü o anlaşılanın sorumlusu ben değildim, senin bana öyle bakmandı. O yaşta bir erkek bir kızın kendisine nasıl baktığını anlar, ben de anladım. Anladım ki o bakışta bir istek, bir hıznırlığın gölgesi, sessiz bir çağrı, bir kendini sunuş vardı. Düşündüm ki, istesem seni hemen oracıkta, un gibi ince karların arasında, ormanın sınırında alabilirdim.

Sonra yıllar geçmeye başladı. Üç yıl sonraki seni hatırlıyorum, muhteşem bir genç zevceydin, evliliğinin ilk meyvesini karnında taşıyordun, yakışıklı kocan, terbiyeli ve hamileliğine pek özen gösteren bir delikanlı, sporcu yaradılışınla bir aksilik çıkarcaksın diye ödü patlıyordu: dördümüz karın iyice katılaştığı patıkada dolaşıyorduk, konuşmalarımız sırasında benim o zamanki karım (hâlâ ilk karımlaydım, hatırlıyor musun?) sana yaşantına ilişkin öğütler veriyordu: istirahat ama aşırıya kaçmamalı, falan tür perhiz, sabahları hafif beden hareketleri ve buna benzer kıvrır zıvır. Belli yaşta kadınlar bu konuda öğüt vermeye bayılırlar, sen uslu uslu dinliyordun, ben ve kocan başka şeylerden söz ediyorduk.

Sonra seni genç anne olarak gördüm, bir yumurcağın elinden tutmuş, ikincisine hamileydin. Büsbütün baştan çıkarıcı olmuştun, biliyor musun? O kış kayak kayamıyordun elbette, arada bir köye kadar yürüyordun, kalan zamanında şöminenin yanında kalıp ayakta durmayı öğrenen çocuğunla oynuyordun. Hiç unutmuyorum, onu göğsüne bağlanmış bir tür tasmaıyla tutuyordun, korkma diyordun, tatlı bir sesle “yavrum” diye çağırıyordun. O hafta birkaç kez düşümde sana sahip olduğumu gördüm, arkandan alıyordum seni, kollarımla da hamile karnını sarıyordum.

Bu arada kışlar gelip geçiyordu, çocukların bü-

yüyordlardı, ailelerimiz (yani ben ve senin anne baban) ahbablığı ilerletiyorduk, ben yaşılanıyordum, karım da öyle, ama inişlerde hep aynı çevikliği koruyordum. Bana öyle geliyor ki yeni karınla geldiğim yıl, o zamanlar daha eşim değildi, kibar çevrelerde söylendiği üzere “nişanlı”mdı, sen bana yeniden ilgiyle baktın. Belki de yeni aşk beni gençleştirmişti, saçlarımı neredeyse fırça gibi kestirmiş, alnımda bir tutam bırakmıştım, yeni yazdığım bir roman ödöl almıştı ve kimi sol gazetelerde övgü tanıtma yazıları çıkmıştı. Akşamları, yemekte konuyu tartışıyorduk. Yaptığın gözlemleri hatırlıyorum: o zamanlar sonradan olduğun gibi edebiyat uzmanı kesilmemiştin daha sen, gazeteciliğe heves sarmıştın: haftalık bir kültür dergisinde yapılmamış yolculuklar anlatıyor, okunmamış kitaplar tanıtıyordun. Ben Francesca’ya deli gibi âşıktım, ça va sans dire,¹ ve hepiniz görüyordunuz. Sen de fark etmemiş olamazdın. Ama yine de, buna karşın ve bunun ötesinde bir olay geçti, belirip kaybolan bir olay, ve oldu, çünkü olması gerekiyordu, ayın doğduğu ya da karın yağdığı gibi, doğallıkla. Otel bomboştı, hatırlıyor musun?, herkes sol eliyle ressamlık edip sağ eliyle borsada oynayan o salak Milanolunun sergisinin açılışına gitmişti. Ben çok yorucu bir inişten dönmüştüm, otele varınca kendimi yatağa atmıştım, uyandığımda neredeyse akşam yemeği saatiydi, herkes çoktan gitmişti. Sen çocuklardan ötürü otelde kalmıştın. Odamdan aşağı indim ve seni vadiye bakan camekânın önünde buldum, sırtın bana dönüktü, köyün uzak ışıklarını seyrediyor gibiydin. zaptedemediğim bir istekle ayaklarımın ucuna basarak sana yaklaştım, hafifçe saçlarını okşadım, o bal rengi saçlarını, ey düşlere dalmış kadın, dedim. İşte o zaman geri dön-

---

¹ Söylemeye bile gerek yok.

dün ve beni ağzımdan öptün. Sonra parmağını o beni öpen dudaklara bastırarak: sussss. Tek bir sözcük bile etme, John, rica ederim, zamanı değil, hiçbir şey söyleme. Hiçbir şey söylemedim ben de.

Senin hayatına o girdiğinde, her zaman beklemiş olduğun erkeğin geldiğini anladım, hiç olmadığın gibi âşık olduğun adamdı, ne kocanı ne de rastlantısal olarak yaşamından gelip geçen iki-üç âşığı öylesine sevmemiştin. Nereden anladım diye soruyorsundur kendi kendine. Kadınları tanırım da ondan, diyebilirim ve sen bunu biliyorsun, âşık olduklarında gözlerinde beliren ışıgı, dalgın bir bakışı, hiç kimseye değil, kendi kafalarındaki birine yönelttikleri bir gülümsemeyi yakalayabilirim; ve ayrıntıda kalan daha başka şeyler, ayrıntılar da her zaman temel önem taşır. Hem sonra o yılların Milano'sunu ve senin dolaştığın çevreleri iyi tanıyordum: entel salonlar, feministler, devrim düşleyenler, sokaktaki sloganlar ve sonra akşamları, evde, nitelikli bir müzik dinlemek. O, hayır, bu tipolojinin adamı değildi. Bir kere yazı yazmıyordu. Galiba yazmanın düşüncüyü bayağılaştıran bir şey olduğunu, en iyisinin insanlarla konuşmak olduğunu, ille de kitap yazmak istiyorsa insanın yalnızca zihninde yazması gerektiğini söylüyormuş.

Ve senin ona iflah olmaz biçimde tutulduğunu otelde bir akşam yemeğinde anladım, yöresel mutfağın özelliklerinden olan kişniş üzümü salçasıyla av eti yiyorduk, sen dedin ki: *Clémentine Usulü Bıldırcın* başlıklı bir öykü biliyorum, bir arkadaşım anlattı, bir öykünün öyküsü, daha doğrusu varsayımsal bir tiyatro oyununun öyküsü, şöyle başlıyor: Paris'te, Saint-Lazare Caddesi'nde bir tiyatro var, tiyatronun sahnesinde Doğu usulü döşenmiş bir mavi salon bulunuyor, pencerelerinde beyaz muslin perde-

ler, dört pencerenin perdelerini açınca dört ayrı gösteri görülüyor ama aslında birbirinden pek de farklı değiller, çünkü her biri aynı yaşamı anlatıyor, bir erkekle bir kadının yaşamını.

Tabii Milano'da olamazdı böyle birisi, kim olduğunu kimselerin bilmediği, biz ille yazdıklarımız basılsın diye çırpınırken, kendisi öyküler tasarlayıp sonra basmayan, Clémentine usulü bildircından söz eden ve aynı yaşamın dört yön misali dört değişik noktasına açılan dört pencereyi anlatan biri: biri kuzey, geçmiş, biri Clémentin'in o anda kendisinin olarak seçtiği batı, biri hiç tanımayacağı doğu, sonuncusu güney, yani yazgısı, belki de ölümü. Öğleüstü bir ölüm, aynen bu sözleri söyledin. Hatırlıyor musun?, yoğun kar yağdığı bir gündü, yılbaşı günü belki, evet evet, yıllarca önce bir yılbaşıydı, kaç yıl önce?, on dokuz, yirmi, o muhteşem seksenli yıllar başlıyordu ve akşam hep birlikte, ailecek kutladık! Senin çocuklar da epeyi büyümüşlerdi, ellerindeki portakal suyu dolu şampanya kadehlerini o adamcıklar da kaldırdılar: iyi seneler, iyi seneler, iyi seneler, bin dokuz yüz seksen bir yılı kutlu olsun. Evet, bin dokuz yüz seksen bir yılıydı, iyi hatırlıyorum, yılbaşıydı. Ve art arda kadehler kaldırılırken dedin ki sen: son derece güzel şeyler yazan birini tanıdım ama yayımlamaya boş veriyor, ilke olarak Milano'ya gelmiyor, tutkusu Livorno tavukları, dört tane tavuk besliyormuş, çünkü her gün yumurtluyorlarmış, onun şerefine de kadeh kaldıralım mı? Onun şerefine de kadeh kaldırdık. Aramızdaki bir sersem, "öğrenci hareketi"nden gelen ve balıkçı kazak giymiş bir yaratık, uyumlu davrandı: a, tabii, şu zavallı garibana da kadeh kaldıralım, güç yıllar bekliyor kendisini. Ve herkes güldü, çünkü soluklardan ve şampanyadan ısınmış o dağ barınağında gerçekten de

gölünecek bir şey vardı, Livorno tavukları besleyen bir zavallı garibana kadeh kaldırıışımızda: biz, Sol kesim, o zamanlar dendiğı üzere “nöbetteydik” ve on beş gün sonra balıkçı yakalı enteller olarak son çabamızın ürününü tanınmış bir yayınevinde sunacaktık: *Devrim veya Baştan Çıkarma*. Ve ben düşündüm: işte, âşık olmuş.

Biliyorsun, berrak gözlüm, bal saçlım, bir altıncı hissim vardır. Her zaman da olmuştur ve beni yaşamımda yönelten şeydir. Şöyle düşündüm: farewell my lovely¹, Livorno tavuklarının yolunu tutmuşsun, artık seni bir daha yakalayamam. Ama hayat her zaman büyük sürprizler saklamaktadır: sabırlı olup onları bize sunmasını beklemek gerekir. Ve gördüğün gibi, bende sabır tümen tümen. Yıllar geçiyordu, senden çok benim için geçiyordu. Seni her gün düşünüyordum, artık tahammül edemez olduğum o dağ otelinde seni görebildiğim yılın o birkaç günü neredeyse bir işkenceye dönüşmüştü. Ve sen bu arada mutluydun. Çünkü insanlar mutlu da olabilirler, kendi aralıklarında. Ama senin aralığın çok sürdü, gerçekten çok uzun sürdü, inan bana. Bu arada ben kendi aralığında başka kitaplar yayımlamıştım, onları sana şu ithafla sunduğum günü anımsıyorum: “Sana, bizi birleştiren suç ortaklığıyla.” Bir kez sana, kitaplar yazmış ve onları sana suç ortaklığından dem vuran kof ithaflarla sunarak kur yapmış olma karşın, aslında yazar olmadığımı itiraf ettiydim. Şu anlamda ki, yazar olmak varlıksal bir olaydır, diye eklemiştim, insan ya yazardır ya değildir ve birkaç kitap yazmak yazar olmaya yetmez. Sen aynı fikirde olduğunu beyan ettiydin, ah, evet, çok haklıymışım, edebiyatı derinine anlayan birinin tumturaklı havasıyla konuşuyordun. Seni küçük aptal. Be-

---

¹ Elveda sevgilim

nimkisi tuzaktı: ben *sahiden* yazarım, okumakta olduğun bu mektup da onun kanıtı, şaşkınlığını tahmin edebiliyorum. Hep gecikmeli olarak keşfedilecek bir şeyler vardır, salt bunun için yaşam sonuna değin yaşanmaya değer. Ama ben de bir şeyi geç fark ettim: sende mantık diye bir şey yok, ya da pek kendine özgü bir mantığın var, örnek mi istiyorsun, yazı üstüne bir konuşmayı sonuçlandırırken, sanki sana suç ortaklığıyla diye ithaf ettiğim kitapla bir ilgisi varmış gibi ne dediydin bana: alnına düşen şu perçemine de bayılıyorum hani. Ama bizi birleştiren suç ortaklığı da neydi? Berrak gözlüm, bal saçlım, sen onu benden iyi bilirsin: dosdoğru sevişme isteği işte. Benim olduğu gibi senin de ama sen yapamıyordun, çünkü Livorno tavukları besleyen o yakışıklıya takmıştın kafanı.

Bir şeyi bilmek ister misin?, peki, itiraf ediyorum, sana o ithafla verdiğim *İhanetler* başlıklı romanım seni düşünerek yazılmıştı ve seni düşünmüştüm, çünkü “mutlu bir evlilik” yaptığım bir tür eşim vardı ve ona gerçekten gerekli olan bir üçüncü kişi eklemem lazımdı, sen gerçekten lazımdın ve özeldin, çünkü sezinlediğim bir şey vardı: beni istediğim gibi kendini bırakarak, tüm duyularınla sevebilirdin sen ama ancak bir şartla, eğer kendini bana verirken sevdiğin kimseyi düşünürsen. İşte ancak o şekilde, sevişmede hep düşlediğin o muazzam ve eksiksiz yoğunluğa erişebilirdin. Ama o zaman, görünürde, anlamadın bunu. Ve bu arada yıllar geçiyordu. Benim için acılı ve çetindi o geçiş, çünkü bir erkek çakı gibi kalsa da, hiç göbek salıvermese de, alnına düşen perçemi ve muzip havasıyla da yaşlanır. Neresi yaşlanır, bilir misin? Aleti yaşlanır, bu çiğ terimi bağışla, bağışlarsın, biliyorum, çünkü çiğ sözcüklere topluluk içinde tahammülün yok ama baş

başayken pek de rahatsız olmazsın.

Ama bir gün, beş gün derken, senin yiğit Anselmo'nun¹ dönmediği gün de geldi, çattı, kimbilir, belki de kafası acımasın diye bir miğfer geçirip bilinmedik savaşımına gitmişti, hem belki de Livorno cinsinden farklı cinsten tavukların peşindeydi. Sadede gelelim: işte o zaman olan oldu, şairin dediği gibi, şöyle olmuştu, anımsıyor musun? Kurusun diye asılmıştı çamaşırlar, yine şairin dediği gibi. Şiirin peşi sıra gidelim, ben öyle yaptım, her ne kadar aslında beni çağıran sen olduysan da. Sahiden de kiraz ve şeftali ağaçlarının çevrelediği otlar bürümüş meydanda, eylülü haber veren bir deniz melteminde kurusun diye asılmış çamaşırlar² vardı daldan dala. Özrün (çünkü seninki düpedüz özürdü), kitabımı yazarının imzasıyla belediye kitaplığına sunmamdı, bundan gurur duyacaklardır, demiştin, sol bir belediye idi ve bölge zamanında partizan bölgesi olmuştu. Yolda giderken konuştuk. Ben de yazıyorum, dedin, daha doğrusu yazdım. Ne? Şiirler, daha doğrusu *poèmes en prose*³, ufak tefek şeyler. Bana birini okur musun? İstersen peki, ama biraz utanıyorum, hem çok kötü okuyorum. Kiraz ağacının altındaki şezlonglara uzandık, sen nasıl başlayacağını bilemiyordun, insan bazen kendini rahatsız hisseder, hele işin nereye varacağını biliyorsa ve biz ikimiz de nereye varacağını biliyorduk. Hangisini okuyayım? İstedğini seç. Baudelaire stili bir tanesini okuyayım, küçük bir dağ otelinde geçiyor ve iyi bir yanı var, çok kısa. Fikir hoşuma gitti, başlığı ne? Başlığı yok, koymam lazım. Evet, iyi olur, daha sonra kitaba adını verebilir, kitaplara uygun bir ad gerekir. Ama bu mi-

¹ Söz konusu Anselmo XIX. yüzyıl İtalyan şairi Visconti Venosta'nın bir mızahi destanının kahramanı gülünç bir Haçlıdır.

² E. Montale'nin bu şiirine yazar ilk bölümde de gönderme yapmıştı (bkz.s.23).

³ Düzyazı biçiminde şiirler

nik şiirler asla bir kitaba dönüşmeyecekler, dedin. Elbette dönüşecekler, diye güvence verdim, onu ben üstleniyorum, oku lütfen.

Okuyup bitirdiğinde ufka baktın, gözlerin nemlenmişti. Akşam olmadaydı, ovada, denize doğru ilk ışıklar pırıldamaya başlamıştı. Adını niçin *Livorno tavuğu* koymuyorsun, diye esinledim, sonra ekledim: kendime bir otel bulmam gerek, artık geceleyin araba kullanacak yaşta değilim, hem yol da hayli uzun. Geceyi benimle geçir, dedin, belki de aylardır olduğu gibi sıçrayarak uyanmam. Yaşlandım artık, dedim sana. Muzipçe gülümsedin. Yok yok, düşündüğün gibi değil, diye belirttim, gücüm yine eskiden olduğu gibi yerinde, seni arzulamaya başladığım zamanlardaki gibi, ne var ki, o zamanlar... O zamanlar ne? Yani demek istiyorum ki, yirmi yaşında bir kadın ellilik bir erkekle birlikte olabilir, ama sonra... sonra durum değişir, tuhaf olur, yani, belki yalnızca tuhaf olur, o kadar, ya da biraz daha tuhaf olur.

Berrak gözlüm, bal saçım, şu son beş yılda seninle yaşadığım aşk dakikaları yüce bir şeydi, ne var ki çok seyrektiler, aralarına bana upuzun gelen süreler giriyordu, kırk yılda bir hafta sonuna sınırlı kalıyordu, hep rastlantısal gibi göstermeye çalıştığımız karşılaşmalardı, bütün hayatımın en büyük bedensel zevkini onlar verdi bana. Ama en büyük tutku anlarında bile sanki bir şey eksikmiş gibi geliyordu, mutlak vecd hali oracıktaydı, elimle dokunacağım kadar yakın, gelgelelim tamı tamamına yakalatmıyordu kendini: ne olduğunu bilemediğim bir “petit rien”, belki sen de bilmiyordun, belki aşkımızın çok gizli, dolayısıyla çok serbest, dolayısıyla keyfi oluşundandı, bu da bizimki gibi alışılmadık bir öyküye bir yeraltı ürpertisinden, onu daha da garipleştirecek, daha da hummalı kılacak baharatı verecek kö-

tlk ya da günah duygusundan yoksun bırakıyor-
du. O yüzden, Milano'daki ilk buluşmalarımızdan
sonra, karımın yokluğundan yararlanarak seni kır
evimize çağırmaya başladım: çünkü orası bizim ger-
çek aile yuvamızdı, benim orada “mutlu bir evlili-
ğim” vardı (ama “mutlu evlilik” dedikleri acaba ne-
dir?), o evde kusursuz bir evlilik yaşamı sürdürüyor-
dum ve o yatakta, seninle seviştiğimiz o koskoca-
man yatakta karım ve gelinim doğurmuşlardı, upu-
zun bir öyküsü vardı o kocaman yatağın, birçok ki-
şinin yaşamlarına tanık olmuştu.

Yatak. Sevişmeye tad katanın belli bir yatak ol-
duğunu düşünmek ne kadar aptalca bir şey. Oysa
ben bunun böyle olduğunun ancak dün bilincine
vardım, bal saçlım, görüyorsun ya, hayatta daima
öğrenilecek bir şeyler oluyor, benim yaşımda bile.
çünkü bu geçirdiğimiz gece, Katolik takviminin en
güzel yortularından biri için seçtiği bu yüce gece,
berrak ve rüzgarsız, benim için de göğü yükseliş an-
lamına geldi, ama en dünyevi anlamında, çünkü gö-
ğn yedinci katına yükseldim, bedensel zevkin ek-
siksiz ve mutlak olduğu yere. Karım dağda ilk hafta
sonunu geçirecekti, böyle bir fırsatı kaçıramazdık
elbette. Uzun süredir verilmiş bir randevumuz vardı
ve sen randevulara hiç gelmemezlik etmedin. Ama
seni telaşlandıran bir şey vardı, telefonundan anla-
dım: sana bir şey söylemek zorundayım, önemli ve
kesin bir şey, yalnız bunun için geliyorum, anlıyor
musun, senin düşündüğün şey için değil.

Ama hayır, salt bana önemli ve kesin bir şey söy-
lemek için gelmemiştin, beni bir daha sevmek için
gelmiştin, ya da hiç değilse son bir kez daha. Veran-
dada yemeğimizi yerken anladım bunu, senin bayıl-
dığın seçkin yiyecekler hazırlamıştım: marul yap-
rakları üstünde foie gras, mayonezli soğuk tavuk,

sevdığın şampanya. Ve sen loşlukta bana bu beş yılda hiç bakmadığın gibi bakıyordun, gözlerin nemlenmişti ve gözbebeklerinde şamdanın alevi parılıyordu. Bana karşı duyduğun o gecikmeli aşkta büyük bir acının gölgesini sezinliyordum, sona ermekteydi, çünkü öteki daha büyüktü ve bizimki olanaksızdı. Ama aynı zamanda bana acı verdiğinden ötürü duyduğun acı bana olan aşkını daha değerlendiriyor, daha yoğunlaştırıyordu ve belleksizlikle, teslimiyetle sürüklenerek kendini bırakabilirdin ona. Böylece bana görünürde gelmenin nedeni olan o “önemli şey”i söylemene bile gerek kalmadı. Yatağa girmemiz yetti, içinde onca kez seviştığımız o kocaman yatağa ve bana yetti, hiçbir şey söylemene gerek kalmadı, çünkü onun dönmüş olduğunu kendi kendime anladım. Anladım, çünkü beş yıl seviştikten sonra, dün gece ilk kez olarak aletimi öptün. Ve ben, bana hiç bağışlamamış olduğun o armağanı bağışlarken, anısı bende çok canlı olan bir şiiri anımsıyordum, şiir diyordu ki, o ana kadar olmuş olduğum her şey ve bana yasaklanmış olan her şey artık özgürce sunuluyor, hem seninki karanlıkta büzülmüş bir cariyenin saygılarını sunması değildi, benim parçam haline gelen, kanımda dolaşan bir kraliçe armağanıydı, çocukluğumun zamanı ve önümde yaşamam için kalan zaman birbirine karışarak yeniden doğmaktaydı, çünkü sen aletimi öpüyordun. Sonra tutkun asla olmadığı bir şiddetle patlak verdi, bednine girdiğimde bir an, kısacık bir an yetti, ağzından o ana değin o denli yüksek çıktığını hiç işitmediğim o muazzam zevk ve özgürleşme ve umutsuzluk çılgınlığının çıkması için, ah, sonunda sen de kendi “petit rien”ine ulaşmıştın, mutlaklığa eştir bu.

Ve şimdi artık o geri döndü ya, berrak gözlüm, bal saçlım, şimdi yeniden senin oldu ve seni bırakıp

gidişinin yüreğine düşürdüğü gölge silindi ya, bu yıllar boyunca sevgim ve sevecenliğimle boş yere unutturmaya çabaladığım o aptalca acıdan sıyrıldın ya, tersine, onun hesabına acı çekmektesin, ona ihanet ettiğini biliyorsun, aynı zamanda beni terk etmekle vereceğin acıyı düşünerek benim için acı çekmektesin ya, işte şimdi nihayet aşkımız eksiksiz ve mutlak olabilecek, yaşının ileri oluşuna karşın, zaten bunun ancak bir dereceye kadar önemi var, çünkü sen ihtiyar erkeklerden rahatsız olmuyorsun, seni benim sevdiğim gibi sevmeyi bilirlerse elbette. Hem sonra artık ihtiyar değilim: yeniden gencim. Gerçekten, otuz yıl önceki gibi, o uzak kış tatilinde seni arzuladığım ve elde etmemin yasak olduğu zamanlardaki gibi.

Seni İstiyorum, Seni Arıyorum, Seni
Çağırıyorum,

Seni Görüyorum, Seni Duyuyorum,
Seni Hayal Ediyorum¹

---

¹ Metinde Napolitence: "te voglio, te cerco, te chiammo, te veco, te sento, te sonno"

Sevgilim,

o akşam adam uzaktan geliyordu ve yorgundu. Uyku yorgunu, çünkü uzun süre uyumuştı. Ama ne kadar mı uzun? A, çok uzun süre. Koruda uyuyan çirkin gibi duyuyordu kendini. Koru, yani orman anlamında ve yolun ortasında bir taş vardı. O taşı aşmamıştı, o yüzden oracıkta kalıp ormanda uyuyan çirkin olmuştu. Gerçekten de çirkindi ya da kendini çirkin duyuyordu, bir çift atın çektiği faytonuyla ilerlerken, karanlık yolda herkes yanından hızla gelip geçiyordu. Birkaç kez bir handa durma isteğine kapıldı. Tepelerin yamaçlarındaki bazı uzak ışıklar sakin köyler, lezzetli bir akşam yemeği, güvenli bir yatak vaat ediyordu. Havalar artık ısınmıştı, çünkü mayıs ayı başlamıştı. Benim yaşımda, böyle bir yolculuk, diyordu, neredeyse Cicero'nun *De senectute*'yi¹ yazdığı yaştayım, bu arada yokuşlarda yol kenarına fazla yanaşan atlarını iyi yönetmeye çalışıyordu, hem sonra bel ağrısı özüyle beline sardığı, aslında giderek göze batmaya başlayan göbeğini gizlemeye yarayan o kalın kuşak. Geri döneyim, diye düşündü. Sonra ona telefon edeyim, diye düşündü. Bir servis alanında durdu, Hollandalı kamyon sürü-

cüleri direksiyona abanmış uyuyorlardı, neon ışıklı bir kafeterya vardı, orada para atarak telefon etmek ve sıcak bir pide yemek mümkündü.

Ona telefon etmeye karar verdi. Düşündü: benim yaşımda bir erkek, akşamın bu saatinde, hem de ormanda o kadar uzun süre uyuduktan sonra, bir hanımefendinin evine öyle habersizce gidemez. Böylelikle Hollandalı şoförler aralarında anlattıkları birtakım fıkralara kahkahalarla gülerlerken o kafeteryanın genel telefonuna para attı, hanımın telefonunun meşgul olduğunu anlayınca da ferahladı. Bu demekti ki, telefon meşgulse hanım evdeydi ve yatmamıştı. Bunun üzerine kasiyere sordu: Halep'e kaç kilometre var? Yakındaki kent Halep değildi elbette, ne var ki onun için *Binbir Gece Masalları*'nda Halep'in olduğu gibi hoş kokuluydu; zaten bunu kendi dilinde sormuştu, kasiyerin hiç mi hiç anlamadığı bir dilde, böylece o yalnızca kilometre sözcüğünü anladı, bir elinin beş parmağını açarak yanıtladı. Demek daha beş kilometre vardı. Geldim, diye düşündü, denemeye değer. Yeniden faytonuna bindi, fayton şimdi sanki bir kızak gibiydi, çünkü o tepelerden inerken yokuş aşağı daha hızlı gidiyordu, tek kaygısı ormanda uyuyan çirkin ve biraz göbek salmış olmaktı, hanım da artık genç sayılmazdı gerçi (yine de kendisinden daha bir hayli gençti) ama, belki de hiç göbeksiz bir arkadaş bulmuş olabilirdi, tenis oynadığından ötürü ormanda uyuyakalmayan biri. Bunu düşününce karaciğerine bir sancı saplandı, karaciğerinin durumu zaten pek iyi değildi. Sordu kendi kendine: İvan İlyiç böğründe bir sancı duymaya başladığında acaba sağ yanı mıydı, sol yanı mı? Her ne halse, ormandaki uzun uykusundan bu yana ne kadar da değişmişti, bedeninde değil, davranış biçimlerinde. Kızağını yokuş aşağı sürerken kullandığı terimlerden anlıyordu, gözü pek şo-

förler araçlarını ne tehlikeye ne başkalarına aldır-
maksızın kullanıyorlar, sağından solundan vızır vı-
zır gelip geçiyorlardı. Eskiden olsa içinden o kaba
sözleri hiç söylemezdi, belki de o iki Hollandalı
kamyon sürücüsünün kendi dillerinde söyledikleri
sözcüklerden daha yenip yutulmaz şeylerdi. Kadını-
nı düşündüğü, onunla sevişmeyi ya da onun cinsel
organını düşündüğü zamanlar da, o zamanki çılgın-
ca tutkuyla bile davransa, meramını şimdi zihnen
kullandığı çiğ terimleri kullanarak anlatamazdı.
Çünkü bedeninin aşırılıklarını aşmayı bilen bir yü-
rek inceliği vardı, düzeltici ve inceltici bir roman-
tizm insanlarda kimi zaman var olan o hayvansı ya-
nı sürekli özenle evcilleştirirdi. Örneğin şimdi onun
dolaştığını hayal ettiği gibi, evde sabahlıkla dolaştı-
ğını gördüğü zamanlar, Fransız şairi gibi şöyle derdi
ona: yeşil sabahlığınla bana Melusina'yı hatırlatıyor-
sun, o minik adımlarınla dans eder gibi yürüyorsun.
Eskiden olsa böyle derdi ona. Şimdiyse şöyle diye-
cekti (şöyle diyeceğini düşünüyordu): harika bir po-
pon var, insanın yüzüne gülüyor, hiç kasvet vermi-
yor.

Onun karşısına çıkıvermenin yolu bu mu olma-
lıydı? Ya evinde bir erkek varsa? Evde pekâlâ da bir
erkek bulunabilirdi, kendi erkeği. Ya örneğin kapıda
kendisine şöyle derse: lütfen yavaş sesle konuş, içe-
de uyuyan biri var. Ya da daha beteri: daha yavaş ko-
nuşmanızı rica ederim, Alfredo uyuyor da. Tabii,
aradan onca uyku yılı geçtikten sonra ona pekâlâ siz
diye hitap edebilirdi, orada bir Alfredo da bulunabi-
lirdi, hayatta adı Alfredo olan adamlar vardır ve
öbür odada uyurlar, oradaki görevleri de sevmektir,
sev beni Alfredo.

Işıklarla dolu bir bulvara saptı. Halep, düşleri-
min Halep'i, diye düşündü, sanki bir muzaffer Se-
zar'mışım gibi parlak ışıklarla karşılıyorsun beni.

Camı indirdi, gecenin temiz havası içeriye doldu. İhlamur kokuyordu, belki de vanilya, Halep'in kokması gerektiği gibi. Belki de sol tarafta kocaman ışıklı tabelası görülen bisküvi fabrikasıydı: Biscou-Bisküvi. Güzel, güzel bir ad Biscou-Bisküvi. Örneğin şöyle yapabilirdi: zili çalmak yerine kapıyı tıklatabilirdi, daha zarif olurdu, o saatte zili çalmak kimi olsa yerinden fırlatabilirdi, kadın kapıyı açardı, kendisi de şöyle derdi: merhaba, Biscou-Bisküvi. Bulvarın dibindeki trafik lambası yalnız sarı ışıkla yanıp sönmeye başladı, genellikle trafik lambaları ancak gece yarısından sonra böyle yanıp sönerler, demek gece yarısıydı. Kendi kendine sordu: kimbilir ne kadar zaman ormanda uyuyakalmış birisi senin evine saat gece yarısını geçmişken arz-ı endam edip de seni Biscou-Bisküvi diye çağırırsa sen ne yapardın? Kapıyı suratına çarpardım, diye yanıtladı kendi kendini, hatta bildiğim bir lafı da söyledim ama alçak sesle, kibarca. Birdenbire, sıradan evlerin arasından geçen o bulvarın dibinde çınar ağaçları gördü. Yine birdenbire, bir fotoğrafa bakar gibi, öylesine iyi bildiği ve unuttuğunu sandığı o deniz kentinin coğrafyasını yerli yerince gördü yeniden. İşte bulvar kocamış ilgın ağaçlarının çakıl taşlarıyla kaplı bir kıyıyı sınırladığı bir kordon boyuna varıyordu; daha ilerde ufak liman vardı, ötesinde tarihsel merkez başlıyordu, parke taşlarıyla döşeli daracık sokaklar, bir zamanlar balıkçı köyüymüş. Ve o dar sokakların kördüğümünün ortasında bir beyaz kiliseyle yanında iki palmiye ağacının bulunduğu bir minik meydan açılıyordu, kilisenin yanında bir kemer vardı, altında bir zamanlar balıkçılar çocuk iskemlelerine benzer minimini mavi iskemlelere oturup ağlarını onarırlardı; kemerin üstünde eski evler vardı, dövme demirli balkonlu bulunan soldakinde o yaşıyordu. Ve artık gidip yatmış olmalıydı, emindi, gidip yatmıştı.

Yirmi dakika önce telefonu meşguldü, yani uyanıktı, ama gece yarısını çeyrek gece yalnız bir kadın uyanık kalıp da ne yapar?, gidip yatar elbette. Ve eğer ortada bir de Alfredo varsa, gidip yatmakta bütünü haklıdır.

Tarihsel merkezi trafiğe kapatmışlardı ama o saatte trafik memuruna rastlamayacağı kesindi, tatil mevsimi başlamamıştı henüz. Palmiyelerden birinin altına, sakatlara ayrılmış olan yere park etti, tarihsel merkez onlara yasaklanmamıştı elbette. Benim için ayrılmış bir yer, dedi, cuk oturdu doğrusu. Balkonlu pencerede ışık yoktu. Lanet olası pencere, lanet olası pencere, niçin ışıksızsın? Geberesi pencere, geberesi pencere, niçin ışıksızsın? Haydi güzelim pencere, bir iyilik et, yeniden aydınlan, o bir an yatağa girmiş, ışığı söndürmüştür, ama şimdi geri döner, ışıklan yeniden, gözlüğünü salonda unutmuştur, yatmadan önce okuma alışkanlığı vardır, ama gözlüğü olmazsa yakını göremez, daha gençken de hipermetroptu ve iki-üç sayfa okumazsa uyuyamazdı, benden iyi mi bileceksin, haydi yansın ışığın, aptallık etme.

Kilisenin önündeki taş banka oturdu. Zili çalmak mı, çalmamak mı, işte mesele bu. Daha doğrusu: yukarı çıkmak mı, çıkmamak mı, çünkü sokak kapısı açıktı, zaten her zaman açık dururdu, çünkü o kapı üç apartman dairesine ortaktı, kimse de kapıyı kapamazdı. Bir sigara yakayım da düşüneyim, dedi. Ama şimdi bir de sigara yakarsan tamam olur azizim, kadın gerçekten uyur. Sonuçta gözlüğü komodinun üstündedir ve bir sigara içmek kaç sayfa sürer?, iki-üç sayfadan fazla değil ama o iki-üç sayfadan sonra da kitap göğsünde uyuyakalır, kimi zaman onu uyandırmamak için yavaş yavaş yanına süzülürken kitabı sen kaldırırdın. Yani, uzatmadan git artık, haydi bir cesaret, lütfen git. Öyle de: ya kapıyı

Alfredo açarsa? Bir düşün, affedersin ama, mesela don-gömlek bir Alfredo, uykulu, öfkeli bir halde şöyle dermiş mesela: affedersiniz ama siz kimsiniz?, gecenin bu saatinde ne istiyorsunuz? Ne diyeceksin? Biscou-Bisküvi mi diyeceksin? Alfredo sana öyle bir yumruk patlatır ki, merdivenlerden aşağı yuvarlanırsın.

Ayağa kalktı, sigara izmaritini ayakkabısının altında ezdi. Ne tuhaf, parke taşlarında çınlayan adımlar sanki bir başkasınınmışlar gibi geldi. Onu izleyen birininmiş gibi hafıftı o adımlar. Onu izleyen kim miydi? A, bilmesi çok kolay: onu izleyen o yıllar önceki kendiydi, artık aynı olmayan aynı insan. Eller de, diye düşündü, nasıl değişiyor eller de, ellerim nasıl da değişmiş. Değişmiş miydiler? Evet, değişmişlerdi, sanki parmakları uzatan etler, başparmağın altındaki yumuşak yastıkçık göbeğine aktarılmış gibiydi, elleri kemiksi, neredeyse iskeletsi olmuşlardı. Üstelik kahverengi benleri de vardı. Şimdi görünmüyorlardı, çünkü karanlıktı, ama yukarıda, bir kez yukarı çıktı mıydı, ışık altında açık seçik görüneceklerdi, hem de fazlasıyla. “Yukarı çıkmak” demesi kolay. Ya gerçekten bir Alfredo varsa? Merdivenleri yavaş yavaş çıktı, her basamakta yediye kadar sayıyordu. Mısır’ın yedi illeti, Yakup’un Labano’da çobanlık ettiği yedi yıl, yedi yıl felaket, yedi yıl mutluluk, yedi yıl felaket, yedi temel günah, yedi fersahlık çizme, kedi gibi yedi canlı, yedi kedi yedi deli, beşten yediye âşıkların saati. Ama şimdi saat gece yarısını yarım saat geçiyordu. Adını zilden niye silmişti ki? Belki de artık orada oturmuyordu. Yok yok, oturuyordu, daktiloda yazılmış bir kâğıt parçasıydı, duvarların nemiyle silinmişti, o da kaldırıp atmıştı herhalde. Haydi, çal zili, talihin açık olsun.

Ne sabahlıklaydı, ne gecelikle. Şık giyinmişti, ona sanki bir eğlentiden ya da akşam yemeğinden

dönüyormuş gibi geldi, emniyet mandalı atılmış kapının aralığından gördü. Erkeğe yalnızca burada bu saatte ne yapıyorsun, diye sordu. Ne aptalsın, sana soracağı aklına gelmeyen tek soru buydu, en basiti, bir haftadan beri görülmeyen bir arkadaşına sorulacak şey. Yedi gün, evet yedi gün geçmişti aradan, heapta yanılmıştı. İçinden şöyle geldi: seni istiyorum, seni arıyorum, seni çağırıyorum, seni görüyorum, seni duyuyorum, seni düşünüyorum, dedi, alçak sesle, şarkısını söylemeden. Ne diyorsun?, diye sordu kadın. Cchiù luntana me staie, cchiù vicina te sento,¹ diye sürdürdü o. Kadın emniyet mandalını çekip kapıyı açtı. Gir, dedi, yatmaya gidiyordum, yemek yedin mi? O, evet, dedi, yani hayır, dedi, jambonlu pide yedim, ama yeter, akşamları hafif yiyorum. Bir parça pasta vereyim, dedi kadın, mutfaktan getireyim, sen bu arada otur, bu akşam konuklarım vardı, senin sevdiğin pastadan yaptım. *Gâteau de la Reine*,² dedi o, *gâteau de la Reine* yapmış, yemeyeli kimbilir ne kadar zaman oldu. Kadın elinde bir tepsiyle girdi. Aptallığına doyma dedi, ne kadar zamandır yemediğini ben çok iyi biliyorum, sen bilmiyorsan aptalsın da ondan. Küçük bir kadeh Porto şarabı koydu. Parkeyi yeniledim, dedi, beğendin mi? Sevgilim, dedi o, bir sigara içelim mi? Ben bıraktım, dedi kadın, kusura bakma, sen rahat rahat iç, ben yatmaya gidiyorum, biraz yorgunum. Ben de gelebilir miyim?, diye sordu o.

Nerede başlar bir kadının coğrafyası? Saçlarından başlar, diye yanıtladı kendi kendine. Bir kadının coğrafyasının saçlarından başladığını biliyor muydun?, diye fısıldadı kulağına. Kadın bir yanına yatmış, ona sırtını dönmüştü. Sonra ense ve omuzlarla devam eder, dedi o, belkemiğinin bitimine kadar, bu

¹ (Napolitence) Ne denli uzakta olursan o denli yakın duyuyorum seni.

² Kraliçe gatosu

bir kadının coğrafyasının giriş bölgesidir, çünkü orada, kuyruk sokumundan sonra ufak bir yağ topağı ya da tavuk göğsü gibi bir kas vardır, en gizli bölge orada başlar, ama benim önce senin saçlarını okşamam, sonra yavaş yavaş enseni kaşımam lazım, her şeyden önce enseni kaşımak için geldim, senin bedenine dokunmayalı ellerim dokunma yetisini yitirmiş gibi geliyor, çirkinleştiler, kurudular, lekelerle kaplandılar. Çok karıştırma, bilirsin, gıdıklanırım, dedi kadın. Öyleyse sana bir masaj yapayım, dedi o, yalnız parmak uçlarımla yavaş yavaş masaj yapar gibi okşayayım omuzlarını. Kusura bakma ama öyle yaparsan uyur kalırım, dedi kadın. Uyu, dedi o, ben sonra seni uyandırırım, yavaş yavaş bir *Lied* söyleyeyim, ister misin? Hâlâ beste yapıyor musun? diye sordu o, artık uykuya kayan bir sesle. Ara sıra, dedi o, kırk yılda bir, ama artık daha çok bu yıllarda yaptığım besteleri bir araya getirmekle meşgulüm. İçeri girdiğinde söylediğin şarkı nasıldı?, diye sordu kadın. O hangi şarkı?, dedi. O Napoliten şarkı işte, haydi, numara yapma.

Sağ eliyle okşamayı sürdürdü, sol elini onun vücudunun üstünden geçirip göğüslerine dokunduğunda, kadın uyumuştur bile. Göğüslerinin arasında minik kırıışıklar fark etti: cilt artık buruşmaktaydı. Ama göğüsleri hâlâ tatlıydılar ve ılıktılar, meme uçlarının çerçevesi genişti, toprak altından uç veremeye çabalayan tohumlar gibi noktacıkları vardı. Bir kadının coğrafyası ne kadar güzeldi, kolay da, diye düşündü, eğer insan onu tanıyorsa ve seviyorsa ve erkekler aptal, diye düşündü, çünkü kimi zaman onu unuttuklarını sanırlar, o yüzden aptaldırlar, böyle düşünürken, kendi bedeninin de sarıldığı bedenin temposuyla soluk almaya başladığını duydu, bilinçli kalmalısın, bekle, tam şimdi uyumanın sırası değil, diye düşündü.

Gözlerini yeniden açtığında şafağın aydınlığı belirmektedir. Mayıs ayında şafak erken söker. Uy-kuda kadın yorganı üstlerine çekmişti. Ya da belki o, farkına varmadan. Yorganı açıp kalçalarını okşadı. İlk tatlılıkla, sonra daha kuvvetli, sıkıştırarak. Ka-dın uykusunda kımıldadı, uıh, dedi. Popon bir hari-ka, dedi o, insanın yüzüne gülüyor, hiç kasvet ver-miyor. Kadın uyandı. Ne söylüyorsun, diye sordu. O yineledi, sonra: bir şiir, dedi. Amma da aptal, dedi kadın. O sol eliyle cinsel organını araştırdı onun. ka-dın bacaklarını kastı. Bu gece söylediğin dizeleri yi-nelesene, dedi kadın, uyumuş kalmışım. Hangileri-ni?, diye sordu o. O Napolitence dizeleri, dedi kadın, bir şarkıydı galiba. Hatırlamıyorum, dedi o. Hatırla-maz olur musun, seni istiyorum, diyen, dedi kadın. Pekâlâ, dedi o, şöyleydi:

*Sex contains all, bodies delicacies, results,
promulgations,
Meanings, proofs, purities, the maternal
mystery, the seminal milk.
All hopes, benefactions, bestowals, all the
passions, loves, beauties delights of the heart,
All the governments, judges, gods, follow'd
persons of the earth,
These are contain'd in sex as parts of itself and
justifications of itself.'*

Diyordu ve eliyle onun cinsel organını okşuyor-du. Sahtekâr seni, dedi kadın, bu Whitman. Seni is-tiyorum, dedi o. Gir öyleyse, dedi kadın. Böyle yapa-yım, dedi o, arkadan. Hayır, dedi kadın, üstüme gel,

---

Sekste her şey vardır, beden incelikleri, sonuçlar, açıklamalar.
Anlamlar, kanıtlar, saflıklar, annenin gizemi, menisel süt.
Bütün umutlar, iyilikler, ihsanlar, tüm tutkular, aşklar, kalbin güzellikleri.
Bütün yöneticiler, yargıçlar, tanrılar, dünyanın önde gelenleri.
Bütün bunları içerir seks, kendi parçaları ve mazereti olarak.

beni örtesin, istiyorum. Senin ağzından böyle bir söz duyacağımı sanmıyordum, dedi o. Doğal bir terim, dedi kadın, doğal aşkı belirten bir terim. Ve ona sarıldı.

Biraz daha uyumak istiyorum, dedi o, daha yeni şafak söküyor. Bütün gece uyumadın, dedi kadın, duydum seni, ne sanıyorsun?, sana sarılırsam daha iyi uyur musun? Biliyorsun ki evet, dedi o. Sana bir şeyler fısıldayayım, ister misin?, diye sordu kadın, eskiden hep konuşmamı isterdin, daha iyi uyurdun. Nasıl istersen, dedi o. Bir Napoliten şarkı biliyorum, dedi kadın, biliyorsun iyi şarkı söyleyemem ama deneyebilirim, seni istiyorum diye başlıyor, seni düşünüyorum diye bitiyor.

Söyle bana: böyle mi olurdu, olabilseydi eğer?

Yazılacak Mektup

A Letter is a joy of Earth-
It is denied the Gods
(EMILY DICKINSON, *Mektuplar*)¹

---

¹ Mektup, dünyevi bir sevinçtir-
Tanrılardan esirgenir.

Sevdiğim Kadın,

sana bir mektup yazmayı çok istiyorum, bir gün, her şeyi içeren bir mektup, sahici ve her şeyi içeren bir mektup, düşünüp duruyorum, onu sana yazacak olsam nasıl yazardım diye düşünüyorum: kolay, gündelik sözcüklerle yazardım, çok sık kullanıldıklarından alışılmış, handiyse basit sözcüklerle, yine de bir zamanların tutkusuyla titreşmeleri gerekirdi. Ve yaşamın her şeyin üstüne biriktirdiği karanlık lav ve kil katmanlarının ötesine geçerek. o mektup sana benim hâlâ ben olduğumu, hâlâ düşlerim olduğunu, ancak şafak vakti uyandığımı ve kimi zaman kalemi ve fırçayı tutarken elimin titrediğini söylerdi. Evin de hâlâ aynı olduğunu söylerdi: eski ahşabın kokusu değişmedi ve kendisini bırakıyor kurtlar kemirsin diye, verandanın penceresinden yazın giren ışın demetiyle asma çardağının yaprakları karşı duvara Çin gölge tiyatrosunun figürleri gibi yansıyor, öyle zamanlarda hasır koltuğa uzanmak hoş oluyor, dışarıda, evi çevreleyen kırlarda öğle dinginliği, ağustosböcekleri bir an susmuyorlar, hiç kuşku yok, hâlâ aynı ağustosböcekleri, yani aslında değişiklikler ama her zamankilerin aynısı. Ve şu-

bat sonunda Japon manolyası daha yaprak vermeden çiçekleniyor, havada asılı garip bir beyaz çiçek vazosuna dönüyor, sonsuz gibi sanki. Onun yanı sıra, bahçenin daha uzak bir köşesinde o pek sevdiğin mimoza da çiçekleniyor. Çocuklar da büyüyorlar, tıpkı o zamanlar olduğu gibi. Caterina hâlâ perhizde, istemeye istemeye, ama gerçekten fazla dolgundu, ancak o yaşta gurur duygusu gelişmiş artık, hem o zamanlar olduğu gibi, kırıtkan yine. Nino, tam tersine, sıska mı sıska, okulda da durumu hiç iyi değil, çalışmıyor da ondan, çünkü zekâsı ne olacağını şimdiden gösteriyor. Sonra sana derdim ki akşamlar uzun, upuzun, bitmek bilmiyor ve tembel, ama yüreğim eskiden olduğu gibi tepki gösteriyor, bazen bir müzikle, bir tınıyla, sokaktan gelip geçen bir sesle deli gibi çarpmaya başlıyor ki, sanırsın dört nala kalkmış bir at. Ama eğer geceleyin beni her zaman olduğu gibi uyandırırsa, o çarpıntıyı sakinleştirmek için kalkıyorum, yemek odasına gidiyorum, sarı bir mum yakıyorum, çünkü sarı güzel oluyor o yarı karanlıkta, ve okuyorum tatlı, berrak gece, rüzgârsız,¹ ve dışarıda rüzgâr ağaçların dallarını sarsıyor da olsa, o sözcükler sakinleştiriyor beni ve şöyle diyorum kendi kendime: kendi dalından uzağa, nerelere gidiyorsun zavallı yaprak kardeş? Kendi kendime bunu soruyorum ve yeniden uyumaya çalışıyorum, uyuyamazsam şöminenin közlerini karıştırıyorum, bira-cık daha parıldasınlar diye ve uyumak için düşünüyorum ki, sana yazacak olsam zamanın beklemediğini eskiden bilmezdim diye yazardım, sahiden bilmezdim, insan hiç düşünmüyor zamanın damlalarından oluştuğunu ve bir damla fazla kaçtı mı sıvı yere saçılıyor, leke olup yayılıyor, yitip gidiyor. Sana seviyorum derdim, hâlâ seviyorum, her ne kadar duyu-

---

Giacomo Leopardi'nin "Bayram gününün gecesi" başlıklı şiirinin ilk dizesi.

lar yorulmuş gibi görünüyorsa da, çünkü aslında yorgunlar, ve öylesine hızlı ve sabırsız olan zaman, şimdi kimi ikindi saatlerinde hele kış yaklaşırken, hiç geçmeyecekmiş gibi uzun, gündüzlerin kısaldığı, akşamın apansız bastırıldığı, beklemediğin ışıkların köyde yanıverdiği zamanlar. Sana derdim ki me-zartaşıma ne yazılacağını da hazırladım, birkaç sözcük, çünkü doğum tarihiyle ölümümün olacak tarih arasındaki tüm günler benim, o sözcükleri, mesleğinden ya da içinden geldiğinden ötürü bu iş-lerle uğraşan adamcağıza bırakmak anlayışını gös-terdim. Sonra sana seni gördüğüm o seferi anlatır-dım, bana manzarayı gösteriyordun, ufka karşı çizi-li silüetini dünyadan gelip geçmiş en güzel şey ola-rak görmüştüm, içimden seni o zamanlar alev alev yanan duyularımın olanca sıcaklığıyla sarıp, o bil-geç anlatımını kesmek geliyordu. Sonra sana geveze-lik ettiğimiz bazı geceleri hatırlatmak isterim, o kı-yıdaki evi, Roma'daki bazı anılarımızı, Aniene'yi, bir-likte seyrettiğimiz başka nehirleri: yalnız başlarına akıp gittiklerini, bizim de onlarla birlikte aktığımızı fark etmediklerini düşünürdük. Seni beklediğimi de söyledim, her ne kadar geri dönemeyecek biri beklenmezse de, çünkü insanın bir zamanlar olduğu şey olması için, geçmiş olanın geri dönmesi gerekir ki bu olanaksızdır. Ama sana derdim ki: bütün bu aradan geçen zamanda olup bitenler, kazma maki-nesi bir granit katmanına rastladığında olduğu gibi, delinmesi öylesine olanaksız görünen şeyler, evet, tüm bunlar bir hiç, sana bir gün yazacağım mektu-bu okuduğunda hiç de aşılması olanaksız bir engel oluşturmayacaklar, göreceksin, yazmayı hep kurdu-ğum bir mektup, bütün bu zaman boyunca yanımdan hiç ayrılmadı, sana borçlu olduğum bir mektup, gerçekten yazacağım, emin olabilirsin, söz veriyorum sana.

Gittikçe Geç Olmakta

El candil se está apagando

La alcuza no tiene aceite...

No te digo que te vayas

Ni te digo que te quedes.

(Endülüs çingene dörtlüsü)¹

Avec le fil des jours pour unique voyage

(JACQUES BREL, Le plat pays)²

---

¹ Kandil sönmekte / Lambada yağ kalmadı... / Git demiyorum sana / Ama kal da demiyorum...

² Tek yolculuk olarak günlerin akışı

Sayın Beyler,

bu mektup bir sirküler olmakla birlikte, acentamız onu elden geldiğince kişiselleştirmek istemektedir, bunun nedeni sizlerle daha sonra ilişki kurmaktan ziyade -bunun mümkün olmadığını umarız anlayışla karşılırsınız-, şimdiye kadar aramızda gelişmiş bulunan sıcak ve uygarca ilişkiye olan saygımızdır.

Malûmunuz olduğu üzere, acentamız engin bir deneyim sahibidir ve faaliyeti sırasında en değişik serüvenlere tanık olmuştur, bunların çoğu kimse tarafından bilinmemektedir, bazıları ise her çağın sanatçılarının, kimi zaman da abartılı biçimde yansıtmış olmaları sonucu, sizlerin de malûmunuzdur.

Her durumda, kaygılar ve rahatsızlıklar bizim mesleğimizin bir parçasıdır: hatta diyebilirim ki onlar acentamızın genelde meşgul olduğu tekdüze ve sıradan işler arasında bizim için bir değişiklik olmaktadır. Sizlerin hepinizin daha önce bizimkinden daha basit başka acentalarla, örneğin araç kiralayan acentalarla deneyimleriniz olduğunu tahmin ediyorum. Onlarla yapılan sözleşmelerde kazalar öngörülmüş ve sigorta güvencesine alınmıştır. Yine de öyle

beklenmedik olaylar vardır ki, dünyanın hiçbir sigortası güvence altına alamaz, bunun en basit nedeni de, beklenmedik olayın, beklenmemekte oluşudur. Pek önemsiz türünden bir örnek vereyim: lastik patlaması. Sözleşmede gereken hizmetin size en kısa sürede temin edilmesi öngörülmektedir. Ancak lastik patlaması her zaman gereken hizmetin en kısa zamanda sunulmasına elverecek şartlarda vuku bulmaz. Lütfen herhangi bir müşterinin arabasını denize dimdik inen sarp bir kayalığın tepesinde sürmekte bulunduğunu tasavvur ediniz. Yol virajlıdır ve karanlık basmaktadır. Talihsiz müşteri tam da lanet olası bir keskin virajda lastiklerden birinin patlamış olduğunu fark etmiştir, öyle ki sabırsız delikanlıların doluştuğu o koca ciplerden biri gelse (bu çok mümkündür ve kendisi de bunu düşünmektedir), göz açıp kapayana kadar ona arkasından bindirecektir. Müşteri iyice kaygılanmış olarak, böyle berbat bir sonuç verebilecek bir tamponlamayı önlemeye yarayacak fosforlu üçgeni bir cankurtaran simidi gibi arar. Ama bulamaz. Niçin mi? Çünkü teknisyenlerden (acentalarda onlara hep böyle derler) biri arabayı bir sonraki sahibine teslim etmek üzere temizlediği sırada fosforlu trafik üçgenini yerine koymayı unutmuştur. Müşteri, artık kaygısı son haddine varmış olarak, basmakta olan alacakaranlıkta, kendisine aracı kiralamış olan acentanın broşüründeki “lüzumu halinde” izlenmesi gereken talimatı güçbela okumayı başarır. Neyse ki (zavalıcılık böyle sanır) acil durumlar için bir yeşil numara vardır ve yine neyse ki, yurtdışına yolculuk yapmak lüzumu hasıl olunca eşinin tavsiyesine uyarak bir cep telefonu almıştır. Numarayı tuşlar ama hay aksilik, hep meşgul çıkar. Ta ki... Ah, neyse, sonunda hat serbesttir... ama ne yazık ki şimdi de ce-

vap veren olmaz. Belki siz beyefendilere bu öykü aptalca gelecektir ama bahsettiğim müşteri için hayatının dramatik bir anıdır. Bilmediği bir kayalığın tepesinde karanlık basarken keskin bir virajda lastiği patlak arabasının önüne bakmayan gençler tarafından tamponlanacağından ya da uykulu, hatta belki sarhoş bir tır şoförü tarafından un ufak edileceğinden kaygılandığı korkunç anları asla unutmayacaktır o.

Siz beyefendilerin az önce verdiğim örnekte bahsettiğim müşterinin makul kaygılarını, sizlerin aramızdaki uzun ilişki boyunca bu acentaya bildirmiş olduğunuz durumlarla kıyaslıyor olduğumu sanmanızı istemem. Sözleşmelerinin iptaliyle yükümlü bulunduğum bu acentada müşteriler arasında kıyaslama yapmaktan her zaman özenle kaçınırsınız. Sizler belki de bu sözleşmelerin geçerliğine altında imzanız bulunmadığı gerekçesiyle itiraz edebilirsiniz. Ne yazık ki sizler, sadece bu dünyada var olmanızla, doğmaktan ibaret olan bir sözleşmeye imzanızı atmış bulunuyorsunuz. Doğmaktan ve yaşamaktan. Ve doğal olarak, ölmekten. Kıyaslama yapmamız, diyordum, hiç söz konusu değil. Bunun bir nedeni de, herkesin kendi hayatında, dikenli olsun ya da olmasın, bir telden kurtulmaya çabalamış olmasıdır. Ve kaç yolculuk yapmıştır insan birileriyle birlikte, ancak sonunda yalnız olduğunu fark ederek? Eskiden bizim olmuş olan ama artık bizim olmayan bir zamanı yeniden yaşadığımızı sandığımız zihinsel dehlizlerdense hiç söz etmeyelim. Ve Saffo'ya Anacreontes'in veznini öğretmeye kalkışmak, inanın ki gaflettir. Şarap bayramlarını anlamak mümkün, rahip vecd haline girer, sembollerin ve davulların müziği her vezni yok eder, saplantıya dönüşür, insanın safra kesesine işler, oradan simsi-

yah bir melankoli ve evrenin gece görüntüsü yayılır: ama pis kokulara batmış bir yemek salonuna layık müzikler öngören melodramlara kendini bırakmak acentamızın gözünde aşırı ve kesinlikle kınanacak bir şeydir. öte yandan biz uzun süredir kanın insanların atomlarını nasıl, beslediğini de, besinini onlardan nasıl esirgeyebildiğini de biliyoruz: müteessiriz. Uzun gezintileri biz de yaptık, emin olunuz: gerektiğinde bir ömür boyu sürebilen gezintilerdir bunlar, ama bizimki gibi bir acentanın sonsuz işlemlerine bir tanecik yaşamın işlemi ne ekler ki? Bir şey daha var, birbirine zıt iki noktadan aynı şeyin görünüşü: sizlere biraz sıkıcı gelmiyor mu? Haydi canım!, evren sonsuz sayıda noktadan oluşmaktadır, topu topu iki tane biçare görüş açısı gerçekten pek azdır. Ve eğer gerçekten sükût altın ise, hiç yazılmamış olanı yazmak hiç yapılmamış yolculuğu yapmak neden? Sizlere korkakça bir teslimiyet gibi gelmiyor mu bu?

Siz beyefendiler acı çeken insanlarsınız ya da hayatın şu veya bu şekilde çok acı vermiş olduğu kimseler. Bunu anlamak mümkün ve sizinkiler gibi seçimin bize değil, bizimkinin üstünde bulunan Mühlet adlı bir daireye ait meçhul bir tarihe bağlı bulunduğu durumlar için, tamamen istisnai olarak ihtiyat sakladığımız bir mektup var, lüzumu halinde broşür gibi kullanıyoruz, zamanında çok sevmiş olduğumuz bir kadın tarafından kaleme alınmış, bazı özel durumlarda onu sizler gibi erkek cinsinden olan müşterilerimize yolluyoruz, amacımız sadece sizlerin acılarınızı hafifletmek değil, aynı zamanda bir başka sirküler yoluyla da olsa, mektup yollanılan ve sizlerin şimdiye dek pek ilgilenememişe benzediğiniz kimselerin de aynı zamanda kendi açılardan mektup yollayan kimseler olma hakları bulunduğu-

nu hatırlatmak. Sözü geçen mektup imzalı değil ama yazarının kim olduğunu anlamak siz beyefendiler için büyük bir çaba harcamayı gerektirmiyor. Her ne kadar başlığı yoktuysa da, ben ve kız kardeşlerim onu *Rüzgârda mektup* olarak adlandırdık. Acentamız ona gereken önemi vermenizden memnunluk duyacaktır.

Rüzgârda mektup

“Bu adaya ikindi sonunda vardım. Feribottan Venedik kalesinin çevresine öbeklenmiş beyaz kentle ufak limanın yaklaştığını görüyor, ve kimbilir, belki de buradadır diye düşünüyordum. Kuleye kadar tırmanan daracık basamaklı sokaklarda, elimde gün geçtikçe hafifleyen valizimle dolaşırken her basamakta yineliyordum: kimbilir, belki de buradadır. Kalenin dibindeki meydancıkta, limana yukardan bakan bir terasta bir aşevi var, alçak bir duvar boyunca sıralanmış eski demir masalar, ortalarında iki zeytin ağacıyla iki çiçek tarhı ve dört köşe saksılarda kıpkırmızı sardunyalar. İhtiyarlar duvarın üstüne oturmuş, alçak sesle konuşuyorlar, çocuklar yirmili yılların Balkan Savaşları’nda kahraman olmuş bir bıyıklı yüzbaşının mermer büstünün çevresinde koşuşuyorlar. Bir masaya oturdum, valizimi yere koydum ve adanın kendine özgü yemeğini ısmarladım: tarçın kokulu soğanlı tavşan yahnisi. İlk

turistler belirmeye başlamıştı: haziran ayı başlıyordu. Gece inmekteydi, göğün laciverdini canlı bir mora çeviren saydam bir gece, sonra geriye salt koyu mavinin kaldığı karanlık. Denizin üstünde sanki iki adım ötedeymiş gibi gözüken Paros köylerinin ışıkları pırıldıyordu. Dün Paros'ta bir doktorla tanıştım. Güneyli biriydi, sormadım ama Giritli sanıyorum. Kısa boylu, sağlam yapılı bir adamdı, burnunun üst tarafında ince damarlar vardı. Ben ufka bakıyordum, o da ufka mı baktığımı sordu. Ufka bakıyorum, diye yanıtladım. Ufku bölen tek çizgi gökkuşağıdır, dedi, bir optik yansımanın yol açtığı yarılsama, salt aldanmaca. Ve aldanmacalardan söz ettik, istemeden senden söz ettim ona, senin adını ağzıma almadan söyledim, o bana seni tanıdığını söyledi, damarlarını kestiğin bir gün o dikmiş. Benim haberim yoktu, duygulandım, onda senden bir şeyler bulacağımı düşündüm, çünkü senin kanını tanımıştı. Böylece peşi sıra pansiyonuna gittim, adı Thalassa'ydı', gerçekten de deniz kıyısındaydı, pek mütevazı bir yerdi, tatillerini geçirmeye Yunanistan'a gelen ama Yunanlılardan nefret eden alt sınıftan Almanların kaldıkları türden. Ama o Almanlar gibi değildi, kibardı, utana sıkıla soyundu, cinsel organı ufaktı ve Atina müzesindeki kimi satir heykellerinkiler gibi çarpıktı. Aslında istediği bir kadından çok onu rahatlatacak sözcüklerdi, çünkü mutsuzdu, ben de insanca bir acıma adına ona bunu sundum.

Seni aradım, aşkım, evrende dağılmış bulunan senin her atomunu aradım. Bulabildiklerimi, toprakta, havada, denizde, erkeklerin bakışlarında ve hareketlerinde bulabildiklerimi topladım. Seni kouros'larda² bile aradım, bu adalardan birindeki uzak

---

(Yunanca) deniz

dağda, salt bir kez bir kouros'un kucağına oturduğunu söylediğin için. Oraya tırmanmam kolay olmadı. Otobüs beni Sypouros'ta bıraktı, coğrafya haritalarında bile bulunamayan bilinmedik bir köyün adı buysa elbette, sonra yaya üç kilometre gitmek gerekiyordu, virajlı toprak yolu yavaş yavaş tırmandım, derken önümde zeytinler ve servilerle dolu bir vadi açıldı. Yolda bir ihtiyar çobana rastladım, beni ilgilendiren tek sözcüğü söyledim ona: kouros. Sanki anlamış gibi bir sırdaşlık ışığı belirdi gözlerinde, sanki benim kim olduğumu ve kimi aradığımı, seni aradığımı anlamış gibi ve tek söz etmeden eliyle bana yolu gösterdi, beni yönelten o el hareketini ve gözlerinde bir an beliren o pırıltıyı aldım, cebime koydum, bak, buradalar işte, akşam yemeğini yediğim bu terasın masasının üstüne koyabilirim, geceyi birlikte geçirdiğim adamın kokusuyla, ufukta gökkuşağıyla ve beni bunaltan bu masmavi denizle birlikte, seni yeniden oluşturmak için umutsuzlukla topladığım paramparça freskin iki minimini parçacığı daha. Ama her şeyden çok Santorini'de bulduğum üzerini asmalar sarmış bir demirli pencere, pencereden uçsuz bucaksız deniz ve ufak bir meydan görünüyordu. Deniz sonsuz kilometrekareler demekti, meydana birkaç metrekare, bu arada ben denizden ve meydanalardan söz eden şiirler anımsıyordum, bir kez seninle birlikteyken bir mezarlıktan gördüğüm pırıldayan kiremitlerden bir deniz ve orada yaşayanların senin yüzünü görmüş oldukları bir ufak meydan ve böylece zihnimde o denizin pırıltısında seni arıyordum, çünkü sen onu görmüştün, sonra tuhafiyecinin, eczacının, meydana buzlu kahve satan ihtiyarcığın gözlerinde seni arıyordum, çünkü seni görmüştü o gözler. Bu şeyleri de cebime koydum,

---

¹ Arkaik dönem Yunan heykelleri

bu cep benim kendim ve gözlerim.

Kapının önüne bir Ortodoks papazı çıktı. Kara giysileri içinde terleyerek Bizans'tan kalma bir dua okuyordu, duada senden bir renk vardı. Ufukta bir gemi var, masmavi denizde bir beyaz köpük izi bırakıyor. O da sen misin acaba? Belki. Onu da cebime koyabilirim. Ama bu arada zamanından önce gelmiş bir yabancı turist, önceliği yalnızca mevsim açısından, çünkü neredeyse yüz yaşında, rüzgara ve gelip geçenlere açık bir telefonda konuşuyor, denizin kıyısında, diyor ki: *Here the spring is wonderful. I will remain very well.*¹ İşte bu senin tümcen, başka bir dilde de söylenmiş olsa tanıyorum onu, bu durumda ancak senin daha önce söylediğin bir şeyin İngilizce'ye kabataslak bir çevirisinden ibaret, bunu gayet iyi biliyoruz. Bizim için ilkbahar geçti, sevgili dostum, sevgilim, aşkım benim. Güz geldi bile, bak yapraklar sapsarı. Hatta, bu akşam Nasso limanına bakan terasta esen deniz melteminin serinlettiği bu erken yazda karakış var.

Pencereler: ihtiyacımız olan şey budur, demişti bana bir kez uzak bir ülkede ihtiyar bir bilge, gerçeğin genişliği akla sığmaz, onu kavrayabilmek için bir dörtgene kapatmamız gerekir, geometri kaosa karşıttır, işte bu yüzden insanlar geometrik biçimli pencereleri yaratmışlardır ve her geometri dikaçı gerektirir. Yoksa bizim yaşamımız da dikaçıları mı izliyor? Hani doğru parçalarından oluşan ve hepimizin salt menzilimize ulaşmak için izlemek zorunda kaldığımız o çetin rotalar, biliyorsun. Belki, ama benim gibi bir kadın Ege Denizi'ne açılan bir terastan, böyle bir akşamda oturup düşününce anlıyor ki düşündüğümüz her şey, yaşamış ve yaşamakta olduğumuz her şey, düşlediğimiz her şey, dilediğimiz her şey

---

¹ İlkbahar burada harika. Bana çok iyi gelecek.

geometrileri izleyemez. Ve pencereler ancak dairesel bakıştan ürken insanların icat ettikleri korkak bir geometri biçimidirler, çünkü dairesel bakış anlamsız ve kaçınılmaz biçimde her şeyi içerir, tıpkı Thales'in yıldızlara baktığı zamanki gibi, onlar pencerenin çerçevesine sığmazlar.

Seninle ilintili her şeyi topladım: kırıntılar, kırık parçalar, tozlar, izler, varsayımlar, başkalarının sesinde kalmış vurgular, birkaç kum taneciği, bir istiridye kabuğu, benim tahmin ettiğim biçimiyle geçmişin, bizim varsayımsal geleceğimiz, mümkün olsaydı senden isteyeceklerim, bana vaat ettiğin her şey, benim çocukluk düşlerim, çocukken babama duyduğum aşk, gençliğimin bazı saçma dizeleri, tozlu bir yolun kenarında bir gelincik. Cebime onu da koydum, biliyor musun, Mayıs ayında tepelerden toplamaya gittiğim o gelincikler gibi bir gelinciğin taçyaprağı, sen evde kalıp projelerine dalmışken, annenin sana bıraktığı Fransızca yazılı bir kara kaplı kitaptaki yemek tarifleriyle uğraşırken, ben sana gelincikler toplardım ama bir türlü anlamazdın. Bilmem sen mi benim içime tohumunu bıraktın, yoksa bunun tersi mi oldu. Ama hayır, bizden hiçbir tohum yeşermedi. Her birimiz de yalnız kendi kendimizin, geleceğe bir beden aktarmadık, özellikle benim bunalımımı devralacak kimsem yok. Bu adaların hepsini dolaştım, ama hepsini, seni arayarak. Ve bu sonuncusu, benim de sonuncu olduğum gibi. Benden sonra, tamam artık. Benden başka seni kim arayabilir ki artık?

Böyle de ihanet etmek olur mu, ipi kesivererek. Bedeninin sonsuz uykusunu nerede uyuduğunu bile ben bilemeden. Kendini Minos'una' teslim etmişsin, onu atlattığını sanıyordun ama sonunda yutmuş se-

ni. Senin sevgili adını arayarak, hiç olmazsa nerede ağlayacağımı bileyim diye mümkün olan tüm mezarlıkların yazıtlarını güçbela söktüm. İki kez ihanet ettin bana, ikincisi bedeninin yerini gizlediğinde. Ve işte şimdi buradayım, bu terasın masasına oturmuş, boş boş denize bakmakta, tarçın tadan bir tavşan yemekteyim. Bir ihtiyar Rum tembel tembel eski bir şarkı söyleyerek dileniyor. Kediler, çocuklar ve ben yaşlarda iki İngiliz var, Virginia Woolf'tan söz ediyorlar, uzaklarda onların fark etmedikleri bir deniz feneri var. Ben seni bir dehlizden çıkardım ve sen beni bir dehlize soktun, hem de benim için hiçbir çıkış yolu yok, en sonuncusu bile. Çünkü hayatım geçti, gitti ve beni yeniden kendi kendime ya da kozmosa geri döndürecek bir bağlantı olanağı bulunmaksızın her şey kayıp gidiyor ellerimden. Buradayım, meltem saçlarımı okşuyor ve ben gecenin içinde kör gibi dolanıyorum, çünkü ipimi yitirdim, sana verdiğim o ipi, ey Theseus.”

Bize verilmiş zaman ne yazık ki sona ermede. Clotho ile Lachésis¹ görevlerini tamamladılar, şimdi sıra bende. Siz beyefendilerin beni bağışlamanız gerekiyor ama sizlerinkinden farklı bir kum saatiyle ölçtüğüm bu anda hepiniz için aynı yıl, aynı ay, aynı gün, aynı saat ipi kesme zamanı olarak belirdi. İnanın, üzülerek yapmakla görevlendirilmiş bulduğum iş bu. Şimdi. Şu anda. Hemen.

---

¹ Yunan mitolojisine göre insan ömrünün iplerini örüp koparmakla görevli olan üç Tanrıçadan ikisi. Konuşucunun üçüncü Tanrıça Atropos olduğu anlaşılıyor.

Yazarın Notları

Yanlış anımsamıyorsam, mektup biçimindeki bu roman 1995 yılı sonbahar gündönümü dolaylarında yazılmaya başlamıştı. O sıralarda ben özellikle Sadık Hidayet¹ ve onun Paris'te kendini öldürüşüyle, Pisa'da on altıncı yüzyıl ortalarında Andrea Cisalpino'nun incelediği biçimiyle kan dolaşımıyla, serotoninin işleviyle, acının dayanılabilirlik eşiğiyle, öldüklerini sandığım ve belki de ölmemiş olan dostluklarla ilgileniyordum.

Roman, başlangıçta burada *Forbidden Games* diye adlandırdığım mektupla belleğin bir cilvesi olarak belirdi; mektup Brezilyalı fotoğrafçı Márcio Scavone'nin *And Between Shadow and Light/E entre a sombra e a luz*² başlıklı bir görüntü albümüne (Dórea Books and Art, Sao Paulo 1997) giriş metni olarak İngilizce ve Portekizce basıldı, sonra *Lettera a una Signora di Parigi*³ başlığıyla İtalyancası yayımlandı: "La rassegna lucchese", s.2, 2000. "Belleğin cilvesi" diyorum, çünkü Scavone'nin fotoğrafları arasında, altmışlı yıllara ait bir fotoğrafta, bir balkonda çıplak bir kadın görölüyordu, kollarını sanki havayı kucaklar gibi göğsüne kaldırmıştı. Ve o görüntü zaman içinde öylesine uzak (dolayısıyla fotoğrafa bakan Ben'den öylesine uzak) bir Ben'in belleğini harekete geçirdi ki, anısının benim yalnızca bir aldatıcı görüntüm ya

---

¹ Çağdaş (1903-1951) İranlı yazar.

² *Ve Golgeyle Güneş Arasında*

³ *Parisli Bir Hanıma Mektup*

da zaman içinde yitmiş bir hektoplazmam olabilece-
cek bir Ben'e yüklenebileceğini düşündüm, özetle,
bir mektup yazan tanımadık birine.

Mektup ikircikli bir habercidir. Biz hepimiz, öm-
rümüzde bir kez olsun, düşsel bir evrenden geliyora
benzeyen bir mektup almışsızdır, oysa o mektup ya-
zanın zihninde gerçekten var olmuştur. Belki bir o
kadar mektup da biz göndermişsizdir bizim için ger-
çek ama başkaları için kurgusal olan bir mekâna gir-
mekte olduğumuzu fark etmemişsizdir ve o mektup
o mekânın en dürüst sahtekârıdır, çünkü uzaktaki
insanla aramızdaki mesafeyi aştığımız aldanmacası-
nı uyandırır içimizde. Oysa insanlar yanı başımız-
dayken bile bizden uzaktırlar, hele bir de gerçekten
uzak olduklarını düşünün.

Kimi zaman kendi kendimize yazarız. Kimi eski
zaman yazarlarının çoğu yüce nitelikli kurguların-
dan söz ediyor değilim: gerçek mektuplar diyorum,
pullu damgalı yani. Kimi zaman ölümlere yazmışsızdır.
Bu her gün olmaz, tamam, kabul ediyorum ama ol-
ması mümkündür. Ölümler yanıt vermiş de olabilirler,
yalnız kendilerinin bildiği bir biçimde. Ama insanı
en fazla tedirgin eden mektup, eski bir masaya sız-
mış, bizi de zehirleyecek bir zehir kullanmadan sus-
turulması imkânsız, inatçı bir kurt gibi olan mek-
tup, asla yazmadığımızdır. "O" mektup. Bazı uyku-
suz gecelerimizde hep yazmayı düşündüğümüz ama
hep ertesi güne bıraktığımız mektup.

Eğer romana dönüşen bu mektupların doğası
üstüne fikir yürütmem istenirse onları aşk mektup-
ları diye niteleme yolunu açık bırakırım. Hayli geniş
bir anlamda, aşkın alanı öylesine geniştir ki, çoğu
zaman hınç, küskünlük, özlem, esef gibi bilinmeyen
ve görünürde ona ait olmayan alanlarla sınırdaştır.
Bunlar, yazmaya başladığım mektupların gönderici-

leri olan kişilerin yollarını şaşırmış bir halde içinde dönüp dolaştıkları alanlardır. Ve son roman kişisine, ömrünü başkalarının yaşamlarını makaslamakla geçiren, kitabın tek kadın sesine de hayat veren şey aşk değilse bile, acıma dolu bir sevgidir yine.

Bazı mektupların niçin ve ne zaman doğduklarını anlatmak isterim, çünkü belki de her öykünün altında kendine özgü bir alt-öykü vardır.

Bir yaz, apansızın, on sekiz yıl önce tanık olduğum bir fırtınayı yeniden görür gibi oldum. Yinelememezi yeniden yaşayabilmeyi düşünmek aptalca bir fikirdir ama bazen dış ve iç etkenler eskisinin aynımış gibi görünerek aldanmamızı beslerler. Gerçekten de o eski olayın oluşturunca etmenleri aynen yineleniyordu: gözlem noktası (çevreden yalıtılmış bir evin penceresi) aynıydı, gözlemlenen yer aynıydı (yabanıl tepelerden oluşan bir manzara), insanın bedenine ve düşüncelerine yansıyan aynı elektrik yüklü hava, mürekkep bulutları arasında çılgın bir koşu tutturmuş aynı ay. Pencereyi ardına kadar açtım, pervaza yaslandım ve sabırla bekledim. Öyle durumlarda bir sigara yakmak şarttır, ya da bir mum, ve kendi ölülerini düşünmek, yıllarca önce yaptığım gibi. Öyle yaptım ama fırtına gerçekleşmedi, doğal görünümde hiçbir değişiklik olmadı. Gelgelelim fırtına kafamın içinde patlak verdi, hem de beynimde kanın gelgitini kabartan bir kozmik baş ağrısı biçiminde. Ve Bellini'nin *Norma*'sının müziğiyle patlak verdi, kendilerini büyük sanatçılar sayan o başarılı el sanatçılarının tüm yapıtları gibi tumturaklı ve küstah bir müziktir bu, yani Felice Romani'nin librettosunun berbat dizelerine pek uygun. O patlak vermeyen fırtınanın vekili olarak *Bakire Tanrıça* doğdu, Anlatıcı-Ben'ine, havanın fırtına etmenleriyle altüst olduğu zamanlardaki gibi, ba-

şı sonu belirsiz, çılgın bir operanın orkestra şefliğini verdim. Ve Anlatıcı-Ben yağmuru davet eden bir büyücü gibi, gerçek bir olayı tanımayı başarma iddiasında olduğundan –yani maddesel mantığın aşamalarını atlayarak, kişisel sezisinden ve keyfiliğinden yararlanarak ve tanınacak olayı salt kendine özgü bir mantığa göre yeniden ilintilendirerek–, o öykü kişinin hezeyan mantığı düzleminde hareket ettiği sonucuna vardım. Belki de deliydi. Eylül başlarında Ricardo Cruz-Filipe beni son resimlerini görmem için Lizbon’daki evine davet ediydi. Uzun süredir Cruz-Filipe’ye yaptığı resimler üstüne bir metin yazacağıma söz vermiş ama bir türlü yazmamıştım. O gün, resimlerinden bazılarına, özellikle “Caravaggi-ovari” resimlerinin darmadağınık parçalarına bakarken açıkta anladım ki ben o metni *çoktan* yazmışım. Burada *Bakire Tanrıça* diye adlandırdığım metindi. Aynı zamanda anladım ki deli olan fırtına patlasın diye dans eden büyücü değildir, bugün için tahmin edilen fırtınanın ancak iki gün sonra geleceğini ilan eden sahte meteorologdur. Hem ne için? Yalnızca o meteorolog her şeyin düzenle ve mantığı çerçevesinde olup bitmesini istediğinden, kendi Morpheus’unun¹ kolları arasında geçirdiği sakin bir geceyi sabahın gelip damgalamasını istediğinden ötürü. Dolayısıyla huzur içinde yatmak, hayatın hep burada olduğunu, hiçbir başka yerde olmadığını bilerek, daha sonra her günkü koşuşturmacasına yeniden başlamak istediğinden ötürü.

Nehir başlıklı mektubu başlangıçta Gino Paoli’nin unutulmaz bir şarkısını düşünerek *Sonsuz* diye adlandırmıştım, bir nedeni de “Sen sonsuz bir ansın, dünün de yok, yarının da” gibi sözlerin bir kadına öyle pat diye söylenemeyeceğiydi: herhangi bir

---

¹ Yunan mitolojisinde uyku tanrısı.

olay gelişimi gerektiriyorlardı. Bu öykünün kimilerine Guimarães Rosa'nın *A terceira margem do rio'sunu* anımsatmasını olasılık dışı saymıyorum, o öykünün haşmeti de Amazon Nehri'nin görünümü kadar etkilemiştir beni. Ama daha önce de söylendiği üzere, edebiyat yüzeyde giden bir tren değildir, kendine en uygun gelen yerden ortaya çıkıveren bir yeraltı akarsuyudur, şu anlamda ki, akış hızı yüzeyden yapılacak hiçbir denetime gelmez. Ama her iki, öykünün de Plotinus'un, bize Porfirijs'un aktardığı biçimiyle, üçüncü *Enneades*'inin sularından içmiş olmaları olasılık dışı değildir, orada sonsuz bir nehir anlatılır ki, aynı zamanda Başlangıç ve Yokluk'tur, ilk yayılımdır ve ölçüye biçiyi sığacak belirlemelelerin olanaksızlığını anlatır. Ama daha iyi düşünülürse, bu öykü her şeyden çok kahramanının yaşamıyla besleniyor. Çünkü yazarlar kahramanlarının yaşamlarını çok iyi tanırlar, yeraltındaki en derin çukurluklarında bile: terslik olsun diye söylemiyorum, inanın. Anlatıbilimle haşır neşir olmaları sayesinde bu mektubu "dehlizi" bulacaklara, onun dehlizin tarihi çok eski olan bir yerde yazıldığını belirtmek isterim. Tam olarak Hania'da, Doma'da, Ioanna ve Rena Koutsoudaki'nin evinde. Ve benzersiz konuk-severliklerinin anısına, Ioanna ve Rena'ya adanmıştır. Mektup aynı zamanda bir pazar öğleden sonra, Girit'te kendim yazacak durumda olmadığımından sesli olarak "yazmak" zorunda kaldığım yığınla sayfayı bir deftere not etmek sabrını gösteren Anteos Chrysostomidis'in dostluğuna da çok şey borçludur.

Uğrayıp seni aradım, ama yoktun, öyküyü anısına ithaf ettiğim Robert Walser'in bir ömür boyu sürmüş "yürüyüşler"i düşünülererek yazılmıştır. Yazılmamış kitaplar, yapılmamış yolculuklar, Paris-

Cenevre treninde bir gidiş-gelişte yazılmıştır. Değinen Fransız filozofu Clément Rosset'dir, söz konusu kitap da *Le réel, l'imaginaire et l'illusoire*.¹ Bu metin kaldırımından kıpırdamadan dünyanın her yerini gezmiş olan Parisli sokak serserisi Jean-Marc'a adanmıştır. *Tek telli bir harp neye yarar ki?*, bir gün kendi Başka Yer'ine gidip bir daha dönmeyen bir dostun anısına, Selanik'teki Musevi cemaati temsilcisiyle kısa bir karşılaşmaya, birlikte müzikten konuşması çok keyifli olan piyanist Sandro Ivo Bartoli'ye, bir zamanlar bana Mısır İskenderiyesi'nin eski halini anlatan bir kimseye çok şey borçludur. *Tuhaf bir yaşam biçimi* adını Amália Rodrigues'in bir eski fado'sundan alıyor, Enrique Vila-Matas'a ve yapıtının yamyamsı dehasına bir saygı olarak okunabilir. *Dikenli telden kurtulmanın güçlüğü*, *Forbidden Games*'in bir devamı ya da eki olarak alınabilir, sanki o mektupların göndericisi şişenin içindeki mesajın alıcıya ulaşmamış olduğunu, özellikle de yinelemenin yararsızlığını anlamış gibi.

Öteki öyküler üstüne pek söylenecek şey yok: şurada burada doğdular, kimi zaman başkalarından duyuldular, kimi zaman hayal edildiler, kimi zaman da kimbilir nereden, kendi keyiflerince çıkageldiler. Yalnız şunu söylemek istiyorum: *Rüzgârda mektup* başlığını taşıyan mektup içindeki mektubu henüz yazmamış olduğum bir romanımdan aldım. Günün birinde romanı yazarsam mektubu yerine iade edeceğim. Onun içinde bulunduğu mektup ise, evet, o haklı olarak benim bir kişisel mektubum olarak kabul edilebilir. Çünkü ağlamaklı öykülerini oturup sabırla uzun uzun dinledikten sonra günü gelip insanın kendi roman kişilerini susturması yerinde bir iş gibi geliyor bana. Onlara ayrılan zamanın sona er-

---

¹ Gerçek, düşün ve aldatıcı

diğini, artık bir daha gelip bizi varlıklarıyla rahatsız etmemelerini söylemenin yolu bu. Haydi tamam artık, bitti, bitti.

A.T.

Bu kitabı sona erdirirken, romanın yazılı bulunduğu defterleri sıcak bir dostluk ve büyük bir sabırla daktiloya alan Veronica Nosedada'ya ve ilk metinleri toparlayan Massimo Marianetti'ye şükranlarımı sunarım.